

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	viii
ŞEKİL LİSTESİ	xi
ÖZET	xii
SUMMARY	xiii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: GENEL KAVRAMLAR VE ÖZELLEŞTİRME’NİN GELİŞİMİ	5
1.1. Devlet Kavramı	5
1.2. Kamu Malı ve Hizmeti Tanımları	7
1.2.1. Kamu Hizmeti	7
1.2.2. Kamu Hizmeti Anlayışına Yön Veren Çağdaş Gelişmeler	8
1.3. Özelleştirmeye Düşünsel Alanda Zemin Hazırlayan Neoliberal İdeoloji.....	10
1.4. Özelleştirme Kavramı ve Amaçları.....	13
1.4.1. Kavram Olarak Özelleştirme	14
1.4.1.1. Özelleştirmenin Dar Kapsamı	15
1.4.1.2. Özelleştirmenin Geniş Kapsamı	15
1.4.2. Özelleştirmenin İlkeleri	16
1.4.3. Özelleştirme Programının Amaçları	16
1.5. Özelleştirme Yöntemleri	18
1.5.1. Satış Yöntemi	19
1.5.1.1. Sermaye Piyasasıyla Hisse Satışı	19
1.5.1.2. Direk Veya Özel Satış	20
1.5.2. İhale Yöntemi	21
1.5.2.1. İhale Yöntemine Karşı Görüşler Ve Deliller	21
1.5.2.2. İhale Yönteminin Yanındaki Görüşler Ve Deliller	22
1.5.3. İmtiyaz Yöntemi	23

1.5.4. Yap İşlet Devret Yöntemi	24
1.5.4.1. Yap İşlet Devret Yönteminin Yararları	24
1.5.4.2. Yap İşlet Devret Yöntemi Sakıncaları	25
1.5.5. Kiralama Yöntemi	26
1.5.6. Kupon Yöntemi	26
1.5.7. Fiyatlama Yöntemi	27
BÖLÜM 2: DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE ÖZELLEŞTİRME	
UYGULAMALARI.....	28
2.1. Dünya'da Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları	28
2.1.1. ABD'de Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları	28
2.1.2. İngiltere'deki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları.....	29
2.1.3. Almanya'daki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları.....	30
2.1.4. Fransa'daki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları.....	31
2.1.5. Doğu Avrupa Ülkelerinde Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları.....	32
2.1.6. Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları.....	34
2.1.6.1. Meksika'daki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları	34
2.1.6.2. Brezilya'daki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları.....	35
2.1.6.3. Arjantin'deki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları.....	35
2.2. Türkiye'de Özelleştirme Süreci Ve Uygulanan Yöntemler	36
2.2.1. Özelleştirme Süreci	36
2.2.2. Türkiye'de Özelleştirmenin Tarihi Gelişimi.....	38
2.2.2.1. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Ortaya Çıkışı.....	38
2.2.2.1.1. KİT'lerin Oluşmasının Ekonomik Nedenleri.....	39
2.2.2.1.2. KİT'lerin Oluşmasının Siyasi Nedenleri.....	40
2.2.2.1.3. KİT'lerin Oluşmasının Sosyal Nedenleri	41
2.2.2.1.4. KİT'lerin Ekonomi İçindeki Yeri.....	41
2.2.2.3. Türkiye'de Özelleştirmedeki Yasal Sürecin Gelişimi.....	44

2.2.3.1. 4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu	46
2.2.3.2. 4046 Sayılı Özelleştirme Kanununda Yapılan Değişiklikler	47
2.2.3.3. 4971 Sayılı Kanun ile 4046 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler.....	48
2.2.3.4. 5398 Sayılı Kanun ile 4046 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler.....	49
2.3. Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları.....	50
2.3.1. Türkiye’de 1985-2011 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları.....	52
2.3.1.1. Özelleştirme Kapsamına Alınan Kuruluşlar	56
2.3.1.2. Gerçekleştirilen Uygulamalar	57
2.4. Türkiye’de Uygulanan Neoliberal Politikaların Sosyoekonomik Etkileri	60
2.5. Özelleştirmenin Türkiye’de Ortaya Çıkardığı Sosyal Sonuçlar	63
2.5.1. Türkiye’de Özelleştirme Yanlılarının Görüşleri.....	66
2.5.2. Türkiye’de Özelleştirme Karşıtlarının Görüşleri	67
3.1. Belediye Hizmetleri ve Özelleştirme	70
3.1.1. Belediye Hizmetlerinin Özelleştirme Nedenleri	72
3.1.2. Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	74
3.1.2.1. Hizmetin Maliyeti.....	74
3.1.2.2. Hizmetin Kalitesi.....	74
3.1.2.3. Hizmetin Kesintiye Uğrama İhtimali	74
3.1.2.4. Yerel Halka Düşen Finansman Maliyeti	75
3.1.2.5. Yerel Halka Seçim Serbestisi Tanınması	75
3.2. Türkiye’de Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesi İle İlgili Uygulamalar	75
3.2.1. Adana Büyükşehir Belediyesi	76
3.2.2. Ankara Büyükşehir Belediyesi.....	77
3.2.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi	78
3.2.4. İzmir Büyükşehir Belediyesi.....	79
3.3. Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesinden Doğan Sorunlar	80

3.4. İDO 'nun Tarihçesi	82
3.4.1. İDO 'nun Kuruluşu ve Statüsü.....	83
3.4.2. İDO'nun Gelişmesi.....	85
3.4.2.1. İDO'nun Kuruluşundan İtibaren Yıllara Göre Gelişimi.....	87
3.4.3. İDO'nun Özelleştirmeye Hazırlık Süreci.....	89
BÖLÜM 4: ÖZELLEŞTİRMENİN İDO ÇALIŞANLARI ÜZERİNDEKİ	
ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI.....	97
4.1. Araştırmanın Amacı	97
4.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	97
4.3. Ana kütle Ve Örneklem	98
4.4. Araştırmanın Kısıtlılıkları	98
4.5. Veri Toplama Araç Ve Teknikleri	99
4.6. Verilerin Analizi.....	99
4.7. Araştırmanın Bulguları.....	100
4.7.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Grafikler.....	100
4.7.2. Araştırmanın Güvenilirlik Testi	102
4.7.3. Katılımcılarının Verdikleri Yanıtların Demografik Özellikleriyle Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri	105
4.7.4. Araştırmanın Anket Sorularının Sonuçları.....	116
4.7.5. Katılımcıların Demografik Özellikleriyle Bağlı Oldukları Kuruma Ait Çapraz Tablo Analizleri.....	124
4.8. Hipotezlerin Testi.....	142
4.9. Araştırmanın Değerlendirilmesi.....	143
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	148
KAYNAKÇA	153
EKLER.....	161
ÖZGEÇMİŞ.....	166

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGÜ	: Az Gelişmiş Ülkeler
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
Anl.	: Anlamlılık Değeri
AR-GE	: Araştırma – Geliştirme
A.Ş.	: Anonim Şirket
A.V.	: Arabalı Vapur
BBYDK	: Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu
BİT	: Belediye İktisadi Teşebbüsü
BTK	: Bilgi Teknolojileri İletişim Kurumu
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
Çev.	: Çeviren
ÇİTOSAN	: Türkiye Çimento ve Toprak Sanayi Anonim Şirketi
ÇUŞ	: Çok Uluslu Şirket
DO	: Deniz Otobüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DSP	: Demokratik Sol Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
EİYYKK	: Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu
EBK	: Et ve Balık Kurumu
F	: Frekans
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla

HF	: Hızlı Feribot
IMF	: Uluslar arası Para Fonu
İHE	: İstanbul Halk Ekmek
İİK	: İzmir İktisat Kongresi
İDO	: İstanbul Deniz Otobüsleri
İDT	: İktisadi Devlet Teşekkülü
İLO	: Uluslar Arası Çalışma Örgütü
İUAŞ	: İstanbul Ulaştırma Anonim Şirketi
KARDEMİR	: Karabük Demir Çelik Fabrikaları A.Ş.
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KİGEM	: Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KİK	: Kamu İktisadi Kuruluşu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme
KOYK	: Kamu Ortaklığı Yüksek Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MPM	: Milli Prodüktivite Merkezi
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
Ort.	: Ortalama
ÖYK	: Özelleştirme Yüksek Kurulu
POAŞ	: Petrol Ofisi A.Ş.
PTT	: Posta Telefon Telgraf İdaresi
RP	: Refah Partisi
SEK	: Süt Endüstrisi Kurumu
SEKA	: Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu

Ser. Der.	: Serbestlik Derecesi
Std.	: Standart
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ŞHAV	: Şehir Hatları Arabalı Vapuru
ŞHV	: Şehir Hatları Vapuru
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları
TEAŞ	: Türkiye Elektrik Üretim İletim A.Ş.
TEDAŞ	: Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.
TEKEL	: Tütün, Tütün Mamulleri Tuz ve Alkol İşletmeleri
TEMSAN	: Türkiye Elektromekanik Sanayi A.S.
THY	: Türk Hava Yolları
TİGEM	: Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
TSE	: Türk Standartlar Enstitüsü
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği
UKÖ	: Ulusal Kalite Ödülü
vd.	: ve diğerleri
YDK	:Yüksek Denetleme Kurulu
YİT	: Yerel Yönetim İktisadi Teşebbüsleri
Y.İ.D.	:Yap İşlet Devret
YPK	: Yüksek Planlama Kurulu
\$: Amerika Birleşik Devleti Doları
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
www	: world wide web

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Unvanına Göre Dağılım Tablo Analizi	100
Tablo 2: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılım Tablo Analizi	100
Tablo 3: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılım Tablo Analizi.....	101
Tablo 4: Katılımcıların Çalışma Sürelerine Göre Dağılım Tablo Analizi	101
Tablo 5: Katılımcıların Bağlı Olduğu Kurum Tablo Analizi	102
Tablo 6: Ölçek Maddelerinin Güvenilirlik Testi.....	102
Tablo 7: Ölçek Maddelerinin Güvenilirlik Testi Seviyeleri Dağılımı	102
Tablo 8: Ölçek Maddelerinin Güvenilirlik Testi.....	104
Tablo 9: Ölçek Maddelerinin Güvenilirlik Testi Seviyeleri Dağılımı	104
Tablo 10: Katılımcıların İşyerindeki Unvanlarına Göre Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri.....	106
Tablo 11: Katılımcıların Kurumdaki Çalışma Sürelerine Göre Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri.....	108
Tablo 12: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri.....	110
Tablo 13: Katılımcıların Hizmet Sürelerine Göre Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri Tablosu.....	112
Tablo 14: Katılımcıların Bağlı Oldukları Kuruma Göre Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri.....	114
Tablo 15: Kurumunuzda özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?.....	116
Tablo 16: İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz?	117
Tablo 17: Özelleştirilme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz?.....	117
Tablo 18: Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirilmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz? ?.....	118
Tablo 19: İDO'nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz?.....	118

Tablo 20: Özelleştirilme sonucunda İDO’da verimin artacağını düşünüyor musunuz?	119
Tablo 21: Türkiye’de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz?	119
Tablo 22: Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz?	120
Tablo 23: Özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz?	120
Tablo 24: İDO’nun özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz?	121
Tablo 25: İDO özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değerin artacağını düşünüyor musunuz?.....	121
Tablo 26: Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz?	122
Tablo 27: Özelleştirilme sonucunda ücretlerde düşüş olacağını düşünüyor musunuz?	122
Tablo 28: Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında çalışanlar açısından olumsuz bir değişme olacağını düşünüyor musunuz?.....	123
Tablo 29: Özelleştirilme sonucunda sosyal güvenlikte zayıflama olacağını düşünüyor musunuz?	123
Tablo 30: İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz?.....	124
Tablo 31: Katılımcıların Unvanına Göre Dağılım ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi.....	125
Tablo 32: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılım ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi	126
Tablo 33: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılım ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi	127
Tablo 34: Katılımcıların Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi	128
Tablo 35: İDO gibi bir şirketin özelleştirilmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz? Unvan ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi.....	129
Tablo 36: İDO’nun özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Unvan ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi	130

Tablo 37: İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz? Unvan ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi.....	131
Tablo 38: Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirilmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz? Yaş ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi	132
Tablo 39: Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz? Yaş ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi .	133
Tablo 40: Türkiye'de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz? Eğitim Durumu ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi	134
Tablo 41: Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz? Eğitim Durumu ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi	135
Tablo 42: İDO'nun size hak ettiğiniz değeri verdiğini düşünüyor musunuz? Eğitim Durumu ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi	136
Tablo 43: İDO'nun özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşünüyor musunuz? Kurumda Çalıştığı Süre ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi	137
Tablo 44: Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz? Kurumda Çalıştığı Süre ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi ...	138
Tablo 45: Özelleştirilme sonucunda ücret yapısında bir değişimin olacağını düşünüyor musunuz? Kurumda Çalıştığı Süre ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi	139
Tablo 46: Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında değişme olacağını düşünüyor musunuz? Bağlı olduğu kurum Çapraz Tablo Analizi	140
Tablo 47: İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz? Bağlı olduğu kurum Çapraz Tablo Analizi	141
Tablo 48: İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz? Bağlı olduğu kurum Çapraz Tablo Analizi	142

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1:** Türkiye’de 1985-2013 Dönemi Yöntemleri İtibariyle Özelleştirme İŞlemleri .53
- Şekil 2:** Türkiye’de 1985 -2013 Dönemi Gerçekleştirilen Özelleştirme İŞlemleri..... 54
- Şekil 3:** Türkiye’de 1985-2013 Yılları İtibarıyla Özelleştirme İŞlemleri 59

Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Türkiye’de Özelleştirme ve Özelleştirilen Kurumdaki Çalışan Kaygıları: İDO Örneği	
Tezin Yazarı: Aydın ÖZKURT	Danışman: Yrd.Doç.Dr. Orhan KOÇAK
Kabul Tarihi: 31/01/2013	Sayfa Sayısı: xiii(ön kısım) + 166 (tez) 6 (ekler)
Ana Bilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Bilim Dalı: İnsan Kaynakları ve Çalışma İlişkileri
<p>Bu çalışmayla özelleştirme hakkındaki değerlendirmeler ve kurumların özelleştirilmesinden sonraki süreçler hakkında yapılan çalışmalar incelenmeye çalışılmış, değerlendirmeler göz önünde bulundurularak bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Türkiye’de yapılan özelleştirmelerde kamuoyunun yeterli aydınlatılmaması ve özelleştirme çalışmalarının araç olmanın önüne geçerek amaç olarak görülmesinden dolayı özelleştirme ile farklı sebep sonuç ilişkilerinin ortaya çıkabileceği gözlenmiştir. Özelleştirme ile ilgili tartışmalara, bu sürecin lehindeki ve aleyhindeki argümanlara yer vererek nispeten daha dengeli ve soğukkanlı bir bakış açısının oluşmasına küçük bir katkı yapmaya çalışılmıştır.</p> <p>Özelleştirmenin çeşitli ekonomik, sosyal ve siyasal amaçları olmakla birlikte asıl amacı sınırlı kaynakları kullanarak en yüksek verimi elde etmek olmalıdır. Yapılan birçok bilimsel araştırmada özel sektörün kamu sektörüne göre daha etkin ve etkili hizmet sunduğu görülmüştür. Özelleştirme ile ulaşılmak istenen etkin ve verimli ekonomik yapı için, güçlü bir kanuni yapının oluşturulup devleti üretici konumundan uzaklaştırarak, yönetici olarak etkin ve güçlü konuma getirmekle istenilen ekonomik yapıya ulaşılmış olur.</p> <p>Bir kamu kurumu olan İDO’da çalışan üç yüz katılımcıya “Türkiye’de özelleştirme ve özelleştirilen kurumdaki çalışan kaygıları” adlı anket çalışması uygulanması sonucunda: Özelleştirme politikalarına çalışanların bakış açılarının temelinde demografik özelliklerinin ve elde ettikleri hakların bakış açılarını önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmış ve yüz yüze görüşme ile veriler toplanarak “SPSS 16 for Windows” adlı istatistik programı kullanılarak değerlendirilmiştir.</p>	
Anahtar Kelimeler: Devlet, Özelleştirme, Kamuİktisadi Teşebbüsleri, Neo-Liberalizm	

Yalova University Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Privarization in Turkey And The Fears of The Emplpyees Working in The Privatized İnstitution: IDO
Thesis Author: Aydın ÖZKURT Advisor: Asist.Prof.Dr. Orhan KOÇAK
Date of Acceptance: 31/01/2013 Total Number of Pages: xiii (pre text) + (166) (main body) + 6 (annex)
Department: Department of Labor Field of Study: Human Resources and Economics and Industrial Relations Labor Relations
<p>With the help of this study, evaluation of the privatization and the privatization of the institutions working on the next processes were examined and tried to reach a conclusion on the correct assessments. The public opinion hasn't been sufficiently illuminated. In the privatizations that were carried out in Turkey due to the fact that privatization efforts have been the goal instead of being the vehicle in which it was observed that different cause-effect relationships may occur. It was attempted to make a small contribution for the occurrence of more balanced and cold-blooded perspective by including the arguments that were against and in favor of the process related to the privatization.</p> <p>Although privatization has economic social and political objektives, the main objektive of privatixation should be increase performance busing limited resources. From the perspective of statistical analysis and scientific research, private sector can serve more efficiently than public sector. For accurate and effective privatization, the government should be kept away from the position of producer by being brought to the position of manager, in this way effective economic policy will be reached.</p> <p>In a public institution, a survey was carried out with three hundred participants about at IDO "privatization in Turkey and the fears of employees in privatized institution." In result of the survey's answers, it was observed that employees of a privatization policies of concern based on significant differences as it is effective, in this study has been reached. In this study face to face interview and public survey have been used for data collecting and evaluated with service to "SPSS 16 for windows" statistic program's analysis.</p>
Key Words: Government, Privatization, State Economic Enterprises, Neo-Liberalism

GİRİŞ

Özelleştirme, tüm dünya ülkelerinde uzun zamandır üzerinde durulan ve yıllardır da planlı bir şekilde uygulanmaya çalışılan bir uygulamadır. Ancak, tüm bu ülkelerdeki özelleştirme uygulamaları amacına ulaşmış değildir. Ayrıca, her ülkenin kendi ekonomik, sosyal ve siyasal şartlarına göre uygulamada farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu çerçevede uygulanacak ekonomi politikaları zamana ve ülke ekonomilerine göre farklılık gösterebilir. Buradan yola çıkarak ekonomi politikalarının ülke ekonomilerine uygunluğunun değerlendirilmesinde, uygulandığı ülkelerdeki sonuçlarına göre değerlendirilmesinden önce, uygulanacak ekonominin bu ekonomi politikalarının uygulanmasına hazır olup olmadığına bakılarak ona göre hareket edilmesinin, uygulanan politikaları daha verimli ve etkili kılacağı açıkça görülmektedir.

Özelleştirme kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle iktisadi faaliyetlerde devletin rolünün kısa bir geçmişi ile konuya başlamak gerekmektedir. 1929 yılında yaşanan ekonomik krizden önce klasik iktisadi düşünce hâkimdi. Klasik iktisadi düşünceye göre devletler iktisadi faaliyetlere katılmazlardı. Ancak büyük ekonomik kriz sonrasında ekonominin tekrar canlandırılması için devletin ekonomiye müdahalesi Keynes yen iktisatçılar tarafından uygulanmıştır. 1929 ekonomik krizine kadar ekonomiyi yönlendiren temel düşünce klasik iktisadın piyasanın kendi dengesini gerçekleştireceğine olan inancına dayanmaktadır. Krize kadar ekonomiye hâkim olan klasik iktisadi görüş krizle birlikte geçerliliğini kaybetmeye başlamıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu kuramsal görüş geçerliliğini yitirmiş, Keynes'in ekonomiye müdahale ve refah devleti anlayışı genel kabul görmüş ve 1970'lere kadar devam ederek tepe noktasına ulaşmıştır.

Petrol krizinin de etkisiyle 1970'li yıllarda özellikle gelişmiş ülkelerde müdahaleci iktisat politikaları önceki başarıları gösterememiştir. Bu başarısızlık, Keynes yen teoriye duyulan güvenin azalmasına ve bu teoriye yönelik eleştirilerle birlikte alternatif çözümlerin gündeme gelmesine neden olmuştur. Özelleştirme olgusu, 1970'li yıllarda yaşanan dünya ekonomik krizinden çıkış yolları arama sürecinde ortaya çıkmış bir çözüm yöntemidir. 1929 krizinde çözüm olarak öngörülen kamu müdahalesi 1970 krizinde problemlerin nedeni olarak görülmüştür. Bu eleştirilerin ve çözümlerin ortak noktası devletin ekonomideki rolünün azaltılarak özel girişimin güçlendirilmesi olmuştur.

Sosyal refah devleti kavramı 1970’li yıllardan itibaren giderek önemini kaybetti. Özelleştirme süreci ile devlet bir yandan yaptığı pek çok işleri özel sektöre devrederken, diğer yandan da ağır, hantal yapısını küçülterek, daha hızlı karar alan, daha çabuk hareket eden ve daha kolay kontrol edebilen bir yapıya dönüştürülmeye çalışılmıştır.

Özelleştirme sürecinde; hükümetin genel ekonomik programını yönlendiren temel nitelikteki politika hedeflerinin özelleştirmeden daha önce gelmesi şarttır. O zaman, özelleştirme stratejisi, genel reform programının hedeflerine bağlı bir alt strateji haline gelir. Özelleştirme gelişmiş ülkelerde istenilen amaçlara ulaşmak için bir iktisat politikası olarak uygulanırken, gelişmekte olan ülkelerde bütün iktisadi problemlerin çözümü için gerekli görülmekteydi.

Özelleştirmenin temel dayanak noktalarından biride, yapılan araştırmalarda insanların bir başkasının malını kendi malından daha savurgan kullandıklarının gözlemlenmiş olmasıdır. Yapılan araştırmalarda bu durum, halkın kendi zenginliğinden daha çok, başkalarının zenginliği konusunda daha müsrif olduğu biçiminde açıklanmıştır. Kamu yönetimi ve kamu personeli, ticari kazancın sonucunda doğrudan hiçbir çıkarı ve kaybı olmadığı için, ihmalkâr ve müsriftir. Bu görüşten yola çıkarak birçok ülkede kamu hizmetlerinin daha etkin ve daha verimli bir şekilde, daha az maliyetle yürütülmesine yönelik yeni yönetim arayışları yoğunluk kazanmıştır. Kamu hizmetlerinin devlet ve diğer kamu kuruluşları eliyle yürütülmesine alternatif teşkil eden yöntemler arasında, en fazla önem kazanan özelleştirme uygulamalarıdır.

Piyasada, neyin, nasıl, kimler için ve hangi metotlarla üretileceğinin fiyat mekanizması veya merkezi otorite tarafından belirlenmesi konusundaki tartışmalar, devlet mülkiyeti ve özel mülkiyet kavramlarını da gündeme getirmektedir. Fiyat mekanizmasının ve ferdi özgürlüklerin engellenmediği piyasaların daha etkin ve verimli olduğu; rekabetin olmadığı ve özel mülkiyet ile ferdi karar verme özgürlüklerinin bulunmadığı ekonomiler de ise, fayda maliyet ölçütleri göz önünde bulundurulmadığı için, bu piyasaların üretim ve dağıtımda etkinliği sağlayamayacağı incelenen ülke örneklerinde görülmektedir.

Bu düşüncelerin devlete ait işletmeler içinde benimsenmesi, özelleştirme uygulamalarını haklı göstermekte ve devlete ait işletmeleri, ferdi mülkiyete, rekabete açarak, ekonomiye etkinlik ve verimlilik kazandırılması amaçlanmaktadır. Bunun sonucunda da toplum refahını maksimum seviyeye belli bir standarda ulaştırmak amaçlanır. Bu doğrultuda

uygulanan politikaların isminin ne olduğu değil önemli olan sonuçlarının topluma neler getireceğidir.

Bu tez çalışmasının birinci bölümde; özelleştirme kavramını daha iyi analiz edebilmek için genel kavramlar ve özelleştirmenin tanımı, özelleştirme ilkeleri, amaçları, özelleştirme yöntemleri, özelleştirmeye düşünsel alanda zemin hazırlayan neoliberal ideoloji incelenmiştir. İkinci bölümde; Dünya’da ve Türkiye’de özelleştirme uygulamaları kısaca anlatılmaya çalışılmış, özelleştirmede yasal sürecin gelişimi ve özelleştirmelerin sonucunda ortaya çıkabilecek ekonomik ve sosyal sorunlar analiz edilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde; Belediye Hizmetleri hakkında bilgi ve bir Belediye İktisadi Teşebbüsü (BİT) olan İstanbul Deniz Otobüsleri’nin geçmişten günümüze gelişimi ve özelleştirmeye hazırlanış süreci hakkında genel bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümde; Özelleştirilmenin İDO çalışanları üzerindeki etkilerinin araştırılması amacıyla özelleştirilme karşısında çalışanların tutum ve davranışlarını anlamak üzere bir anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmanın amacı ve yöntemi hakkında bilgi verildikten sonra anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular açıklanmıştır.

Çalışmanın Konusu

Bu çalışma, özelleştirmenin çıkış noktasının ne olduğunu daha iyi analiz edip sonuçlarının bu doğrultuda neler olabileceğinin daha açık anlaşılması ve özelleştirme sürecinde çalışanların özelleştirme uygulamaları karşısında özelleştirmeye karşı tutum ve davranışlarını anlamaya yönelik bir çalışmadır.

Özelleştirme süreci karşısında her kesimin bir etki altında kalacağı düşünülüp, özelleştirme sürecinden en çok etkilenebilecek kesim olan çalışanların bu konudaki düşünceleri değerlendirilerek elde edilen bilgilerin Türkiye’deki özelleştirme işlemlerinin çalışanların üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi adına bir çalışma oluşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Özelleştirme hiç kuşkusuz son 30 yıllık süreçte, tüm dünyada tartışılan temel kavramlardandır. Özelleştirmenin temelini hazırlayan kavramlar, özelleştirmeye ilişkin gerekçeler, uygulamalar ve sonuçları üzerine birçok araştırma bulunmaktadır. Hiç

kuşkusuz doğru ve amacına uygun yapılan bir özelleştirme politikasının ülke ekonomilerinde önemli faydalarının olabileceği gibi, Amacına uygun yapılmayan bir özelleştirme politikasının da ülke ekonomilerine uzun vadede önemli problemler çıkarabileceği açıkça ortaya konmuştur.

Çalışmanın Amacı

Türkiye’deki özelleştirme çalışmalarında özelleştirme politikalarının ne kadar doğru uygulandığının tespit edilmesi ve bunların sonucunda oluşabilecek sıkıntılar doğrultusunda analiz yapılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma, kamu kuruluşlarına yönelik özelleştirme girişimlerine karşı, çalışanların özelleştirmeye bakış açılarını, özelleştirme sonrası beklenti ve endişelerini tespit edebilmek için özelleştirme sürecindeki bir kuruluştaki çalışanların görüşlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında bulunan katılımcıların genelde kamu kuruluşlarının ve İDO’nun özelleştirilmesi ile ilgili düşünceleri ve beklentilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmış ve yüz yüze görüşme ile veriler toplanmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmakta olup, ilk bölümde çalışanların demografik özelliklerine ilişkin sorular, ikinci bölümde çalışanların özelleştirmeyle ilgili düşünce ve görüşlerini ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır. Anket İDO’ da çalışan 300 çalışana anketör tarafından yüz yüze uygulanmış, anket soruları sorularak anket çalışması tamamlanmıştır. Çıkan sonuçlar tablolarda birey sayısı ve yüzdeleri şeklinde belirtilmiştir. Yapılan bütün anket sonuçları bilgisayar ortamında “SPSS 16 for Windows” adlı istatistik programıyla analiz edilmiştir.

BÖLÜM 1: GENEL KAVRAMLAR VE ÖZELLEŞTİRME’NİN GELİŞİMİ

1.1. Devlet Kavramı

Genelde özelleştirme kavramı ve etkilerinin, özelde ise İDO’nun özelleştirmesinin etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, öncelikle devlet kavramının, devlet yapılarının ve zaman içinde devletin rolünün nasıl değiştiğinin bilinmesi yararlı olacaktır.

Devlet tanımını belirli bir ülkede yaşayan ve bir üstün iktidara (otoriteye) tâbi teşkilatlanmış insan topluluğunun meydana getirdiği, hukukun kendisine şahsiyet izafe ettiği bir varlık olarak tanımlamaktadır. Dikkat edileceği gibi bu tanımda, üç unsurun (millet, ülke ve egemenlik) yanında, devletin üç özelliğine de yer verilmiştir. Devletin birinci özelliği, teşkilatlanma özelliğidir. Her devlet bir teşkilata sahiptir. Egemen bir varlık olarak her devlet, kendi teşkilatını kendi belirleme hakkına sahiptir. Genellikle devletlerin kendi teşkilatlarını yasama, yürütme ve yargı olmak üzere üçe ayırıp düzenledikleri görülmektedir. Yine genellikle devlet, kendi teşkilâtını kendisine anayasa denen bir belge ile tespit eder. Bir devletin teşkilatının kuruluş ve işleyişini incelemek anayasa hukukunun alanına girer. Belirli bir devletin teşkilâtı hakkında bilgi edinmek için o devletle ilgili olarak yazılmış anayasa hukuku kitaplarına bakılmalıdır. Devletin ikinci özelliği, hukukî kişiliğe sahip olma özelliğidir. Devlet, hukuk düzeni bakımından bir tüzel kişidir. Dolayısıyla hak ve borç sahibi olabilir ve gerek uluslararası hukuk, gerek iç hukuk bakımından geçerli hukukî işlemler yapabilir. Devletin üçüncü özelliği, devamlılık özelliğidir. Devletten bahsedebilmek için, belirli bir insan topluluğunun, belirli bir ülke üzerinde egemenliği az çok devamlı olmalıdır (Gözler, 2007: 6).

Sosyal yapı içinde en kapsamlı ve güçlü örgüt olan devlet, iktidarın teşkilatlı şekli olarak, zamanın ve sosyal şartların etkisiyle farklı görev ve biçimler almıştır. Toplum kavramını oluşturan bireylerin birlikte belli bir düzen çerçevesinde yaşamını devam ettirmek istemesi, devlet kavramının ortaya çıkışınazemin hazırlamıştır. Bu anlamda devlet, bireylerin yaşamını sürdürebilmesi için uygun ortamın hazırlanmasında gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Bu oluşumla farklı toplumlar farklı devlet yapılarını

benimserken, bu devletlerin toplum içindeki payı da farklı olmuştur. Bazı toplumlarda devlet; toplumun her katmanına nüfuz ederken, bazılarında belli bir zümrenin yönetimi şeklinde oluşturulmuştur. Ancak ne şekilde olursa olsun, devletin toplum içinde önemli bir yere sahip olması kaçınılmazdır (Vikipedi, Özgür Ansiklopedi, 2011).

I.ve II. Dünya Savaşları sonrasında Avrupa'da devlete dayalı bir kalkınma anlayışı ile alt yapıdan eğitime çok çeşitli alanlarda Kamu İktisadi Teşebbüsleri aracılığıyla yatırım ve işletmecilik yapılmış, devletleştirmeler gerçekleştirilmiştir. Savaş sonrasında, neredeyse bütün Avrupa ülkelerinde yaygın bir şekilde uygulanan ekonomiyi devlet eliyle canlandırma girişimleri, devlet mekanizmasının toplumsal örgütlenme içindeki yerinin yeni baştan gözden geçirilmesine ve sosyal refah devleti kavramının yerleşmesine yol açmıştır (Berberoğlu, 1987: 16).

Devletin toplumsal yapılara nüfuz etmesi noktasında en önemli ayırım, devletin ekonomik yapı içerisindeki konumunun ne olması gerektiğidir. Devlet toplumsal boyutta ekonominin çeşitli kademelerinde kendini hissettirebilir veya ekonomiyle hiç ilişiksiz olarak varlığını sürdürebilir. Bunun tercihi, hem toplumu oluşturan bireylere hem de yönetim şekillerine göre farklılık göstermektedir. Ancak dünya genelinde oluşan yapı, iktisadi konjonktüre göre değişimler göstermiştir. Özellikle kapitalist öğretinin egemen olduğu 1930'lar öncesi dönemde devlet, iktisadi hayata en az düzeyde müdahale ilkesiyle hareket etmiş ve bu düşüncüyü devlet ile ekonomi arasındaki ilişki bazında temele oturtmuştur. Kurulmak istenen küreselleşme düzeni, demokratik olmayan ve uluslararası sermayenin liderliğinde yeni bir dünya düzeni getirme çabasıdadır. Buna göre yenedünya düzeni, devletin sosyal yönünü en aza indirici mahiyet içermektedir (Özaydın, 1997: 31). Uygulanan politikalar ile devletin sosyal yönünün zayıflatılması sosyal adaletin zayıflamasını da beraberinde getirebilir.

Yeni ekonomik sistem sahip olduğu dinamik piyasa yapısı, global alanlı rekabet ortamı ve network temelli dışsallıkları ile üretilen mal çeşitliliği açısından da eski ekonomiden farklılık göstermektedir. Tüm bu yenilikler ve küreselleşme, Ulusal ve uluslararası ekonomik ilişkilerde çok yönlü değişimlere neden olmuştur Ulusal devletlerin tüm bu gelişmelerin gerisinde kalması nedeniyle, devletin görev ve yükümlülüklerinin yeniden belirlenmesi ihtiyacı doğurmuştur. Yeni yapının ihtiyacı olan devlet yapısı, daha

modern, etkin, dinamik, değişim ve yeniliklere hızla cevap verebilecek bir yapıda olmak zorundadır (Ökten, 2004: 66).

1.2. Kamu Malı ve Hizmeti Tanımları

Kamu malı ve hizmeti ile ilgili bazı tanımlara ve bir takım özelliklerine aşığında verilmiştir (Akkoyunlu, 2001:7):

- Kamu malı ile ilgili önemli nokta faydalarının bölünmezliğıdir. Bunun sonucu birtakım kişilerin dışlanarak diğerklerine hizmetin sunulması mümkün değıldir.
- Kamu malı teriminin kamu tarafından sunulmuş bir malı belirtmesi gerekli değıldir. Burada önemli olan nokta, mal veya hizmetin kamu tarafından sunulup sunulmadığı değıil, tüketimde rekabetin olmaması ve faydaların dağıldığı alanlardaki tüketicilerin dışlanamamasıdır.
- Bir malın kamu malı olarak kabul edilmesi için, o malın birden çok kişi veya firmanın ilgi alanında olması gerekir.
- Kamu malının bir kişi tarafından tüketilmesi başka bir kişinin tüketimini azaltamaz.
- Kamu malları dışsallığın en uç biçimine örnektir. Tüketimde rekabet olmaz.

Temel olarak iki özellikten söz etmek mümkündür; bu özellikler kamu malı ve hizmetinin tüketiminde kişilerin birbiriyle rekabet etmemeleri ve faydaların bölünmezliğıinden dolayı dışlanmanın mümkün olmamasıdır. Kamu malı ve hizmetinin bu özelliklerinden dolayı, kişiler tercihlerini olduğı gibi açıklar ve birlikte hareket ederlerse, dışa taşan faydalardan yararlanarak, kamu malı ve özel mal bileşimlerini kendilerine en yüksek refah düzeyini sağlayacak şekilde düzenleyebilirler (Akkoyunlu, 2001: 7). Bir kuruluşun kamu kuruluşu olarak adlandırılabilmesi için iki önemli faktör vardır. Bunlardan birincisi; kuruluşun sosyal refahın en üst düzeye çıkarılmasını birinci amaç edinmiş olması, ikincisi; yönetiminin ya da sermayesinin yarısından fazlasına kamunun sahip olması gerekmektedir.

1.2.1. Kamu Hizmeti

Kamu hizmeti, idare hukukunun temel kavramlarından biridir. İdare hukukunun uygulama alanı ile idari yargının görev alanının belirlenmesinde ölçüt kavramlardan biri

olmasına karşılık tanımlanması ve belirlenmesi kolay değildir. Türkiye’de 80’li yıllarda özelleştirmenin güncelik kazanması ile kamu hizmeti kavramı da yeniden değerlendirmeye konu olmuştur. Kamu hizmeti kullanıldığı yere göre anlamı değişen, esnek bir kavram olarak ortaya çıkmakta, bundan ötürüde anlamını kullanım yerine göre kestirmek gerekmektedir (Zengin, 1999: 18).

Kavramın açıklanması genelde “kamu yararı” ölçütüne dayandırılmaktadır. Ancak bazen toplumun, bir grubun veya sınıfın bazen de fertlerin belli yararı diye açıklanan, aslında kendisi belirsiz bir kavram olan kamu yararını ölçüt almak ve kamu hizmetini tanımlamak zor görülmektedir (Toprak, 1990: 157).

Kamu hizmetleri çeşitli yollardan görülmekte ve türlü biçimlerde örgütlenmektedir. Bu örgütlenmeler, kamu hizmetlerinin konusuna ve niteliğine göre değişmektedir. Türk Kamu sisteminde kamu hizmetleri için geçerli ve zorunlu iki temel koşuldan ilki; “hizmetin kamuya yöneltilmiş ve kamuya yararlı olması” diğeri ise “hizmetin kamu kuruluşlarınca ya da ilgili kamu kuruluşunun sıkı denetimi altında özel kişilerce yürütülmesi” koşuludur (Toprak, 1990: 158).

1.2.2. Kamu Hizmeti Anlayışına Yön Veren Çağdaş Gelişmeler

Kamu hizmetlerinin akışını değiştirip, yeni bir anlayış gerektiren hizmetlerin gelişmesine, tür ve sayı olarak artmasına neden olan, daha etkili, daha verimli ve daha rasyonel hizmet gereğini ortaya çıkaran bir takım gelişmeler olmuştur. Bu gelişmeler sonucu kamu hizmeti anlayışında bir yön değişikliği olmuş, klasik kamu hizmeti tanımı ve yaklaşımı çoğu kez yetersiz kalmıştır. Kamu hizmeti anlayışını yeniden şekillendiren bu çağdaş değerler şu şekilde ifade edilebilir: Sanayileşme, demokratikleşme, sosyal ve hukuk devleti anlayışı, uluslararası ilişkiler, çağdaş yönetim usulleri, kitle iletişim ve ulaşım araçları, ekonomik ve mali politikalar, nüfus artışı ve kentleşme, kültür ve zihniyet olarak toplumsal değişmelerdir (Kavruk, 1993: 139).

Özellikle sosyal standartların oluşturulması konusunda son yıllarda uluslararası alanda önemli bir kamuoyu oluştuğunu söylemek mümkündür. Sosyal standartların oluşturulması konusundaki gerekçeler ekonomik olduğu kadar ahlaki ve hukuksal bir nitelik taşır. Ülkede yaşayan bireylerin yaşam standardı ile ülkenin kalkınmışlık düzeyi arasında yakın bir ilişki vardır. Bir bakıma yaşam standardı ülkenin kalkınmışlık

düzeşinin önemli bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Uygulanan politikaların temel amacı yaşam standardının en uygun seviyeye getirmek ve bu doğrultuda hareket etmek temel amaç olmalıdır (Saraçoğlu ve Bulut, 2006: 303). Fakat uygulanan politikaların yaşam standardını ne doğrultuda etkilediği zaman içinde ortaya çıkacaktır.

Küreselleşme, başta az gelişmiş ülkeler olmak üzere dünyanın genelinde sosyal standartlarda ciddi bir aşınmayı beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler başta neoliberal akımlar olmak üzere yeni sosyoekonomik düzeni önemli ölçüde zorlayacak gibi gözükmektedir. Birçok ülke sosyal standartların oluşturulmasına yönelik maliyetlerin karşılayacak ekonomik güce sahip değildir. Bu bağlamda, ülkelerin diğer ülkelerdeki gelişmelerden soyutlanmış olarak etkin ve sağlıklı politikalar oluşturmaları mümkün değildir. Ücretlerin standartlaştırılması çalışma şartlarının standartlaştırılması eğitim, sağlık konut sosyal güvenlik gibi hizmetlerin artırılması ve belirli bir standarda ulaşması konusunda devletin ve diğer sivil toplum örgütlerinin yükümlülüğü bu çerçevede çok önemlidir. Ayrıca sosyal standartlar sağlanması eşitlik ve sosyal adaletin sağlanması açısından önemlidir. Sosyal standartların düşük olduğu bir toplumda sosyal barış ve sosyal düzen her zaman tehdit altındadır (Saraçoğlu ve Bulut, 2006: 303).

Kamu kesiminin daralması ve hukuki düzenlemelerin azaltılması şeklinde 1980'li yıllarda gözlenen ve ortaya çıkan eğilim, Türkiye'de de gözlenmektedir. Bu yıllar da kurulan hükümetlerin programlarından genel olarak, devletin tanzim edici, fertlerin ve kuruluşların münasebetlerini düzenleyici, uyuşmazlıkların halli ve bu doğrultuda tedbirlerin alınması ile görevli olması, detaya inmemesi gerektiği belirtilmektedir (Zengin, 1999: 18).

Kamu hizmetinin tanımının dayandırıldığı ölçütler artık eskimiştir. Özellikle bu ölçütlerden hizmetin kamu tüzel kişiliğince yapılması gereği ölçütü, çağdaş kamu hizmeti anlayışına uygun değildir. Devletin her bir kamu hizmetine yetişmesi zorlaşmıştır. Kamu hizmeti tanımındaki bu ölçütler yumuşatılmış, devlet ve diğer kamu tüzel kişileri yanında bir de idarenin sıkı denetim ve gözetimi altına alınarak özel kişilerin de kamu hizmeti verebilme imkânı getirilmiştir. Bu durumda idare ile özel kişi arasında imtiyaz sözleşmesi yapılmakta, hizmetin yürütülmesi yine sonuç olarak idareye ait gösterilmektedir. Türk İdare Hukukunda, henüz özel kişilerin kamu hizmeti gördüğü,

görebildiği esası müesseseseleşmiş değildir. Bazı istinaslar dışında Türkiye’de kamu hizmeti idarenin tekeli altındadır. Oysaki günümüzde bu artık yeterli olmamaktadır. Özel sektörün yaptığı kamu hizmetleri fiilen mevcutken, ölçütlere uymadığı için kamu hizmeti sayılmamaktadır. Kriterler hizmeti sunan kişiye (kamu tüzel kişiliğine) göre yapılmıştır, hâlbuki hizmetin kendisi ölçü olmalıdır (Kavruk, 1993: 158).

Amaç farklılıkları göz önüne alındığında kamu ve özel sektör için verimlilik değerlendirmesinde aynı ölçütleri kullanmak yanıltıcı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Yine verimlilik-etkinlik söyleminin serbest piyasa koşulları içerisinde ne derece gerçekleştiği de tartışmalıdır. Serbest piyasa mekanizması, özünde tekelleşme eğilimi taşımaktadır. Bugün gelişmiş ekonomilerin oluşturdukları anlaşmalar çerçevesinde kartelleştikleri görülmektedir. Bu noktada özel alanın verimli, kamunun verimsiz olduğu yönündeki değerlendirmelere dikkatle bakılması gerektiği bir kez daha ortaya çıkmaktadır (Aksoy, 1998: 10).

1.3. Özelleştirmeye Düşünsel Alanda Zemin Hazırlayan Neoliberal İdeoloji

Klasik iktisadi düşünceden sonra, L. Walras ve A. Marshall’ın öncülük ettiği Neo-klasik görüş, klasik ve liberal iktisadi düşüncüyü sürdüren bir yapıda ortaya çıkmıştır. Neoliberalizm; ekonomik, sosyal, siyasal, idari boyutları olan ve bir dönüşüm sürecini simgeleyen kavramdır. Aslında bu kavram 19. yüzyıl liberal iktisat ve toplum anlayışının bugünün koşullarına uygun olarak yeniden tanımlanmasıdır. Kavramın yeni olan yönü de sadece bu noktada ifade bulmaktadır. İçerik açısından ise yeni olan bir unsur yoktur ve 19. yüzyıl bireysel kapitalizm anlayışının tüm unsurlarını yansıtmaktadır (Gökbayrak, 2003: 25).

Fransız ihtilalıyla somutlaşan, 1980 sonrası toplumsal hayatın değiştirilmesinde kolektif siyasi eyleme ve devlet iktidarının kullanılmasına özel bir önem veren anlayış hızla gerilemiştir. Buna karşılık toplumsal ve ekonomik ilişkilerin düzenlenmesinde devleti ve siyasi iradeyi devreden çıkararak anahtar rolün serbest piyasa ilişkilerine, bireysel inisiyatif ve özel girişimciye verilmesi gerektiğine inanan neoliberal anlayış yaygınlaşmaya başlamış ve yenedünya düzeninin temel dayanağı durumuna gelmiştir (Yıldızoğlu, 2000: 86).

Özellikle yirminci yüzyılın sonlarına doğru dünyamızda değişikliklere neden olan, soğuk savaş döneminin sona ermesi sürecini hızlandıran ve ulus devletleri zayıflatan bu güçlü ve önüne geçilemez süreç elbette birçok eleştiriye maruz kalacaktır. Bu eleştirilerin birçoğunda ortak noktalar bulunmaktadır. En önemli eleştirilerin başında ulus devletin zayıflaması sorunu gelmektedir. Sosyal devletin temel görevleri arasında sayılan kar amacı gütmeksizin toplum için sağlanan temel hizmetlerin özel sektöre devredilmesi sosyal devlet anlayışının sona erdirilmesi anlamı taşımaktadır. Özellikle R. Reagan ve M. Thatcher dönemi politikaları incelendiğinde bu tür politikaların yaygın olduğu ve devletin küçültüldüğü, özelleştirme faaliyetlerine önem verildiği görülmektedir. Ancak bu politikalar özellikle sosyal alanda birçok olumsuzluğa yol açmıştır. Devlet harcamalarının geçirmiş olduğu bu değişim, özellikle düşük ve orta gelir grupları üzerinde olumsuz etki yapmıştır. Bu nedenle küreselleşme, önüne geçilmesi nerdeyse imkânsız olan ve ulus devletlerin ekonomik, siyasal ve toplumsal düzenini parçalayan bir yapı olarak değerlendirilebilmektedir (Köse, 2011: 33).

Sosyal adalet, sosyal güvenlik gibi kavramların bu anlayışta yeri bulunmamaktadır. Bireyin bugünü ve geleceğini güvence altına almasını sağlayacak olan yine bireyin kendisidir. Ekonomik ve sosyal eşitsizlik nedeniyle bireyin sahip olamadıklarını ona vermek bireyi tembelliğe itecektir (Aksoy, 1998: 9).

Bireyin ulusal olduğu varsayımından yola çıkan neoliberal ideoloji, yaşamın her alanında bireyi ön plana çıkarmış ve devletin bireylerin yaşamlarını doğrudan ilgilendiren konularda, ekonomik ve sosyal yaşama müdahalesini mümkün olduğunca sınırlamaya çalışmıştır. Bu amaca ulaşmada en etkin araç ise, en geniş anlamıyla kamu sektörünü özel sektör lehine küçültmeyi amaçlayan özelleştirme olmuştur (Gökbayrak, 2003: 14).

Neoliberal yaklaşımı savunanlar, özelleştirmeye ulus devletler üzerinde bulunan devletçi yaklaşımın yarattığı bazı tahribatların özelleştirme ile gidereceğini savunmuşlar. Amacına uygun bir özelleştirmenin devlet bütçelerindeki yükleri hafifleteceğine, bürokrasinin yarattığı yozlaşmanın ortadan kalkıp daha rahat bir özgürlük ortamının yaratılacağını ve böylelikle rekabet ortamının daha hızlı gelişeceğini ve piyasa işleyişiyle bazı ayrıcalıkların kaldırılacağı gibi düşünceleri savunmaktadırlar.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya ticaretindeki hızlı serbestleşme hareketlerinin temelinde uluslararası kurumların etkinliği inkâr edilemez bir şekilde kendini göstermektedir. Bu serbestleşme çabaları dünyayı tek bir pazar haline getirme amacına yöneliktir (Seyidoğlu, 1998: 189).

Neoliberal küreselleşmenin ortaya çıkmasında dünya ekonomisini oluşturan farklı ülkelerin kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan etmenlerin önemi yadsınamaz. Bununla birlikte, bu sürece az gelişmiş ülkeler açısından bakıldığında ön plana çıkan en temel unsurun sanayileşmiş ülkeler ve onlarla birlikte hareket eden gelen uluslararası kuruluşların, bu ülkeleri dünya kapitalizmine ekleme yolundaki bilinçli çabaları olduğu söylenebilir. Borç krizi sonrasında etkili olmaya başlayan IMF ve Dünya Bankası'nın sıkı şartlılık kıstasları bu krizle karşı karşıya kalan ülkeleri bu sürece katılmaya âdeta zorladı. Örneğin, Türkiye'de bu model, Ocak 1980'de, o zamana kadar görülmemiş derinlikteki bir borç krizi sırasında, bu kuruluşlarla yapılan anlaşmalar çerçevesinde uygulamaya kondu ve Eylül 1980'deki askerî darbenin katkılarıyla süreklilik kazandı. Oysa bu dönemde, akademik ve bürokratik çevreler başta olmak üzere kamuoyunun bu modele kayda değer bir desteğinin bulunmadığı açıkça orta dadaydı (Şenses, 2004: 14).

İlk başta sadece devletin ekonomik faaliyet alanını daraltmak amacıyla ileri sürülen özelleştirme düşüncesi, zaman içerisinde daha da genişlik kazanarak devletin sosyal faaliyet alanlarını da içine alacak şekilde yaygınlık kazanmıştır. Özellikle krizin temel nedenleri arasında kamu harcamalarındaki artış gösterilerek kamu hizmetlerinin ve özellikle eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik hizmetlerinin özelleştirilmesi tartışmaları yaygınlık kazanmıştır. Başka bir ifade ile neoliberal akım geleneksel kuramın kamu sektörüne ayırdığı alanları dahi özelleştirmeyi hedeflemektedir. Bu yönüyle özelleştirme sadece bir satış değil sosyal devletin küçültülmesi anlamına gelmektedir (Özdemir, 1999: 471).

Neoliberal politikaların yeniden egemen hale gelmesiyle birlikte devletin yeri ve rolü her alanda küçülme süreci içine girmiştir. Bu politikalar sosyal devletin etkinliğini zayıflatarak, sermayenin önündeki engelleri kaldırarak etkinliğinin ve yoğunluğunun artmasına neden olmuştur. Neoliberal politikalar, toplumsal dengenin çalışanlar ve alt gelir grupları aleyhine bozulmasını (reel ücretlerin düşmesi, sosyal harcamaların kısılması vb.), devletin sağladığı tüketim araçlarının metalaşmasını (sağlık ve eğitimin

özelleştirilmesi), kolektif tüketim alanlarında devlet harcamalarının kısılmasını (sağlık, eğitim, sosyal güvenlik harcamalarının azaltılması) ve sermaye üzerindeki vergilerin azaltılarak sermaye birikiminin artırılmasını hedeflemektedir (Tuna, 1997: 52).

İnsanlar arasında iki tür eşitsizlik vardır. Bunlardan biri doğal ya da bedenseldir. Doğa tarafından ortaya konulmuş olup yaş, sağlık, beden gücü ve zekâ dereceleri ya da ruh farklarına dayanır. Ötekide moral ve siyasal eşitsizliktir. Bu eşitsizlik bir bakıma bir kabulü, razı olmayı anlatır. Böylece, bir bölüm insan başkalarının aleyhine olarak bazı ayrıcalıklardan yararlanır (daha zengin, daha saygın, daha güçlü olmak ve başkaları üzerinde otorite kurmak gibi). Fakat toplumsal sınıftan ne anlaşılması gerektiği ve toplumsal sınıfların tanımı konusunda çeşitli düşünce ve görüşler vardır. İnsan topluluklarının toplumsal sınıflara ayrılması çeşitli nedenlere dayandırılabilir. İnanç ayrılıklarından başlayarak toplum içinde kazanılan statülere, ırk ayrımına, fakirlik ve zenginliğe üretim malları mülkiyetine kadar uzanan nedenler toplumsal sınıfları belirlemede ölçüt olarak alınmışlardır. Aynı biçimde ve nitelikte yaşama, çalışma koşulları, kültür gibi haklar düzeyi içinde birleşen insanlar, genel olarak bir toplumsal sınıfı oluşturmaktadırlar (Talas, 1990: 44).

Kamu teşebbüslerinin ağırlıklı olduğu doğal tekel niteliği gösteren piyasaların, düzenleyici kurumlar tarafından regüle edilmesine karşın, regülasyon ile ulaşılmak istenen amaca ulaşılamayacağı görüşü son yıllarda ağırlık kazanmaya başlamıştır. Piyasa aksaklıklarını düzeltmeyi amaçlayan regülasyon politikalarının piyasa koşullarının daha da kötüleşmesine yönelik sonuçlar ortaya çıkarabileceğini savunan neoliberal görüş, devletin piyasa aksaklıklarını gidermeye yönelik müdahalesinin anlamsız olduğunu savunmaktadır (Müftüoğlu, ve Karabudak, 2002: 9).

1.4. Özelleştirme Kavramı ve Amaçları

Son yıllarda yaygın bir şekilde kullanılan özelleştirme kavramı gerek teoride gerekse uygulamada tam olarak tanımlanmamış bir kavramdır. Özelleştirme kavramının diğer bir karmaşık yönü ise; birçok bilim dalının dolaylı ya da dolaysız olarak ilgi alanına girmesi nedeniyle yapılan tanımlamalar arasında farklılıklara yol açmasıdır. Gerçektende özelleştirme; işletme, ekonomi, hukuk ve siyaset gibi birçok bilim dalı ile iç içedir. Üzerinde çoğunluğun anlaşığı tam ve kesin bir tanımı olmayan özelleştirme, ekonomi bilimi açısından devletin iktisadi faaliyetlerinin azaltılması veya bu

fonksiyonlarının tamamının serbest piyasa koşullarına devredilmesidir (Zengin, 1999: 28).

Özelleştirme faaliyetlerinin kaynağını neoliberal akımlar oluşturmuştur. Bu akımlarla devletin, ekonomik hayata müdahale düzeyinin 1929 Büyük Dünya Bunalımı'ndan önceki düzeylere gerilemesi öngörülmüştür. Bu doğrultuda özelleştirme, belli bir felsefesi olan ve bu felsefesinin de ekonomik yapıdan kaynaklandığı ileri sürülebilen bir olgudur. Özelleştirmenin temel felsefesi, devletin çağın gereklerine ve gerçeklerine göre asli fonksiyonları (adalet ve güvenliğin sağlanması) yolundaki harcamalar ile özel sektör tarafından yüklenilemeyecek altyapı yatırımlarına yönelmesi, ekonominin ise piyasa mekanizmaları tarafından yönlendirilmesidir (Baytan, 1999: 7).

1.4.1. Kavram Olarak Özelleştirme

Özelleştirme (privatization) sözcüğü ilk defa 1983 yılında Webster's New Collegiate Dictionary'nin 9. baskısında yer almış ve "özel hale getirmek, sınaî veya ticari hayattaki denetim ve mülkiyeti, kamu kesiminden özel kesime aktarmak" olarak tanımlanmıştır. Sözcüğün ilk kullanılışı ise, Peter F. Drucker'ın 1969 yılında basılan "The Age of Discontinuity" isimli eserinde "reprivatization" şeklinde olmuş, 1976 yılında ise Robert W. Poole bu terimi, "privatization" olarak kısaltmış ve "Reason Foundation" isimli çalışmasında kullanmıştır (Öztürk, 2011). Dünya ve ülkemiz, bir süreden beri, devletin ekonomik hayattan çekilmesi ve elinde bulundurduğu işletmeleri de halka devretmesi yönündeki düşünce ve uygulamalara sahne olmaktadır. Adına "özelleştirme" denilen bu uygulamalar, ekonomiyi, planlı ekonomiden pazar ekonomisine yönlendirmek, uluslar arası rekabete açmak, devletin ekonomideki yükünü azaltarak asli fonksiyonlarına döndürmek ve mülkiyeti tabana yaymak gibi amaçları içermektedir (Akdiş, 2011).

Bir başka tanımda ise Yüksel, (2000: 39) daha genel bir ifadeyle "şemsiye kavramı" adı altında "liberal anlayış çerçevesinde devletin ekonomiye müdahalesinin asgari düzeye indirilmesi yâda tamamen kaldırılmasına yönelik uygulamalar bütünü" olarak tanımlanmaktadır.

1.4.1.1. Özelleştirmenin Dar Kapsamı

Dar anlamda özelleştirme, sadece kamu iktisadi teşebbüslerinin mülkiyet ve yönetiminin özel kesime devrini ifade etmektedir. Gerçekten de günümüzde özelleştirme deyince bundan çoğunlukla kamu iktisadi teşebbüslerinin satışı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bazı yazarlar, dar anlamda özelleştirme için mutlak olarak bir mülkiyet devri söz konusu olmasının ve bu devir işleminin kamu iktisadi teşebbüsü sermayesinin en az %51'i kadar olması gerektiğini belirtmektedirler. Bunun dışında bazı yazarlar da devredilecek sermaye payının pek önemli olmadığı, %10 veya %20 gibi bir pay devrinin de özelleştirme olarak kabul edilebileceği görüşündedirler (Saka, 2006: 6).

Dar kapsamlı özelleştirmede, mutlak olarak mülkiyet devri temel ilkedir. Çünkü mülkiyetin özel kesime ait olabilmesi için KİT'in yarıdan fazla pay senedinin elden çıkarılması zorunludur. Böylece yönetimin de özelleştirilmesi sağlanmış olacaktır (Cevizoğlu, 1989: 20). Kısacası dar kapsamlı özelleştirme Kamuya ait teşebbüslerin mülkiyetinin yarıdan fazlasının özel sektöre devredilmesi ya da ilgili işletmenin yönetim hakkının özel sektöre devredilmesidir (Aydın, 1996: 4).

1.4.1.2. Özelleştirmenin Geniş Kapsamı

Geniş anlamda özelleştirme; serbest piyasa ekonomisini güçlendirmek için ulusal ekonomi içinde kamunun ekonomik etkinliğinin en aza indirilmesi ya da tümüyle ortadan kaldırılmasına yönelik düzenleme ve uygulamaların bütünüdür. Bu kavram doğrultusunda özelleştirme; kamunun sahip olduğu ticari ve sınaî teşebbüslerin (KİT) mülkiyet, yönetim ve denetimlerinin tamamen ya da kısmen özel kişi ve kuruluşlara devredilmesidir. Kamusal veya yarı kamusal mal ve hizmetlerin finansmanının ya da üretiminin özelleştirilmesi, kamu hizmetlerinin ihale, imtiyaz verme gibi yollarla özel kesime yaptırılması, kiralama ve finansal kiralama, ortak yatırım ve hizmet alımları için yardımda bulunulması, piyasa mekanizmasının işleyişine yönelik her türlü yasal ve kurumsal engellemelerin kaldırılması, düzenleme ve uygulamalarını kapsamaktadır (Afşar, 1999: 133).

“Geniş anlamda özelleştirme (i) kamusal mülkiyete konu olan fiziksel yâda mali varlıkların özel (gerçek yâda hükmi) şahıslara satışını, (ii) bir mal ya da hizmetin

üretim ve/veya dağıtımını sağlamak üzere özel şahıslara imtiyaz verilmesini, (iii) yetkili kamu makamları tarafından belirli kurallara bağlanmış olan mal/hizmet üretim ve/veya dağıtım kuralsızlaştırılmasını ya da kural koyma ve uygulama yetkisinin özerk düzenleyici kuruluşlara devrini (yabancı dilden aktarılmış karşılıkları ile deregülasyon ve regülasyon'u) içerir. Bu bağlamda bakıldığında özelleştirme, kamu yönetimindeki firmaların özel sektöre çeşitli düzenlemelerle aktarılmasını içeren ve sosyal yaşamda tüm toplumu ilgilendiren bir olgudur. Sosyo ekonomik ve politik yaşamdaki etkilerine paralel olarak sosyal yaşamda da pek çok değişimi beraberinde getiren özelleştirme, neoliberal bir politikadır (Bağımsız Sosyal Bilimciler, 2008: 2).

1.4.2. Özelleştirmenin İlkeleri

Özelleştirme; karar veren yönetimin dilediği gibi gerçekleştirebileceği bir eylem değildir ya da olmamalıdır, hukukun temel ilkelerine bağlı olan, ekonomik ve sosyal gelişmeyi, toplumun mutluluğunu şiddete başvurmadan demokrasinin genel kuralları içinde sağlayan bir anlayışın ürünüdür. Buna göre, genel kabul gören özelleştirme ilkeleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Özmen, 1990: 23).

- Özelleştirme, ekonomik ve sosyal hayatta ani ve çarpıcı değişiklikler yaratmayacak şekilde, mümkünse sosyal bir görüş birliğine dayanmalıdır,
- Özelleştirme, kuruluşun gerçek değeri üzerinden yapılmalıdır,
- Özelleştirmenin ön hazırlıkları çok iyi yapılmalıdır,
- Özelleştirme, her ülkenin kendi ekonomik denge hesabına dayanmalı, herhangi bir dış güç tarafından zorlanma sonucu yapılmamalıdır,
- Tekel durumunda olan KİT'lerin özelleştirilmesinde, özel kesim eliyle, teknelci anlayışın sürdürülmesinin önüne geçecek koşullar hazırlanmalıdır,
- Özelleştirmenin, fiyatları artırması yâda ürün kalitesini bozmasının önüne geçecek tedbirler alınmalıdır,

1.4.3. Özelleştirme Programının Amaçları

Dünyada özelleştirmeyi uygulayan ülkelerin kendi özel durumlarına bağlı olarak özelleştirme programlarının yürütülmesinden bekledikleri bazı farklı öncelik ve

amaçları vardır. Bununla birlikte genel olarak aslında bütün ülkelerde özelleştirme ile yapılmak istenen, ekonomide özel sektör ağırlıklı ve liberal piyasa ekonomisinin etkin şekilde işlediği bir yeniden yapılanmanın sağlanmasıdır. Bu bağlamda devletin ekonomiyeye müdahalesini, özellikle müteşebbis niteliğini ortadan kaldırmak ve devletin ekonomideki rolünü kısarak klasik fonksiyonlarını daha etkin şekilde yerine getirmesini sağlamak özelleştirme politikalarının temel beklentisidir (Ruhi, 2003: 138).

Özelleştirmenin amaçları, çeşitli yayınlarda ve bilimsel toplantılarda konunun uzmanları tarafından genel hatlarıyla ortaya konmuştur. Bu amaçlar ülkeden ülkeye değişiklikler göstermektedir. Değişen; sadece bu amaçlar arasındaki öncelikler olmaktadır (Tan, 1992: 28).

George Yarrow ise yaptığı kuramsal ve uygulamalı incelemede beş temel amaç sıralamaktadır (Cevizoğlu, 1989: 27) :

- Rekabetin ve şirketlerin etkinliklerinin artırılması,
- Kamu kesiminin borçlanma gereksinimini azaltma,
- Yatırım kararı almada, hükümete bağlılığı azaltma,
- Ekonomik mülkiyeti yayma,
- Gelir dağılımını yeniden düzenleme ve refahı yayma.

Türkiye'de ise devletin temel görevleri yanında, hangi ekonomik alanlarda faaliyette bulunacağı açık şekilde ortaya konmadığından, özelleştirmede önceliklerin neler olduğu tam olarak bilinmemektedir.

Ancak; özellikle finans, istihdam ve yatırım gibi faaliyetlerin başarısı açısından konunun gösterdiği hassasiyet, bir sıralama yapmayı zorunlu kılmaktadır, Buna göre, Türkiye'de özelleştirmenin amaçları öncelik sırasına göre şöyle sıralanmaktadır (Tan, 1992: 29-30).

- Piyasa güçlerinin ekonomiyeye harekete geçirmelerine imkân verilmesi,
- Verimlilik ve üretkenliğin artırılması,
- Mal ve hizmetlerin nitelik, nicelik ve çeşitliliklerinin artırılması,

- Mülkiyetin tabana yayılması,
- Sermaye piyasasının gelişmesinin hızlandırılması,
- KİT'lere hazine tarafından sağlanan finansal desteğin minimize edilmesi,
- KİT'lerin tekelci fiyatlarının ve dolaylı vergilerin azaltılması,
- Bürokratların KİT'leri yönetmek yerine politika ve mevzuat üzerinde çalışmalarına imkân sağlanması,
- Modern teknoloji ve yönetim tekniklerine yönlendirilmesi,
- Çalışanlara pay senedi verilmek suretiyle işgücü verimliliğinin yükseltilmesi,
- Endüstrideki kamu ve özel mülkiyet arasındaki dengenin yönünün değiştirilmesi,
- Yabancı yatırımlar vasıtasıyla uluslararası ekonomik ve politik bağların kuvvetlendirilmesi,
- Sermaye yatırımları getiri oranlarının yükseltilmesi,
- Devlete gelir sağlanmasıdır.

Görüldüğü gibi Türkiye'de özelleştirme uygulamalarına gidilirken geniş bir amaçlar yelpazesi çizilmiştir. Bu amaçlar hem uzun vadeli hem de genel ekonomik ve sosyal politikalarla bağlantılıdır.

1.5. Özelleştirme Yöntemleri

Bir ekonomide özelleştirme yöntemlerinden hangisinin uygulandığı, ülkenin genel ekonomik şartlarına, sermaye piyasasının durumuna, özelleştirilecek teşebbüsün niteliğine, teşebbüsün içinde bulunduğu mali şartlara, özelleştirmenin amaçlarından hangisine ağırlık verileceğine bağlıdır (Karluk, 1994: 136).

Genel bir yaklaşımla, Cevizoğlu (1989: 67) “özelleştirmenin çok sayıda yöntemi olduğu kabul edilmektedir. Kanımızca, gerçek ve tam bir özelleştirmeden söz edebilmek için, kamu şirketinin en az %51’lik payının devri gerekliliği” dile getirilmektedir.

Özelleştirme yöntemleri arasında sayılan kamu-özel sektör ortaklığı, finansal kiralama, yönetimin devri (işletme sözleşmesi), ihale, imtiyaz, yasal düzenleme-kurumsal serbestleştirme gibi yöntemlerin hiçbirinin “mülkiyet devri”ni öngörmemesi nedeniyle, özelleştirme benzeri uygulamalar olarak ele almak doğrudur (Cevizoğlu, 1989: 67).

1.5.1. Satış Yöntemi

Devletin özel mal ve hizmet, ticaret ve sanayi alanlarında piyasa koşullarına göre çalışmak, bununla birlikte sosyal fayda maliyet ilişkilerini de göz önünde bulundurmak amaçlarıyla oluşturduğu, üretimde ve sermayesinde kendisinin hâkim olduğu kuruluşlara Kamu İktisadi Teşebbüsü adı verilmektedir. Bu kuruluşların mülkiyet ve yönetiminin özel kesime devri özelleştirmenin bir yöntemini oluşturmaktadır (Zengin, 1999: 45).

Bu yöntemin temelini, kamu kuruluşları ve kamu mülkiyetindeki işletmelerin tamamen veya kısmen özel sektöre satışı oluşturmaktadır. Bu işlem, işletmelerin hisselerinin sermaye piyasasında satışı şeklinde gerçekleşmektedir. Amaç, özel sektörün hâkim rol oynamasıdır. Satış yöntemi ile yapılan özelleştirmelerde, bireylerin ve özel kuruluşların yeterli satın alma gücü isteğinin olması önemli bir unsurdur. Bu yöntem dünyada en çok kullanılan yöntemdir (Gökbayrak, 2003: 43).

1.5.1.1. Sermaye Piyasasıyla Hisse Satışı

Hisse satışı yöntemine, pay senetlerinin satışı yöntemi de denmektedir. Uygulama yöntemi; özelleştirilecek KİT'lerin sermaye piyasasında satışı için önce, KİT'in sermayesinin pay senetlerine bölünmüş durumda olması zorunludur.

Hisse senetlerinin satışı, doğrudan halka, tek bir alıcıya, o kamu kuruluşunda çalışanlara ve seçilmiş finansal aracı kuruluşlara yapılabilmektedir. Hisse yoluyla satış yönteminde, kişi başına düşen hisse senedi sınırlandırılabilir; o kuruluşta çalışanlar gibi belli guruplara öncelik ve indirim sağlanabilir veya belediyeye bağlı işletme hisselerinin satışlarında söz konusu olduğu gibi belli bir yöre halkına ayrıcalıklar tanınabilir. Örneğin İngiltere'de Telecom'un hisse senetleri söz konusu kuruluşta çalışanların yüzde 36'sına indirimli olarak satılmıştır (Zengin, 1999: 47).

Belediyeler ortak oldukları şirketlerin hisselerinin satışı için şu yöntemlerden birisini uygulayabilirler (Zengin, 1999: 73).

1) Hisse Senetlerinin Borsa Yoluyla Satışı: Belediyelerin ortak olduğu anonim şirketlerin borsa karşısındaki durumu iki konumda bulunabilir. Ya, ortak olunan anonim şirket halka açık şirketlerden ve sermaye piyasası kurulu kaydıyla ve

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası kotunu almış ve borsada işlem görmektedir, ya da söz konusu şirketler halka açık değildir ve hisse senetleri halka arz edilmemiştir, dolayısıyla borsada alınıp satılmaktadır.

2) Hisse Senetlerinin İhale Yöntemiyle Satışı: Belediyelerin ortak olduğu şirketlerdeki hisselerini satmalarına ilişkin bir diğer yol da, hisselerinin ihale yöntemiyle satışlarıdır. Bu yöntemde yukarıda belirtilen, hisse senetleri borsa kotuna alınmamış, anonim şirket hisseleri ile limitet şirket hisseleri ve sermayesi paylara bölünmüş komandit ortakların hisse senetlerinin satışı mümkündür. Hisse senetlerinin ihale yolu ile satışı için, belediye meclisinden karar alınmalı, bu karara dayanarak belediye encümeni, satış işlemleri için gerekli işlemleri yapmalıdır.

3) Belediyelerin ve Özel Yönetimlerin Birbirlerine Hisse Devri: Belediyelerin ve özel yönetimler, şirketlerindeki hisselerini her yıl Bütçe Yasaları ile uygulanmayacak hükümler arasına alınan Devlet İhaleleri Genelgesi hükümleri gereğince birbirlerine kıymet takdiri suretiyle satabilirler.

1.5.1.2. Direk Veya Özel Satış

Bu yöntem kamu kuruluşunun aktiflerinin kısmen veya tamamen satılması olup, Türkiye'deki uygulanan şekliyle varlık satışı olarak da adlandırılmaktadır. Burada kamu kuruluşunun aktiflerinin tamamı veya bir kısmı özel kişi veya kuruluşlara satılmaktadır (Öztürk, 2011). Burada kamu sektörü ile özel sektör arasında fon aktarımı gerçekleşmektedir. Genelde nihai mal ve hizmet üreten ve çoğunlukla kârlı işletmelerin özelleştirilmesine yönelik bir yöntemdir. Burada kamu kuruluşunun aktiflerinin tamamı veya bir kısmı özel kişi veya kuruluşlara satılmaktadır. Bu yöntemle kamu işletmelerine ait varlıklar, bağlı ortaklıklar veya küçük işletmelerin bir seferde, bir kişiye veya kuruluşa pazarlık yoluyla satılır (Zengin, 1999: 16).

Daha çok fiziksel değerlerin satışını ve dolayısıyla kaynakların etkin ve verimli kullanılmasını amaçlayan bir yöntemdir. Bu yöntemle işletmeye ait varlıkların tamamı veya bir kısmı satılabilmekte böylece işletmenin küçültülmesi de sağlanabilmektedir. Örnek verecek olursak çok müesseseli kuruluşların verimli üniteleri merkezi yönetimden ayrılarak bağımsız birer verimli bir işletme durumuna getirilebilir. Örgütsel yapı değişikliğine uğramış özelleştirme kapsamındaki birimlerin fazla istihdamı,

kullanımsız eski verimsiz varlıkları, merkez ünite bünyesine kaydırılabilir. Bu yolla yeni birim ve müessese, yönetim, pazarlama ve teknik açıdan rekabet ortamına uygun bir yapıya getirilir (Karlık, 1994: 141).

1.5.2. İhale Yöntemi

Özelleştirme yöntemleri içinde, tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de özellikle kamusal hizmet sunumunun özel sektöre bırakılmasında, geniş bir uygulama alanı bulan yöntemdir. Bu yöntemin amacı, kamusal nitelik taşıyan mal ve hizmetlerin bir sözleşme çerçevesinde özel sektöre yaptırılmasıdır. İlgili kamu kuruluşu kendi personelini ve ekipmanını kullanmak yerine, hizmeti ihale aracıyla, özel şirketlere yaptırarak en düşük maliyetle hizmet üretimini amaçlamaktadır. Rekabet ölçüsünde maliyetlerde de düşme meydana gelmektedir (Gökbayrak, 2003: 45).

İhale yöntemi şu anda kamu yönetiminin özelleştirme politikalarında yer alan unsurlardan biridir. Bu yöntem, özel kesim tarafından sağlanan bazı hizmetlerin yerel veya merkezi yönetim tarafından finanse edilmesi ile ilgilidir. İhale yöntemi, ilke olarak devletin geleneksel şekilde kendi içinde üstlendiği kamu kesimi hizmetlerinin çok geniş bir alanına uygulanabilir. İhale yöntemi, merkezi ve yerel düzeydeki bir kısım mal ve hizmetlerin karşılanmasında en çok başvurulan özelleştirme yöntemlerine öncülük etmektedir. Yerel yönetimlerin gerek Türkiye’de ve gerekse Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Japonya’da bazı hizmetleri ihale yoluyla sağlama geleneği oldukça eskiye dayanmaktadır (Ersöz, 2001: 36).

İhale yöntemiyle kamu kuruluşları personel ve teknik donanım gereksiz bir büyümeden kurtulmakta böylece personel harcamaları da en aza inmektedir. Bu yöntem ile kamu kuruluşlarının ve yerel yönetimlerinin iş yükleri azalmakta, uzun vadeli planlama ve organizasyon çalışmalarına daha fazla zaman ayrılabilir. Böylece daha iyi hizmet üretimi ve bölüşümü sağlanabilecektir (Bozlağan, 2000: 219).

1.5.2.1. İhale Yöntemine Karşı Görüşler Ve Deliller

İhale yöntemine karşı görüşleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Zengin, 1999: 50).

- 1) Özel müteahhitler düşük kaliteli ve güvenilir olmayan hizmetler sunar.

- 2) Özel müteahhitler acil ihtiyaçlara daha az cevap verebilir, iflas ve görevi zamanında yerine getirmemeye daha yatkındırlar.
- 3) Özel müteahhitler, insanları riske karşı korumadan önce karlarını düşünür
- 4) Özel firmaları sözleşme yapmaya teşvik etmek, endüstri ilişkilerine sorunları, grevleri sokmak demektir.
- 5) Müteahhitler cazip ihaleleri almak için düşük teklifler verirler ve devlet otoritesinin özel bir monopolle bağlı olmaya başladığı durumda devlet sektörü birimlerinin kapasitesini dışarıda bırakırlar.
- 6) Rekabet eğilimi maliyetleri düşürücü değildir. Devlet otoritesinin çok özel, denetimi gerektiren ve zorlayıcı sözleşmelerin belirli bir maliyeti vardır.
- 7) Özel müteahhitler işleri zorlaştırarak, ücretleri azaltarak ve çalışma koşullarını ağırlaştırarak maliyetlerden tasarruf sağlarlar
- 8) Özel endüstri sözleşme dışındaki daha büyük talep artışına cevap vererek bir rekabet sağlayamaz.
- 9) Sonuç: Maliyet tasarrufları şayet sağlamıyorsa bu uzun süre devam etmez ve sunulan hizmetlerin kalitesinin düşürülmesiyle gerçekleştirilir.

1.5.2.2. İhale Yönteminin Yanındaki Görüşler Ve Deliller

İhale yönteminin yanındaki görüşleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Zengin, 1999: 51).

- 1) Devlet sektörü monopolleri tüketicilerden ziyade üretici grupların isteklerini tatmin eden verimsiz bürokrasilerdir.
- 2) Etkinliği olmayan devlet sektörü sınırlı işgücü kullanımına ücretler, vergiler, yardımlar ve hükümet harcamalarında düşük verimliliğe neden olur.
- 3) Devlet sektörü birimlerinde kesin bir sonuca bağlanmamış mali taahhütler vardır.
- 4) Devlet sektörü birimleri maliyetlere bakmadan hizmetin en üst standartlarını sağlamaya çalışır.

- 5) Rekabet, devletin üretim birimleri tarafından düzenli olarak yeni sözleşmeler yapılmasını sağlar.
- 6) Rekabet geleneksel çalışma yöntemlerinde değişimleri modern donanımları ve yeni düşünceleri beraberinde getirir.
- 7) Rekabet halindeki başarılı firmalar, sabit fiyatlı sözleşme içinde teşviklerin ve cezaların konusunu oluştururlar.
- 8) Müteahhitler düşük kalite, gecikmeler ve güvensizlik nedeniyle cezalandırılabilir.
- 9) Sonuç maliyet tasarrufları ve paranın daha iyi değerlendirilmesidir.

1.5.3. İmtiyaz Yöntemi

İmtiyaz yönteminde, doğal tekel söz konusu olan üretim alanları bir sözleşmeyle özel kesime devredilmektedir. Diğer bir deyişle doğal tekeller kamu ekonomisinden piyasa ekonomisine geçmektedir. Bazı iktisatçılar kamu ekonomisinde görülen israf ve belirsizlikten dolayı doğal tekellerin rekabetçi kurul ve düzenlemelerle özel kişi ve kuruluşlara ihale edilmesini savunmaktadır. İmtiyaz yönetiminde kilit nokta pazarlık sürecidir. Yapılacak pazarlık sonucunda imtiyaz, sözleşmede nitelikleri belirlenen mal ve hizmeti en düşük bedel ile piyasaya sunmayı kabul eden firmaya verilmelidir (Aktan, 1987: 113).

İmtiyaz yöntemi, kamunun tekelinde olan hizmetin, özel bir firmaya tekel olarak verilmesini ya da belirli bir coğrafi bölgede bir hizmetin yürütülmesi yetkisinin özel bir kuruluşa verilmesini ifade eder imtiyaz usulünde fiyat düzenlemesi genellikle kamu idaresi tarafından yapılır. Hizmetten yararlananlar idareye değil, hizmeti sağlayana ödemede bulunurlar (Gökbayrak, 2003: 44).

Aktan'a göre (1993: 81),İmtiyaz yönteminde kilit nokta pazarlık sürecidir. Yapılacak pazarlık sonucunda imtiyaz, sözleşmede nitelikleri belirlenen mal veya hizmeti en düşük bedel ile piyasaya sunmayı kabul eden firmaya verilmelidir.

İmtiyaz yönteminin başlıca dört ortak özelliği vardır (Zengin,1999: 58)

1-Hizmetin başlangıç aşamasında, imtiyazı devralanın, faaliyete geçirmek için gerekli ön yatırımları üstlenmesi gerekir.

2- İmtiyaz süresi boyunca, imtiyazı devralan ilgili hizmetin riskini ve maliyetlerini üstlenir.

3- İmtiyazı devralan, hizmetleri karşılığında, kullanıcılardan doğrudan ücret tahsil etmeye yetkili olur.

4- İmtiyaz dönemi sonunda, tüm tesis ve ilgili malvarlığı yerel yönetimlere devredilir.

1.5.4. Yap İşlet Devret Yöntemi

Yap-İşlet-Devret Modeli, bir kamu hizmeti veya faaliyeti işinin sabit bir fiyat üzerinden, tüm giderleri özel teşebbüs tarafından karşılanarak, yatırım yapılan ülkenin üretilen mal ya da hizmetleri satın alma garantisi altında projelendirilmesi, finanse edilmesi, inşa edilmesi, korunması bakımı ve karının gerçekleştirilmesinden sonra tesisin ve yönetiminin bedelsiz olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına devir ve teslimini sağlayan model olarak tanımlanabilir. Hükümetler veya kamu kurumları ihtiyaç duyduğu fakat gerçekleştirmek için yeterli finansal kaynakları olmadığı yatırımları bu modelle gerçekleştirmektedir (Zengin, 1999: 44).

Bu model Türkiye gibi, yeterli sermaye birikimi olmayan ve kredi alma imkânı sınırlı ülkeler için ideal bir model olmakla birlikte, birçok ülkede yabancı sermayeyi çekmek içinde kullanılmıştır. Bu modelde yapılan sözleşmelerdeki taraflardan biri kamu kurum veya kuruluşları, diğer tarafısa genellikle uluslararası kuruluşlarında yer aldığı konsorsiyumlardan oluşmaktadır. Bu nedenle dikkatle uygulanması gereken bir modeldir. Çünkü ÇUŞ'ların (Çok Uluslu Şirket) rağbet ettikleri bir yöntem olarak tanımlanabilir. Türkiye'de son yıllarda kamu kaynaklarının yetersiz olduğu ileri sürülerek, daha önceleri kamusal hizmet alanı olarak değerlendirilen, anıtsal nitelikteki kültürel mirasın korunması ve yenileme işleri de, yap-işlet-devret modeliyle özelleştirme konusu olmuştur (Kiper, 1994: 15).

1.5.4.1. Yap İşlet Devret Yönteminin Yararları

Yöntemin yararlarını aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Zengin,1999: 58).

1) YİD yöntemi ile gerçekleştirilmek istenen projeler, devlet imkânları dışında, özel sektörün yabancı sermaye ile işbirliği sonucunda gerçekleştirilmektedir. Bu modele

devlet çok büyük bir bayındırlık hizmetini müteahhide para vererek yaptırmak yerine, belirli bir süre işleterek, hem yapılan masrafın karşılanmasını hem de belirli bir miktar kar elde edilmesinden sonra, kendisine devrini sağlayacak şekilde özel girişimciye yaptırabilmektedir.

2) Yöntem, hükümetlerin dış borç stokunu arttırmaz. Çünkü burada ortak yatırım şirketi projeyi tasarlayıp, finansmanını bulmuş olarak gelmektedir. Hükümetin doğrudan doğruya bir geri ödeme taahhüdü bulunmamaktadır.

3) Yöntem, yabancı sermayeyi davet ve teşvik eder.

4) En ileri teknolojileri beraberinde getirir.

5) İşletme sorumluluğunun ortak yatırım şirketine ait olması nedeniyle malzeme ve işçilikte kalite sağlar.

6) Özelleştirmede öncülük eder, özel yatırımcıları teşvik eder.

1.5.4.2. Yap İşlet Devret Yöntemi Sakıncaları

Yöntemin sakıncaları aşağıda şu şekilde sıralanmaktadır (Zengin,1999: 59):

1) Yöntemin uygulanması, kamu yatırımları arasında tercihte çarpıklaşma ihtimali yaratabilir. Kamu kesiminin Y.İ.D. yöntemi çerçevesinde sunacağı projeler, için niteliği gereği, karlı projeler olmak zorundadır. Oysa kamu kesiminin üstlendiği görevlere bağlı olarak gerçekleştireceği yatırımların önemli bir bölümünde karlılık amacı yoktur ya da ikinci planda kalır.

2) Bu şekilde bir yatırım modeli, işe talip olan firmaları, projeyi gerçekleştirip teslim edecek bir müteahhit olmaktan çıkarmakta, yatırım tesisi ile devir tarihini geçecek süre içindeki işletme karlılığını dikkate alan gerçek yatırımcılar haline getirmektedir. Bu durumda karlılığın büyümesi hem yatırımın inşa maliyetine hem de işletme dönemindeki sonuçlara bağlı olacaktır.

3) Bu yöntemin uygulanması sonucunda, bizzat kamu kesimince gerçekleştirilmesi ya da yerli özel sermayeye yaptırılması halinde ileriki yıllarda bir döviz transferi sorunu yaratmayacak; çeşitli projelerin, döviz harcayan yatırımlar haline getirebilecektir. Hele

bu projeler nitelikleri gereği ÷lkeye dolaylı ya da dolaysız döviz sağlar projeler değilse ödemeler dengesi üzerinde model seçiminden doğan ciddi yükler hissedecektir.

4) Dış ve iç borçlanma yolu ile gerçekleştirilecek kamu yatırımlarının, geleceğe taşan yükü, normal olarak borcun anapara ve faizinin ödenmesidir. Y.İ.D yönteminde ise, bu yükün ilk yıllardaki ağırlığının hafiflemesine karşılık gelecek yıllardaki yükün ölçüsüzce artması, gelecek hükümetlerin hareket kabiliyetlerinin sınırlanması ihtimali ortaya çıkmaktadır.

1.5.5. Kiralama Yöntemi

Bu yöntemin esası, hizmetin üretilmesi ve yönetilmesi için gerekli her türlü araç ve gerecin kamu kuruluşlarına ait olması buna karşın hizmetin yürütümünün özel kişi ya da kuruluşlara verilmesidir. Hizmet için gerekli kaynakların kamuya ait olması yönü ile diğer yöntemlerden ayrılmaktadır (Gökbayrak, 2003: 46).

Kiralama yöntemi, gerçek anlamda bir özelleştirmeyi ifade etmemektedir. Çünkü bu yöntemde az veya çok bir mülkiyet transferi öngör÷lmemektedir. Kiralama yönteminde kamu, sahip olduğu işletmeyi bir özel sektöre kiralamakta, özel sektörde, faaliyetlerini kendi elemanlarıyla sürdürmektedir (Aktan, 1993:84).

1.5.6. Kupon Yöntemi

Kupon yöntemi, belirli tüketici kesimlerinin belirli mal ve hizmetlere olan tüketimini teşvik etmek yoluyla geliştirilmiş bir uygulamadır. Bu yöntemle devlet, gelir düzeyi düşük olan kişilere belirli bir mal ve hizmeti kendisi sunmak yerine bu kişilere sunulacak hizmetin bedelini kapsayan bir kupon vermektedir. Böylece bu kişiler bu hizmeti özel sektörden karşılayabilir. Kupon yöntemi daha çok şu esaslar dâhilinde geliştirilmiştir. Kamu işletmelerinde verimlilik, özel işletmelere oranla çok düşüktür. Bunun nedeni, kamu işletmelerinde çalışanlar ile işletmenin gelirleri arasında direkt ve yakın bir bağıntının olmamasıdır. Çoğunlukla kamu işletmelerinde çalışanlar azda çalışsalar aynı ücreti almaktadırlar. Kamu işletmelerinde israf yaygındır. Kişiler, kendi sahip olmadıkları serveti korumak için daha az çaba sarf etme eğilimindedirler. İşte kupon yönetimi, karar mekanizmasının devletten piyasaya devredilmesi ile özel kesimde ekonomik etkinliğin artması sonucunu doğurur (Zengin,1999: 62).

Kupon sisteminde hizmeti sunan üretici özel bir şirket olup, hem devlet hem de müşteri ödemeyi üreticiye yapmaktadır. Bu sistemde üreticiyi devlet değil bizzat hizmetten yararlanacak olan müşteri seçmektedir. Kupon sistemine fakir insanlara verilen yiyecek kuponları örnek olarak verilebilir. Burada devlet fakir insanlara yiyecek vermek için yeni bir dağıtım sistemi kurmak yerine, onlara kupon vererek herhangi bir yiyecek dükkânından alışveriş yapmalarını sağlamaktadır. Böylece müşteri daha çok yiyecek alabilmek için parasını daha rasyonel kullanmaya teşvik edilmektedir (Savaş, 1982: 102).

Kupon yönteminin başarılı olması için tüketicilerin hizmeti kimden satın alacakları konusunda seçme hakkına sahip olmaları gereklidir. Böylece hizmeti üretenler arasında rekabet ortamının oluşması sağlanacaktır.

Kamu işletmelerinde verimlilik, özel işletmelere oranla çok daha düşüktür. Bunun nedeni, kamu işletmelerinde çalışanlar ile işletmelerin gelirleri arasında direkt ve yakın bir ilişkinin mevcut olmamasıdır. Kamu işletmelerinde israf yaygındır. Kişiler kendi sahip olmadıkları serveti korumak için daha az çaba gösterirler (Ulusoy, 2003: 7).

1.5.7. Fiyatlama Yöntemi

Bu yöntem, kamu kuruluşları tarafından üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlarının piyasadaki şartlara uygun olarak, yani maliyetleri dikkate alarak fiyatlandırılması esasına dayanmaktadır. Yöntemin uygulanması durumunda yerel kamu hizmetlerinin doğrudan doğruya faydalananlar tarafından finanse edilmesi söz konusu olacaktır (Ulusoy, 2003: 7). Bu yöntemde daha önce ücretsiz olan bazı hizmetlerin fiyatlandırılarak belli bir bedel karşılığı sunulmasıdır. Yüksek öğretimden harç alınması, paralı yol uygulaması, reçete bedellerine katılım gibi çeşitli yöntemler uygulamaya konulmuştur.

BÖLÜM 2: DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI

2.1. Dünya'da Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları

Dünya' da özelleştirme uygulamaları özellikle 70'li yıllardan itibaren ortaya çıkan petrol krizinden sonra yaygınlaşmaya başlanmıştır. Önceleri İngiltere ve Amerika'da yapılan özelleştirmeler, daha sonraları diğer Avrupa ülkeleri ve gelişmekte olan ülkelerde de uygulanmaya başlamıştır.

Keynes'in bunalımdan çıkmak için, talep doğrucu kamu harcamalarının arttırılması yönündeki önerileri de, bu gelişmeleri teşvik etmiştir. Her ne kadar, bu teşviklere geçici bir çözüm olarak bakılmışsa da, ikinci dünya savaşından sonra kamu girişimciliği yine ön plana çıkmıştır. Savaş sonrasında, hemen hemen bütün Avrupa ülkelerinde yaygın bir şekilde uygulanan ekonomiyi devlet eliyle canlandırma girişimleri, devlet mekanizmasının toplumsal örgütlenme içindeki yerinin yeni baştan gözden geçirilmesine ve sosyal refah devleti kavramının yerleşmesine yol açmıştır (Berberoğlu, 1987: 16). Bu ekonomik politikaların uygulanmasının ilerleyen zamanlarda çözüm üretmiyor olması yeni alternatif politikaların ortaya çıkışına neden olmuş ve güvenli liman olarak özelleştirme politikaları uygulanmaya başlanmıştır.

2.1.1. ABD'de Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları

Özelleştirme, ABD için yeni bir konu değildir. Devlet ve yerel yönetimler düzeyinde hükümetler, hizmet maliyetini düşürmek amacıyla hızla özelleştirmeye yöneliyor. Ulusal politika Analiz Merkezi tarafından yapılan bir araştırmaya göre yerel hükümetler, çöplerinin toplanması, otobüs işletmeleri ve bakımı, vasıta çekme ve park işletmelerini sözleşme yoluyla, özel sektör firmalarına yaptırmaktadırlar (Zengin, 1999: 75).

ABD'de kamu hizmetlerinin önemli bir bölümü özelleştirilmiştir. Özellikle belediye hizmetleri, cankurtaran hizmetleri, hapisane hizmetleri, çöp toplama hizmetleri, itfaiye işleri, büyük oranda özel kesimce yürütülmektedir. Böylelikle, yerel yönetimlerde gerçekleşmiş olan büyük çaplı özelleştirmeler sayesinde, 40.000 nüfuslu beldelerde devlet memuru sayısı yaklaşık 55 civarına inmiştir (Doğan, 1993: 156). Merkezi

yönetimde de benzeri özelleştirme uygulamaları göze çarpmaktadır. Aslında, yapısal olarak da özel teşebbüse ağırlık veren ABD ekonomisinde, büyük bir güce sahip olan haberleşme ve telekomünikasyon hizmetlerinde öncü bir uygulama ile özelleştirilmeye geçilmiş ve bu alanda rekabetçi bir piyasa yapısı oluşturulması yönünde ciddi adımlar atılarak yerel şebeke işlemcilerinin tamamı özelleştirilmiştir. Bunlardan ayrı olarak, havayolları, demiryolları, yük taşımacılığı ve otobüs hizmetleri yasal düzenleme ve müdahaleler dışında bırakılmış, yapılan değişikliklerle bu sektörlerde yasal-kurumsal serbestleşme süreci tamamlanmıştır (Aktan, 1993: 80).

Doğan'a göre, (1993: 156) A.B.D.'de yapılan ve merkezi hükümet il yerel yönetimler içindeki kuruluş ve hizmetlerin özelleştirilmesini sağlayan girişimler oldukça yararlı sonuçlar vermiş: bu sektörlerdeki rekabeti ve verimliliği arttırmıştır

2.1.2. İngiltere'deki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları

Thatchear Hükümetinin iktidara geldiği 1979 yılından sonra, İngiltere'de özelleştirme faaliyetine programlı bir şekilde başlanmıştır. Önemli devlet işletmeleri hisse senedi yoluyla halka satılmıştır (Zengin, 1999: 75).

İngiltere'de 1980'li yıllara kadar kamu işletmeleri özellikle enerji sektöründe (kömür, gaz, elektrik), petrol sanayinde, demiryolu, denizyolu taşımacılığında, haberleşme hizmetlerinde, gemi sanayinde faaliyette bulunmaktaydılar. Ancak 1970'lerdeki ekonomik krizlerin ortaya çıkmasıyla (1973 ve 1979 petrol krizlerinin ekonomideki olumsuz etkilerinin) tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi İngiltere'de de büyük bir durgunluk başlamıştır (Çetinkaya, 2001: 188).

ABD'de R.Reagan'ın Başkanlığı döneminde uygulanan "Reagan-omics" adıyla anılan ve özelleştirmeyi de içeren ekonomi politikasının İngiltere'deki izleyicisi M.Thatcher olmuş ve 1979-1987 yılları arasında özelleştirme uygulamalarını gerçekleştirmiştir. Bu dönemde kamu sektörünün %30'u özelleştirme işlemi sonucu özel kesime geçmiştir (Serim, 1996: 36). İngiltere'nin kamu işletmeciliği konusunda uyguladığı genel politika; bütün millileştirilmiş sanayileri özelleştirilebilir verimli ticari işletmeler haline dönüştürmek, mümkün olan en yüksek sayıda kamu işletmesini özelleştirmek, geri kalan işletmeleri de özel işletme gibi çalıştırmak, devlet hazinesine fazla yük getirmemek olarak özetlenmektedir (Atasoy, 1993: 191).

Özelleştirmeye yönelik tartışmalar 1979 yılı seçim döneminde başlamış ve Muhafazakâr Partinin seçim bildirgesinin en önemli bölümü bu konuya ayrılmıştır. İngiliz halkının İşçi Partisi'nin milletleştirme planlarına ciddi bir biçimde karşı çıktığı, buna rağmen konut, bankacılık, sigorta, ilaç sanayi ve ulaşım sektörlerinde çalışan firmaların millileştirilmesinin devam ettirildiği, bu millileştirilmelerin giderek hem yoksullaşmaya hem de özgürlüklerin azalmasına yol açacağı yönündeki iddialara karşın muhafazakâr iktidarın bütün bu sektörleri özelleştireceği beyan edilmiştir (Sayer, 1986: 45).

Muhafazakâr Parti iktidara gelince, seçim öncesi vaat ettiklerinden daha fazlasını yapmıştır. Kamu kesiminin elindeki dev şirketlerin büyük kısmı özel sektöre devredilmiştir. 1991 yılı başı itibariyle, kamu kesiminin yarıdan fazlası özelleştirilmiş, 650 bin işçi sektör değiştirmiş, 1 milyon 250 bin belediye konutu satılmış ve 9 milyon insan özelleştirilen şirketlerin hisse senedine sahip olmuştur. 1993 yılı itibariyle sırada özelleştirmenin son halkasını oluşturacak olan demir yolları, kömür işletmeleri ve posta acentesi bulunmaktadır (Uyanık, 1993: 227).

İngiltere'de özelleştirmenin bilinen bütün yöntemleri denenirken, en çok kullanılanı halka arz yöntemi olmuştur. Halka arz yöntemiyle yatırımcı sayısı 10 yılda 3 milyondan 9 milyona çıkarılmıştır. Genellikle zarar eden küçük çaptaki işletmelerin özelleştirilmesinde ise blok satış yöntemi kullanılmıştır (Öztürk, 2011).

2.1.3. Almanya'daki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bölünen Almanya'nın doğu bölümünde özel işletmeler devletleştirilirken, batı bölümünde tam karşıtı bir politika uygulanmaya başlanmıştır. Ancak, iki Almanya'nın birleşmesinden sonra Almanya'da özelleştirme rüzgârları tekrar esmeye başlamıştır. Bu ülkede özelleştirmenin esas amacı, kamunun genel ekonomi içindeki faaliyetlerini azaltmak ve kamuya ait kuruluşları özelleştirerek rekabetçi piyasa ekonomisinin işleyişine uyum sağlamalarını gerçekleştirmektir (Afşar, 1999: 145).

Gençlere yardım hizmetleri örneğin gençlik merkezleri, eğlen-dinlen(eğlen-dinlen) merkezleri gibi genellikle hayır kurumları ve yerel gönüllü kuruluşlar eliyle yürütülmektedir. Yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerde aynı yöntemle yürütülmektedir. Şehir ve kırsal alan belediyeleri, kamu hastanelerinin esas işleticileri olmakla birlikte,

özel kişiler elinde de birçok hastane bulunmaktadır. Park ve bahçelerin işletilmesi ve bakımı, sözleşme ile özel sektöre devredilebilmektedir. Büyük kent belediyeleri kendi inşaat birimlerini kurmuşlardır. Ancak bazı büyük ve karmaşık işleri ihale ile özel sektöre devretmektedirler. Yol bakımı, temizliği ve aydınlatılması hizmetleri de aynı şekilde yürütülmektedir. Araç park yerlerinin korunması ve işletilmesi işi de gittikçe daha fazla bir oranda özel sektöre devredilmektedir. Kanalizasyon hizmetleri, küçük kentlerde özel sektör tarafından yürütülürken, büyük kentlerde belediyelerce yürütülmektedir. Çöp ve atık tasfiyesi hizmeti içinde aynı durum söz konusudur. Almanya'nın çoğu yerinde mezbaha ve mezarlıklar, özel sektöre devredilmektedir. Toplu taşımacılık hizmetleri, küçük kentlerde özel sektör tarafından yürütülürken, büyük kentlerde belediyelerin özel şirketleri tarafından sağlanmaktadır. Orman ve korulukların bakımı ise genellikle özel şirketlere devredilmektedir. Belediye mülklerinin bakımı da çoğunlukla özel sektöre ihale edilmektedir. Yakın zamanlara kadar enerji, genellikle sadece belediyenin kendi kurduğu şirketler tarafından üretilmekteydi. Son zamanlarda ise bu durum değişmiş olup; suyun, elektriğin ve havagazının üretimi ve dağıtım hizmeti, belediye işletmeleri veya özel şirketler vasıtasıyla yürütülmektedir (Zengin, 1999: 99).

Almanya'da özelleştirme işlemlerini yapan Treuhand Kurumu özelleştirmeden en yüksek faydayı elde etmek düşüncesi içinde satış gelirlerinin yüksekliğinden çok satış sonrasında ilave yatırım ve istihdam taahhütlerinin ağırlığı üzerinde durmuştur. Treuhand kurumu en yüksek rakamı verene değil, en iyi işletmecilik teklifini yapan kuruluşa şirketi devretmeyi ekonomi ve toplum için önemli kabul etmiştir (Çetinkaya, 2001: 193).

2.1.4. Fransa'daki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları

Avrupa'da özelleştirmenin geniş bir şekilde yapıldığı ikinci ülke Fransa'dır. 1973 petrol şokundan sonra birçok diğer Batı Avrupa ülkesi gibi Fransa'da da ekonomi bunalımlı bir döneme girmiştir. Mauroy Başkanlığındaki sosyalist hükümet döneminde fiyatlar ve ücretler geçici olarak durdurulmakla birlikte, tam anlamıyla bir istikrar politikası uygulanmıştır. Bütçeden millileştirilmiş şirketlere yapılacak kaynak aktarımı kısıtlı kalmıştır (Sarısü, 2003: 62). Nihayet 30 Mayıs 1980 tarihli Fransız Danıştay Kararı ile kamu yararının gerekli kıldığı hallerde belediyelerin

sanayi ve ticari nitelikte faaliyette bulunmalarına izin verilmiştir. Bir bedel karşılığında yapılan içme suyu, kanalizasyon ve katı atık hizmetleri de bu çeşit faaliyetlerden sayılarak belediyelerin tekeline verilmiştir (Zengin, 1999: 101).

Bütçe imkânlarının zorlanıyor olması millileştirmeyi gerçekleştirenler arasında farklı düşüncelerin doğmasına yol açmıştır. 1985 yılına gelindiğinde, artık özelleştirmeden yana olanlar çoğunluğa ulaşmışlardır. Chirac, Mart-1986 seçimlerinden sonra Başbakan olarak hükümet programını Parlamenteoya sunarken, özelleştirme konusundaki hedeflerini de açıkça ortaya koymuştur. Hükümetin bu konudaki iradesini ortaya koyması ile toplam değeri 150 ila 300 milyar Fransız Frank'ı arasında tahmin edilen ve 800 bin işçinin çalıştığı 65 adet kamu kuruluşunun hisselerinin satışı kararlaştırılmıştır. Bu kuruluşlardan 12 adedi de 1986-1987 yılları arasında özelleştirilmiştir (Doğan, 1996: 155)

Kamu sektörünün oldukça büyük olduğu Fransa'da daha önce devletleştirilen kuruluşlar bile 1986 yılından itibaren özelleştirmeye başlanmıştır. Bu anlayış değişikliği J.Chirac hükümetiyle gerçekleşmiştir. Özellikle 1986 yılından sonra kapsamlı bir şekilde uygulanan özelleştirme hareketinde üç temel amaç dikkat çekmektedir. Bunlar; özelleştirilen kamu işletmelerinin ekonomik ve mali açıda etkinliğini sağlamak, özelleştirilen kuruluşların bütçeye olan yüklerinden kurtulmak ve sermaye piyasasını geliştirmektir (Ruhi, 2003: 117).

Fransa'da daha az verimli fakat topluma yararlı hizmet veren girişimler özelleştirme dışında tutulurken, tekelleşmenin ve yabancılaştırmanın önlenmesi için önemli kurallar getirilmiştir. Örneğin; bir kişinin % 5'ten fazla pay senedi alması yasaktır. Yine pay senedinin toplam en çok % 20'lik kısmı yabancılara satılabilmektedir (Serim, 1996,37).

2.1.5. Doğu Avrupa Ülkelerinde Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları

Sosyalist bloğun çökmesi ile birlikte yeniden yapılanan Doğu Avrupa ülkelerinde, ekonomideki tıkanıklıkların sebebinin merkezi yönetim eksenli yapılanma olması teşhisi nedeniyle, özelleştirme politika ve uygulamalarına kurtarıcı gözüyle bakılmıştır. Devlete ait binlerce teşebbüsün rekabete açılarak serbest piyasa düzenine uygun çalışması için yoğun bir gayret içinde bulunmuşlardır.

Doğu Avrupa Ülkelerinin hemen hepsinde ekonomik işletmelerin tüme yakını devletin sahipliğindedir. Ayrıca, sosyalist ülkeler dışındaki ülkelere dış ticaretin çok sınırlı olduğu, ticaret ve hizmet sektörlerinin geri planda tutulduğu, firma ölçeklerinin serbest piyasa ekonomilerindeki benzerlerinden iki üç kat daha büyük bulunduğu bir yapılanma söz konusudur (Güner, 1993: 54).

Doğu Blok'unun yıkılmasından sonra bu bloğa dâhil ülkeler hızlı bir özelleştirme süreci içine girmişlerdir. Bu ülkelerde özelleştirmeye böylesine girilmesini Türkiye'nin durumu ile karşılaştırmak yanlıştır. Çünkü o ülkeler yıllarca devlet despotizmi altında ezilmişlerdir. Her şey aslında halkın iken, halk yoksulluk içinde sürünmüş, bir avuç bürokrat tüm olanaklardan yararlanmışlardır. Etki-tepki sonucu olarak, rejim yıkılınca da özelleştirme eski rejimi cezalandırmanın bir yöntemi biçiminde algılanmıştır. Aslında yapılmaya çalışılan, özelleştirme değil, bu cezalandırılmanın tepkiye dönüşmüş biçimi, yani devletsizleştirmedir (Serim, 1996: 40-41).

Özelleştirme konusundaki isteklere rağmen, bu ekonomilerin içinde buldukları liberal ekonomiye uygun olmayan politik ve kültürel yapı, özelleştirme konusundaki engellerden birisini oluşturmaktadır. Çünkü özelleştirmeye geçmek için ekonomik yapı ile politik ve kültürel yapının birleşmesi gereği üzerinde durulmaktadır. Özel teşebbüsü ve rekabeti kimlik olarak kabul etmeden, özelleştirmeyi gerçekleştirmek serbest piyasa ekonomisi kurallarını uygulamak mümkün bulunmamaktadır. Bu konudaki düşünceler, çeşitli platformlarda da dile getirilmektedir (Kutlu, 1991: 178).

Bu ülkelerde yıllardır hâkim olan bürokratik ve aşırı merkezîyetçi yapı hızla çözülürken, siyasal ve ekonomik kimlik değişime uğramaktadır. Bu nedenle tüm Doğu Avrupa ülkelerinde özelleştirme programları ardı ardına hayata geçirilmektedir (Oktar, 1991: 37). Özelleştirme uygulamaları sonucunda beklenen, ülkenin içinde bulunduğu sıkıntılardan kurtulup, batı tipi bir ekonomik hayatın gerçekleştirilmesini sağlamaktır.

Bu ülkelerde, üretimin %80'ini devlet sektörü karşılamaktadır. Örneğin, Polonya'da 7000'den fazla kamu kuruluşu faaliyet göstermektedir. Bu kuruluşlardan 100'ü, ülkenin toplam üretiminin yarısından fazlasını ve ilk 500'ü, üçte ikisinden fazlasını ve tüm olarak bakıldığında ülkenin toplam sanayi üretiminin %90'nı kontrolünde bulundurmaktadır (Oktar, 1991: 38).

Avrupa'dasürdürülen özelleştirme çalışmalarının iki önemli farkı bulunmaktadır. Öncelikle, BatıAvrupa'da özelleştirilen kamu iktisadi teşekküllerinin, ekonomideki payları %15'den fazla değildir. Doğu Avrupa'da ise bu oran %90'lara ulaşmaktadır. Bu ölçekteki bir özelleştirmenin, işin doğasını büyük ölçüde değiştirdiği açıktır (Bastırmacı,2002:4). Doğu Avrupa ile Batı Avrupa arasındaki bir diğer önemli fark, mülkiyet haklarının kullanımında ortaya çıkmaktadır. Batı Avrupa'da, özelleştirilmesi düşünülen kamu kuruluşlarının mülkiyet hakları açık bir şekilde devlete aittir. Mülkiyet hakları çok genel olarak mülke sahip olmak, satmak veya yeni mülkler edinmek gibi mülkün kullanımına, kullanımından elde edilen kazançlardan serbestçe yararlanmaya yönelik hakları içermektedir. Doğu Avrupa'da ise bu haklar devlet, işçiler ve işletme yöneticileri arasında belirsiz bir şekilde dağılmış durumdadır. Özetle, Doğu Avrupa'da kimin, neye sahip olduğu açık değildir (Bastırmacı,2002:5).

2.1.6. Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları

Gelişmekte olan ülkelerin genelindeki özelleştirme politikalarına bakıldığında da uygulanan politikaların genel olarak farklılık göstermediği görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde özelleştirme uygulamalarının genel olarak Doğu Bloğu ülkelerinden daha başarılı olduğu söylenebilir.

2.1.6.1. Meksika'daki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları

Yakın geçmişteki Meksika deneyimi, dikkatlice planlanarak uygulanan bir özelleştirme programının önemli bir örneği sayılmaktadır. Küçük çapta özelleştirmelerle başlayan bu program, kısa sürede, sık aralıklarla yapılan daha büyük ve karmaşık şirketlerin özelleştirilmeleriyle tam kapsamlı bir programa dönüşmüş ve kamuoyundan da destek görmüştür. Meksika, kapsamlı ve istikrarlı bir paketle hem kamunun ekonomideki ağırlığını azaltmış, hem de elde ettiği özelleştirme gelirleri ile enflasyon, faiz oranları ve kamu borç yüklerinde belirli gerileme sağlamıştır. Bu nedenle de, başarılı özelleştirme programı uygulaması örneği olarak gösterilmektedir (Sarısu, 2003).

Özelleştirmeden elde edilen gelirler, önceleri, ekonomiyi beklenmedik şoklara karşı korumak amacıyla açılan özel bir hesapta tutulmuştur. Mali açıdan güçlü bir konuma gelindiğinde de, 1992 yılı başı itibariyle 14 milyar ABD doları tutarında iç borç, sadece özelleştirme gelirleriyle ödenmiştir. Bu yolla, 1988 yılında GSYİH'nın %29,2 oluşturan

yurtiçi kamu borçları, 1991 yılı itibariyle GSYİH'nın %17,5'una indirilmiştir. (Apak, 1993: 90).

2.1.6.2. Brezilya'daki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları

Brezilya'da KİT'lerin özelleştirilmesi, 1983' yılından sonra gündeme gelmiştir. Askeri yönetim tarafından kurtarılan ve devletleştirilen şirketlerin 89 tanesi özelleştirme programına alınmıştır. Askeri yönetim iktidarda iken, bu şirketlerin 20 tanesi özelleştirilmiş, 42 şirket içinde, önceliği, stratejik önemi olmayan bazı petrol ve madencilik şirketleri almıştır. Hükümet 1985 yılı sonunda, Petroban petrol şirketinin 5 milyar adet hissesini ülke çapındaki 15.000 banka şubesi ve aracı kuruluşlar eliyle satışa çıkarmıştır. 520 kamu şirketinden en az 100'ünün daha kapatılması veya kamu mülkiyetinden çıkarılması düşünülmektedir (Doğan, 1993: 159).

Brezilya'da belli bir süre duraklamış bulunan özelleştirme uygulamaları, 1991 Ekim'inden yeniden başlatılmıştır. 20 kamu kuruluşunda 1992 sonuna kadar, gerçekleştirilen özelleştirme ile 3,2 Milyar Dolar gelir elde edilmiştir. Özelleştirilen kuruluşlar, kimya, petro kimya, demir-çelik gibi sektörleri kapsamaktadır. Önümüzdeki yıllarda, bu uygulamaların, elektrik, telekomünikasyon ve petrol endüstrisinde de yayılması beklenmektedir (Apak, 1993: 62)

2.1.6.3. Arjantin'deki Özelleştirme Uygulamaları ve Sonuçları

Arjantin'deki özelleştirme uygulamalarının kapsamı, savunma sanayi ve kamusal hizmetleri de içine alacak şekilde geniş tutulmuştur. Özelleştirmenin önemli bir bölümü, büyük KİT'lerin doğrudan yabancı şirketlere (Örneğin telefon monopolü İspanyol ve İtalyan şirketlere, havayollarını Iberia'ya) devredilmesi şeklinde gerçekleşmiştir (Akyüz, 1994: 5).

İktidarı 1989 Temmuz döneminde devralan Carlos Menem hükümeti, acil bir istikrar programı başlatmıştır. Ekonomide liberizasyonu ve deregulasyonu tamamlayacak bir özelleştirme programı yürürlüğü konulmuştur. Bu program içinde, özelleştirmeyi güçleştiren siyasi ve bürokratik engelleri azaltacak yasal düzenlemeler de bulunmuştur. Buna bağlı olarak, özelleştirme süreci, bizzat başkan ve ekonomi bakanı tarafından yakından takibe alınmıştır. Özellikle, Menem'in ikinci ekonomi bakanı olan Antonio

Gonzalez döneminde, ekonomide yapısal uyumu sağlamak amacıyla, devlet telekomünikasyon şirketi, Arjantin Havayolları gibi pek çok kamu kuruluşunun özelleştirilmesi ve kamu kontrol organlarının rasyonelleştirilmesi ile ulusal finans sisteminin yeniden yapılanmasını içeren, oldukça geniş kapsamlı bir program hazırlanmış ve uygulanmıştır (Apak, 1993: 68).

Arjantin'de 1983 yılında IMF ile hazırlanan Austral Planı çerçevesinde özelleştirme faaliyetlerine başlanacağı öngörülmüştür, ancak uygulamalardan olumlu sonuçlar alınamamıştır. 1989 Temmuz döneminde iktidarı devralan Carlos Menem hükümeti, acil bir istikrar programı başlatmıştır. Ekonomide liberizasyonu ve deregulasyonu tamamlayacak bir özelleştirme programı yürürlüğü konulmuştur. Bu program içinde, özelleştirmeyi güçleştiren siyasi ve bürokratik engelleri azaltacak yasal düzenlemeler de bulunmaktadır. Buna bağlı olarak, özelleştirme süreci, bizzat başkan ve ekonomi bakanı tarafından yakından takibe alınmıştır. Ekonomide yapısal uyumu sağlamak amacıyla, devlet telekomünikasyon şirketi, Arjantin Havayolları gibi pek çok kamu kuruluşunun özelleştirilmesi ve kamu kontrol organlarının rasyonelleştirilmesi ile ulusal finans sisteminin yeniden yapılanmasını içeren, oldukça geniş kapsamlı bir program hazırlanmış ve uygulanmıştır (Akdiş, 20011). Gelişmekte olan ülkelerdeki özelleştirme amaçları ve politikalarının farklılığı açıkça görülmektedir. Bu farklılığın nedenleri olarak ekonomik sosyal ve kültürel farklılıklar neden olarak gösterilebilir.

2.2. Türkiye'de Özelleştirme Süreci Ve Uygulanan Yöntemler

Doğru ve amacına uygun bir özelleştirmeden söz edebilmek için öncelikle doğru sürecin tespit edilip buna göre hareket edilmesi gerekmektedir.

2.2.1. Özelleştirme Süreci

Özelleştirme kapsamında iken, özelleştirme hazırlık işlemleri tamamlanarak özelleştirme programına alınanlar ile doğrudan özelleştirme programına alınanlar (bağlı ortaklıkların iştirak payları ve varlıkları ile bağlı ortaklık statüsünde olmayan ancak sermayesinin yarısından fazlası kamuya ait kuruluşların iştirak payları ve varlıkları hariç) ÖYK kararının alındığı tarihte başka bir işleme gerek olmadan ve bedel alınmaksızın ÖİB' ye devredilmiş sayılmakta, bağlı buldukları bakanlık veya kurumla ilişkileri kesilerek idareye bağlanmaktadır (Öztürk, 2011).

Özelleştirme çalışmaları bir plana ve takvime bağlanmalıdır. Özelleştirme çalışmalarının hem kamuoyu tarafından hem de yatırımcılar tarafından benimsenebilmesi için, bu amaçla yapılacak hazırlıkların birkaç yıl önceden başlatılması gerekli olmaktadır. Özelleştirilecek işletmelerin belirlenmesi fizibilite raporlarının hazırlanması satış şeklinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmaların tamamlanmasından sonra, özelleştirilecek işletmeler hakkında yetkili makam veya makamlar tarafından gerekli özelleştirilme kararının alınması ile ilk aşama tamamlanır (Öztürk, 2011).

İkinci aşamada hazırlanan raporlar değerlendirilir, işletmenin gerçek değeri tespit edilerek, satış şekline göre bankayla veya borsayla ilgili işlemler tamamlanır. Bu aşamada yapılacak çalışmaların en önemlisi tanıtım çalışmalarıdır. Özelleştirmede tanıtım çok büyük önem taşımaktadır. Kamuoyunun özelleştirme çalışmalarını benimsemesi ve özelleştirmeye karşı tepki veren çeşitli kişi ve kuruluşların tepkilerinin azaltılması veya etkisiz hale getirilmesi gerekmektedir. Özelleştirmenin tanıtım amacıyla kitle iletişim araçlarıyla sürekli olarak kamuoyunun aydınlatılması gerekli olmaktadır (Öztürk, 2011).

Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüslerinden istenilen sonuçların alınamaması ve bütçeye getirdikleri yükler nedeniyle KİT’lerin iyileştirilmesi ve etkinlik kazanmasına yönelik birçok çalışma yapılmıştır. KİT’leri yeniden yapılandırma çalışmalarından bir sonuç alınmadığı, Ekonomideki yapısal değişim ve dünya ekonomisindeki globalleşme eğilimlerine paralel olarak özel sektörün sermaye yeterliliğinin oluşmaya başladığı alanlarda, kamu kesiminin faaliyetlerini özel sektöre devretmesi ve özelleştirilmesi gündeme gelmiştir (Doğan, 1992: 156).

Özelleştirme sürecinde kuruluşların, tesislerin ve varlıkların özelleştirme kapsamına alınması özelleştirmenin ilk aşamasıdır. Özelleştirme kapsamına alınmanın en önemli etkisi statü değişikliğidir. Kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmak suretiyle büyük oranda özel hukuk hükümlerine tabi hale getirilmekte ve faaliyetlerini daha özerk bir şekilde özelleştirmeden sorumlu idarenin denetiminde yürütmektedir. Kamu payı yüzde ellinin altına düşünceye kadar TBMM adına yüksek denetleme Kurulu’nun denetimi devam etmektedir (Kilci, 1998: 23).

2.2.2. Türkiye’de Özelleştirmenin Tarihi Gelişimi

Türkiye de, 20. yüzyılın başlarında başlayan ve kamu sektörünün gelişmesine yol açan gelişmelerin dışında kalamamıştır. Cumhuriyet yönetiminin başlangıç yıllarında liberal bir ekonomi politikası izlemesine rağmen, 1929 yılından itibaren; toplumda yeterli bir sermaye birikiminin olmayışı, devleti yönetenleri yeni bir arayış içine itmiştir. Türkiye’de de Dünya’daki gelişmelere paralel bir biçimde, ekonomik alanda devlet müdahaleciliği anlayışı uygulamaya geçirilmiştir. Kısaca, devletçilik olarak adlandırılan bu uygulamalar, çok partili siyasal hayatın başladığı 1946 yılına kadar devam etmiştir (Atasoy, 1993: 272).

2.2.2.1. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Ortaya Çıkışı

Kamu sektörünün genişlemesinin en önemli nedenlerinin başında devletin üretim faaliyetlerine doğrudan katılması yani işletmecilik yapması gelmektedir. 1929 büyük ekonomik kriz döneminde, krizi atlattık ve ekonomiyi yeniden canlandırmak için o güne kadar yaygın anlayış olan klasik iktisat sorgulanmış ve Keynes yen yaklaşım mali politika olarak kullanılmaya başlanmış, bu politikalar doğrultusunda devletin iktisadi yaşamdaki rolü ve ağırlığı artmıştır. Keynes ve Keynes yen iktisatçılar serbest piyasa ekonomisinin daima tam istihdamda dengeyi sağlayamayacağı, ekonomik istikrarın sağlanması için devletin belli araçlarla ekonomiye müdahale etmesi gerektiği görüşündedirler (Kazgan, 1999: 266).

Kamu İktisadi Teşebbüsleri, devletin ekonomiye müdahale araçlarından biridir. Devlet, ekonomiye düzenleyici veya bizzat üretici olarak girebilir. “Düzenleyici” sıfatıyla ekonomiye müdahale eden devlet, belirlediği amaçlara ulaşabilmek için para politikası, maliye politikası, dış ticaret politikası gibi araçlardan yararlanır; bu politikalarla toplam talep ve toplam arza müdahale eder, piyasa yapısını belirler (Kulaksız, 1997:3).

Ekonomik alanda faaliyet gösteren devlet kuruluşları her ülkede farklı kavramlarla ifade edilmektedir. Türkiye’de bu kuruluşlar KİT adı altında tanımlanmaktadır. Ekonomi literatüründe, ekonomik faaliyetlerde bulunmak üzere devlet ya da diğerk bir kamu kuruluşu tarafından kendilerine ya da ortaklık yoluyla oluşturulan, sermayesinin tamamı ya da çoğunluğu devlet yâda diğerk kamu kuruluşlarına ait bulunan, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak devlet tarafından denetlenen ve ürettikleri mal ve

hizmetlerden yararlanabilmek için karşılık ödenmesi gereken ekonomik işletmeler, KİT adını almaktadır (Yüksel, 2000: 39).

2.2.2.1.1. KİT'lerin Oluşmasının Ekonomik Nedenleri

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kalkınmayı sağlamak, tekelleri devletçe işletmek, özel sektörün giremediği veya başaramayacağı işleri yapmak, ekonomiye yön vermek, özel sektöre öncülük etmek ve gelir dağılımını iyileştirmek olarak sayılabilir. Ancak bu nedenler, genel olarak ifade edilmeye çalışılırsa; Devletler, özellikle su, elektrik, havagazı, PTT, demiryolu ve denizyolları gibi tekellere müsait olan ve de toplum menfaatini yakından ilgilendiren iş kollarında faaliyetlerin kamu teşebbüsleri tarafından yürütülmesini uygun bulmuşlardır (Geriş, 2006: 10).

Geri kalmış ülkelerin kalkınmasını sınırlayan çeşitli faktörler vardır. Altyapının kifayetsizliğini, sermaye yetersizliği, müteşebbis eksikliği, kalifiye eleman sıkıntısı, bilgi eksikliği ve tecrübesizlik gibi nedenler bunların başında gelir. Bu tür eksikliklerin bulunduğu ülkelerde çeşitli yatırımların devlet tarafından gerçekleştirilmesi adeta zorunlu olmuştur.

Özel sektörün yatırım yapmaktan kaçındığı geri kalmış bölgelerin kalkınmasında ve bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesinde zorunlu olarak devreye kamu teşebbüsleri sokulmaktadır.

Özel sektörün temel amacı kârdır. Fakat ekonomilerde öyle alanlar vardır ki, bu tür iş kollarında kârlılık ya çok düşüktür ya da kâra geçme için uzun süre beklemek gerekir. Özel sektörün itibar etmediği bu tür faaliyetler de yine kamu teşebbüsleri tarafından yürütülmektedir. Bununla birlikte bazı ürünlerin üretim ve dağıtımının düzenli bir şekilde yapılması, fiyatın da uygun seviyelerde belirlenmesi için devletlerin çeşitli kuruluşlar ve kooperatifler kurduğu görülmektedir.

Talep elastikiyetleri düşük olan mallarda özel sektörün yüksek fiyat uygulamasına fırsat vermemek için bu tür malların gerek üretiminin gerekse dağıtımının devlet güvencesine alınması fikri çeşitli kamu kuruluşlarının doğmasına yol açmıştır.

Toplumsal servet olan çeşitli madenlerin, petrolün, doğalgazın, ormanların ve kaplıcaların da kamu kuruluşları tarafından milli menfaatler doğrultusunda işletilmesi

pek çok ülkede doğal karşılanmaktadır.

Bazı para ve kredi kurumları, ekonomiye yön vermek bakımından önemli roller oynamaktadır. Bu nedenle, bu tür kuruluşların da kamu kuruluşu olmasında yarar görülmektedir.

Çeşitli darboğazlar, teknolojik yenilikler ve şiddetli rekabet gibi olumsuz gelişmeleri önlemek amacıyla devletlerin kamulaştırma faaliyetlerine giriştiği görülmekte ve sonuçta ortaya yeni kamu kuruluşları çıkmaktadır.

KİT'lerin verimliliklerinin düşük olduğu varsayımı altında yeni ekonomik politikalar gerçekleştirilmiştir. Bunun sebepleri ise KİT'lerin yeni teknolojiler izleyememesi, KİT'lerin popülist politikalar sonucu gereğinden fazla kişinin istihdam edilmesi, yönetim kadrolarının nitelikli liyakat sahibi kişilerde değil de yine politik sebeplerle seçilmiş olması olarak sayılmaktadır. (Şanöz, 2007: 12).

Piyasa ekonomisinde faaliyetgösteren özel sektör işletmeleri verimliliği artırmanın yolu maliyetleri minimize etmekten geçerken, kamu işletmelerinde fiyatlara zam olarak gözükmektedir. Bu da fiyatlar genel seviyesinin artmasını tetikleyen bir olgudur. Bir başka sonucu ise tekel piyasalarda faaliyet gösteren KİT'lerin güven ortamında zarar etmesinin yolunu açmaktadır (Şanöz, 2007: 12).

2.2.2.1.2. KİT'lerin Oluşmasının Siyasi Nedenleri

Sosyalist Sistemlerde, tüm ekonomiyi kapsayan KİT'lerin kuruluş nedeni, politik ve ideolojik görüşün sonucu olurken, kapitalist sistemlerde ise tam istihdamın ve büyümenin sağlanması sayılabilir. Türkiye açısından durum değerlendirildiğinde; kurtuluş savaşından zaferle, ancak hem ekonomik hem de sosyal açıdan büyük kayıplarla çıkan Türkiye, ekonomik ve askeri stratejik önemi olan sektörlerde doğrudan yatırım yapma yoluna gitmiştir. Burada temel endişe milli güvenlik, iktisadi ve siyasi bağımsızlığın korunması olmuştur. Nitekim Atatürk'ün "İktisat Kongresi" açış konuşmasında vurguladığı siyasal bağımsızlığın ekonomik bağımsızlıkla tamamlanması anlayışı KİT'lerin oluşturulması düşüncesine kaynak teşkil etmiştir (Kepenek, 1990: 11).

2.2.2.1.3. KİT'lerin Oluşmasının Sosyal Nedenleri

Bugün gerek Türkiye' de gerekse çeşitli ülkelerde faaliyet gösteren KİT' lerin tamamı ekonomik amaçlarla faaliyet göstermemektedir. Devletin sosyal devlet anlayışına uygun, sosyal adaleti sağlayarak tüm sınıfların çıkarlarını koruyacak birçok kamu işletmesi kurulmuştur. Ülkemizde de Yem Sanayi, Gübre Sanayi gibi kuruluşlar tüketiciyi koruma amacıyla faaliyet göstermektedir (Atasoy, 1993: 17).

Kalkınma sadece ekonomik olarak algılamamak gerekir. Kalkınma aynı zamanda sosyal bir olgudur. KİT'lerin oluşturulmasındaki temel etken, kalkınmanın sağlanabilmesi amacı ile kamusal mal ve hizmet üretme düşüncesidir.

Ayrıca kamusal mal ve hizmet üretme gereği ve sosyal adaletin sağlanmasına yönelik nedenler sosyal nedenler olarak gösterilebilir. Buna ek olarak, "askeri ve stratejik tercihler, evvelce kurulmuş teşebbüslerin devam ettirilmesi ve ülkelere göre değişen farklı sebepler bulunmaktadır (Zengin, 1999: 49).

2.2.2.1.4. KİT'lerin Ekonomi İçindeki Yeri

Kamu iktisadi teşebbüsleri Türkiye' de ekonominin tüm sektörlerine yayılmıştır. Elektrik enerjisi üretmekte, maden işletmekte, ulaştırma işleri yapmakta ve kredi sağlamaktadır. Bunun yanında kâğıt ve şeker üretimi, kumaş yapımı ve inşaatçılık gibi birçok hizmet de vermektedir. Ayrıca Türkiye' de diğer ülkelere oranla sanayi sektöründe devletin payı büyüktür. Yani kısaca Kamu iktisadi teşekkülleri Türkiye' de geniş bir kesimi ilgilendirmektedir. Çünkü özelleştirme uygulamalarından önceki durumlarına göre; Türkiye' de 256 adet kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunlara bağlı 4600 dolayında fabrika, 1500 adet döner sermaye işletmesi ve tarım satış kooperatiflerine bağlı 120 tesis bulunmaktadır (Barlas, 2002: 21).

Kamu girişimleri, 1920'lerde yeni ulusal devletlerin kurulmasıyla birlikte doğmuş ve 1929 Büyük Bunalımı'ndan sonra gelişmiş ülkelerde de yaygınlaşmaya başlamıştır. Kamu sektörünün genişlemesi ve iyileştirilmesi, bağımsızlığını yeni kazanan devletlerdeki her sınıftan insanın istediği bir gelişme olmuştur. KİT'lerin ortaya çıkışı her ülkenin kendi tarihsel koşullarının ürünü olmakla birlikte temelde iki ortak nedene dayanır: Ekonomik bunalımın, kamu fonlarının devreye sokulması ile hafifletilmesi; özel tekellerin gücünün kırılması, toplumsal refah için mal ve hizmet üretiminin

artırılması, üretim ve tüketimde demokrasinin geliştirilmesi toplumsal mülkiyetin yaygınlaştırılması (Kulaksız, 1997: 10).

KİT'lerin ekonomi içindeki yerini görebilmek için GSMH'nın incelenmesi gerekir. Sektörler itibariyle ayrıntıya girmeden toplam olarak baktığımızda, GSMH'nın %10'nun KİT'ler tarafından yaratıldığını söyleyebiliriz. 1988-1998 arasındaki değerlerde en yüksek 1994 yılı (%14,1) en düşüğe 1991 yılı (%9,2) olduğu görülür. 1994 yılının dışında %12'yi geçen değere rastlanmamaktadır. Sektörler itibarı ile ele alındığında, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin en fazla sanayi sektöründe yer aldığı gözlenir. KİT'lerin katkısının en yüksek olduğu alanlara bakıldığında, 1988 yılında %86,1 ile enerji sektörünü, 1994 yılında %76 ile madenciliği görürüz. Bu iki sektörün dışında ulaştırma haberleşme dalında da %15 dolayında, diğer alanlara göre daha yüksek bir KİT katkısı görmek mümkündür. Sektörler arası yatırımlar incelendiğinde 1987-1998 yılları arasında, özel kesimin payının %45,6'dan %75'e yükseldiğini; buna karşılık toplam kamu kesimi payının %53,4'ten %24,2'ye düştüğünü görürüz. Kamu kesimindeki azalmanın 1994 yılında başladığını söylemek mümkündür. Bu zaman aralığında KİT'lerin payı %31,6'dan %7,2'ye inmiştir. Toplam kamu kesimi sabit sermaye yatırımları içinde KİT'lerin payı 1987 yılında %59,2 iken, 1998 yılına gelindiğinde ancak %24,2'yi bulmaktadır (Akkoyunlu, 2001: 28).

Türkiye'de toplam vergi hasılatı içindeki KİT'lerin payının %30 civarında olduğu görülmektedir. 1997 yılında bu oran %36,7'ye kadar yükselmiştir. Bu oldukça yüksek bir orandır. Üstelik GSMH'nın yaklaşık %10'unu oluşturan KİT'lerin toplam vergi hâsılatı içindeki payının %30 civarında olması son derece düşündürücüdür (Akkoyunlu, 2001: 35).

1950 seçimleri öncesinde ana muhalefet partisi, 1950'de de iktidar olan Demokrat Parti, KİT'leri özel sektöre devretme vaadinde bulunmuş ve iktidarı döneminde de bu hususa hükümet programında yer vermişse de iktidar yıllarında KİT'lerin özel sektöre devri bir yana, KİT sayısında ve büyüklüklerinde önemli bir artış yaşanmıştır (Gülerman, 1994: 121).

Bu bağlamda Yiğitgüden (1999: 61) "Türkiye'de çok partili siyasal yaşama 1946'lı yılında geçildiği ve geçmiş dönemde uygulanan kapalı, korumacı, içe dönük ekonomik

politikaların bırakılması ve karma ekonomiye geçilmesinin hedeflendiği” konusunda görüş belirtmiştir.

Türkiye’de iktisadi düşünce yaşamını etkileyen iki büyük olay 1980’lerde olmuştur. Bunlardan ilki 12 Eylül hükümet darbesinin yarattığı ortam, ikincisiyse bu dönemin hemen başında uygulanmaya konulan serbestleşme ve yeniden yapılanma programı olmuştur (Ersel, 1999: 33).

KİT’ler, 1980’lerde başlayan dönüşüm hareketine kadar uygulanan ekonomi politikaları doğrultusunda, bir yandan ulusal sanayinin oluşturulmasında doğrudan yatırım ve işletmecilik faaliyetleriyle yer alırken, diğer taraftan özel sermayeyle tamamlayıcılık amaçlarına yönelik olarak alt yapı ve ara malı yatırımlarında yoğunlaşmış, düşük fiyat politikaları uygulamak suretiyle özel sektörün gelişimine katkıda bulunmuşlardır (Öztürk, 2011).

Türkiye, 1980’lere doğru Dünya’da esmeye başlayan liberalizm rüzgârının sonucu meydana gelen ekonomik gelişmelerin dışında kalamamıştır. 24 Ocak 1980 tarihinde alınan bir dizi kararla, serbest piyasa ekonomisine geçiş yolunda önemli bir adım atılmıştır. Böylece, yeni bir ekonomik anlayış benimsenerek, ekonomik alanda yeni bir dönem başlamıştır. Bunun sonucu olarak, devlet müdahaleciliğini azaltacak tedbirlerin yanında, kamu sektörünün küçültülmesi amacıyla, özelleştirme konusu ülke gündeminde yer almıştır (Atasoy, 1993: 272).

Dış finans dar boğazı içinde olup IMF ile anlaşmak ve standby sözleşmesi imzalamak durumunda olan ülkelerin tamamı, 1980’li yıllarda itibaren KİT’lerini özelleştirme koşulunu kabul etmek zorunda kalmışlardır. Bu şartı kabul ettikleri halde başarılı bir özelleştirme politikası izleyemeyen (Türkiye ve Brezilya gibi) ülkelere ise sözleşmeye rağmen kredi muslukları açılmamıştır. Türkiye’de 5 Nisan kararları sonrası IMF ile standby anlaşmasına rağmen yeterince dış kredi sağlanamamasında özelleştirme faaliyetlerinde anlamlı bir yol alınmamış olmasının payı bulunmaktadır (Eren, 2000: 146)

Neoliberal ideolojiye inanmış kadroların işbaşına gelmesi reformların daha hızlı ve güçlü bir şekilde etkilerini göstermesine de neden olmaktadır. Refah devleti anlayışının sürdürülmesinin imkânsızlığı ve yeni bir anlayışa yani küçük devlet anlayışına

geçilmesini savunuyordu. Ayrıca kamu sektörünün kriz anlarında başarısız olması ve vergiler yoluyla elindeki kaynakları çarçur ettiği yolundaki kamuoyundaki yaygın kanaat vatandaşlar üzerinde devlete karşı negatif bir bakış açısını getirdi. Bu reformlarla hükümetle bürokrasinin hantal eli, özellikle kamu bürokrasinin kötü performansı, bıkırtıcı sınırlamaları ağır aksak işleyişi, memnuniyet verici olmayan kamu çalışanları kötü servisler ve bozulma eğilimi ile mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Reformdan beklentiler daha fazla etkinlik, küçülme ve daha az maliyetli yönetim beklentileridir (Zengin,1999: 31).

2.2.3. Türkiye’de Özelleştirmedeki Yasal Sürecin Gelişimi

Ülkemizde 1983 yılından sonra gündeme gelen özelleştirme programına yönelik ilk hukuki düzenleme, 1984 yılında çıkarılan ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara ait tesislere, hisse senedi ihracı yoluyla gerçek ve tüzel kişilerin ortak edilebilmesine veya bu tesislerin işletme hakkının belli sürelerle devrine olanak tanıyan 2983 sayılı Kanun’la getirilmiştir (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2011).

Daha sonra 1986 yılında çıkarılan 3291 sayılı Kanun’da, kamu kuruluşlarının özelleştirme kapsamına alınması ve uygulamaların yürütülmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir. Buna göre, 233 sayılı KHK (Kanun Hükmünde Kararname)’da adı geçen, tamamı devlete ait ve kamu iktisadi teşebbüsü statüsünde faaliyet gösteren kuruluşların özelleştirme kapsamına alınmasına Bakanlar Kurulu, KİT’lerin müessese, bağlı ortaklık, işletme ve işletme birimleri ile iştiraklerindeki payların özelleştirme kapsamına alınmasına da Yüksek Planlama Kurulu yetkili kılınmıştır. Özelleştirme programının yürütülmesi konusunda ise, 2983 sayılı yasa ile oluşturulan "Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi" görevlendirilmiştir. Bu idare, özelleştirme programının yanı sıra, toplu konut uygulamalarının yürütülmesi, Kamu Ortaklığı Fonu’nun yönetimi ve Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı’nda biriken paraların nemalandırılması gibi görevler de üstlenmiştir. 3291 sayılı kanunla, özelleştirme uygulamaları konusundaki karar mercii, "Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı Kurulu" olarak belirlenmiştir (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2011).

Nisan 1990’da yürürlüğe giren 414 sayılı KHK ile Toplu Konut ve Kamu Ortaklığı İdaresi, "Kamu Ortaklığı İdaresi" ve "Toplu Konut İdaresi" adı altında iki ayrı kuruluş olarak yeniden örgütlenmiştir. Kamu Ortaklığı İdaresi, özelleştirme

uygulamalarının yürütülmesi ve Kamu Ortaklığı Fonu ile Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı'nın yönetimi konusunda görevli kılınmıştır.

6 Ocak 1992 tarihinde yürürlüğe giren 473 sayılı KHK ile de, özelleştirme uygulamaları konusundaki karar mercii, "Kamu Ortaklığı Yüksek Kurulu" olarak değiştirilmiştir. Bu mevzuat dışında, doğrudan özelleştirme ile ilgili olmamakla beraber birçok kanun ve kanun hükmünde kararnamede özelleştirmeye ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Ancak bütün bu düzenlemeler, bir takım genel esasların belirlenmesinden öteye gidememiş, uygulamaların gerektirdiği ihtiyaca cevap verecek sağlam bir hukuki altyapı oluşturulamamıştır. Gerek karar verme, gerekse uygulamalar konusunda getirilen yetki sınırlamaları, özelleştirme sürecinin uzamasına ve işlemlerin aksamasına yol açmıştır. Bunun yanı sıra, uygulamalar esnasında veya daha sonra ortaya çıkabilecek, başta sosyal problemler olmak üzere muhtemel sorunların çözümüne yönelik yasal düzenlemelerin (işsizlik sigortası, antikartel yasası vb.) mevcut bulunmaması da özelleştirmenin karşılaştığı en önemli yapısal sorunlardan biri olmuştur.

Özelleştirme programından beklenen hedeflere ulaşılmasında karşılaşılan problemlerin giderilmesi amacı ile uygulamalara esas teşkil eden 2983 ve 3291 sayılı yasalarda çeşitli tarihlerde değişikliğe gidilmiştir. Ancak bu değişiklikler, zaten dağınık olan mevzuatı daha da karmaşık hale sokmuştur. Gerek bu karmaşık yapıdan kaynaklanan sorunların, gerekse özelleştirme uygulamalarının sonucuna bağlı olarak karşılaşılan sosyal, ekonomik ve hukuki problemlerin çözümü için yeni düzenlemeler yapılması kaçınılmaz olmuştur (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2011).

Özelleştirmede karşılaşılan sorunların giderilmesi ve programa hız kazandırılması amacı ile uygulamalar konusundaki yasal ve yönetsel yapının değiştirilmesine yönelik ilk somut adım 1992 yılında atılmıştır. Bu tarihte başlayan mevzuat değişikliği çalışmaları, 1994 yılında tamamlanmış ve konuya ilişkin ayrıntılı düzenlemeler içeren bir dizi kararname çıkarılmıştır. 11 Mayıs 1994 tarihinde yürürlüğe giren ve hükümete özelleştirme uygulamaları konusunda düzenleme yapma yetkisi veren 3987 sayılı yetki yasasına dayanılarak çıkarılan 530, 531, 532 ve 533 sayılı kanun hükmünde kararnameler 6 Haziran 1994, 546 sayılı kanun hükmünde kararname ise 7 Temmuz 1994 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ancak, söz konusu 5 kararnamenin dayanağı olan 3987 sayılı yetki yasası 7 Temmuz 1994 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Daha sonra ise, bu kanun çerçevesinde çıkarılan 530, 531, 532, 533 ve 546 sayılı kanun hükmünde kararnamelerin iptali ve bu konuda yürütmenin durdurulması amacı ile Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuru değerlendirilerek 21 Temmuz 1994 tarihinde karara bağlanmış ve söz konusu kararnameler iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin iptale ilişkin gerekçeli kararı, 5 Ağustos 1994 tarihli Resmi Gazete'nin mükerrer sayısında yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu iptal kararları sonucu, özellikle yapısal açıdan getirilen değişiklikler nedeniyle doğacak hukuki boşluğa, Bakanlar Kurulu'nun 31 Temmuz 1994 tarihinde aldığı prensip kararı ile açıklık getirilmiştir. Konuya ilişkin olarak 3 Ağustos 1994 tarihinde yayınlanan Başbakanlık genelgesinde, Anayasa Mahkemesi'nin gerekçeli iptal kararının Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bu konudaki idari eylem ve işlemlerin, iptal kararından önceki mevzuat çerçevesinde yürütülmesi öngörülmüştür. Bu çerçevede İdare, 5 Ağustos 1994 tarihinden itibaren yeniden Kamu Ortaklığı İdaresi adı altında ve eski statüsünde faaliyetlerine devam etmiştir.

Yine aynı tarihten itibaren, özelleştirmeye ilişkin esasların, üzerinde fikri ve siyasi açıdan uzlaşma sağlanabilecek bir yasa çerçevesinde yeniden düzenlenmesi konusunda çalışmalara başlanmıştır.

2.2.3.1. 4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu

Yapılan çalışmalar sonucunda, bütün siyasi partilerin ve sendikaların önerileri de dikkate alınarak hazırlanan 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu, 27 Kasım 1994 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile getirilen yeni düzenlemeler, ana başlıklar itibariyle şöyledir:

"Özelleştirme Yüksek Kurulu" oluşturulmuştur. "Özelleştirme İdaresi Başkanlığı" kurulmuştur.

Özelleştirmenin kapsamı genişletilmiş, iktisadi devlet teşekkülleri ile bunlara ait kurum ve payların yanı sıra, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının da özelleştirilebilmesine imkân tanıyan düzenlemeler yapılmış. "Özelleştirme Fonu" oluşturulmuştur.

Özelleştirme uygulamaları sırasında veya sonrasında işini kaybedenlere, kanunda belirtilen hükümler çerçevesinde, yasalardan veya toplu iş sözleşmelerinden doğan tazminatları dışında ek bir iş kaybı tazminatı ödenmesi öngörülmüştür.

Erken emekliliğin teşviki amacıyla, özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlarda Emekli Sandığı'na tabi personelden hizmet süresi itibariyle emeklilik hakkı kazananlara, bu hakkı kazandıkları tarihten itibaren iki ay içinde emekli olmayı istemeleri halinde ikramiyelerinin % 30 fazlası ile ödenmesi hükme bağlanmıştır.

Özelleştirme kapsamındaki kuruluşların, özelleştirme uygulamaları sonucu kamu payının % 15'in altına düşmesinden veya tasfiyesinden yahut tüzel kişilikleri sona erecek şekilde kapatılmasından önce sosyal yardım zammına hak kazanmış olan personele 17.7.1964 tarihli 506 sayılı Kanunun Ek 24. maddesi gereğince ödenen sosyal yardım zamları, ödemenin yapılmasını müteakip Sosyal Sigortalar Kurumu'nun yazılı talebi üzerine İdare (Özelleştirme Fonundan) tarafından en çok iki ay içinde adı geçen kuruma ödenir. Özelleştirme Fonunun diğer yükümlülükleri de dikkate alınarak sosyal yardım zamlarının süresinde Sosyal Yardım Kurumu'na ödenmesinin mümkün olmadığı hallerde sosyal yardım zamları Hazine'ce karşılanır.

Kapsamdaki kuruluşlarda uygulamalar sonucu kadrosu iptal edilen memur ve sözleşmeli personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarındaki boş kadro ve pozisyonlara atanmalarına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Özelleştirme uygulamalarından elde edilecek gelirlerin, genel bütçe harcama ve yatırımlarında kullanılmaması hükme bağlanmıştır. Stratejik nitelikteki kuruluşlarda imtiyazlı hisse bulundurulması öngörülmüştür.

2.2.3.2. 4046 Sayılı Özelleştirme Kanununda Yapılan Değişiklikler

Söz konusu Kanunun uygulanmasından bugüne kadar 4105 sayılı Kanun ve 4108 sayılı Kanun ile 4046 sayılı Kanunda bir takım değişiklikler ve düzenlemeler yapılmıştır. 4046 sayılı Kanunun, özelleştirme programına alınan kuruluşların özelleştirilmesine ilişkin olarak özelleştirme yöntemleri, değer tespiti ve ihale usullerini kapsayan 18. maddesi; Anayasanın 7. maddesine aykırılığı savıyla, 9 Nisan 1997 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Söz konusu madde, 3 Nisan 1997 tarih ve 4232 sayılı Kanunla Anayasaya uygun olarak yeniden düzenlenmiş, 8 Nisan 1997 tarihli

Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2011).

Ayrıca 4046 sayılı Kanunun 10. maddesinde yer alan ve bu kanunun geçici 8. maddesi gereğince "Kamu Ortaklığı Fonu'na yapılan aktarmalar hariç Özelleştirme Fonu'ndan genel bütçeye kaynak aktarılmaz" ibaresi 26 Mayıs 2000 tarihinde yürürlüğe giren 4568 sayılı Kanunla "Özelleştirme Fonunun nakit fazlası, Hazinesinin iç ve dış ödemelerinde kullanılmak üzere Hazine hesaplarına intikal ettirilir" şeklinde değiştirilmiş, geçici 8 inci madde ise yürürlükten kaldırılmıştır.

2.2.3.3. 4971 Sayılı Kanun ile 4046 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler

Özelleştirme çalışmalarının daha da hızlandırılması amacıyla hazırlanan 4971 sayılı "Bazı Kanunlarda ve Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" 15 Ağustos 2003 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun çerçevesinde 4046 sayılı Kanunda yapılan değişiklikler ve getirilen yeni düzenlemeler ana başlıklar itibariyle şöyledir;

Özelleştirme Yüksek Kurulu'nun oluşumu ve Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın bağlı bulunduğu Bakan'ın belirlenmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Önceden ÖYK üyelerinin hangi bakanlar olacağı Kanunda yazılı iken, değişiklikle ÖYK üyelerini belirleme yetkisi Başbakan'a verilmiştir. Böylelikle makro özelleştirmelerde sektörle veya konu ile ilgili Bakan'ın ÖYK üyesi olabilmesinin yolu açılmıştır.

4046 sayılı Kanunun 7 inci maddesinde yer alan yasaklara ilişkin olarak çalışanların halka arz yoluyla yapılan özelleştirme uygulamalarına katılmaları sağlanmıştır. Önceden kuruluşlarda çalışanların hiçbir şekilde halka arza katılmaları mümkün değilken, değişiklikle yasak sınırı (yönetici konumunda olanlar) daraltılmıştır.

Özelleştirme Fonunun kullanım alanları ile değer tespit metotlarının en az ikisinin uygulanması suretiyle değerlendirme yapılacağı yolunda düzenleme yapılmıştır. Ayrıca belirli istekliler arasında kapalı teklif usulü ile yapılacak ihaleler yeniden düzenlenmiştir. Önceden, arsa ve atıl işletmelerin değer tespitinde zorluk yaşanırken, yapılan değişiklikle teknik olarak rahatlık getirilmiştir.

Kuruluşlarda çalışan personelin nakline ilişkin madde yeniden düzenlenerek uygulamada ortaya çıkan sorunlar giderilmiştir. Bu arada ilave emeklilik ikramiyesi ödemesi ile ilgili maddede düzenleme yapılmış ve sosyal yardım zammı ödemelerine ilişkin madde yürürlükten kaldırılmak suretiyle uygulamalardaki problemlerin giderilmesi amaçlanmıştır. Önceden nakle tabi personelin özlük hakları, makam ve temsil tazminatları, emekli ikramiyeleri, sosyal yardım zamları, kıdem tazminatları, kadro durumunda yaşanan sorunlar bu madde ile ortadan kaldırılmıştır.

Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından şans oyunlarını planlamak, tertip ve çekilişini düzenlemek üzere lisans verilmesi suretiyle özelleştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Milli Piyango İdaresi icracı kurum olmaktan çıkarılarak düzenleyici kurum haline getirilmiştir. Şans oyunları, lisans verilmesi suretiyle, özel sektör ve yabancı sermaye vasıtasıyla, çok daha çeşitli ve güçlü olarak yapılabilecektir.

T. Telekomünikasyon A.Ş.'nin özelleştirilmesi ile ilgili strateji belirlenmesi yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Telekom hisselerinin hisse senedine dönüştürülebilir tahvil yoluyla satışına imkân verecek düzenleme yapılmıştır. Ayrıca 4971 sayılı Kanunla, 4046 sayılı Kanunda yapılan diğer düzenlemeler ile özelleştirme uygulamalarının hızlandırılması yolunda hükümler getirilmiştir. Özelleştirme uygulamalarının idari ve hukuki yönden hızlanması için bürokratik işlemleri basitleştirici ve kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılmıştır (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2011).

2.2.3.4. 5398 Sayılı Kanun ile 4046 Sayılı Kanunda Yapılan Değişiklikler

- 4046 sayılı Kanunun adı “Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun” olarak değiştirilmiştir.
- Değer tespit sonuçlarının kamuoyuna duyurulması hususuna açıklık getirilmiş, iştirak hisselerinin özelleştirilmesinde kolaylık sağlanmış, özelleştirme uygulamalarında kullanılan ihale usulleri arasında yer alan, “Belirli istekliler arasında ihale usulü” yeniden tanımlanmış ve bu suretle anılan ihale usulüne işlerlik kazandırılmaya çalışılmıştır.
- Özelleştirme programında bulunan kuruluşların birleşme bölünme ve yeniden yapılandırılmaları hususlarında karşılaşılan güçlükler giderilmiştir.

- İş kaybı tazminatı ile nakle tabi personelin nakline ilişkin hükümlerde uygulamada karşılaşılan ve hukuki ihtilaflara sebep olan bazı hususlar yeniden düzenlenmek suretiyle, hukuki ihtilaflar önlenmiştir.
- Nakle tabi personel ve istihdam fazlası personele ilişkin ihtilaflar ve yorum farklılıkları giderilmiştir.
- Özelleştirme uygulamaları aleyhine açılan davaların süratle sonuçlandırılmasını temin edecek şekilde düzenleme yapılmış ve özelleştirme uygulamalarına karşı açılan davaların Danıştay'da görüleceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca Özelleştirme İdaresi Başkanlığının taraf olduğu dava ve takiplerin her türlü harçtan muaf olacağına ilişkin düzenleme yapılmıştır.
- 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu ve 3621 sayılı Kıyı Kanununda uygulamada karşılaşılan sorunların giderilmesine yönelik bazı düzenlemeler yapılmış, Kıyı Kanununa kruvaziyer liman tanımı getirilmiş ve bu limanların kıyılarda yapılandırılmasına olanak sağlanmıştır.
- Fiilen faaliyette olmayan İstanbul Temsilciliği'ne dair yasal düzenlemeler iptal edilmiştir.

Buradan ortaya çıkan özelleştirmenin yasal sürecinin oluşması için uzun yılların geçtiği hükümetlerin istikrarlı olduğu dönemlerde istenilen kanunların çıkarılmasının daha hızlı olduğu görülmektedir. Bunun sonucunda da yapılan özelleştirmelerin arttığı dönemler yasal düzenlemelerin oluşturulmasından sonraki dönemlere rastlamaktadır. Dolayısı ile etkili bir özelleştirmeden söz edebilmek için ilk süreçlerden biri yasal alt yapının oluşturulmasıdır. Yasal yapının oluşturulmasından önce yapılmaya çalışılan özelleştirmelerden istenilen sonuçlar elde edilememiştir.

2.3. Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları

Türkiye, 1980'lere doğru Dünya'da esmeye başlayan liberalizm rüzgârının sonucu meydana gelen ekonomik gelişmelerin dışında kalamamıştır. 24 Ocak 1980 tarihinde alınan bir dizi kararla, serbest piyasa ekonomisine geçiş yolunda önemli bir adım atılmıştır. Böylece Türkiye'de, yeni bir ekonomik anlayış benimsenerek, ekonomik alanda yeni bir dönem başlamıştır. Bunun sonucu olarak devlet müdahaleciği

azaltacak tedbirlerin yanında, kamu sektörünün küçültülmesi amacıyla, özelleştirme konusu ülke gündeminde yer almıştır (Atasoy, 1993: 272).

Özelleştirme aslında yeni bir uygulama değildir. Bu uygulamayı ilk olarak gerçekleştiren 1884 tarihinde Japonlar olmuştur. Ülkemizde de bu kavram daha önceleri de gündeme gelmiştir. Örneğin; Ali Paşa 1871 tarihinde yazdığı siyasi vasiyetnamesinde: “Türkiye’de özellikle deniz taşımacılığına yönelik özelleştirme işlemlerine derhal başlanmalıdır” diyor. Ali Paşa’ya göre, Zatı Şahanelerinin hem kendi çıkarları hem de genel çıkarlar adına devletin maaşlı yönetilen fabrikalardan vazgeçmelerini öğütlemekteyiz. Devlet fabrikaları çok masraflı olup, gelişmeye yatkın olan özel sanayiye bağlamaktadır (Zengin, 1999: 2).

Türkiye ekonomisinde yapısal dönüşüm 24 Ocak 1980 istikrar tedbirleri ile başlamıştır. Söz konusu tedbirler paketi ile dışa açık, özel sektör öncülüğünde büyüyen, devletin küçültülmesini ve ekonomiden tamamen çekilmesini hedefleyen programlar uygulamaya konulmuş, bu programlar IMF ve Dünya Bankası’nın yapısal uyum kredileri ile desteklenmiştir (Cevizoğlu, 1989: 87).

Özelleştirme için bir yandan yasal altyapı oluşturulurken, öte yandan da uygulamaya yönelik uluslararası düzeyde hazırlık çalışmaları 24 Ocak 1980 sonrası dönemde, sürdürülmüştür. Bu amaçla, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 15 Mart 1985’te uluslararası mali piyasaya çıkarak, iki Amerikan ve beş İngiliz şirketten Türkiye’deki özelleştirme için bir Ana Plan (Master Plan) hazırlamaları için teklif istemiştir (Cevizoğlu, 1989: 87). Bu amaçla açılan uluslararası ihale sonucunda Morgan Guaranty Trust Company of New York Firması, Türkiye Sınâî Kalkınma Bankası, Sınâî Yatırım ve Kredi Bankası, Yatırım Finansman A.Ş. ve Price Waterhouse/Muhasebe A.Ş. ile birlikte özelleştirme ana planı hazırlanmıştır (Kilci, 1998: 23).

Morgan Guaranty (ya da Morgan Bank), hazırladığı ana planda özelleştirilecek 32’i KİT’i, ekonomik yaşayabilirlik ve yatırım gereksinimlerini dikkate alarak “öncelik” açısından üç sınıfa ayırmıştır. Bu üç ana sınıf, satışa çıkarılacak pay senetlerinin oranı (tüm ya da kısmi satış) ve biçimi açısından da alt sınıflara bölünüyordu (Cevizoğlu, 1989: 89). Ancak, Morgan Bank’ın hazırladığı bu ana planı Türkiye’nin gerçeklerine tam uymadığı gerekçesiyle yerinde bulmayarak uygulamaya koymayan hükümet, her

KİT'e uygun ayrı özelleştirme raporları hazırlanması için çalışmaya girmiştir (Cevizoğlu, 1989: 91).

Daha sonradan siyasi çevrelerce geniş bir muhalefet alanının oluşumu konunun Boğaz Köprüsü satışı şeklini almıştır. Konu üzerinde dalaşma yaratılmış ve satarım, sattırmam meselesine dönüşmüştür. Anavatan partisi döneminde özelleştirme kavramı şu anki halini almış daha sonraki iktidar sahiplerince de programa dâhil edilmiştir. Bu kararların alınmasında toplumsal alanda yaşanan sosyal ve ekonomik sıkıntılar başı çekmekte, uluslararası alanda ülkenin verimliliği sifıra yaklaşmaktaydı ve dış çevrelerinde etkisiyle 24 Ocak kararları ile birlikte dünyadaki liberalleşme rüzgârına Türkiye'nin de katılımının sağlandığı görülmektedir. Bu kararların altında dönemin hükümetinin imzası yer alsada bazı çevreler, kararların odağında yer alan kurum ve kişilerin ülkemiz dışında bulunan unsurların şekillendirdiği biçimde bir görüşe yer vermektedirler. Bu görüşü savunanlara göre; “Türkiye'nin 24 Ocak 1980'de uygulamaya başladığı program, IMF ve Dünya Bankası'nın birlikte oluşturduğu kombine bir programdı; “istikrar” ayağı IMF, “yapısal uyum” ayağı Dünya Bankası Kemal Derviş tarafından hazırlandığı ileri sürülmektedir (Ertuğrul, 2004: 35).

2.3.1. Türkiye'de 1985-2011 Dönemi Özelleştirme Uygulamaları

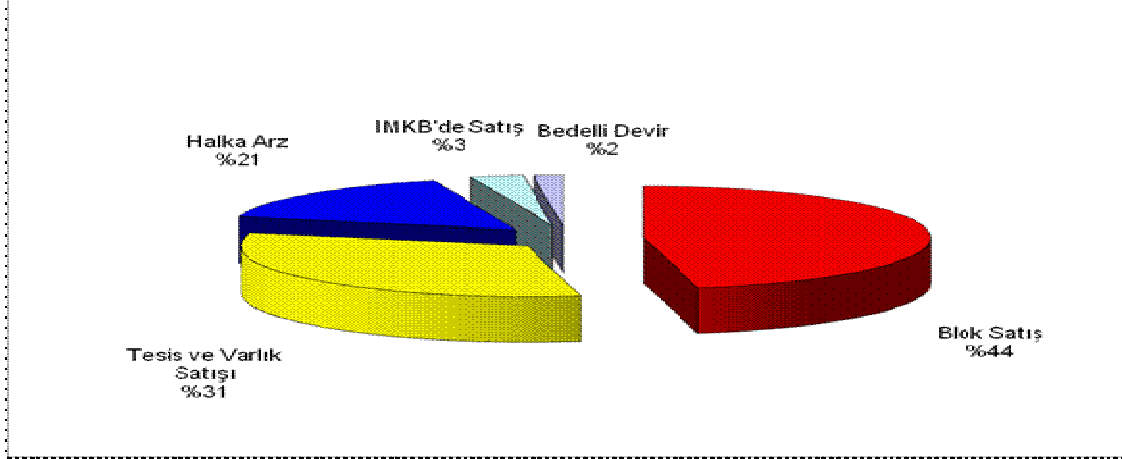
Dünya'ya yayılan liberalleşme ve bu çerçevedeki özelleştirme uygulamalarına Türkiye'de uyarak özelleştirme programlarına yer vermiştir. “Türkiye'de gerçek anlamda ilk özelleştirme uygulaması Teletaş'ın halka arz yöntemiyle özelleştirilmesiyle olmuştur (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2011).

Türkiye'de 1980'li yıllarla beraber başlayan neoliberal dönüşüm, 90'lı yılların başından itibaren yaşanan ekonomik krizlerden ve siyasi istikrarsızlıklardan dolayı yavaşlamıştır. 1990'ların başı, toplumun her kesiminin memnuniyetsizliğini dile getirdiği bir dönem olmuş ve toplumda bir değişim beklentisi ile birlikte yeni politikalar uygulanması kaçınılmaz duruma gelmiştir (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2011).

Türkiye'de 1983 sonrası hâkim olan siyasi görüş, KİT'lerin sorunlarının yıllardır çözüme kavuşturulamaması, serbest piyasa ekonomisinin geliştirilememesi, pek çok ülkede benzer uygulamaların görülmesi gibi nedenlere dayanarak özelleştirmeyi benimsemiş ve uygulamaya başlamıştır (Arslan, 1988: 52). Türkiye'de özelleştirme

fiilen 1985 yılında başlamış, ancak gerek yasal ve yönetsel yapının oluşturulması çalışmalarının uzun sürmesi, gerekse uygulamalar konusunda ortaya çıkan sorunlar, özelleştirmede önemli aşamalar kaydedilmesini engellemiştir (Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, 2000: 233).

Şekil 1: Türkiye’de 1985-2013 Dönemi Yöntemleri İtibariyle Özelleştirme İşlemleri

Kaynak:<http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/yontemegore.html> (11.01.2013).

Şekil:1’de görüldüğü gibi Türkiye’de kullanıma yoğunluklarına göre özelleştirme yöntemleri şöyledir. En çok uygulanan özelleştirme yönteminin Blok satış (%44) olduğunu açıkça görmekteyiz. İkinci özelleştirme yöntemi Tesis ve Varlık Satışı (%31), üçüncü Halka Arz (%21), dördüncü İMKB’de Satış (%3), ve en az kullanılan özelleştirme yönteminin Bedelli Devir (%2) olduğunu şekilde açıkça görmekteyiz. Yasal–Kurumsal Serbestleşme, Ortak Girişim, İmtiyaz Devri, Kiralama (Leasing), İhale, Yönetim Devri, Diğer Yöntemler, Yap–İşlet–Devret, Fiyatlama, Kupon yöntemi ve Sübvansiyon uygulanan diğer özelleştirme yöntemleridir. Bir ekonomide özelleştirme yöntemlerinden hangisinin uygulandığı, ülkenin genel ekonomik şartlarına, sermaye piyasasının durumuna, özelleştirilecek teşebbüsün niteliğine, teşebbüsün içinde bulunduğu mali şartlara, özelleştirmenin amaçlarında hangisine ağırlık verileceğine bağlıdır (Karluk, 1994: 136).

Şekil 2: Türkiye’de 1985 -2013 Dönemi Gerçekleştirilen Özelleştirme İşlemleri

	1985 - 2010	2011	2012	TOPLAM
	(\$)	(\$)	(\$)	(\$)
Blok Satış	20.257.066.639	0	186.520.000	20.443.586.639
Tesis/Varlık Satışı	12.429.720.087	1.351.960.629	311.744.509	14.093.425.225
Halka Arz	7.053.283.819	0	2.519.616.050	9.572.899.869
İMKB’de Satış	1.261.053.768	0	0	1.261.053.768
Yarım Kalmış Tesis Satışı	4.368.792	0	0	4.368.792
Bedelli Devirler	713.797.924	6.457.498	244.533	720.499.955
TOPLAM:	41.719.291.029	1.358.418.127	3.018.125.092	46.095.834.248

1995 uygulamalarına METAŞ’ın rehinli hisse satışı olan 57.900.000 \$ dahildir.

Tablolarda yer alan rakamlar, ilgili yılda gerçekleştirilen uygulama tutarlarını gösteren miktarlardır. Kaynak: <http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/yontemegore.html> (11.01.2013).

Şekil: 2’de görüldüğü gibi Türkiye’de en çok uygulanan özelleştirme yöntemi blok satış yöntemi olarak görülmektedir. Bu tezde anket çalışmasının yapıldığı kuruluş olan İDO’ da blok satış yöntemi ile özelleştirilmiştir.

AK PARTİ’nin Kasım 2002 seçimleriyle birlikte tek başına iktidara gelmesi hem İslami hareketin dönüşümü, hem iç ve dış politikadaki etkileri, hem de bölgesel gelişmeler açısından çok önemli bir zamanda olmuştur. AK Parti’nin iktidara gelmesi Türkiye’deki, Türk siyasetinde Turgut Özal’la başlayan neoliberal dönüşümün, 1990’larda arka planda bırakılmasından sonra, tamamlanması olarak tanımlanabilir. Bu dönüşümün gerçekleşebilmesi için AK Parti’nin geldiği İslamcı gelenekten uzaklaşıp, sosyal, siyasal, ekonomik ve sağlık alanında dönüşümü sağlaması gerekmiştir. Bazı açılardan bu, siyasal İslam’ın küresel kapitalizmin buluşturulması anlamına da gelmektedir. AK Parti içsel ve dışsal dinamiklerin kesiştiği bir noktada bulunarak 1980’lerin başında başlayan bu hareketi yeniden hızlandırmıştır (Gülalp, 2003: 92).

Türkiye ekonomisinin krizle çalkalandığı yıl olan 2001’de özelleştirme gelirleri 119,8 milyon dolar gibi çok düşük bir seviyede gerçekleşmiştir. 2003 yılına gelindiğinde 4 milyar dolar olarak belirlenen özelleştirme hedefi daha sonra IMF’ye sunulan Niyet Mektubu’nda 2,1 milyar dolar olarak değiştirilmiş, konulan bu yüksek hedeflere rağmen 2003 sonunda gerçekleşen özelleştirme geliri sadece 171,6 milyon dolar olmuştur. Nispeten küçük işletmelerin satışı dışında hiç büyük çaplı özelleştirme yapılamamıştır (Ocakverdi, 2004: 62).

1986–2002 yılları arasında 8 milyar ABD Doları tutarında özelleştirme uygulaması gerçekleştirilmişken, 2003 yılından itibaren özelleştirmedeki kararlılık ve ekonomide sağlanan istikrar sonucu, özelleştirme uygulamalarında büyük mesafe alınmıştır. Bu kapsamda, 2003–2011 Eylül ayı döneminde Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından 34 milyar ABD Doları tutarında özelleştirme işlemi gerçekleştirilmiştir. Böylece 1986 yılından bu yana toplam 42 milyar 60 milyon ABD Doları tutarında özelleştirme işlemi gerçekleştirilmiştir. İhalesi yapılan ancak özelleştirme süreci henüz tamamlanmayan uygulamaların tutarı ise 9 milyar 10 milyon ABD Doları’dır. Halen özelleştirme kapsam ve programında olmayan kamuya ait mal ve hizmet üretim tesisleri ile KİT’ler ve bağlı kuruluşların, piyasa şartlarının elvermesi, uygun zaman ve ortamın oluşması, aynı zamanda ÖYK tarafından da uygun görülmesi halinde önümüzdeki yıllarda özelleştirilmeleri planlanmaktadır

Türkiye, dünya ülkeleri arasında özelleştirme çalışmalarına başlayan ilk ülkelerden birisi olmasına rağmen, bugün özelleştirme uygulamasını yürüten ülkelerin gerisinde kalmıştır. Özelleştirme çalışmalarının istenen hızla ilerlemesine mani olan nedenlerin en önemlileri arasında; siyasal ve ekonomik istikrarsızlık, yasal ve kurumsal düzenlemelerin yetersiz olması, özelleştirme amaç ve hedeflerinin iyi tespit edilememiş olması, özelleştirme verimliliğinin esas alınması yerine devlete gelir sağlama amacının önde tutulması, özelleştirme uygulamalarının yeterince şeffaflık içinde yürütülememesi, ulusal uzlaşmanın sağlanamaması ve kamuoyu desteğinin temin edilememesi gösterilmektedir (Yiğitgüden, 1999: 63).

2.3.1.1. Özelleştirme Kapsamına Alınan Kuruluşlar

1985 yılından itibaren 270 kuruluşteki kamu hisseleri, 22 yarım kalmış tesis, 788 taşınmaz, 8 otoyol, 2 boğaz köprüsü, 104 Tesis, 6 Liman, şans oyunları lisans hakkı ile Araç Muayene İstasyonları özelleştirme kapsamına alınmıştır.

Bunun yanı sıra, 1992 yılında kapsama alınan Et ve Balık Ürünleri A.Ş.'de tesis ve varlık satışı yöntemiyle kısmen özelleştirme uygulamaları gerçekleştirilmiş, ancak 2005 yılında kapsam ve programdan çıkarılarak eski statüsüne iade edilmiştir. Ayrıca, 2004 yılında kapsam ve programa alınan Manavgat İçme Suyu Tesisi ile 2005 yılında kapsam ve programa alınan Foça Tatil Köyü, 2006 yılında kapsam ve programdan çıkarılarak eski statüsüne iade edilmiştir (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2011).

Özelleştirme uygulamalarının başlatıldığı 1985 yılından 2010 yılına kadar geçen 25 yıllık sürede kapsama alınan kuruluşların yarısından fazlası tamamen özelleştirilmiştir. KARDEMİR özelleştirmesiyle ilk defa yöre halkı, sanayici ve çalışanlara bedelsiz devir suretiyle gider tasarrufuna yönelik bir uygulama yapılmıştır. NETAŞ ve TOFAŞ'da bulunan kamu hisseleri ilk defa uluslararası piyasalarda halka arz edilmiş, böylece İMKB'nin yabancı borsalarla uyumunun sağlanmasında bir adım atılmıştır. 1990'lı yılların başında birçok şirketteki kamu hisseleri kısıtlı da olsa halka arz edilmiş, hisse senedinin kurumsallaşması ve sermayenin tabana yayılmasında bir başlangıç yapılmış, 1998 yılında da T. İş Bankası'ndaki kamu hisseleri ile 2000 yılında TÜPRAŞ hisselerinin büyük bölümünün özelleştirilmesiyle yurtiçi ve yurtdışı piyasalarda bugüne kadar yapılan en büyük halka arz gerçekleştirilmiştir. SÜMERBANK, DENİZBANK, ETİBANK ve ANADOLUBANK'ın özelleştirilmesi ile de kamu bankalarının özel sektöre devredilmelerine ilişkin ilk adımlar atılmıştır. DENİZ Nakliyatı T.A.Ş.'nin özelleştirilmesi, TDI'nin İzmir Körfez Hattı ile Şehir içi Yolcu ve Araç Taşımacılığı'nın da devri sonucunda devlet, deniz taşımacılığında da çekilmeye başlamıştır. Yine 2000 yılı içerisinde POAŞ'ın % 51 oranındaki hissesinin blok satış yöntemiyle özelleştirilmesi sonucunda bugüne kadar yapılan en önemli özelleştirme uygulamalarından biri gerçekleştirilmiş, 2002 yılında ise kalan kamu hisselerinin İMKB'de satışı sonucunda POAŞ'da bulunan kamu hisselerinin tamamı özelleştirilmiştir. Ayrıca bu süreç içerisinde devletin, turizm, tekstil ve hayvancılık sektörlerindeki işletmelerinin yaklaşık % 90'ı da özelleştirilmiştir. Halen özelleştirme

kapsam ve programında 19 kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşların 11 tanesinde % 50'nin üzerinde kamu payı vardır. Bunun yanı sıra, özelleştirme kapsamında 446 taşınmaz, 78 tesis, 3 liman, 8 otoyol, 2 boğaz köprüsü ile şans oyunları lisans hakkı da yer almaktadır (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2011).

2.3.1.2. Gerçekleştirilen Uygulamalar

Özelleştirme çalışmaları, 1984 yılında kamuya ait yarım kalmış tesislerin tamamlanması veya yerine yeni bir tesis kurulması amacı ile özel sektöre devri uygulamaları ile başlamıştır.

1986 yılından itibaren hız kazanan ve tamamı kamuya ait veya kamu iştiraki olan kuruluşlardaki kamu paylarının özelleştirme kapsamına alınması yoluyla yürütülen program çerçevesinde, İdare tarafından bugüne kadar 199 kuruluşta hisse senedi veya varlık satış/devir işlemi yapılmış ve bu kuruluşlardan 188'sinde hiç kamu payı kalmamıştır.

Bir bölümü vadeli ve döviz cinsinden gerçekleştirilen bu hisse senedi ve varlık satış işlemlerinden 31 Aralık 2004 itibariyle 4,5 milyar YTL (8,6 milyar \$) net giriş sağlanmıştır. Yıl bazında uygulama tutarı ile net giriş tutarı arasındaki fark, vadeli işlemlere ilişkin taksit ödemelerinden kaynaklanmaktadır.

Özelleştirme kapsamındaki kuruluşlardan elde edilen 0,9 milyar YTL'lik (2,3 milyar \$) temettü geliri ve 4,1 milyar YTL'lik (3,4 milyar \$) diğer kaynaklarla birlikte 1985 – 31 Aralık 2004 dönemi toplam kaynakları 9,5 milyar YTL (14,3 milyar \$) düzeyine ulaşmaktadır.

Aynı dönemde özelleştirme uygulamaları çerçevesinde 9,2 milyar YTL (13,9 milyar \$) tutarında kullanım gerçekleştirilmiştir. Özelleştirme uygulamalarına ilişkin kullanımların % 98'lik bir bölümü, kapsamdaki kuruluşlara sermaye iştiraki, kredi borçları ve personel ödemeleri, özelleştirme bonoları ve Hazine'ye aktarmaya ilişkin ödenen tutarlardır.

Özelleştirme uygulamaları sonucunda elde edilen kaynakların kullanımı 3 ana başlık altında toplanmaktadır.

Bunlardan ilki özelleştirme kapsamındaki kuruluşlara yapılan ödemelerdir. 6.1 milyar \$ düzeyinde ve toplam kaynakların %44'ünü kapsayan bu tutar, kuruluşlara yapılan sermaye iştirakleri, verilen krediler, çalışanlara yönelik iş kaybı ve özelleştirme sonrası tazminatları ile emeklilik primi ödemeleri gibi kullanım kalemlerinden oluşmaktadır.

İkinci büyük kullanım kalemini ise, aynı tarih itibariyle 3,6 milyar ABD doları düzeyinde ve toplam kullanımların %26'sını kapsayan ve Hazineye ve Hazine bünyesinde bulunan Kamu Ortaklığı Fonu'na yapılan aktarmalardan oluşturmaktadır. Bu fon'un kullanım alanı ise mevzuatla sadece baraj, otoyol ve içme suları gibi altyapı tesislerinin finansmanı ile sınırlanmıştır. 26 Mayıs 2000 tarihinde yürürlüğe giren 4568 sayılı Kanun çerçevesinde, 2001 yılından beri aktarma yapılmamıştır (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2011).

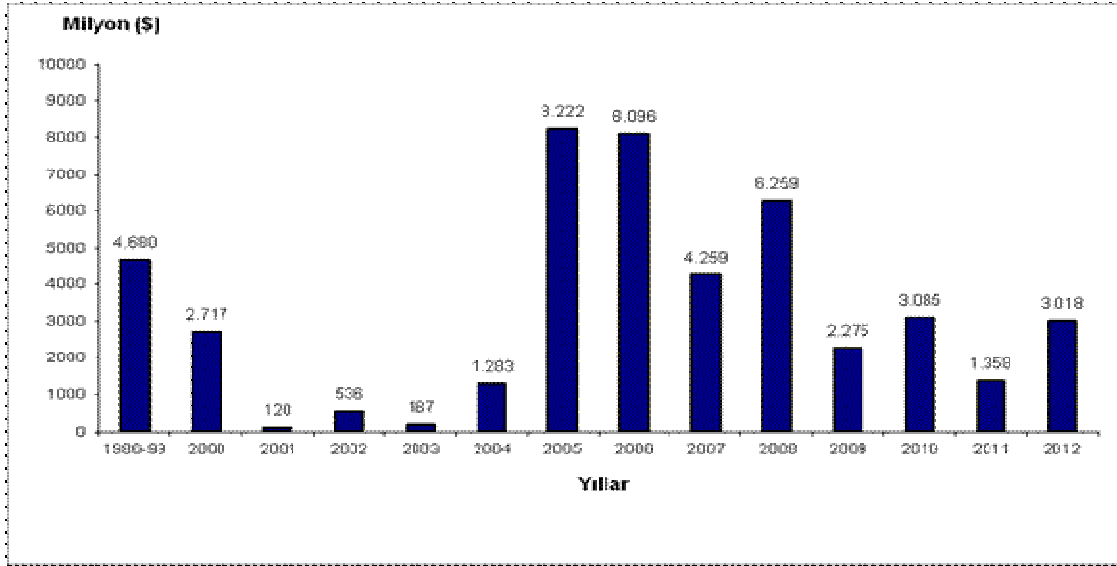
Üçüncü kullanım kalemi ise, özelleştirme uygulamaları için çıkarılan bono ve tahvil ödemeleri gibi tutarlardan oluşmaktadır. Bu ödemelerin toplamı da yine aynı dönemde 3,9 milyar ABD doları düzeyinde olup, toplam kullanımların %28'ini kapsamaktadır.

Yukarıda belirtilen üç ana kullanım kalemi toplamı olan 13,6 milyar ABD doları düzeyindeki tutar, toplam kullanımların % 98'ini kapsamakta ve özelleştirme olgusu var olsa da, olmasa da, devletin bir şekilde Hazinesinden yapmak zorunda olduğu tutarlardan oluşmaktadır. Bu arada özelleştirmeye bağlı olarak yapılan ve gider-masraf olarak tanımlanabilecek, uygulamalar için yapılan danışmanlık, ihale ilanları ile reklam ve tanıtım giderleri ise toplam kullanımların yalnızca % 1'ini oluşturmaktadır. Türkiye'de özelleştirme, 1994 sonrasındaki bütün Türk hükümetlerinin en önemli öncelik alanlarından biri olmasına rağmen bugüne kadar inişli çıkışlı bir seyir izlemiş, ülkedeki ekonomik krizlerden olumsuz etkilenmiştir.

ÖİB'ce gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarını hükümet dönemleri temelinde ele alacak olursak; en az özelleştirme uygulaması sırasıyla; 1.789.737 ABD Doları ile 1986-20 Aralık 1987 arasında Turgut ÖZAL'ın 45. Hükümeti (1. ANAP Hükümeti), 18.354.195 ABD Doları ile 11 Ocak 1999-27 Mayıs 1999 arasında Bülent ECEVİT'İN 56. Hükümeti (DSP Hükümeti), 21.364.061 ABD Dolar, 18 Kasım 2002 ve 13 Mart 2003 arasında Abdullah Gül'ün 58. Hükümeti (1. AK Parti Hükümeti), 43.295.747 ABD Doları ile özelleştirme işlemi gerçekleştirilmiştir. Bu yıllarda gerekli alt yapının oluşturulmaması özelleştirme işlemlerini güçleştirmiştir. Yapılan birçok büyük

özelleştirme sırf kanuni alt yapının yetersiz olmasından dolayı iptal edilmiştir. Buna karşılık en çok özelleştirme uygulaması ise 21.925.160.855 ABD Doları ile siyasi ve iktisadi istikrar ile idari kararlılığın birlikte mevcut olduğu 14 Mart 2003-28 Ağustos 2007 döneminde 59. Hükümet (2. AK Parti Hükümeti) döneminde gerçekleştirilmiştir. Temmuz 2008 itibarıyla elde edilen yaklaşık 6 milyar dolar tutarındaki özelleştirme gelirinin de 29 Ağustos 2007 tarihinden bugüne, 60. Hükümet (3. AK Parti Hükümeti) döneminde gerçekleştirilmiş olması ve 2008 yılı için planlanan özelleştirme uygulamalarının neticelendirilmesine bağlı olarak özelleştirme uygulamalarında en başarılı ikinci hükümet olma sıfatının da 3. AK Parti Hükümetine ait olacağı görülmektedir (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, 2012).

Şekil 3: Türkiye’de 1985-2011 Yılları İtibarıyla Özelleştirme İşlemleri

Kaynak:<http://www.oib.gov.tr/program/uygulamalar/yontemegore.html> (11.01.2013)

Genel anlamda 1985- 2001 yılları arasında yapılan özelleştirme miktarının çokluğundan söz etmek mümkün değildir. 2002 yılından itibaren AK Parti hükümetinin tek başına hükümeti kurmasından sonra özelleştirmelerin bir artış yönünde olduğu görülmüştür. 2004 yılı ekonomik programı içinde özelleştirmeye ayrı bir önem veren hükümet, özelleştirme politikalarını uygulayacağını belirtmiştir. Bunun için kanuni zemini hazırlamaya çalışmış, bunun doğrultusunda özelleştirme uygulamaları için uygun makroekonomik zemin hazırlanmış ve uygulamaları artmıştır.

AK Parti hükümeti, özelleştirme gelirlerini artırmak amacıyla 2003 yılındaki durgunluktan sonra büyük ölçekli KİT'lerin satışına yönelmiştir. Özelleştirmeye 2004 yılı ekonomik programı içinde ayrı bir önem veren özelleştirme uygulamalarında bugüne kadar süregelen yanlışları minimuma indirmeyi ve TÜPRAŞ, TEKEL, PETKİM, Türk Telekom gibi kamu kuruluşlarını özelleştirmeyi hedeflemiştir. Faiz ve enflasyonun düşmesi hükümete başarılı özelleştirme uygulamaları için uygun makroekonomik zemini hazırlamıştır. Bu zeminin korunması, siyasi konjonktürdeki faktörlere de bağlı olduğundan yerel seçimler ve Kıbrıs'taki referandum ekonomide dalgalanmaya yol açmadan atlatılmıştır. Yabancı sermayenin Türkiye'ye çekilmesi ve özelleştirmeye etkin olarak katılması için gerekli olan yatırım ortamı iyileşmiş ve çeşitli uluslararası kredi derecelendirme kuruluşları Türkiye'nin kredi notunu yükseltmişlerdir (Ocakverdi, 2004: 65).

Özelleştirmelerdeki önemli etkilerden biride yabancı sermayenin Türkiye'ye çekilmesi ve özelleştirmeye etkin olarak katılması için gerekli olan yatırım ortamının iyileştirildiği olarak da ifade edilebilir. Piyasalarda oluşacak olan rekabetçi bir yapı hem kamu hem de özel sektörde performansı yükseltir. Özelleştirmeden beklenen etkinlik artışı ancak özelleştirmeyle rekabet aynı zaman da uygulanırsa en yüksek düzeye çıkabilir (Toru, 1999: 77).

Türkiye'de gerçekleştirilen özelleştirme uygulamalarına bakıldığında Avrupa ülkelerinde ki uygulamalara benzerliği açık olarak görülmektedir. Ancak Türkiye'deki özelleştirmeler, ulusal ekonominin geliştirilmesi açısından çok önemli bir olumsuzluğu fazladan içinde taşımaktadır. Genel olarak Avrupa ülkelerinde özelleştirilen devlet işletmeleri milli işletmelere devredilmiştir. Türkiye'de ise tüm kamu işletmeleri doğrudan yabancı şirketlere ya da "yerli" ortaklı yabancı şirketlere devredilmektedir. Bu çok önemli bir farklılıktır. Avrupa'da devlet destekleriyle güçlenen milli şirketler, diğer gelişmiş ülke firmalarıyla rekabete girip ülkelerine kar transfer ederken. Türkiye'de kamusal varlıklar yabancı firmalara devrediliyor ve Türkiye böylelikle doğru ve amacına uygun özelleştirme politikalarından uzaklaşmış oluyor.

2.4. Türkiye'de Uygulanan Neoliberal Politikaların Sosyoekonomik Etkileri

Neoliberalizm, tüm boyutları ile bireyi ön plana çıkaran bir anlayışı savunmaktadır. Bireyin ussal olduğu varsayımı altında serbest bırakıldığı vakit kendisi için en iyi olanı

gerçekleştireceğine inanılmaktadır. Bireyin gerek girişimci olarak kendini özgürce ifade edebilmesi gerekse tüketici olarak tercihlerini en akılcı biçimde yansıtabilmesi ancak rekabetçi piyasa koşullarının yaratılması ile mümkündür. Bu noktada A. Smith'in görünmez eli piyasa mekanizmasının temel belirleyicisi olarak bireysel ve toplumsal rasyonelliğe ulaşmada güvence olmaktadır. Neoliberalizm, bireysel ve toplumsal çıkar ayırımına karşı çıkararak, bireysel çıkarların tatmininin toplumsal çıkarların gerçekleşmesi demek olduğuna inanmaktadır (Gökbayrak, 2003: 26).

Türkiye'de neoliberal ekonomi politikaları bağlamında gerçekleştirilen devlet bütçesi uygulamaları 1980 yılında başlamıştır. Çünkü 1980 döneminde uygulamaya konulan ihracata dayalı, yabancı sermaye girişini destekleyici faaliyetler ve kapitalist dünyaya uyum sağlamayı sağlayacak şekilde dışa açık büyüme politikaları, hem bütçe uygulamaları üzerinde hem de sosyoekonomik sorunların oluşumunda etkili olmuştur (Güzelsarı, 2008: 97).

Ekonomiyi serbestleştirme ve dışa açılma politikalarıyla birlikte 1980 yılı küresel sermayenin genişlemesini sağlayacak politikaların devreye sokulduğu dönem olarak değerlendirilmektedir. Neoliberal politikaların ekonominin merkezine oturtulması 24 Ocak 1980 kararlarıdır. Bu kararlar doğrultusunda serbestleşme ve dışarıdan dayatmalı yapısal dönüşümler uygulanmıştır. Dolayısıyla, serbest piyasa ekonomisiyle birlikte dışa açılma yönündeki ekonomi politikaları, IMF ve Dünya Bankasının gelişmekte olan ülkeler için zorunlu kıldığı politikaların dayatması olarak devreye girmiştir. 24 Ocak 1980 kararları reel devalüasyonların yaşandığı, liberasyona doğru giden ithalat rejimi uygulamalarının devreye sokulduğu, emek gücünün gelirinin baskılandığı bir dizi liberalleşme dönemini vurgulamaktadır (Kazgan, 2008: 196).

Tarihsel süreç içinde Türkiye'de neoliberal ekonomi politikalarının emeği büyük ölçüde metalaştırdığı dikkate alındığında, emekçiler bakımından günlük yaşamın devam edebilmesinde daha fazla nakit para ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Toplumsal eşitsizliği arttıran neoliberal dönüşümler, nüfusun küçük bölümünün üst gelir grubunda yer almasını sağlarken; nüfusun büyük bölümü yoksullaşmakta ve nüfusun büyük bölümünün daralan yaşam alanlarına sıkıştırılmaları sonucunu doğurmaktadır (Bağımsız Sosyal Bilimciler, 2008: 35).

Neoliberalizm ve onun sözcülerinin ön plana çıkarmak istedikleri sivil toplum örgütlerinin, genellikle neoliberal modelin ana ilkelerini sorgulamayan, onun çizdiği dar çerçeve içinde hareket etmeyi kabullenen ve siyasal alanda etkisiz türden örgütlenmeler olduğu gözlenmektedir. Sendikal hareketle birlikte önemli bir siyasal güç olarak ortaya çıkan gençlik hareketleri de, 1960'lı ve 1970'li yıllarda bu süreç içinde önemli bir darbe yemiştir. Gençler, bir yandan küreselleşmenin, tüketim eğilimlerini körükleyen kültürel çekiciliği, diğer yandan da neoliberalizmin başta iş bulma olmak üzere yarattığı çeşitli güçlüklerle baş etme zorunluluğu karşısında ülke sorunlarına karşı duyarsızlaşmışlar ve siyasal katılım konusunda çekingen bir konuma itilmişlerdir. Sosyal demokrat partiler ise, neoliberal küreselleşmeye karşı durmak yerine onun temel ilkelerini kabullenme yanlılığına düşmüşler ve geniş halk yığınlarıyla başlarının giderek kopmasına seyirci kalmışlardır. Böyle bir ortamda, yoksulların etkili bir biçimde örgütlenmeleri daha da zorlaşmıştır. Yoksullukla mücadele alanı devletten yapılacak transferlere ve hayırsever yurttaşların doğrudan ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla yapacakları katkılara, enformel sektörün istihdam yaratma kapasitesine ve aile ve topluluk içi yardımlaşmaya hapsolmuş bir görünüm içine girmiştir. İngiliz İşçi Partisi başta olmak üzere sanayileşmiş ülkelerdeki güçlü sosyal demokrat partilerin eşitsizliğe karşı mücadeleyi gündemlerinden çıkarmaları da yoksulluğun çok daha yüksek boyutlara ulaştığı az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk tartışmalarının da eşitsizlik/gelir dağılımı gibi konuları sorgulamayan bir kısırlık içine girmesinde kuşkusuz etkili olmuştur (Şenses, 2004: 14).

Neoliberal dönüşümlerin, aynı zamanda politik ve ekonomik özgürlüğü ortadan kaldırdığı ve güçlü merkez ekonomilerine bağımlı bir yapı oluşturduğu ifade edilebilir. Bu politikaların Türkiye ekonomisi için öngördüğü koşullar kamusal harcamaların azaltılması ve özelleştirmelerin gerçekleştirilmesidir. Ancak ekonomide gerçekleşen bu dönüşümler; eksik istihdama yol açmakta ve gelir dağılımındaki adaletsizliği daha da derinleştirmektedir. Bu uygulamalar ekonomik kalkınmayı sağlayacak yüksek katma değer üreten kesimlere yatırımları azaltırken, mali piyasaların genişlemesini gerçekleştirmektedir. Böylece ekonomide gelir bölüşümünün bozulmasına neden olan etkenler daha da güçlenmektedir (Kazgan, 2008: 238).

Neoliberal ideoloji çerçevesinde işgücü piyasalarında serbest rekabeti bozarak, tekel niteliği yaratan kuruluşlar olarak görülen sendikaların, bu ideoloji çerçevesinde yaşama

geçirilen uygulamaların sonucunda dramatik olarak güç kaybetmesi aslında şaşırtıcı bir gelişme değildir. Sendikalaşma oranında nicel açıdan yaşanan gelişme kendini nitelik açısından da göstermektedir. Sendikalı işçi sayısında yaşanan düşmeye paralel olarak sendikaların toplu pazarlık sürecindeki gücü de azaltmaktadır. Bir yandan sendikalılar taban kaybederken, diğer yandan yaşanan büyük çaplı işsizlik ve iş güvencesinde gerileme, toplu pazarlık sürecinde sendikaların gücünün önemli ölçüde kırılmasına neden olmaktadır (Gökbayrak, 2003: 58).

Neoliberal politikalarla sermayeye tanınan sınırsız hareket imkânı, çalışma hayatında esnekleştirme ve kuralsızlaştırma, sendikal hareketin etkinliğini ve gücünü kırmıştır. Neoliberalizm, bu yaklaşım çerçevesinde ortaya çıkan olumsuz sosyal sonuçlarla ilgilenmemektedir. Sermaye karşısında her zaman ekonomik ve sosyal açıdan zayıf konumda bulunan emeğin bu zayıflığını gidermesinde önemli rol oynayan sendikalar da, bu anlayış çerçevesinde işgücü piyasalarının serbest rekabetini bozan ve temel niteliği yaratan kurumlar olarak görülmektedir. Bu nedenle neoliberal ideolojinin yoğun bir uygulama alanı bulduğu ülkelerde sendikalaşma oranının da düşüşler meydana gelmesinin rastlantı olmadığını düşündürmektedir (Yorgun, 2007: 122).

2.5. Özelleştirmenin Türkiye’de Ortaya Çıkardığı Sosyal Sonuçlar

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de 1984 yılından itibaren uygulanmaya konan özelleştirme uygulamalarının sosyal boyutlarının ortaya konulması bugün artık tüm çevreler tarafından kabul edilmektedir.

Türkiye’de 1997 yılı itibarıyla, özelleştirme nedeniyle belli başlı kamu kuruluşlarında işten çıkarma oranı ortalama %55 olarak tespit edilmiştir. Özelleştirilen kamu kuruluşları içinde ÇİTOSAN’a bağlı çimento fabrikalarında çalışan 5400 işçinin %56,1’i EBK’nın özelleştirilen 11 binasında çalıştırılan 867 işçinin %79,7’si, Sümerbank’ın 5 işletmesinde çalışan 2439 işçinin %39,5’i işten çıkarılmıştır. (Gökbayrak, 2002: 14). Türkiye’nin en büyük özelleştirmesi olan Türk Telekom’da özelleştirilmeden önce 2003 yılında 61.219 kişi çalışırken bu sayı 2010 ilk çeyreğinde BTK’dan alınan istatistik rakamlarına göre Türk Telekom’da çalışan sayısı (Diğer alt şirketleri hariç) 26.858’e düşürüldü. İnanılmaz bir personel azatımı olduğu görülüyor. Özelleştirme ile yaşanan işten çıkarmalar, Türkiye’de zaten önemli bir sorun olan işsizliği daha da ciddi boyutlara taşımaktadır. Özelleşen iş yerlerinde işten atılma oranı

%68,2'ye yükselmiştir. Bütün bunlar işsizlik probleminin derinleşerek toplumsal yaraya dönüşmesine sebebiyet vermiştir (Bulut, 2011).

KİT'lerdeki, gizli işsizlik, aşırı personel istihdamı ve zarar gerekçe gösterilerek özelleştirilmeye gidilmiştir. Hâlbuki KİT'lerde aşırı istihdama yol açan uygulamalar siyasi iktidarın bu alanda uyguladığı bir istihdam politikasıdır. Zarar etmelerinin asıl sebebi ise bu kuruluşların her dönemde iktidarlar tarafından istihdam, yatırım, üretim ve fiyatlandırma konularında politik bir araç olarak kullanılmasıdır.

İşsizliğin Türkiye'yi etkilediği ve işsizlik gibi bir durumun yaratabileceği sosyal bozulmanın öneminin kavranması ve işsizlerin yaşadığı psikolojik sorunların daha fazla kronik hale gelmeden çözüm yollarının bulunması gerekmektedir. Türkiye'de işsizlik ciddi psikolojik rahatsızlıklara neden olmaktadır. Dolayısıyla, depresyon ile birlikte baş gösteren öğrenilmiş çaresizlik içine giren işsizlerin geleceğe ilişkin umutları kırılmaktadır. Bugün işsiz olan bireylerin geleceğin çalışanları olacağı ve ülkemizde genç işsizliği düşünüldüğünde, bu kişilerin ruhsal iyilik hallerinin en iyi şekilde devam etmesi gerekliliği, istihdamdaki verimlilik ve ulusal kalkınma açısından, daha net şekilde anlaşılmaktadır (Güler, 2006: 392).

Özelleştirme sonucu çalışanlar açısından ortaya çıkan bir diğer sonuç tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de sendikalaşma oranının düşmesidir. Örneğin, İngiltere'de ücretli ve maaşlı kesim içinde 1985'de %45 olan sendikalaşma oranı, 1995'de %32,9'a gerilemiştir. Macaristan'da sendikalaşma oranı %80,4'ten %60'a düşmüştür. Bu oranlar aynı dönemler itibarı ile Çek Cumhuriyeti'nde %76'dan, %42,8'e Arjantin'de ise %67,4'ten %38,7'ye gerilemiştir. Türkiye'de sendikalaşma oranı bu verilerden çok daha düşük seyretmektedir. Sendikalaşma oranlarına baktığımızda 1985 yılında %20,3 olan sendikalaşma oranının, 1995 yılında, %8,9'a düştüğü görülmektedir (Gökbayrak, 2003: 58).

Sendikalaşma oranının düşüşüne paralel olarak ücretlerde ortaya çıkan azalma, uygulanan ekonomik politikaların bu bağlamda da özelleştirmenin yarattığı bir başka sonuçtur. Kamu sektörünün birçok açıdan olduğu gibi ücretler açısından da özel sektöre örnek oluşturduğu dikkate alındığı vakit, ortaya çıkan bu olumsuzluğunun boyutları daha da derinleşmektedir. Özelleştirmenin İngiliz işgücü piyasası üzerindeki etkilerine dair yapılan araştırmalarda, özelleştirmenin ücretler üzerinde-istihdamda olduğu kadar

olmasa da olumsuz etkilerinin olduğunu ve liberalizasyon sürecinin ücretlerde azalma yönünde baskı yaptığını belirlemişlerdir. Türkiye’de de benzer ekonomik politikalar sonucu reel ücretlerde hızlı bir gerileme ortaya çıkmıştır. Ücretlerin azalması yönünde baskı yapan bir diğer unsur daha öncede belirttiğimiz üzere taşeron, fason çalışma gibi a-tipik istihdam biçimlerinin giderek yaygınlaşmasıdır (Gökbayrak, 2003: 59).

Özelleştirme sonucu çalışanlar açısından ortaya çıkan bir diğer sonuç, performansa dayalı ücret sistemleridir. Performansa dayalı ücret sistemi ile ücretler bireyselleştirilmekte ve işçi işveren sendikalarının belirlediği ücret standartlarından uzaklaşmaktadır. Sendikacılık hareketi içinde, bu sistemler işçileri doğal olmayan bir hızla çalışmaya ve işçiyi diğer işçiyle rekabete sokarak işçilerin güvenlik ve sağlığını tehdit altına sokabilmektedir.

Özelleştirme sonucu ortaya çıkan sosyal açıdan bir diğer olumsuz gelişme ise, geniş kitlelerin sosyal güvencelerini kaybetmeleridir. Bireyler geleceğin belirsizlikleri karşısında kaderleri ile baş başa bırakılmakta, diğer yandan da özelleştirme sonrası işten çıkartılanlar ciddi sosyal refah kayıpları her ne kadar özelleştirme sonucunda işten çıkarılanlara tazminat sağlansa da ileriki süreçlerde sıkıntılar ile karşılaşmaktadırlar. Tansel ve arkadaşlarının Petrokimya ve Çimento Sanayi’nde özelleştirme nedeniyle işten çıkarılan işçiler üzerinde özelleştirmenin etkilerini araştırmak amacıyla yaptıkları çalışmada, işçilerin aldıkları kıdem ve iş kaybı tazminatları, yeni koşulları ve diğer özellikleri dikkate alındıktan sonra, çimento işçilerinin % 92’si, petrokimya sektöründe çalışan işçilerinin ise % 85’i özelleştirme sonrası durumlarının kötüleştiğini belirtmişlerdir. Özelleştirme sonrasında özel sektörde çalışmayı sürdürmeye devam eden işçilerin, sendikalaşma, ücret, ücret dışında sağlanan olanaklar, parasal olmayan ödemeler, iş güvencesi, çalışma yoğunluğu gibi kriterler göz önüne alındığı vakit daha düşük standartlarda çalıştırılmasını, Tansel bir anlamda çalışanların formel sektörden, enformel sektöre kayması şeklinde yorumlanabileceğini belirtmektedir (Gökbayrak, 2003: 59).

Özelleştirmenin sosyal güvence yanında ortaya çıkan diğer bir olumsuz yönü sosyal güvencelik sistemleri üzerinde kendini göstermektedir. Özelleştirme nedeniyle yaşanan işsizlik bir yandan sisteme giren prim gelirlerinin azalmasına neden olurken, diğer yandan özelleştirme kapsamında yer alan kuruluşlarda çalışanları erken emekliliğe

teşvik sistemi mali yönden zaten zor durumda olan sosyal güvenlik kurumlarının aktif/pasif sigortalı dengesini bozarak daha da sıkıntılı bir duruma düşmelerine neden olmaktadır (Gökbayrak, 2003: 60).

Yine özelleştirmenin taşeronlaşma, geçici ve mevsimlik çalışma ve diğer istihdam biçimleri sonucunda da sosyal güvenlik sistemini olumsuz yönde etkileyebilir. Sosyal güvenlik hizmetlerinin özelleştirme ile birlikte fiyatları artacağından dolayı düşük gelirli geniş halk kesimleri, bu hizmetlerden yararlanamama riskiyle karşılaşabilirler. Bu hali ile özelleştirme uygulamaları sosyal güvenlik haklarını zayıflatma eğilimini ortaya çıkaran bir boyut kazanabilir (Karabıyık, 2011).

2.5.1. Türkiye’de Özelleştirme Yanlılarının Görüşleri

En küçüğünden en büyüğümüze kadar herkesin iktisatçı kesildiği, özelleştirme ile ilgili bu kadar yorumun olduğu günümüzde ortalık o kadar karışmış kimin neyi söylediği ve neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda belirsizliklerde giderek artmıştır (Çobanoğlu, 1994: 4).

Özelleştirme yanlılarının görüşlerine baktığımızda Yüksel (2000: 51) “özelleştirmeyi savunan tüm araştırmacı ya da bilim adamlarının özelleştirmenin gerekçesi ne olursa olsun, sonuçta bir ideoloji ve siyasal tercih olduğunu kabul ettikleri belirlenmektedir.”

Özelleştirme taraftarlarının, özelleştirme uygulamaları karşısında gördükleri bir takım sorunlara getirdikleri eleştiriler şu şekilde sıralanabilir (Aktan, 1998: 49).

-Özelleştirmenin başarısı için toplumun geniş kesimlerinin bu işe ortak edilmesi ve kamu desteğinin sağlanması bir zorunluluktur.

-Kar edemeyen işletmelerin, iyileştirme çalışmalarıyla mali yapılarının düzeltilmesi ve yönetimlerinin tamamen profesyonel yöneticilerden oluşması özelleştirme sürecinin hızlandırılması ve başarısı için önemlidir.

-Piyasa güçlerinin ekonomiyi harekete geçirmesine izin vermek,

- Üretkenliği ve verimliliği arttırmak,

-Mal ve hizmetlerin kalite, miktar ve çeşitliliğini arttırmak,

-Sınai mülkiyeti tabana yaymaya teşvik etmek,

- Sermaye piyasasının gelişmesini hızlandırmak,
- KİT'lerin bütçe üzerindeki yüklerini azaltmak,

Görüldüğü üzere KİT'lerin özelleştirilmesinde mali ve ekonomik amaçlar sosyal ve toplumsal amaçlardan öncelikli tutulmuştur (Karluk, 1994: 187). İşte bunun gibi koşullar sağlanırsa, özelleştirmeler sosyal faydayı artırıcı nitelikte olurlar. Bu koşullar sağlanmadığı durumlarda özelleştirme kamu gelirlerini arttırmaktan başka bir işe yaramaz ve birçok olumsuz toplumsal nedenlerin başlangıcı olur.

Ekonomide kıt kaynakların nasıl tahsis edilmesi gerektiğine piyasa ve fiyat mekanizmasından daha iyi ve etkin cevap veren bir sistem, henüz keşfedilmemiştir. Bu nedenle ister gelişmiş, isterse gelişmekte olan bir ülke olsun her ekonomi piyasanın verdiği sinyalleri dikkate almak zorundadır. Konu ile ilgili olarak yapılan tüm ampirik araştırmalar ve dünya ülkeleri üzerinde yapılan gözlemler bu tespiti doğrulamaktadır. Sağlam bir hukuk sistemine sahip, özel mülkiyeti koruyan ve kaynak dağılımını piyasa mekanizmasına dayandıran toplumlar, bu özgürlüklere sahip olmayan toplumlara kıyasla ortalama üç kat daha hızlı büyümüşler, iki buçuk kat daha yüksek bir verimlilik artışını gerçekleştirmişlerdir. Devlet denetimi, ekonomik planlama, bireysel inisiyatiflerin reddedilmesi gibi kavramlar moda fikirler olabilir, ancak orta ve uzun dönemde bunlar büyüme hızını düşürür. Ekonomik ve siyasi özgürlük bir bütündür, birbirinden ayrılamaz. Şayet ekonomik özgürlükler kısılrsa, ardından siyasi özgürlük de yok olur. Dünyadaki tüm örnekler gösteriyor ki, bir ülkede ekonomiye ne kadar çok kısıtlama getirilirse, ülke o kadar yoksullaşıyor ve yolsuzluklar, usulsüzlükler o kadar kolay yürütülüyor demektir (Ergün, 2000: 19).

2.5.2. Türkiye’de Özelleştirme Karşıtlarının Görüşleri

Özeleştirme karşıtı görüşler ise genellikle muhalefet partisi mensupları, işçi sendika ve örgütlenmeleri ve bazı akademisyenlerle ‘özelleştirme karşıtı mücadele’ çerçevesinde 1994’de ‘‘Merkez’’ olarak faaliyete başlayan ve 25 Şubat 1996’ da ‘‘Vakıf’’ haline gelen, Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi (KİGEM) tarafından savunulmaktadır. Bunlara göre özelleştirme, ekonomik kurumların işleyişinde rekabete dayanan serbest piyasa ekonomisinin kurallarını daha fazla hâkim kılmak isteyen gelişmekte olan ülkelerin liberalleşme yönündeki ekonomi politikalarının sonucu

şeklinde gündeme gelmiş ve temel ekonomik problemleri çözmek için adeta “sihirli bir değnek” gibi gösterilmiştir (Yüksel, 200: 54).

Özelleştirme politikalarını ilk uygulayan İngiltere, Fransa, Şili ve Türkiye gibi pek çok ülkede özelleştirmeyle, mülkiyetin paylaşımının genişlemesi amaçlanmaktadır. Ülkeler bu paylaşımın genişlemesini ekonomik, politik ve ideolojik açılardan göz önünde bulundurmalıdır (Kök, 1995: 115). Zira özelleştirme karşıtları, özel mülkiyetin insanları özgürlükten uzaklaştırdığını savunmaktadırlar.

Özelleştirme ile devletin çekildiği ekonomik bir alanda tek başına kalan ya da en büyük payı elinde bulunduran özel şirket, bu avantajı kötüye kullanabilecektir. Tekel durumuna bir takım sınırlamalar getirilmemesi durumunda, özelleştirme sonucu tüketici kitlelerin refah ve yaşam standartlarında düşüşle karşılaşılabilir (Özgıda İş Sendikası, 1992: 78)

Kamu hizmetlerinin, özel kesim tekelinde toplanacağı, elektrik, gaz, içme suyu, raylı taşıma gibi kamunun tekelinde olması gereken hizmetlerin, özel ortaklara satılmasının bu kez yeni özel tekeller yaratacağı, tüketicinin sömürülmesine ve aşırı kazançla yol açacaktır. Kamu tekellerinin, özel tekellere dönüşmemesi için tedbirler alınmalıdır. Özelleştirme işsizliğe yol açmakta, ücret düzeyini düşürmektedir. İşte bunlar özelleştirme karşıtlarının ileri sürdüğü iki önemli karşı görüşür (Geray, 2001: 17).

Özelleştirmenin beraberinde sendikasılaşmayı çalışma koşullarında gerilemeyi, sosyal güvenlikte zayıflamayı, ücretlerde düşmeyi, istihdamda azalmayı, beraberinde getirdiği öne sürülmekte, bu sonuçların yalnız söz konusu kurum ve sektörü değil tüm ülkeyi ilgilendiren önemli sonuçlar, özelleştirme uygulamalarının sonucunda, işten çıkarılma, yaygın taşeronlaşma ve bölgesel tekelleri oluştuğu dikkat çekmektedir. Bu konuda özellikle belediyeler temizlik ve altyapı gibi hizmetlerin gerçekleştirilmesi işini geçici sürelerle taşeron firmalara devrederek, çalışanlara yönelik harcamalarda, tasarruf etmeye yönelmektedir (Akkoyunlu, 2003: 66).

Uygulanan ekonomik politikaların başlıca sonucu olarak tüm dünyada gelir dağılımındaki adaletin dar gelirli kitleler aleyhine bozulmasına paralel olarak yoksulluğu arttırdır. Yoksulluk bugün küreselleşen dünyada küresel bir sorun haline almıştır. Günümüzde Dünya Bankası’ da dâhil olmak üzere birçok çevre yoksulluğun

ortadan kalkması ya da olumsuz sonuçlarının en aza indirilmesi amacıyla çalışmalar başlatmışlardır. Özelleştirmenin, çalışan geniş kitleler üzerinde yarattığı olumsuzlukların sonuçlarını hafifletmeye yönelik projeler son dönemde yoğun biçimde gündeme gelmektedir (Gökbayrak, 2003: 60).

Özelleştirme uygulamalarının sonucunda, özelleştirme programlarında iddialı bir biçimde ortaya konulan hedeflerin gerçekleşmediği örneğin; özelleştirme ile sermayenin tabana yayılmadığı açık ve net bir biçimde görülmüştür. Sonuç olarak uygulanan şekli ile özelleştirme çalışmaları öngörülen temel amaçları gerçekleştiremeyip, zamanla uygulanan ülkeye özgü bir uygulama şekline dönüşmüştür. Aslında Türkiye'deki özelleştirme uygulamalarında eleştirilen ve karşı çıkılan da bu uygulama biçimi ve anlayışıdır (Yayman, 2000: 154). KİT'ler özelleştirildikten sonraki süreçte özel sektörün yeni fiyat politikaları kamu yararını gözetmemesi, ilk amacının kar elde etmek olması durumu ile tüketiciler uygulanan yeni fiyat politikaları ile tüketiciler olumsuz etkilenebilmektedir.

BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE BELEDİYE HİZMETLERİNİN ÖZELLEŞTİRİLMESİ İLE İLGİLİ UYGULAMALAR VE İSTANBUL DENİZ OTOBÜSLERİ

3.1. Belediye Hizmetleri ve Özelleştirme

Devletin özel mal ve hizmet, ticaret ve sanayi alanlarında piyasa koşullarına göre çalışmak, bununla birlikte sosyal fayda maliyet ilişkisini de göz önünde bulundurmak koşulu ile oluşturduğu, üretiminde ve sermayesinde kendisinin hâkim olduğu kuruluşlara Kamu İktisadi Teşebbüsü adı verilmektedir. Belediyelerinde bu şekilde kuruluşlara sahip oldukları, bu yolla üstlendikleri yerel hizmetleri karşılamaya çalıştıkları bilinmektedir. Bunlara yaygın kullanılan adıyla, Belediye İktisadi Teşebbüsleri (BİT) ya da yeni kullanılan Yerel Yönetim İktisadi Teşebbüsleri (YİT) denilmektedir (Zengin, 1999: 45).

Zaman içerisinde belediye hizmetlerinin hem nitelik hem de nicelik olarak çeşitlenmesi kamu otoritelerini bu tür mal ve hizmetleri sunmada sıkıntıya sokmuştur. Yaşanılan sıkıntıların temelinde ise kaynak yetersizliği gelmektedir. Bu bağlamda yerel kamusal hizmetleri sunmakla görevli bulunan yöneticiler alternatif hizmet sunma arayışına girmişlerdir. Bu alternatif yollardan biri olarak da özelleştirme politikaları görülmüştür.

Özelleştirme kavramı belediyeler açısından iki ayrı işlemi ifade etmektedir. Bunlardan ilki, kendi meclisleri eliyle veya kanunlar yoluyla kurulan iktisadî teşebbüslerin veya diğer hizmet birimlerinin özelleştirilmesidir. Kavramın ikinci yönü ise, belediyelerin yasal olarak yerine getirmek zorunda oldukları çöp toplama, mezbaha, mezarlık ve itfaiye gibi hizmetleri diğer kurum ve kuruluşlara yaptırabilmeleridir. Bu nedenle, belediyelerde özelleştirme iki farklı düzeyde ele alınmıştır. Bunlardan ilki belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi ve ikincisi ise Belediye İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirilmesidir (Yereli, 1995: 19).

Özelleştirmenin kanuni yapısına baktığımızda Özelleştirme Kanunu’nun 26. maddesinin son bendinde, “Belediyeler ve diğer mahallî idareler ile bunların kurdukları birlikler tarafından ticarî amaçla faaliyette bulunmak üzere ticari kuruluşlar kurulması, mevcut veya kurulacak şirketlere sermaye katılımında bulunulması Bakanlar Kurulu’nun iznine tabidir” hükmü yer almaktadır. 1994 yılına gelinceye kadar, belediyeler bu tür

işletmeleri, en yüksek karar organı olan belediye meclisinin kararı ile kurabilmektedirler. Ancak, 1994 yılında 4046 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmiş olması ve kapsamına yerel yönetimlere ait ticari şirketleri de almış olması nedeniyle, bu tür şirketlerin kurulması Bakanlar Kurulu'nun iznine bağlı kılınmıştır (Zlfl, 1996: 64).

İçişleri Bakanlığı'nca çıkarılan 16.08.1995 tarih ve 46894 sayılı Genelge'de yerel yönetimlerin iktisadi ve ticari şirket kurmaları ve kurulmuş olanlara katılmaları konusunda izin almak için Bakanlar Kurulu'na yapılacak başvuru dosyasında şu tür belgelerin bulunması gerektiği belirtilmiştir (Arslan, 2000: 64).

- a) şirket kurulmasının ya da katılımda bulunulmasının nedenlerini gösteren gerekçeli rapor,
- b) Kurulacak ya da birleş ilecek şirket ile ilgili fizibilite çalışmasını gösteren rapor,
- c) şirketin amaç ve konusu,
- d) Sermaye katılım miktarı,
- e) Gelir-gider nakit durumu,
- f) şirketin en son kar-zarar cetveli,
- g) şirket kurulmasına ilişkin mülki yönetim amirinin olumlu görüşü.

Söz konusu dosya iki nüsha halinde düzenlenerek İçişleri Bakanlığı'na gönderilir. Bu çerçevede yapılan başvurular, Bakanlar Kurulu'na sevk edilmeden önce, bir n incelemeye tabi tutulur. şirketin kurulması ya da kurulacak şirkete ortak olunmasında yarar grldği takdirde, Bakanlar Kurulu'na olumlu görüş bildirilerek gerekli izin isteminde bulunulur (Arslan, 2000: 65).

Buna göre, iktisadi teşebbüs kuracak olan belediyeler, önce kuracakları iktisadi teşebbüs konusunda İçişleri Bakanlığı aracılığıyla Başbakanlığa başvurarak Bakanlar Kurulu'ndan gerekli izni alacaklardır. Daha sonra söz konusu iktisadi teşebbüsü kendi meclisleri kararı ile kurarak, teşebbüs yönetmeliğini İçişleri Bakanlığı aracılığı ile Sayıştay Başkanlığı'na gönderecek, Sayıştay'ın görüşleri doğrultusunda düzeltmeler yaptıktan sonra ilan ederek yürürlüğe koyacaklardır (Zlfl, 1999: 35).

3.1.1. Belediye Hizmetlerinin Özelleştirme Nedenleri

Belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi konusunda mali, ekonomik, siyasal ve toplumsal birçok nedenin varlığından söz edilmektedir. Ancak, örneğin “iktisadi teşebbüslerin yönetiminde etkinlik ve verimlilik sağlamak”, “yerel ekonomiyi canlandırmak”, “iktisadi teşebbüslerdeki aşırı istihdam ve gizli işsizliği önlemek”, “yerel ekonomik yapıyı serbestleştirerek yerel demokrasiyi güçlendirmek”, “mülkiyetin ve sermayenin tabana yayılmasını sağlamak” gibi ekonomik, siyasal ve sosyal nedenlerin belediyeler için ikinci planda kaldığı ileri sürülebilir. Belediyeleri bu konuda güdeleyen asıl nedenlerin daha çok mali ve yönetsel nitelikli olduğu söylenebilir. Bu nedenleri şu biçimde sıralamak olanaklıdır.

- 1) Kentlerdeki hızlı nüfus artışına bağlı olarak, kentsel hizmetlere olan ihtiyaçlar ve talepler genişlemekte ve çeşitlenmektedir. Bunun sonucunda belde halkına hizmet sunma konusunda yerel yönetimlerin kullandıkları hizmet yöntemleri, artan hizmet taleplerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır.
- 2) Kamu finansman kaynaklarının sınırlı olması, yerel yönetimlerin hizmet sunma kapasitesini de olumsuz etkilemektedir. Özel sektörün elindeki mali kaynakların, yerel kamusal hizmetlerin yürütülmesine kanalize edilmesinin sağlanması, özelleştirmeyi cazip kılmaktadır.
- 3) Çağdaş şehircilik ilkelerine uygun olarak şehir hizmetlerinin yerine getirilmesi için bazı belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi, dünyadaki gelişmelere paralel olarak gerçekleştirilmelidir.
- 4) Özel sektörün birçok kamu hizmetini yerel yönetimlerden daha iyi yerine getirebileceği yönündeki düşüncesinin kamuoyu tarafından desteklendiği, bu desteğin daha iyi ve kaliteli kamu hizmeti beklentisini ve özel sektör işletmeciliğiyle verimlilik arasında kurulan ilişkiyi yansıttığı söylenebilir.
- 5) Belediyeleri özelleştirmeye yönelten diğer bir neden, “Teknik personel sorunu” ve “kırtasiyecilik ve bürokrasinin yavaş işlemeden doğan zaman kayıpları”dır.

6) Özel sektörün teknolojiyi takip etmede ve kendini modern teknolojiye uyarlamada belediyelere göre daha başarılı olması, özel sektördeki rekabet nedeniyle hizmetlerin daha ucuza sunulması.

7) Özelleştirme, yerel hizmetlerin yürütülmesi konusunda yerel yönetimler üzerinde söz konusu olabilen merkezi yönetimin ve seçmenlerin politik etki ve baskılarına bir tampon görevi görerek hizmetin politik tercihler, kişisel çıkarlar gibi sübjektif unsurlar yerine, hizmet gerekleri gibi objektif unsurlar tarafından yönlendirilmesine imkân tanımaktadır.

8) Rasyonel bir personel ve ücret politikası izlemeye, belediyelerin doğası elverişli olmadığı gibi siyasi kayırmacılıktan da kendilerini kurtaramamaktadırlar. Belediyelerin siyasi kadrolaşma ile gereğinden fazla insan istihdam etmeleri hizmetlerin maliyetlerini arttırdığı gibi, toplumda da sosyal barışı bozucu etki yapmaktadır.

9) Son yıllarda yöneticiler yolsuzluk ve rüşvet suçlamalarıyla itham edilebilmektedir. Belediye kaynaklarının kullanımında yolsuzlukla mücadele etmenin en kestirme yollarından biri belediyeye ait üretim birimleri ve ekonomik imkânları özel sektöre devretmek olarak görülmektedir. Böylece belediyelerdeki siyasiler ve bürokratların ekonomik kaynakları üzerindeki tasarrufları sınırlandırıldığından rüşvet ve yolsuzluk olgusu da ortadan kalkmış olacaktır (Çetin, 2007: 24).

10) Belediyeye Gelir Temin Etmek: Belediyeler borçlarının arttığı ve bu borçları karşılayacak gelir kaynaklarının ve borçlanma olanaklarının daraldığı dönemlerde, gelir sağlamak gibi bir amaç için özelleştirmeye gidebilir. Bu amaç, daha çok belediyenin elindeki üretim birimlerinin özel sektöre satılması yöntemi ile gerçekleştirilebilir.

11) Belediye İktisadî Teşebbüsleri Borç Yükünden Kurtulmak: Bu amaç, Belediye İktisadî Teşebbüsleri'nin zarar ettiği ve bu nedenle ortaya çıkan açıkların belediye bütçesinden yapılan transferlerle giderildiği durumlarda söz konusu olur. Bu transferler, bir yandan hizmetlerin yürütülmesini olumsuz etkilerken, diğer yandan belediyenin manevra yeteneğini de daraltmaktadır (Alper, 1994: 34).

3.1.2. Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Belediye hizmetlerinin özelleştirilerek sunulmasında başlıca aşağıdaki ölçütlere dikkat edilmesi ve bu ölçütlerin göz önünde bulundurulması gerekir.

3.1.2.1. Hizmetin Maliyeti

Özelleştirme yöntemlerinin hangisinin en düşük maliyetle gerçekleştirileceğinin belirlenmesi gerekir. Aynı zamanda daha düşük maliyetle sunulacak hizmetten, elde edilecek kaynakların, hizmet sunma yönteminin değiştirilmesinden doğacak riskleri haklı kılacak ölçüde büyük olması önemlidir. Etkin olarak sunulmayan bir hizmete ilişkin maliyetler dikkate alınırken, hizmeti sunmakta olanları değiştirmenin maliyeti ile o hizmeti alternatif bir yöntemle sunma arasındaki maliyet karşılaştırmaları da yapılmalıdır. Hangi yöntem söz konusu olursa olsun, maliyetler hesaplanırken, yalnızca yatırım maliyetleri değil, cari giderin de dikkate alınması gerekir (Zengin, 1999; 41).

3.1.2.2. Hizmetin Kalitesi

Yerel yöneticiler, sunulacak hizmetin miktarı ve kalitesi konusunda da karar vericidirler. Örneğin kent yaşamı için çok büyük önem arz eden çöpler ne kadar sıklıkla toplanacak, sokaklar ne zamanda temizlenecektir. Bu tür sorulara cevap verecek ve konuyu karara bağlayacak olan yerel yöneticiler, hizmete ilişkin harcamalar karşılığında elde edilecek yararları da göz önünde bulundurarak karar vermelidirler (Çetin, 2007; 25).

3.1.2.3. Hizmetin Kesintiye Uğrama İhtimali

Bazı hizmet sunum yöntemlerinin kesintiye uğrama ihtimali diğerlerinden daha fazladır. Belediye bünyesindeki bir grev gönüllü bir kuruluşun hizmet sunumundan çekilmesi ya da ihale edilmiş bir hizmet söz konusu olduğunda, yüklenicinin iflası v.b. sonucunda bir hizmet sağlanamaz duruma gelirse ne olacaktır. Bazı hizmetler (ihale edilmiş basın yayın ya da tanıtım hizmetleri gibi) söz konusu olduğunda hizmetlerdeki böyle bir kesintinin rahatsızlık yaratacağı açıktır. Ancak temizlik hizmetleri ya da içme suyu sağlama gibi temel nitelikli bir hizmet söz konusu

olduğunda, hizmetin kesintiye uğraması, rahatsızlığın ötesinde ciddi sorunlara sebep olacağı kesindir. Bunun önüne geçmek için belediyeler, çoğu kez hizmeti birden çok yüklenici arasında bölüştürerek, hizmetin kesintiye uğrama riskini azaltmaya çalışmaktadırlar. Belediyeler, hangi yöntem söz konusu olursa olsun, maliyet etkinliği gözetilen bir alternatif destek planı oluşturması gerekmektedir (Zengin, 1999; 40).

3.1.2.4. Yerel Halka Düşen Finansman Maliyeti

Sunulan hizmet bedelinin, kim tarafından ödeneceğinin, belirlenmesi de önemlidir. Sunulan hizmetten ayırım gözetilmeksizin ve toplu olarak herkesin, yararlanması durumunda, hizmetin maliyeti, yerel yönetimin bütçesinden karşılanabilir. Ancak sunulan hizmetten belirli bir kesim yararlanmakta ise ve kimin ne ölçüde yararlandığı belirlenebiliyorsa, bu durumda, hizmetin maliyeti yerel yönetimin bütçesinden karşılanabilir. Ancak sunulan hizmetten belirli bir kesim yararlanmakta ise ve kimin ne ölçüde yararlandığı belirlenebiliyorsa, bu durumda, yerel halktan hizmet karşılığı bir bedel talep edilmesi söz konusu olabilir. İşte bu noktada özelleştirme yöntemlerine başvurmada uzun vadede önemli olan hedef, yerel halka düşen dolaylı ve dolaysız maliyetleri azaltmak olacaktır. En azından özel sektörün devreye girmesiyle, hizmet masraflarında tüketiciden alınacak ücretlerde meydana gelebilecek artışlar, makul bir düzeyi aşmamalıdır (Zengin, 1999; 43).

3.1.2.5. Yerel Halka Seçim Serbestîsi Tanınması

Belediye yönetimleri, yerel halkın, belediye hizmetleri konusunda ne düşündüklerini öğrenmek ve ona göre uzun süreli planlama yapmak ve ona göre hizmet üretimi sağlamak için bir hazırlık içinde olmalıdır (Zengin, 1999; 122).

3.2. Türkiye’de Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesi İle İlgili Uygulamalar

Türkiye’de tüm olumsuz etkileriyle yaşanan hızlı kentleşme süreci, yerel hizmetlere yönelik talepte büyük bir artışı beraberinde getirmiştir. Buna karşılık yerel yönetimler kendilerine yönelen bu talepleri karşılamak için gereken yeterli mali kaynaklara sahip olmadıkları ve hizmetlerini sürdürebilmek için devlet tarafından desteklendikleri açıkça görülmektedir. Bundan dolayı Kamu kaynakları üzerindeki baskıyı azaltmanın ve hizmetlerin sunulmasında etkinlik ve verimliliği arttırmanın bir yolu olarak, yerel

yönetimin geleneksel sorumluluklarından bir bölümünü özel sektöre kaydırmak belediyeler tarafından güçlü bir alternatif olarak görülmektedir.

3.2.1. Adana Büyükşehir Belediyesi

Türkiye’de belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi 1985 yılında Adana Büyükşehir Belediyesinin temizlik işlerini özelleştirmesiyle başlamıştır. Belediye 3030 sayılı kanunun 6/5 maddesine dayanarak 1985 yılı başından itibaren özelleştirmesiyle uygulamalarını başlatmıştır. Belediye temizlik işlerinin özelleştirilmesinden %80 tasarruf sağlanmıştır. Halk sağlığının korumakta görevli olan belediyeler genellikle bütçelerinin %20’si ile yüzde 40’ını katı atık toplama ve yok etme işine ayırmaktadır. Adana Büyükşehir belediyesinde bu oran yüzde 34’tür.

Adana Büyükşehir Belediyesi hem bütçesini rahatlamak, hem de hizmetin kalitesini arttırmak amacıyla, 3030 sayılı Yasanın 6/5 maddesine dayanarak, 1985 yılı başından itibaren katı atık toplanması ve yok edilmesi işini özel yüklenicilere ihale etmiştir. Söz konusu bölgede yer alan mahalle, sokak, cadde ve kaldırımların, ticari merkezlerin temizliği, çöplerin toplanması ve belediyece gösterilecek yerlere nakli ile yok edilmesi, cadde, sokak ve meydanların yıkanması, kanalizasyon bacalarının temizlenmesi, molozlarını kaldırılması, yeşil alanların ve çocuk bahçelerinin temizliği, susuz bölgelere su taşınması gibi hizmetler özel firmalarca üstlenilmiştir (Çetin, 2007: 780).

Söz konusu ihale, belediye meclisinin onayı alındıktan sonra 2886 sayılı yasanın 37. maddesi uyarınca kapalı teklif yöntemi ile yapılmıştır. İhale süresi birer yıllık sözleşmelerle üç yıl olarak tespit edilmiştir. Yüklenici ile yapılan şartnamede, yüklenicinin temizlik işlerinde kullanacağı asgari araç ayrıca yapılacak işin asgari şartları, mesai saatleri, çöplerin toplanma süresi, çalıştırılacak asgari işçi sayısı ayrıntılarıyla tespit edilmiştir.

Yine Adana Büyükşehir Belediyesi, belediyenin mülkiyetindeki gayrimenkuller üzerine, özel firmalar tarafından dinlenme tesislerinin yapılması, belli bir süre işletilmesi ve bu süre için önceden tespit edilen bir kiranın ödenmesi ve belirlenen süre sonunda, tesisin belediyeye devredilmesine ilişkin yap-işlet-devret sözleşmeleri imzalanmıştır.

Adana Büyükşehir Belediyesi, mevcut otobüs duraklarının düzenlenmesi ile yeni otobüs duraklarının yapılması karşılığında, duraklara reklâm asma hakkının yüklenici firmaya devrini öngören Yap-işlet-devret sözleşmeleri imzalamıştır. Bu çerçevede, mevcut otobüs durağının yapımı karşılığında, özel yüklenici firmalar, söz konusu otobüs duraklarına beş yıl müddetle reklâm asma hakkını elde etmekteydiler. Ancak, bu beş yıllık süre içinde yüklenici firmalar belediyeye ilan ve reklâm vergisi ödemeye devam edeceklerdir (Çetin, 2007: 81).

3.2.2. Ankara Büyükşehir Belediyesi

Ankara Büyükşehir belediyesi, özelleştirme yöntemlerinden, ihale, yap-işlet-devret, gibi yöntemleri kullanarak birçok hizmeti özelleştirme yoluna gitmiştir. Ankara’da 1989 yılının sonlarında “Ankaray” olarak adlandırılan hafif raylı toplu taşıma sistemi projesi çalışması başlatılmış, tahmini yatırım büyüklüğü 300 milyon ABD Doları olan proje’nin gerçekleştirilmesi için, 1990 yılında Uluslararası bir ihale açılmış, açılan ihaleye sunulan dört tekliften Siemens liderliğindeki konsorsiyum, birinci en uygun firma olarak seçilmiştir. Ankaray’ın yapım çalışmalarına 1992 yılında başlanmıştır. Şu anda Ankaray, Ankara’da çok önemli bir ulaşım sistemidir (Zengin, 1999:125).

Ankara Büyükşehir Belediyesi Ankara Metrosu’nu özel şirketlerin oluşturduğu uluslar arası bir konsorsiyum yap-işlet-devret yöntemiyle yaptırma kararı almışlardır. Bu amaçla Kızılay Batıkent güzergâhında yapılacak olan Ankara metrosunun birinci aşaması Y.İ.D modeli çerçevesinde tamamı dış kredi ile karşılanması ve projesi DPT tarafından onaylanmadan harcama yapılmaması koşuluyla, ilk kez 1987 yılı Yatırım Programında yer almıştır. Finansman maliyeti dâhil, yatırım tutarı yaklaşık 660 milyon ABD Doları olan projenin finansman görüşmeleri, Mart 1990’da ana hatları ile tamamlanmış, Y.İ.D yöntemiyle yürütülen Ankara Metrosu Projesinin Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı önerisi ile Eylül 1991’de Y.İ.D yönteminden tamamen vazgeçilerek, götürü bedel karşılığında anahtar teslimi şeklinde ihale yöntemiyle yapılması kararlaştırılmıştır. Bu projede Y.İ.D yönteminden vazgeçilmesinin nedeni, metro yapımı kar amaçlı olmayan sosyal amaçlı bir yatırım niteliğinde olduğu için, kredi kuruluşlarının zarar etme endişesiyle, projeye gerekli finansmanı sağlamaktan kaçınmalarıdır. Ankara’da döner kule olarak da bilinen Atakule adlı alışveriş merkezi Y.İ.D yöntemiyle yapılmıştır. Ülkemizde Ankara gibi bazı büyük kentlerimizde

kapasite açığının kapatılması, hizmet standardının yükseltilmesi, taşıma ücretlerinin ucuzlaması ve kamu işletme açıklarının azaltılması gibi hedefleri gerçekleştirmek amacıyla, toplu taşıma hizmetleri özelleştirilmiştir (Zengin, 1999:150).

3.2.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi

Belediyeler, özellikle de Büyükşehir belediyeleri, ihale yönteminden, 1984'den sonra, özelleştirme aracı olarak, yoğun bir şekilde yararlanmaya başlamışlardır. Nitekim İstanbul Büyükşehir Belediyesinde, hizmet binalarının temizliğini ihale yöntemiyle özel girişimcilere yaptırmaktadır. Yine ihale yöntemiyle İstanbul'da yedi tane ulaşım ve raylı sistem çalışmaları yapılmıştır (Çetin, 2007: 76).

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin faaliyet programında önemli yerler işgal eden, İstanbul Metrosu, Boğaz Demiryolu Tüp geçidi gibi büyük projeler birer uluslararası ihale konusu oluşturmaktadır. Ayrıca İstanbul Büyükşehir Belediyesi merkez binası ve bağlı birimlerinin binalarının temizletilmesi için 10 milyarlık ihale açılmıştır.

İstanbul Büyük Şehir Belediyesi doğalgaz şebekesi kurulması ve işletilmesi, hızlı tramvay yapımı, turistik otel yapımı, sahil düzeltme, yalı ve köşkların restorasyonu süpermarket yapılması, yat limanı yapımı, otogar inşaatı, gibi birbirinden farklı birçok alanda, Yap-İşlet-Devret yönteminden yararlanmaktadır.

Yine, özelleştirme yöntemlerinden kiralama yöntemi kullanılarak, İstanbul'da, Kadıköy ve Marmaris Belediyelerinde Liman İşletmelerini özel sektöre devreden kira sözleşmeleri yapmışlardır. İstanbul Bayrampaşa Belediyesi, BAYTAŞ Tanzim satış mağazalarını Toptan Kuru Gıdacılar Kooperatifine kiralamıştır. Kooperatif, yıllık karın yüzde 60'ını almak ve aylık olarak da 35 milyon TL kira bedeli ödemek koşuluyla BAYTAŞ'ın işletmesini devralmıştır. Sözleşme gereği, BAYTAŞ'ın bütün demirbaşlarını kullanma hakkını elde eden kooperatif, bunun karşılığında yaklaşık 20 milyar liralık yatırım yapacaktır (Çetin, 2007: 77).

Belediyelerce sunulan su ve atık su hizmetlerinin kurulması ve işletilmesi, özel girişimcilere imtiyaz verilerek yapılmaktadır. Bu konuda İstanbul'da İSKİ görev yapmaktadır. Belediyeden kurumsal ve mali yönden ayrı ve bir kanunla oluşturulan bir model su hizmetlerinin piyasaya açılmasında önemli bir işlev görmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait olan en önemli şirketler, İGDAŞ (Gaz dağıtımı) İDO (Deniz Ulaşımı), İHE, (İstanbul Halk Ekmek) ve İUAŞ(ulaştırma), bu şirketlerin özelleştirme stratejileri belirlenmiştir. Teknik analiz olarak en verimli özelleştirme türü üzerinde durulurken, çalışma kapsamında İGDAŞ öncelik almakta sırasıyla İDO ve İHE bu şirketi takip etmektedir. İUAŞ özelleştirilmesi en son düşünülen ve bu konuda en zor özelleştirilebilecek şirket olarak görülmektedir. İGDAŞ ve İDO'nun hizmetlerinden yararlanan kitlenin gelir durumunun yüksek olması ve canlı bir talep yaratması, bu şirketlerin özelleştirilmesini kolaylaştıran bir unsur olarak değerlendirilirken, İHE için fırıncı esnafının yaratacağı talep ön plana geçmektedir. Seçilen dört şirketin en belirgin özelliği karlılıklarının yüksek olması ve pazar alanlarının genişliğidir (Dede, 2000: 16).

3.2.4. İzmir Büyükşehir Belediyesi

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce hazırlanan bir raporda: Ücret azlığından dolayı kalifiye eleman kullanmamaları, gelişen teknolojiye olan transfer ihtiyaçları, ekonomik karar alma serbestisine sahip olmamaları gibi nedenler” belediyeleri yeni örgütlenme modelleri aramak durumunda bırakmış ve özelleştirme bu noktada, bir çözüm yolu, olarak görülmüştür.

Şirketleşme yöntemi özellikle Büyükşehir belediyelerinin kullandığı gözlenmektedir. Büyükşehir belediyeleri hemen hemen her konuda şirket kurmuşlardır. Bazı belediyelerin özel sektör ve yabancı sermaye ile işbirliği yaparak çeşitli şirketler kurduğu görülmektedir. Aşağıda İzmir Büyükşehir belediyesinin ortaklığında kurulan şirketler örnek olarak verilmektedir (Çetin, 2007: 78).

İZBETON: (İzmir Büyükşehir Belediyesi Beton ve Asfalt Tesisleri Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi) amacı; beton elemanları üretmek, lüzumlu halinde daha verimli çalışabilmek için her türlü araç ve gereçleri sağlamak üzere üretim yapmak, alım, satım, bakım, tamir ve imal işlemlerinin daha ucuz ve kaliteli olarak sağlanması için gerekli üniteler kurmaktır.

İZULAŞ (İzmir Ulaşım Hizmetleri ve Makine Sanayi: A.Ş.) Amacı; İzmir metropol alanı dahilinde toplu taşımacılık hizmetlerini yerine getirmek ve bunu sağlamak amacıyla olanakları hazırlamak, düzenlemek düzenlenenlere katılmak, işletmek,

işlettirmektir. Bu amaçla; toplu taşımacılık ve teleferik işletmesi kurabilir, işlettirebilir, diğer şahıs ve şirketlerle işbirliği yapabilir. Oto park işletmeciliği, her türlü ihracat, sigorta acenteliği yapabilir. Şirket işleri için gerekli, kara, hava, deniz taşıtlarını iktisap edebilir, devredebilir, satabilir. TANSAS (İzmir Büyükşehir Belediyesi İç ve Dış Ticaret A.Ş) : Amacı; İzmir şehri dâhilinde hayatın ucuzlaması, yokluğu ve kıtlığı duyulan mal ve hizmetlerin serbest piyasa kurallarına uygun olarak temin edilmesini sağlamak amacıyla yönelik, her türlü ticari, sanayi, zirai ve turizm faaliyetlerinde bulunmak ve sosyal amaçlı vakıflar kurmak. İZBAS (İzmir Belediyeleri Turizm Sanayi ve Ticaret A.Ş) Amacı, İlçe belediyelerinin temel ihtiyaç ve hizmet birimleri (asfalt, beton, parke şantiyeleri v.d.) birleştirilerek, , azami tasarruf ve verim sağlanması, ilçelerin mülkiyetinde olan turistik ve kültürel değerlere sahip tesislerin diğer ilçe belediye çalışanları ve belde halkının daha çok yararlanmalarını temin gibi çeşitli organizasyonların yanı sıra, döşeme, demirbaş, matbaa hizmetleri, sosyal tesisler, akaryakıt istasyonları gibi zorunlu cari harcama ihtiyaçlarının birleştirilmesiyle ortaya çıkan talebin üretilmesi, tasarruf ve istihdam ve kent mobilyaları, kilit parke taş satışı, işçi elbiseleri ve diğer giyim eşyası temini de faaliyet alanları içinde yer almaktadır.

BORMAR (Bornova Temel Tüketim Maddeleri Ticaret Limited Şirketi) Amacı, Tüketicilere kaliteli, ucuz, standart, temiz gıda ve temel tüketim maddesi temin etmek, belde hakkının her türlü sanayi, ticari, tarımsal ve turizm faaliyetlerini gerçekleştirmek, sosyal amaçlı vakıflar kurmaktır (Çetin, 2007: 78).

3.3. Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesinden Doğan Sorunlar

Özelleştirmeye ilişkin sorunlar, siyasi, iktisadi ve idari alanda yoğunlaşmaktadır.

1. Her ne kadar, özelleştirme siyasi bir tercihse de, temelinde iktisadi gerekçeler yatmaktadır ve bazı alanlarda iktisadi sorunların çözümünde önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Özelleştirme uygulamasının ortaya çıkardığı ekonomik sorunların başında istihdam gelmektedir. Belediye hizmetlerinin özelleştirilmesiyle bazı kişilerin işten çıkarılması gerekebilecektir.

2. Özelleştirmenin dayandığı temellerde en önemli olanı bu yolla iktisadi ve teknik etkinliğin sağlanacağıdır. Ancak iktisadi ve teknik etkinliğin yanı sıra, sosyal amaç ve etkinliğinde göz önünde tutulması gerekmektedir. Örneğin, İngiltere’de su dağıtım şebekelerinin özelleştirilmesinin ardından 1990–1991 döneminde dizanteri vakalarının

üç kat yükseldiği, bazı bölgelerde ise sarılık ve diğer enfeksiyonların on kat arttığı tespit edilmiştir. Aynı dönemde parasını ödeyemedikleri için evlerinin suyu kesilen aile sayısında üç kat arttığı gözlenmiştir. Sonuç olarak özel şirketlerin, aşırı ticari yaklaşımlarından kaynaklanan su kesme uygulaması, halkın sağlığını doğrudan tahrik eder hale gelmiştir. Özel su şirketlerinin, faturalarının ödeyemeyenlerin suyunu kesmesi ve para ödedikten sonra suyunu açması sonucu, borularda üreyen mikroplar ve suyun kesik olduğu dönemde temizlik şartlarının yerine getirilememesi hastalık artışlarının temel nedeni olarak görülmektedir. Su şirketlerinin su kesme uygulamaları suyun normal bir mal değil, insan hayatı için temel bir ihtiyaç olması gerekçesiyle, İngiliz kamuoyunda geniş bir tepkiye yol açmıştır (Zengin, 1999: 45).

3. Özelleştirmenin yürütülmesinde, KİT'lerin Türkiye'nin sosyal ve kültürel gelişimindeki katkıları dikkate alınmamış, özelleştirmeye sadece ekonomik ve idari açıdan yaklaşmıştır.

4. Özelleştirme ile devlet sübvansiyonları ve düşük fiyat uygulamaları ortadan kalkacağı için, özelleştirilen mal ve hizmetlerin fiyatlarında kısmi bir artış ortaya çıkabilir. Bu da önceden düşük fiyatla mal ve hizmetten yararlanan halkın tepkisine yol açmaktadır.

5. Özelleştirme uygulamalarının, özelleştirmenin öncülerinden biri olan rekabeti geliştirme amacını her zaman gerçekleştiremediği görülmektedir. Çoğu zaman kamu tekellerini özelleştirme yolu ile ortadan kaldırmak amacı da gerçekleştirilmemekte; kamusal tekeller özel tekellere dönüşebilmekte.

6. Özelleştirme sürecine subjektif unsurların karışabilmesi, örneğin belediye ihalelerinde rüşvet ve diğer yolsuzluk iddialarına şahit olunması mümkündür. Bu gibi durumlardan doğan rekabet eksikliği hizmetin kalitesini olumsuz etkileyebilmektedir.

7. Özelleştirme konusunda bazen başarısız kararlar alınmasının bir nedeni de bilgi eksikliğidir. Hangi kamu hizmetinin kamu işçilerince verimli ve hangilerinin verimsiz olarak yürütüldüğü, özelleştirme tercihlerinin olabilirliği ve toplam maliyeti konularında belediye yetkililerinin bilgi eksikliği yanlış değerlendirmelere yol açabilmektedir (Zengin, 1999;43-44).

8. Özelleştirmede izlenecek model olarak, sanayileşme ve kalkınma tarihi 200 yılı ötesine dek geriye giden İngiltere örneği esas alınmıştır. Ülkeler arasındaki tarihsel ve

özellikle’’Serbest Piyasası Ekonomisi’’ deneyimindeki farklar göz önünde tutulmamıştır.

9. Uzun çalışmalar sonunda ve milyonlarca dolar ödenerek yabancı firmalara hazırlattırılan ve özelleştirilecek kuruluşların kayıtlı verilerinin bulunmadığı, özelleştirilme konusunda bilgilendirilmemiş ve yöneticilerin görüş ve önerilerine dayanan “ Özelleştirme Ana Plan ve Raporları” hazırlattırılmış ve bunlardan yararlanmak için bile özen gösterilmemiştir.

10. Özelleştirmenin yürütülmesinde görev dağılımı ve özelleştirmenin patronajı konusunda çok başlı bir örgütlenme oluşturulmuştur. Özelleştirilecek KİT’in bağlı bulunduğu bakanlık ayrı ve farklı görüşlere sahip bulduklarından, özelleştirilmede uygulanacak yöntem ve diğer pratik konularda çelişkiler ortaya çıkmıştır. Bu durum, özelleştirmenin uygulamalarında mesafe alınmasını engellemiştir.

11. Özelleştirme politikalarının uygulanmasında açıklık ilkesine kesin uyulmamış, bir takvime bağlı olmayan gelişmiş güzel uygulamalar yapılmış, özelleştirme kapsamındaki kurum ve kuruluşların özelleştirme ile amaçlanan ekonomi yeniden yapılandırmaya katkıları için hiçbir olanak ve/veya görev verilmemiştir.

12. Özelleştirilecek olan kuruluşlarda çalışanlar yok sayılmış, özelleştirme konusu da kamuoyu bilgilendirilmesi böylece kamuoyu desteğinin sağlanması yönlerinde sistemli ve yeterli faaliyet gösterilmemiştir.

3.4. İDO ‘nun Tarihçesi

İDO, İstanbul Deniz Otobüsleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. İstanbul’un deniz ulaşımına ve trafik sorununun çözümüne katkıda bulunmak amacıyla İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı tarafından 1987 yılında kurulmuştur (www.ido.com.tr. Erişim Tarihi: 20011).

İstanbul’un deniz ulaşımı, 1987 yılına kadar büyük ölçüde Türkiye Deniz İşletmeleri Şehir Hatları İşletmesi tarafından sağlanmaktaydı. Bu tarihte Büyükşehir Belediyesi tarafından İstanbul Ulaşım ve Ticaret A.Ş. kurularak deniz ulaşımını sağlayan ikinci bir kuruluş ortaya çıkmıştır. Daha sonra 1988 yılında şirkette unvan değişikliği yapılmış işletme, İDO - İstanbul Deniz Otobüsleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. adını almıştır. Etrafı

denizlerle çevrili İstanbul'da deniz yolu ile yapılan yolculuklar önemli bir ulaşım alternatifi oluşturmaktadır. Trafiğin gün geçtikçe keşmekeşe dönüştüğü İstanbul'da, deniz otobüslerinden her geçen gün daha verimli bir biçimde yararlanılmaktadır.

İDO, artan talepler doğrultusunda, yeni hatlar açarak ve maliyetleri daha da düşürerek tüketicilerine daha ucuz yolculuk olanağı da sağlamayı hedeflemektedir. Kapasite kullanımının her geçen gün artması, fiyatların deniz yollarındaki diğer alternatifler seviyesine düşmesi doğrultusundaki ümitleri güçlendirmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2005 Şubat ayında; Özelleştirme Yüksek Kurulu (ÖYK) ile bir protokol yaparak, Türkiye Şehir Hatları İşletmesini devralma iradesini ortaya koymuştur. Devralma işlemleri İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı adına İDO tarafından yürütülmüştür. Devralma işlemiyle birlikte İstanbul'da deniz ulaşımından sorumlu tek otorite İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı olmuş ve bu otorite de büyük ölçüde İDO'ya devredilmiştir (www.ido.com.tr: 2011).

3.4.1. İDO 'nun Kuruluşu ve Statüsü

İstanbul'un deniz ulaşımı, 06.04.1987 yılına kadar büyük ölçüde TDİ Şehir Hatları İşletmesi (ŞHİ) tarafından sağlanırken, bu tarihte İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) tarafından İstanbul Ulaşım ve Ticaret A.Ş. kurularak deniz ulaşımını sağlayan ikinci bir kuruluş ortaya çıkmıştır. 02.09.1988 tarihinde şirkette unvan değişikliği yapılmış, işletme İstanbul Deniz Otobüsleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İDO) adını almıştır.

İDO sermayesinin büyük bölümü İBB' ye ait, özel hukuk hükümlerine tabi bir belediye iştirakidir. Belediye İktisadi Teşekkülleri (BİT) I580 sayılı "Mahalli İdareler Kanunu" ve 3030 sayılı "Büyükşehir Belediyeleri Kuruluş Kanunu"nun verdiği yetkiye göre kurulmuşlardır. Bu kanun belediyelere, görev alanlarına giren konularda gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek imkânını vermektedir. Ayrı bir tüzel kişiliğe ve bütçeye sahip, ticari nitelikte, ancak yerel yönetim ile koordineli olarak çalışan özel amaçlı bu kuruluşlar aracılığıyla birçok hizmet yürütülmektedir. Bit'lerin sermayesi belediyeye ait olup üretilen hizmet belediye adına gerçekleştirmektedir (www.ido.com.tr: 2011).

İDO, Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre faaliyet gösteren bir anonim şirket olmasına rağmen, kamu kaynağı kullanıyor olması nedeniyle kamu yararını gözetmektedir. Dolayısı ile üretilen hizmetler kamu hizmeti niteliğini taşımaktadır.

İBB, 2005 Şubat ayında Özelleştirme Yüksek Kurulu ile bir protokol yaparak ŞHI'yi devralmıştır. Böylece İstanbul'da deniz ulaşımı hizmeti yapan en büyük kuruluş İBB olmuş ve İBB bu hizmetin yürütülme işini İDO'ya devretmiştir.

Büyük kentlerdeki trafik yoğunluğu insanları bunaltmış ve ulaşımda yeni arayışları gündeme getirmiştir. Etrafı denizlerle çevrili İstanbul'da deniz ulaşımı, trafikte sıkışan ve bunalan kent halkı için yeni bir umut ve önemli bir ulaşım alternatifi oluşturmaktadır. İstanbul, bir yanda 31,5 km uzunluğundaki Boğaz, öte yandan 7,3 km'lik Haliç ile üç büyük bölgeye ayrılmış bir kenttir. Ayrıca yaklaşık 75 km'lik Marmara kıyı şeridinde yerleşmiş bulunan İstanbul, deniz ulaşımı açısından belki de dünyanın hiçbir kentinde rastlanmayacak ölçüde doğal olanaklara sahiptir. Ucuzluk, güvenlik ve konfor açısından tüm taşıma sistemlerine nazaran üstünlüğüne ek olarak, denizyolu ulaşımı günümüzde son derece önem kazanmış olan çevre kirliliği açısından da tercihte öncelik taşımaktadır. Bütün bunlara ek olarak, kentin yerleşimi ve mevcut trafik yoğunluğu denizyolu ulaşımına bazı koşullarda hız üstünlüğü de kazandırmaktadır (www.ido.com.tr: 2011).

Gerek Marmara'nın sunduğu geniş olanaklar, gerekse trafik ve çevre sorunları gerçeklerinden hareketle İDO, deniz ticareti ve işletmeciliği alanında her çeşit yolcu ve yük taşıma işleri ile gemiler, terminaller ve terminallere bağlı kara ulaşım hatlarında yolcu ve yük trafiğinin çağdaş koşullarda gerçekleştirilmesini sağlamak, İstanbul'da kent içi ulaşımının bir kısmını deniz yoluna aktararak trafiği rahatlatmak amacıyla kurulmuştur. Bunun yanında her türlü yan hizmetler ve her çeşit liman, ikmal ve tedarik işleri ile iştigal etmek de kuruluşun amaçları arasında bulunmaktadır. İDO, ayrıca taşımacılıkla ilgili tamamlayıcı hizmetleri de sunmaktadır.

İDO, Şehir Hatları Vapurları (ŞHV), Şehir Hatları Arabalı Vapurları (ŞHAV) ile kent içi ulaşım konusunda uzmanlaşırken, Hızlı Feribot (HF) ve Deniz Otobüsleri (DO) daha çok İstanbul'un Marmara Denizi'ndeki uzak noktalarla bağlantıyı kuran bir hizmet anlayışına sahip olduğu görülmektedir.

3.4.2. İDO'nun Gelişmesi

2005 yılında ŞHİ' ye ait gemilerin devralınmasıyla birlikte 1987 yılında 2 DO ile hizmete başlayan İDO, bugün toplam 32 hatta 25 DO, 8 HF, 17 ŞHAV ve 33 ŞHV'den oluşan filosu ve 84 iskelesi ile sadece Türkiye'de değil, dünya çapında en önemli deniz taşımacılığı kuruluşu haline gelmiştir. Bu başarı, 2007 yılında İsveç'in başkenti Stockholm'de 25 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen Interferry (Uluslararası Feribot Operatörleri Birliği) Kongresi'nde açıklanmıştır. Toplantıda, deniz taşımacılığında çok önemli bir konuma sahip olan Türkiye'nin yıllardır bu fırsatı değerlendiremediği, ancak İDO'nun kurulmasıyla Türkiye'nin deniz taşımacılığında hızlı atılımlar yaptığı belirtilmiş ve "Dünyada tek başına bu kadar yolcu taşıyan başka bir kuruluş yok" ifadesi kullanılmıştır. Toplantıda İDO'nun deniz ulaşımında geniş imkânlara sahip olan İstanbul'un kapasitesini doğru ve etkin biçimde yönettiği, bu olanaklara sahip birçok gelişmiş kentin (San Francisco, Sydney, Lizbon, Londra vb.) bu başarıyı sağlayamadığı vurgulanmıştır (www.ido.com.tr: 2011).

İDO dünyada benzer deniz taşımacılığı yapan kuruluşlar arasında yolcu ve araç sayısının yanı sıra hizmet kalitesi ve müşteri memnuniyeti açısından örnek ve lider kuruluş olmayı hedeflemektedir. İDO Marmara Denizi'nde araç ve yolcu taşımacılığını çağdaş koşullarda gerçekleştirmek ve İstanbul'da kent içi ulaşımının bir kısmını deniz yoluna aktararak trafiği rahatlatmak için kurulmuş bir kuruluştur. Bunları yaparken sosyal faydayı ve kamu yararını gözeterek, sınıfında iyi ve güçlü olan gemiler ile halka rahat, güvenli, konforlu ve hızlı bir ulaşım sağlamakta, güçlü sermaye yapısı ile sürekli büyüyerek yerel ve ulusal ekonomi ile çevreye katkıda bulunmuştur.

Temel müşteri grupları geniş bir ürün yelpazesine sahip olan İDO'nun müşterileri de farklılık göstermektedir. Bursa, Bandırma ve Yalova hatlarında sefer yapmakta olan 8 adet HF'lerin müşterileri genelde iş seyahati yapan ya da tatile giden, araçlı veya araçsız yolcudur. ŞHAV'lerde taşınan müşteri profili, Sirkeci – Harem hattında küçük araç ve minibüs sınıfında yoğunlaşmaktadır. Eskişehir – Topçular hattında kamyon ve tır segmenti ile küçük araç sınıfı eşit ağırlıktadır. DO ve ŞHV müşterisi, genelde iş veya okula giden yolculardan oluşmaktadır. HF yolcularının ulaşım hareketleri, sezonsal olarak değişmekte, DO, ŞHAV ve ŞHV yolcularının hareketleri ise günlük mesai saatlerine göre değişkenlik göstermektedir (www.ido.com.tr: 2011).

İDO sahip olduğu HF'ler, DO'lar ve ŞHAV'lerin birebir rakibinin bulunmamasına karşılık bazı ikame ulaşım türleri rakip olarak düşünülebilir: karayolu ulaşımı, otobüs seferleri, havayolu, şehir içi ulaşımında tren, otobüs ve tramvay vb. gibi ulaşım tür ve araçları. HF, DO ve ŞHAV'ler söz konusu alternatiflere kıyasla hem fiyat hem de süre avantajı sunmaktadırlar.

ŞHV'lerin ise taşıma hizmeti açısından teorik olarak rakibi sayılabilecek DENTUR ve TURYOL isimli yolcu motoru kooperatifleri mevcuttur. Bu kooperatifler genelde daha önceki yıllarda kurumlar arasındaki yetki kargaşasını fırsat bilerek ruhsatsız yolcu taşıdıkları bilinen, ancak İstanbul Valiliği'nin Kasım 2001'de yayınladığı Deniz Araçlarının Ruhsatlandırılması ve İşletilmesi genelgesine uygun olarak son yıllarda organize olmuş olan kuruluşlardır. Bu kooperatifler, ŞHV hatlarının bazılarında (Beşiktaş, Üsküdar, Kadıköy, Eminönü, Karaköy ve Haliç) toplu deniz taşımacılığı faaliyeti yapmaktadırlar. Özellikle, sabah ve akşam yoğun saatlerde ŞHV'de doluluk oranları kapasitenin üstünde gerçekleştiğinden, bu saatlerde oluşan talep fazlasının bu kooperatiflere kaymasına neden olmaktadır. Ayrıca yolcu motorlarının belli bir tarifeye uymadan, doldukları anda kalkması da onlar için bir avantaj oluşturmaktadır.

ŞHV ve ŞHAV'de diğeri bir alternatif tür ise karayollarıdır. Fakat İstanbul genelindeki trafik problemi nedeniyle bu alternatif, süre avantajı göz önüne alındığında kesinlikle bir seçenek sunamamaktadır. İDO, yukarıda da belirtildiği gibi, bir İBB kuruluşu olması nedeniyle kamu hizmeti gerçekleştirmekte, sadece kar odaklı olmaktan ziyade kamu yararı gözetmektedir. İDO'da fiyatlar, hizmet maliyeti, kara ulaşım alternatifleri maliyeti değerlendirilmesi sonucu belirlenmekte, UKOME'ye teklif edilmekte ve belirlenen fiyatlar ancak onay alındıktan sonra yürürlüğe girmektedir. İDO, sektöründe rakipsiz olmasına karşın, fiyat artışlarını belirlerken, bir toplu ulaşım hizmeti sunduğunu göz ardı etmemektedir. Sonuç olarak fiyat artışları müşteri memnuniyetini etkilemeyecek ancak şirket mali dengesini de (yakıt fiyatları ya da diğeri gider kalemleri) göz önünde bulunduracak şekilde belirlenmekte ve gerçekleştirilmektedir. Belirlenen fiyatlar, özellikle iç hatlarda, şirket karlılığı ile kamu yararı arasındaki uygun değer noktayı gerçekleştirmek durumundadır(www.ido.com.tr: 2011).

Model 4 vapurlarından ikincisi olan Kadıköy vapuru 2009 Mart ayında, hizmete girmiştir. 2009 Mayıs ayında, Model 4 vapurlarından üçüncüsü olan Beyoğlu vapuru hizmete girmiştir. 2009 Ekim ayında, Model 4 vapurlarından dördüncü ve beşincisi olan Beykoz ve Sarıyer hizmete girmiştir. 5 Aralık 2009'da, yeni Haliç vapurları hizmete alındı.

34 adet yolcu vapuru ve 49 şehir hatları iskelesi, Eylül 2010, İBB iştiraki olarak kurulan İstanbul Şehir Hatları Turizm San. Ve Tic. AŞ 'ye devredilmiştir. 16 Haziran 2011, İDO Sanayi ve Ticaret A.Ş. TASS (Tepe-Akfen-Souter-Sera) Ortak Girişim Grubuna devredilmiştir. İDO, toplam 19 hatta 25 Deniz Otobüsü, 10 Hızlı Feribot, 17 Araba Vapuru ile 32 noktaya hizmet götürmektedir

3.4.2.1. İDO'nun Kuruluşundan İtibaren Yıllara Göre Gelişimi

1987 yılında tanesi 449 yolcu kapasiteli iki deniz otobüsü hizmete başlamıştır. Aynı yıl içerisinde 3 adet deniz otobüsü daha satın alınmış ve hizmete sunulmuştur.

1988 yılında, 5 yeni deniz otobüsü daha satın alınmış ve gemi sayısı 10'a çıkmıştır.

1992 yılında, Kartal ve Kadıköy iskeleleri açılmış ve işletmeye alınmıştır.

1994 yılında, iki adet Monohull tipi 155 yolcu kapasiteli deniz otobüsü ile 10 olan deniz otobüsü adedi 12'ye çıkmıştır.

1996 yılında, 450 yolcu kapasiteli iki deniz otobüsü ile birlikte deniz otobüslerinin sayısı 14'e çıkmıştır.

1997 yılında, 350 kişilik 3 deniz otobüsü, 450 yolcu ve 94 araç kapasiteli 2 adet hızlı feribot ve yine ilk defa Türkiye Gemi Sanayi Pendik Tersanesi'nde imal edilen 400 kişilik 1 deniz otobüsü ile filodaki gemi sayısı 20'ye yükselmiştir. Bu yıl içinde Yalova - Yenikapı hattı açılmış ve İstanbul'da ilk defa hızlı feribot hizmeti başlatılmıştır.

1998 yılında, 800 yolcu ve 200 araç kapasiteli 2 adet hızlı feribot inşa ettirilmiştir. Bu yıl içinde yerli imalat olarak Temel Reis II adlı gemi Pendik Tersanesi'nde yapılan ikinci deniz otobüsü olarak faaliyete geçmiştir.

2000 yılında, Türkiye Gemi Sanayi A.Ş. Pendik Tersanesine 2 adet 400 yolcu kapasiteli deniz otobüsü inşa ettirilmiştir (Barbaros Hayrettin Paşa, Sokullu Mehmet Paşa).

2003 yılında, İDO hızlı feribot ve deniz otobüsleri dış hatlarda (biletli hatlar) çevrimiçi rezervasyon ve satış sistemine geçilmiş ve kredi kartıyla bilet satış hizmeti başlatılmıştır.

2004 yılında, 588 yolcu ve 112 araç kapasiteli 2 adet hızlı feribot satın alınarak Pendik - Yalova hattında sefere konulmuştur.

2005 yılı içinde 155 yolcu kapasiteli 2 adet Monohull deniz otobüsü İzmit Belediyesi'ne devredilmiştir.

2005 Mart ayında, TDİ 'ye bağlı Şehir hatlarının yönetimi; vapur ve iskeleler ile birlikte İstanbul Deniz Otobüsleri'ne devredilmiştir.

2007 Mart ayında Singapur'da inşa edilen 2 yeni deniz otobüsü İDO filosuna katılmıştır.

17 Nisan 2007 'de, Avustralya tarafından inşa edilen 225 araç ve 1200 yolcu kapasiteli Osman Gazi - 1 Hızlı Feribotu İDO filosuna katılmıştır.

2007 Mayıs ayında Singapur'da inşa edilen 3. deniz otobüsü İDO filosuna katılmıştır.

2007 Temmuz ayında Singapur'da inşa edilen 4. ve 5. deniz otobüsleri İDO filosuna katılmıştır.

16 Ağustos 2007'de, Avustralya tarafından inşa edilen ve Osman Gazi -1 feribotunun ikizi olan Orhan Gazi - 1 feribotu İDO filosuna katılmıştır.

11 Aralık 2007 'de, Türk mühendisleri ve işçilerinin emeğiyle, bir Türk tersanesinde inşa edilen Suhulet araba vapuru İDO filosuna katıldı.

2008 Mart ayında, Suhulet'in kardeş gemisi Sahil bent, İDO filosuna katıldı.

20 Haziran 2008 'de, Sultan Ahmet araba vapuru hizmete alındı.

4 Eylül 2008 'de, Sadabat araba vapuru hizmete girdi.

2008 Kasım ayında, DAMEN tarafından Çin'de inşa edilen Double Ended tipi Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman hızlı feribotları İDO filosuna katıldı.

2008 Aralık ayında, İstanbul halkının anketler sonucunda seçtiği Model 4 vapurlarından ilki olan Fatih vapuru hizmete alınmıştır.

2009 Mart ayında, Model 4 vapurlarından ikincisi olan Kadıköy vapuru hizmete girmiştir.

2009 Mayıs ayında, Model 4 vapurlarından üçüncüsü olan Beyoğlu vapuru hizmete girmiştir.

2009 Ekim ayında, Model 4 vapurlarından dördüncü ve beşincisi olan Beykoz ve Sarıyer hizmete girmiştir.

5 Aralık 2009'da, yeni Haliç vapurlarından Kasımpaşa hizmete alındı, Hasköy ve Sütlüce vapurları suya indirildi.

Eylül 2010'da 34 adet yolcu vapuru ve 49 şehir hatları iskelesi, İBB iştiraki olarak kurulan İstanbul Şehir Hatları Turizm San. Ve Tic. AŞ 'ye devredilmiştir (İDO Faaliyet raporu, 2010).

3.4.3. İDO'nun Özelleştirmeye Hazırlık Süreci

İDO'nun 2004 yılında 621 olan toplam personel sayısı, 2005 yılı Nisan ayında Şehir hatları işletmesinin İDO'ya devriyle beraber kadrolu çalışan sayısı 1324 'e ulaşmıştır.

Bu gerçekleştirilen devir işlemi ile İDO'nun özelleştirilmesi için hem kanuni hem de ekonomik alt yapının oluşturulmaya başlandığını söylemek pek de yanlış olmaz.

2005 yılında personel sayısı bir önceki yıla göre %113 artmasına rağmen, 2005 yılında elde edilen gelir bir önceki yıla göre %191 oranında artmıştır.

İDO 2006 Yılında 1551 kadrolu 1651 alt işverene bağlı olmak üzere toplam 3202 çalışanı ile faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir (İDO Faaliyet Raporu, 2006: 38).

Çalışanlarının iş performansını artırmaya yönelik eğitim ve geliştirme faaliyetleri dışında kişisel kariyer gelişimini desteklemeye yönelik birçok çalışma yapıldığı, bununla birlikte yöneticilerin astlarını geliştirme, güven duymalarını hissettirme ve üstünlük kullanma bilincini geliştirmek amacı ile takım çalışması, yetki devri, liderlik ve etkin iletişim vb. konularda eğitim programları düzenlenmektedir. Kurum kültürünün çalışanlar tarafından benimsenmesi ve yetkinliklerinin artırılarak hedeflerin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla şirket içinde işbaşı ve teknik eğitimlere

önem verildiği. Yapılan eğitimlerde bir kadrolu alt işveren ayırımına gidilip bu doğrultuda eğitimlerin gerçekleştirildiği gözlerden kaçmamaktadır.

Tüm bu çalışmalar sonucunda 2008 yılında İDO Büyük İşletmeler Kategorisinde KALDER Ulusal Kalite Ödülü''nü almaya layık görülmüştür.

30 Eylül 2010 itibariyle İDO ikiye ayrılarak gemi, iskele ve personeli ile birlikte İstanbul Büyükşehir iştiraki olan İstanbul Şehir Hatları Turizm Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye devredilmiştir. Mevcut faaliyetleri hızlı feribot, deniz otobüsü ve arabalı vapur operasyonlarından oluşan İDO, 2010 yılında yaklaşık 50 milyon yolcu ve 7 milyon araç taşıdı.

- 2010 gelir hedefi 370 milyon lira olarak gerçekleşmiştir.

- 71 milyon lira kar elde etmiştir.

- Vergi amortisman öncesi kar beklentisi 126 milyon lira kar elde etmiştir.

- 25 deniz otobüsü var.

- 10 hızlı feribot: (Osman Gazi I, Orhan Gazi I, Adnan Menderes, Turgut Özal, Kanuni, Yavuz Sultan, Recep Tayyip Erdoğan, Fatih Sultan Mehmet)

- 17 araba vapuru (Suhulet, Sahilbent, Sultan Ahmet, Sadabat, Ord. Prof Ata Nutku, Değirmendere, Eskihisar I, Halidere, Hereke III, Karamürsel, Kaptan Şefik Göğen, Topçular I, Gayrettepe, Galatasaray, Okmeydanı, Topkapı, Zeytinburnu).

- 31 nokta 19 hatta hizmet veriyor.

- 34 iskelesi var

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin iştiraki İstanbul Deniz Otobüsleri A.Ş'nin (İDO) yüzde 100 hissesinin özelleştirme ihalesi yapıldı.

2011 yılı başı rakamlarına göre ise İDO'nun yıllık yolcu taşıma sayısı 100 milyonu geçti. 2009 yılında "Dünyanın En Büyük Yolcu ve Araç Taşımacılık Şirketi seçilen İDO'nun yıllık araç taşıma kapasitesi ise 7 milyona geçmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İDO'nun özelleştirilmesine yönelik ihale sürecini 6 Ocak 2011'de başlatmış, 17 Ocak'tan itibaren de şartname satışa sunulmuştu. İhaleye

girmek isteyen katılımcılar 20 bin dolara şartname alırken, ihalede son teklif verme süresi 31 Mart'ta sona ermiştir. İhale bedeli olarak teklif edilen tutar, hisse satış sözleşmesinin imza tarihinde peşin olarak ödenecek Özelleştirme yöntemi olarak blok satış yöntemi uygulanmıştır.

İDO'nun özelleşmesinden önce kesin olan tek nokta, Kabotaj Kanunu gereği İDO'nun ana hissedarının bir Türk şirketi olacağı idi. Ancak yabancı taliplerin yoğun ilgisinden ve bunun sık sık dile getirilmesinden satışın konsorsiyum şeklinde gerçekleşebileceği, yani büyük ihtimalle İDO önümüzdeki dönemde Türk – Yabancı ortaklı bir şirket olacağı önceden öngörülebiliyordu.

İhale için Tepe-Akfen-Souter-Sera Ortak Girişim Grubu, Global Liman İşletmeleri A.Ş. Yıldırım Holding A.Ş. Deniz Turizm Yatırımları A.Ş. (Koç Holding şirketi)- Stena Yatırım Holding A.Ş. Ortak Girişim Grubu ile Torunlar Gıda San. Ve Tic. A.Ş. teklif vermişti (www.ido.com.tr: 2011).

1987 yılında kurulan İDO, 18 hatta 25 deniz otobüsü, 10 hızlı feribot, 17 arabalı vapur ile 36 iskelede hizmet veriyor. İstanbul'daki deniz yolcu taşımacılığının yüzde 40'ı İDO tarafından yapılıyor. 2010 yılında 7 milyon araç ve 100 milyon yolcu taşıdı. 2010 yılında 371 milyon lira ciro elde eden şirketin, 2011 yılı ciro hedefi 380 milyon TL.

Beş firmanın yarıştığı ihalede elemesiz turda en yüksek teklif 502 milyon dolar olarak verildi.

İhale 08 Nisan 2011 tarihinde saat 10:30'da Haliç Kongre Merkezinde yapılmıştır.

Elemeli turda Yıldırım Holding ihale dışı kaldı, 755 milyon dolardan açık artırmaya geçildi. Açık artırmada artırım Aralığı 5 milyon dolar olarak belirlendi.

Açık artırma süreci şöyle gerçekleşti:

Tepe-Akfen 760 milyon dolar teklif etti.

Global mola istedi, 765 milyon dolar teklif etti.

Deniz-Stena çekildi.

Torunlar 770 milyon dolar teklif etti.

Tepe-Akfen 775 milyon dolar teklif etti.

Global çekildi.

Torunlar 780 milyon dolar teklif etti.
Tepe-Akfen 785 milyon dolar teklif etti.
Torunlar 790 milyon dolar teklif etti.
Tepe-Akfen 795 milyon dolar teklif etti.
Torunlar 800 milyon dolar teklif etti.
Tepe-Akfen mola istedi, 805 milyon dolar teklif etti.
Torunlar 810 milyon dolar teklif etti.
Tepe-Akfen 815 milyon dolar teklif etti.
Torunlar 820 milyon dolar teklif etti.
Tepe-Akfen mola istedi, 825 milyon dolar teklif etti.
Torunlar 830 milyon dolar teklif etti.
Tepe Akfen 835 milyon dolar teklif etti.
Torunlar 840 milyon dolar teklif etti.
Tepe-Akfen 850 milyon dolar teklif etti.
Torunlar 855 milyon dolar teklif etti.
Tepe-Akfen 860 milyon dolar teklif etti, Torunlar çekildi.

Açık artırma sürecinde son iki katılımcı arasında kıran kırana pazarlık yaşandı. Açık artırma sonucunda ihaleyi 860 milyon dolarlık teklifiyle Tepe-Akfen-Souter-Sera Ortak Girişim Grubu kazandı. İhale Komisyonu'nun talebi üzerine grup teklifini 861 milyon dolara yükseltti.

İhale Komisyonu Başkanı Adem Baştürk, ihalenin teknik olarak sonuçlandığını ve bu aşamadan sonra Rekabet Kurulu'nun izninin ardından sonucun İstanbul Büyükşehir Belediyesi Meclisi'nin onayına sunulacağını söyledi. İhale sonrası açıklama yapan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş, İDO ihalesinde ortaya çıkan rakamın, kendi belirledikleri muhammen bedelin üzerinde olduğunu söyledi.

İhalede oluşan rakamı değerlendiren TOBB Türkiye Denizcilik Meclisi Başkanı Erol Yücel, "İhaledeki rakam tahminimi çok aştı, bu rakamları bulmasını beklemiyordum. Güzel bir fiyata satıldı. Gemiler giderek yaşlanıyor, değerleri düşüyor. Çok doğru bir iş yapıldı. Hiçbir tereddüde mahal bırakmayacak bir ihale yapıldı. Ucuza gitti denecek bir ihale değil. Maliyeti fiyatlara yansıtamazlar. Böyle bir şeyin olmasını beklemiyorum" dedi.

Akfen Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı İrfan Erciyas ihale sonrası yaptığı açıklamada ihalede yaklaşık olarak kafalarındaki fiyatın oluştuğunu belirterek, "Finansman konusunda sıkıntı yok, yüzde 25 özkaynak yüzde 75 kredi olarak düşünüyoruz. Devir işlemleri 3-4 ay içinde sonuçlanabilir. İDO'nun kârlı bir yatırım olduğunu düşünüyoruz. Yeni güzergâhlar açmayı planlıyoruz" diye konuştu.

Akfen CEO'su Süha Güçsav, Souter'ın Londra'daki kırmızı otobüslerin sahibi olduğunu belirterek feribot ile otobüsü birleştirerek yeni bir lojistik hat kurabileceklerini açıkladı.

Güçsav, "Souter 14 bin otobüsün sahibi (Londra'daki kırmızı otobüslerin sahibi). İDO'nun feribotlarını otobüslerle birleştirerek bir lojistik hat kurabiliriz. Böylelikle Beşiktaş'tan binen bir yolcu deniz otobüsüyle Bandırma'ya kadar gidip oradan otobüsle İzmir'e 4-5 saatte geçebilir" dedi.

Konsorsiyumda Sera'nın yüzde 10, diğerlerinin yüzde 30 payı var. İhale sonrasında İMKB'de işlem gören Akfen Holding hisseleri yüzde 7.31 oranındaki artışla en çok değer kazanan hisse senetleri sıralamasında dördüncülüğe yerleşti.

Deniz Turizm Yatırımları A.Ş.-Stena Yatırım Holding A.Ş. Ortak Girişim Grubu'nun ihaledeki durumuna bağlı olarak Koç Grubu şirketlerinde yüzde 2'ye varan oranlarda kayıplar görüldü.

İDO' da özelleştirme ile yeni projeler uygulamaya geçeceği bildirildi. Türkiye'de yolcu taşımacılığının yüzde 92'si hala karayolu üzerinden yapılıyor, Bundan dolayı taşımacılıkta karayolunun önemi çok büyük. Karayolu taşımacılığının yıllık yolcu kapasitesi yaklaşık 250 milyon. Sadece bu açıdan bakıldığında bile deniz ve karayolu entegre taşımacılığı her iki sektörde için büyük bir önem taşıyor.

Tepe-Akfen Grubu tarafından satın alınan İDO, yeni yıla kadar iki büyük projeyi hayata geçirecek. İDOBÜS ile denizyolu ve karayolunu entegre ederek Ege ve Akdeniz'e açılmaya hazırlanan İDO, Marmara'da Ro-Ro taşımacılığı da yapacak. Kuruluş aşamasında olan İDOBÜS A.Ş ile denizyolu ile karayolu taşımacılığını entegre edecek olan İDO, Avrupa ve Anadolu yakasından Ege ve Akdeniz'e açılmayı planlıyor.

Şu anda İDOBÜS A.Ş ile İDO'ya partner olmak isteyen taşımacılık sektörü devleri arasında kıyasıya bir rekabet yaşanıyor. Taşımacılık sektörünün dev markaları İDO'nun stratejik ortağı olmak için adeta yarışıyor.

Tek bir biletle Ege ve Akdeniz'deki şehirlere yolcu taşımacılığı yapacak İDOBÜS A.Ş, yılbaşında itibaren hizmet vermeye başlayacak. Şu anda mevcut deniz otobüsleri ile hizmet verecek olan İDO, gerekli olduğunda yeni deniz otobüsü alımı da yapacak. Yine İDO kaynaklarına göre, İDOBÜS karayolu aktarmalı bu hizmeti çok ucuz hatta ezber bozan fiyatlarla gerçekleştirecek.

İDO'ya yakın kaynakların verdiği bilgiye göre, Tepe-Akfen Grubu'nun deniz ve karayolu entegrasyonuna büyük önem verdiği ve bu konuda yeni yatırımlara hazırlandığı belirtiliyor.

Özelleştirme sürecinin hemen ardından önemli bir çalışmaya giren İDO'nun ikinci büyük projesi ise Ro-Ro taşımacılığı.

İDO, Marmara'da Eskişehir-Bandırma arasında karşılıklı seferlerle Ro-Ro taşımacılığı yapacak. Böylelikle tırların İstanbul trafiğine girmeden Körfez'den Anadolu'ya geçişi sağlanacak ve Körfez yolu by-pass edilecek Marmara'da Ro-Ro taşımacılığına ciddi bir yatırım yapmaya hazırlanan İDO, her iki yakada da yeni iskeleler açacak ve yeni gemiler satın alacak.

Bu bölümde anlattıklarımız özetlemeye çalışırsak burada unutulmaması gereken kurumu özelleştirip sadece bir gelir elde etmek olmamalıdır. Sonraki süreçler analiz edilip ona göre hareket edilmelidir. İDO'nun özelleştirilmesinin hareket noktasının iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Sorun, özelleştirilmesinden sonraki süreçte uygulanan politikaların hangi kriterler baz alınarak uygulanacağıdır. Çünkü kuruluş aşamasında İstanbul'daki trafik sorununu çözmek için kurulan bir firmanın özelleştirildikten sonra önceliklerinin neler olacağını takibinin yapılması gerekir. Buradan asıl sorunun İDO'nun özelleştirilmesinin olmadığı, Türk Kamu Yönetim Sistemi'nin yapısal ve yönetsel sorunlarının olduğu düşünülebilir. Çünkü belediyeleri iktisadi teşebbüsler kurarak şirketleşmeye iten faktörler mevcut sistemin bir sonucudur. Bu nedenle, ülke kamu yönetim sistemi neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde ayrıntılı bir biçimde analiz edilip bu doğrultuda hareket edilmelidir.

İDO'nun özelleştirilmesi sürecindeki önemli bir noktada, gerçek değerleri ortaya konmalı ve bedeli buna göre belirlenmelidir. İBB gerçekleri net ortaya koymalı. Özelleştirmelerin optimum değerlerde yapılması gerekir. Eğer siz alanı da, satanı da karlı hale getirecek bir özelleştirme planlamıyorsanız o satılan materyal her iki tarafa da zarar verir. Optimum değerlerde satılan ürün yâda kurumun gerçek değeri, gerçek maliyetleri ve gerçek hâsılatı dikkate alınır. Yani gerçek pazarları dikkate alınır, ileride daha iyi olur mantığıyla bir kurum satın alınmaz. Çünkü bu bir arsa yâda bina değil, süreç içerisinde yıpranan materyallerden oluşan bir filo ve ekonomik bir ömrü var. Tüm bunların düşünülerek bedelin belirlenmesi ve filo ile ilgili gerçeklerin de saklanmaması gerekir.

Burada alanın ve satanın bir kurnazlık içinde olmaması, yani özelleştirme alana da satana da zarar vermeyecek ve kamu vicdanında da kabul görececek bir sistem ile yapılmalıdır. Aksi takdirde en büyük zarar topluma olur. İBB'nin satışı gerçekleştirmek için olduğundan farklı ve İDO'yu karlı göstermesi halinde filoyu gerçeklerden farklı lanse edileceğini bunların sonucunda eğer İDO ile ilgili tüm gerçekler ortaya konmadan bir özelleştirme yapılırsa bu durum alan kişi için parayı ödeyememe sorununu ortaya çıkarabilir. Alan firma ticari boyutunu ele alacağı için para kazanamadığı noktada seferleri iptal edebilir. Bu da hizmetin aksamasına neden olur veya sefer ücretleri fahiş oranda artabilir, bu sonuçlar doğrultusunda halk hem direk olarak hem de İBB nezdinde kurumun düşeceği yanılgıdan İBB'yi sorumlu tutacaktır. Her durumda kurumla karşı karşıya kalan toplumun zarara uğrayacağı göz ardı edilmemelidir. Halkın özelleştirmeden olumsuz yönde etkilememesi için İDO ile ilgili verilerin objektif ve açık olmasının yine ilk olarak etkileyebileceği taraf yine toplum olacaktır. Yapılan anlaşmanın her türlü oluşabilecek durum göz önünde bulundurularak yapılması oluşabilecek olumsuzluklardan toplumun en az zarar göreceği düşünülerek yapılması gerekir.

Bir kamu kurumu olan İDO'nun özelleştirildikten sonraki süreçte unutmaması gereken uygulayacağı politikalarda toplumun özelleştirilen kuruluşa bir önyargısının olacağı düşünülerek, tüketicilerin kurumunda meydana gelecek aksaklıkları kamu kurumu olduğu zamandaki kadar anlayışlı karşılamayacağı göz ardı edilmeden bu doğrultuda önlemler almasının kurumun düşeceği olumsuzlukları asgariye indireceği

unutulmamalıdır. Buna bir örnek vermek gerekirse; kamu kurumu iken hava muhalefetinden meydana gelebilecek sefer iptallerinde tüketicilerin sergiledikleri anlayışı kurum özelleştirildikten sonra sergilemeyecekleri göz önünde bulundurularak bu doğrultuda tedbirlerin alınmasının uzun vadede kuruma fayda sağlayacağı unutulmamalıdır. Var olmak için yaptıkların kadar, yaptıklarını karşındakinin anlayabileceği şekil de anlatabildiğin ölçüde var olursun.

BÖLÜM 4: ÖZELLEŞTİRMENİN İDO ÇALIŞANLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye’de yapılan özelleştirme çalışmalarının çalışanların kaygıları ve bakış açılarındaki farklılıkların incelenmesi adına, özelleştirilen bir kurumda çalışanlara bir anket uygulanmıştır. Bu bağlamda, çalışanlara öncelikle; genel olarak özelleştirme konusundaki görüşlerini ve çalıştıkları kurumdaki özelleştirme ile oluşan kaygı düzeylerini ölçmeye yönelik sorular yöneltilmiş, bunları değerlendirmeleri istenmiştir. Bu ankette beş tane demografik soru ve yirmi tanede özelleştirmeye bakış açıları ve bu doğrultuda kaygılarının tespiti için sorular yer almıştır. Çalışanların konuya ilişkin görüşlerini saptamaya yönelik anket hazırlanarak 11 Ocak-19 Şubat 2011 tarihi arasında 300 İDO çalışanına ulaştırılmıştır. Çalışmanın amacını anlatan bir yazı ile cevap verenin kimliğinin istenmediği açık olarak çalışanlara belirtilmiştir

4.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Katılımcıların unvanları, yaşları, eğitim durumları, hizmet yılları ve kadrolu veya alt işveren çalışanı olmaları gibi bağımsız değişkenlerinin, özelleştirmeye bakış açılarını etkileyip etkilemediği araştırılmaya çalışılmıştır.

Demografik özellikleri ile çalışanların kaygı düzeylerinin ilişkisinin daha ayrıntılı incelenip, kadrolu ve alt işveren çalışanların cevapları açısından kıyaslamaktır. Bunların doğrultusunda oluşabilecek sosyal yapı adına yapılmış bir ön çalışmadır.

4.2. Araştırmanın Hipotezleri

Yukarıda anlatılan temel amaç doğrultusunda aşağıdaki hipotezler öne sürülmektedir. Araştırmada ileri sürülen üç ana, dört alt hipotez vardır. Bu hipotezler şunlardır:

H₁: Özelleştirilecek kurumdaki çalışanların demografik özelliklerine bağlı olarak özelleştirmeye bakış açılarındaki anlamlı farklılıklar söz konusudur.

H_{1a}: Kurumda çalışanların unvanları yükseldikçe özelleştirmeye bakış açılarındaki olumlu yönde artış söz konusudur.

H_{1b}: Kurumda çalışanların yaşları arttıkça özelleştirilmeye karşı kaygılarının şiddetinde artış söz konusudur.

H_{1c}: Kurumdaki çalışanların eğitim düzeyleri yükseldikçe özelleştirmeye bakış açılarında eğitim seviyeleri düşük olanlara göre daha olumlu baktıkları.

H_{1d}: Çalışanların işyerinde çalışma süreleri arttıkça özelleştirilmeye karşı kaygılarında bir artış söz konusudur.

H₂: Çalışanların demografik özelliklerine bağlı olarak özelleştirilmeye karşı bakış açılarındaki farkların sırf kadrolu veya alt işverene bağlı olmalarından dolayı özelleştirilmeye karşı bakış açılarındaki farkların daha belirgin olduğu.

H₃: Türkiye’de uygulanan özelleştirme politikalarında, çalışanların bakış açılarını etkileyen temel unsurun kaygılarından kaynaklandığı, bunda çalışanların elde ettiği haklar doğrultusunda tatmin düzeyleri ile kaygı oranlarının doğru orantılı olarak değiştiği.

4.3. Ana kütle Ve Örneklem

Araştırmanın ana kütesini Türkiye’de kamu kurumlarında çalışan tüm çalışanlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Dünyanın en büyük deniz ulaşım şirketi olan İDO’nun çalışanları oluşturmaktadır.

Anket uygulaması İDO’ da çalışan 1540 çalışan arasından 300 çalışana uygulanmıştır. Doldurulan anketler analize uygunluk açısından incelenmiş ve 300 adedi uygun bulunmuştur. Sonuç olarak 300 adet anketle toplanan veriler analiz edilmiştir.

4.4. Araştırmanın Kısıtlılıkları

Araştırmaya başlarken yetkili kişilerden izin alınmasına ve gizlilik ilkesine uyulacağı belirtilmesine rağmen, bazı çalışanlar ankete katılmak istememişler, anketi yanıtlayan çalışanlardan bazıları ise tedirginlik duymuşlardır.

Anketi uygulama kısmında rastlanan diğer kısıtlılıklar ise çalışanların birbirinden uzak iskelelerde çalışmasından ulaşımın uzun sürmesi. Çalışanlar ile birebir görüşme yöntemi ile anket yapıldığı için günde ortalama 20 kişi ile anketin yapılması ve bundan dolayı da anket sürecinin beklenenden uzun sürmesine yol açtığıdır.

4.5. Veri Toplama Araç Ve Teknikleri

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmış ve yüz yüze görüşme ile veriler toplanmıştır. Anket, 5 adet demografik ve 20 adet çalışan kaygılarını ölçmeye yönelik olmak üzere toplam 25 sorudan oluşmaktadır. Anketi cevaplayan katılımcıların sorulara ne ölçüde katıldığını 5 cevap şikkından kendilerine en uygun şikkı (1 = Kesinlikle Hayır, 2 = Hayır, 3 = Olabilir, 4 = Evet, 5 = Kesinlikle Evet) seçmeleri istenmiştir.

Anketin ikinci bölümünde bulunan çalışan kaygılarını ölçmeye yönelik olan sorular, Söz konusu ankete 105'i kadrolu 195'i alt işveren şirket çalışanı olmak üzere toplam 300 çalışan katılmıştır. Kullanılan anket formu çalışmanın sonunda ek'te sunulmuştur.

4.6. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesinde "SPSS 16 for Windows" adlı istatistik paket programı kullanılmıştır. Veriler bu programa aktarılmış, analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

İlk önce ölçek maddelerinin güvenilirlik testi (demografik özellikler hariç tutulmuştur), SPSS Programı Alfa Güvenilirlik Testi ile yapılmış. Çıkan sonuçlar bu testin doğrultusundan hareket edilerek yorumlanmıştır. Devamında tablolardan çalışanların unvanı, yaşı, eğitim seviyesi, çalışma süreleri ve bağlı olduğu kurum, gibi özellikler kendi içlerinde değıştikçe çalışanlarında buna paralel olarak yorumlarında farklılıkların olup olmadığı araştırılmış. Bu farklılıkların rastlantısal mı yoksa gerçek bir yorumsal farklılık meydana getirdiğinin göstergesi mi olduğunu belirleyebilmek için bu tabloların Anketin Anlamlılık Testi incelenmesi uygun bulunmuştur.

Analizin son bölümünde çalışanların unvanları, yaşları, eğitim seviyeleri, hizmet süreleri gibi etkilerin kadrolu veya alt işverene bağlı olmalarından kaynaklanarak anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmış. Bağlı oldukları kuruma göre algılarının değışebileceği ve sırf bu etkilerden dolayı özelleştirmeye, farklı bakabilecekleri sonucuna, anketin değerlendirilmesinin bu bölümün de açıklık getirilmeye çalışılarak anketin analizi tamamlanmıştır.

4.7. Araştırmanın Bulguları

4.7.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Grafikler

Katılımcıların unvanları, yaşları, eğitim seviyeleri, hizmet süreleri ve bağlı oldukları kurum gibi bağımsız değişkenlerinin, özelleştirmeye bakış açılarını etkilediği varsayılmıştır.

Tablo 1: Katılımcıların Unvanına Göre Dağılım Tablo Analizi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Kaptan	21	7,0	7,0	7,0
Yönetim	32	10,7	10,7	17,7
Baş Memur	26	8,7	8,7	26,3
Gişe Personeli	99	33,0	33,0	59,3
Terminal Hizmetlisi	35	11,7	11,7	71,0
Teknik Personel	25	8,3	8,3	79,3
Gemici	62	20,7	20,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan çalışanların unvanına göre dağılımı Tablo-1 de verilmiştir. Ankete katılan çalışanların unvanına bakıldığında %7'sinin kaptan olduğu, %10,7'sinin yönetim de olduğu, %8,7'sinin baş memur olduğu, %33'ünün gişe personeli olduğu %11,7'sinin terminal hizmetlisi olduğu, %8'inin teknik personel olduğu, %20,7'sinin gemici olduğu görülmüştür.

Tablo 2: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılım Tablo Analizi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli 18-30	67	22,3	22,3	22,3
31-40	154	51,3	51,3	73,7
41-50	73	24,3	24,3	98,0
51 ve üzeri	6	2,0	2,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan çalışanların yaşlarına göre dağılımı Tablo: 2'de verilmiştir. Ankete katılan çalışanların yaş dağılımına bakıldığında %22,3'ünün 18-30 yaş aralığında olduğu, %51,3'ünün 31-40 yaş arasında olduğu, %24,3'ünün 41-50 yaş aralığında

olduğu ve %2 ile genel olarak az denebilecek bir sayının 51 yaş ve üzeri olduğu görülmüştür.

Tablo 3: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılım Tablo Analizi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli İlkokul \ Ortaokul	14	4,7	4,7	4,7
Lise \ Meslek Lisesi	131	43,7	43,7	48,3
Ön lisans	90	30,0	30,0	78,3
Lisans	59	19,7	19,7	98,0
Yüksek Lisans	6	2,0	2,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Tablo 3'te katılımcıların eğitim durumları incelendiğine %4,7'sinin ilkokul, %43,7'sinin, Lise \ Meslek Lisesi, %30'unun ön lisans, %19,7'sinin lisans, %2'nin yüksek lisans mezunu olduğu gözlenmiştir. Tablo 3'ün sonuçlarına göre üniversite mezunlarının %51,7 gibi yüksek bir oranda olduğu, lise mezunlarının %43,7 oranında olduğu, buna karşılık ilk ve ortaokul mezunlarının %3,7 gibi düşük oranlarda olduğu gözlenmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Çalışma Sürelerine Göre Dağılım Tablo Analizi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli 1 yıldan az	7	2,3	2,3	2,3
1- 5 yıl arası	146	48,7	48,7	51,0
6-10 yıl arası	54	18,0	18,0	69,0
11 yıl ve üzeri	93	31,0	31,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Tablo 4'te hizmet süresi bakımından incelendiğinde ise katılımcıların %2,3'ünün 1 yıldan az süre ile çalıştıkları, %48,7'sinin 1-5 yıl arası, %18'inin 6-10 yıl arası, katılımcılardan 11 yıl ve üzeri hizmeti bulunanların %31 oranında olduğu görülmüştür. Tablonun sonuçlarına göre, katılımcılar içerisinde büyük bir kısmının 1-5 yıl arası hizmeti bulunan çalışanlardan oluştuğu görülmektedir.

Tablo 5: Katılımcıların Bağlı Olduğu Kurum Tablo Analizi

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kadrolu	105	35,0	35,0	35,0
Alt İşveren	195	65,0	65,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Tablo 5’te çalışanların bağlı olduğu kurum incelendiğinde ankete katılan 300 kişiden 195 çalışanın yani % 65’inin alt işveren çalışanı olduğu gözlenmektedir. Çalışanların % 35 inin kadrolu çalışan olduğu.

4.7.2. Araştırmanın Güvenilirlik Testi

Ölçek maddelerinin güvenilirlik testi (demografik özellikler hariç tutulmuştur), SPSS Programı Alfa Güvenilirlik Testi ile yapılmış olup, çıkan sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 6: Ölçek Maddelerinin Güvenilirlik Testi

Güvenilirlik Değeri	Maddelerin Sayısı
,594	20

Güvenilirlik Analizi tablosu olan Tablo:6’da faktörün güvenilirliğinin yirmi soru üzerinden değerlendirildiğinde, sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için faktördeki her bir sorunun bu katsayıya katkısının incelenmesi gerekir Madde Silinirse Alfa Değeri=0,594 değeri olduğu görülmektedir. Buradan Madde Silinirse Alfa Değeri’nden yüksek çıkan soruların anketten çıkarılmasının anketin bütünlüğü açısından daha faydalı olacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 7: Ölçek Maddelerinin Güvenilirlik Testi Seviyeleri Dağılımı

	Madde silinirse ölçeğin ortalaması	Madde silinirse ölçeğin varyansı	Düzeltilmiş madde-Toplam korelasyon	Madde silinirse Alfa değeri
İDO gibi bir şirketin özelleştirilmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz?	59,1833	49,849	-,125	,631
Kurumunuzda özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilmesi gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	60,2733	43,811	,379	,559
İDO’nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz?	58,7167	44,244	,271	,571
Özelleştirilme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz?	58,8467	43,140	,395	,555

Tablo 7'nin devamıdır	Madde silinirse ölçeğin ortalaması	Madde silinirse ölçeğin varyansı	Düzeltilmiş madde-Toplam korelasyon	Madde silinirse Alfa değeri
Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirilmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz?	58,1667	44,474	,339	,565
İDO'nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz?	58,7900	43,952	,337	,563
Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz?	58,1800	47,158	,150	,588
Özelleştirilme sonucunda İDO' da verimin artacağını düşünüyor musunuz?	59,1467	42,233	,376	,553
Türkiye'de yapılan özelleştirme çalışmalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz?	59,1100	43,643	,310	,565
Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz?	58,8233	45,457	,190	,583
İDO' da özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz?	60,1767	46,019	,180	,584
İDO' nun size hak ettiğiniz değeri verdiğini düşünüyor musunuz?	58,9200	45,385	,199	,581
İDO' da özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşünüyor musunuz?	59,0500	52,402	-,285	,647
Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz?	58,1100	45,302	,297	,571
Özelleştirilme sonucunda sendikasılaştırmanın artacağını düşünüyor musunuz?	58,2667	47,300	,082	,596
Özelleştirilme sonucunda ücret yapısında bir değişimin olacağını düşünüyor musunuz?	58,4567	45,747	,239	,577
Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında değişim olacağını düşünüyor musunuz?	58,2767	45,900	,235	,578
Özelleştirilme sonucunda sosyal güvenlikte zayıflama olacağını düşünüyor musunuz?	59,2667	44,143	,234	,576
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz?	59,0333	41,544	,379	,551
İDO' da sizce neden özelleştirilme ihtiyacı duyuldu?	59,7767	44,468	,088	,612

Tablo 7'de Ölçek Maddelerinin Güvenilirlik Testi Seviyeleri Dağılımı tablosunda Alfa Değeri $>0,594$ olan soruların anketten çıkarılmasının anketin güvenilirliği için anlamlı olacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Dört soruda Alfa Değeri $0,594$ ten yüksek çıktığı görülmektedir. Bu sorular şunlardır: İDO gibi bir şirketin özelleşmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz? İDO' da özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşünüyor musunuz? Özelleştirme sonucunda sendikasılaştırmanın artacağını düşünüyor musunuz? İDO' da sizce neden özelleştirme ihtiyacı duyuldu? Bu soruların çıkarılması ile yapılan güvenilirlik testi sonucunda anketin güvenilirliğini artıracaktır.

Tablo 8: Ölçek Maddelerinin Güvenilirlik Testi

Güvenilirlik Değeri	Maddelerin Sayısı
,714	16

Tablo 8’de Ölçek Maddelerinin Güvenilirlik Testi tablosunun Madde Silindiğinde Alfa Değeri sütunundaki değerlere bakılacaktır. Dikkat edilirse 1-13-15 ve 20 numaralı soruların iptal edilmesi halinde ölçeğin güvenilirlik katsayısının Alfa Değeri= 0,594’ten 0,714’e yükseleceği görülecektir. Bu değer bize 1-13-15ve 20’ci sorular da bir problem olabileceğini Anketin bütünlük değerlendirme açısından bu dört sorunun anketten çıkarılması ile anketteki soruların faktör bazında güvenilirliğinin artış gösterdiğini göstermektedir.

Tablo 9: Ölçek Maddelerinin Güvenilirlik Testi Seviyeleri Dağılımı

	Madde silinirse ölçeğin ortalaması	Madde silinirse ölçeğin varyansı	Düzeltilmiş madde-Toplam korelasyon	Madde silinirse Alfa değeri
İDO’ da özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	48,4300	40,641	,440	,687
İDO’nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz?	46,8733	40,659	,353	,695
Özelleştirilme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz?	47,0033	40,599	,399	,690
Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirilmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz?	46,3233	41,571	,374	,694
İDO’nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz?	46,9467	41,027	,372	,693
Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz?	46,3367	44,144	,194	,710
Özelleştirilme sonucunda kurumunuzdaki verimin artacağını düşünüyor musunuz?	47,3033	39,844	,370	,693

Tablo 9'un devamıdır	Madde silinirse ölçeğin ortalaması	Madde silinirse ölçeğin varyansı	Düzeltilmiş madde-Toplam korelasyon	Madde silinirse Alfa değeri
Türkiye'de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz?	47,2667	40,785	,337	,697
Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz?	46,9800	42,996	,182	,714
İDO' da özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz?	48,3333	43,280	,194	,712
İDO' nun size hak ettiğiniz değeri verdiğini düşünüyor musunuz?	47,0767	42,553	,221	,710
Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz?	46,2667	42,190	,354	,697
Özelleştirilme sonucunda ücret yapısında bir değişimin olacağını düşünüyor musunuz?	46,6133	42,967	,259	,705
Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında değişim olacağını düşünüyor musunuz?	46,4333	42,681	,298	,702
Özelleştirilme sonucunda sosyal güvende zayıflama olacağını düşünüyor musunuz?	47,4233	41,991	,208	,714
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz?	47,1900	38,656	,409	,688

Tablo 9'da kalan 16 soru ile istenilen sonuca ulaşılabileceği Güvenilirlik değeri=,714 ve altında çıkan soruların ölçülmek istenen olguyu başarıyla ölçebileceği sonucuna varılabilir.

4.7.3. Katılımcılarının Verdikleri Yanıtların Demografik Özellikleri ile Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri

Bu tablolarda çalışanların ünvanı, yaşı, eğitim seviyesi, çalışma süreleri ve bağlı olduğu kurum, gibi özellikler kendi içlerinde değiştikçe çalışanlarında buna paralel olarak yorumlarında değişim görülmektedir. Ancak bu farklılıkların rastlantısal mı yoksa gerçek bir yorumsal farklılık meydana getirdiğinin göstergesi mi olduğunu belirleyebilmek için bu tabloların incelenmesi gerekmektedir. Buradan yapılan anketin güvenilirliğinin rastlantısal olmaması için bu uygulamanın önemi büyüktür. Seçilen soruların ve kurulan ilişkinin anlamlı olup olmadığı bu bölümde daha net gözükmektedir.

Tablo 10: Katılımcıların İşyerindeki Unvanlarına Göre Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri

		Karelerin Toplamı	Ser. Der.	Karenin Ortalaması	F	Anl. Değ.
İDO gibi bir şirketin özelleştirilmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	34,109	3	11,370	9,124	,000
	Grupların İçinde	368,837	296	1,246		
	Toplam	402,947	299			
Kurumunuzda özelleştirme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	15,705	3	5,235	6,811	,000
	Grupların İçinde	227,531	296	,769		
	Toplam	243,237	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	31,347	3	10,449	10,269	,000
	Grupların İçinde	301,200	296	1,018		
	Toplam	332,547	299			
Özelleştirme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	23,259	3	7,753	8,770	,000
	Grupların İçinde	261,658	296	,884		
	Toplam	284,917	299			
Özelleştirme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirilmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	13,710	3	4,570	6,390	,000
	Grupların İçinde	211,687	296	,715		
	Toplam	225,397	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	38,538	3	12,846	16,099	,000
	Grupların İçinde	236,182	296	,798		
	Toplam	274,720	299			
Özelleştirme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz?	Gruplar Arası	1,532	3	,511	,990	,398
	Grupların İçinde	152,718	296	,516		
	Toplam	154,250	299			
Özelleştirme sonucunda kurumunuzdaki verimin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	1,554	3	,518	,392	,759
	Grupların İçinde	391,362	296	1,322		
	Toplam	392,917	299			
Türkiye'de yapılan özelleştirmenin doğru olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	5,201	3	1,734	1,532	,206
	Grupların İçinde	334,879	296	1,131		
	Toplam	340,080	299			
Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	7,215	3	2,405	2,297	,048
	Grupların İçinde	309,971	296	1,047		
	Toplam	317,187	299			
İDO' da özelleştirme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	1,152	3	,384	,443	,722
	Grupların İçinde	256,395	296	,866		
	Toplam	257,547	299			
İDO'nun size hak ettiğiniz değeri verdiğini düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	24,507	3	8,169	8,488	,000
	Grupların İçinde	284,863	296	,962		
	Toplam	309,370	299			
İDO'da özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	45,447	3	15,149	15,547	,000
	Grupların İçinde	288,433	296	,974		
	Toplam	333,880	299			
Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	11,341	3	3,780	6,191	,000
	Grupların İçinde	180,739	296	,611		
	Toplam	192,080	299			

Tablo 10'un devamıdır		Karelerin Toplamı	Ser. Der.	Karenin Ortalaması	F	Anl. Değ.
Özelleştirilme sonucunda sendikasılaştırmanın artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	1,151	3	,384	,464	,708
	Grupların İçinde	245,045	296	,828		
	Toplam	246,197	299			
Özelleştirilme sonucunda ücret yapısında bir değişimin olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	17,390	3	5,797	8,937	,000
	Grupların İçinde	191,996	296	,649		
	Toplam	209,387	299			
Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında değişme olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	12,081	3	4,027	6,420	,000
	Grupların İçinde	185,666	296	,627		
	Toplam	197,747	299			
Özelleştirilme sonucunda sosyal güvenlikte zayıflama olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	15,352	3	5,117	3,836	,010
	Grupların İçinde	394,844	296	1,334		
	Toplam	410,197	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	8,144	3	2,715	1,774	,152
	Grupların İçinde	452,853	296	1,530		
	Toplam	460,997	299			
İDO' da sizce neden özelleştirilme ihtiyacı duyuldu?	Gruplar Arası	25,027	3	8,342	3,111	,027
	Grupların İçinde	793,720	296	2,681		
	Toplam	818,747	299			

Tablo 10'da çalışanların unvanlarına göre verdikleri yanıtlara göre karşılaştırılmasına ilişkin anlamlılık değerine baktığımızda verilen cevapların çalışanların unvanları ile ilişkilendirildiğinde, katılımcıların; Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz? Özelleştirilme sonucunda kurumunuzdaki verimin artacağını düşünüyor musunuz? Türkiye'de yapılan özelleştirme çalışmalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz? İDO' da özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz? İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz? Sorularına verilen cevapların Anlamlılık Değeri >0.05'in üstünde çıkmasından dolayı anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Çıkan sonuçlar doğrultusunda Tablo 10 incelendiğinde, işyerindeki unvanlarına göre katılımcılarının verdikleri cevaplara göre oluşan varyans analizi anlamlılık değerleri sütununa baktığımızda, sorulara verilen cevapların Anlamlılık Değeri <0.05'in altında çıkan 15 sorunun anlamlı olduğu yani unvanları ile verilen cevaplar arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmaktadır. Yalnız beş soruda verilen cevaplar ile çalışanların unvanları arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Buradan da işyerindeki unvanlarına göre katılımcıların algıları arasında anlamlı bir farklılık vardır sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 11: Katılımcıların Kurumdaki Çalışma Sürelerine Göre Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri

		Karelerin Toplamı	Ser. Der.	Karenin Ortalaması	F	Ana. Değ.
İDO gibi bir şirketin özelleştirilmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	34,109	3	11,370	9,124	,000
	Grupların İçinde	368,837	296	1,246		
	Toplam	402,947	299			
İDO' da özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	15,705	3	5,235	6,811	,000
	Grupların İçinde	227,531	296	,769		
	Toplam	243,237	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	31,347	3	10,449	10,269	,000
	Grupların İçinde	301,200	296	1,018		
	Toplam	332,547	299			
Özelleştirilme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	23,259	3	7,753	8,770	,000
	Grupların İçinde	261,658	296	,884		
	Toplam	284,917	299			
Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirilmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	13,710	3	4,570	6,390	,000
	Grupların İçinde	211,687	296	,715		
	Toplam	225,397	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	38,538	3	12,846	16,099	,000
	Grupların İçinde	236,182	296	,798		
	Toplam	274,720	299			
Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz?	Gruplar Arası	1,532	3	,511	,990	,398
	Grupların İçinde	152,718	296	,516		
	Toplam	154,250	299			
Özelleştirilme sonucunda kurumunuzdaki verimin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	1,554	3	,518	,392	,759
	Grupların İçinde	391,362	296	1,322		
	Toplam	392,917	299			
Türkiye'de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	5,201	3	1,734	1,532	,206
	Grupların İçinde	334,879	296	1,131		
	Toplam	340,080	299			
Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	7,215	3	2,405	2,297	,048
	Grupların İçinde	309,971	296	1,047		
	Toplam	317,187	299			
İDO' da özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	1,152	3	,384	,443	,722
	Grupların İçinde	256,395	296	,866		
	Toplam	257,547	299			
İDO' nun size hak ettiğiniz değeri verdiğini düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	24,507	3	8,169	8,488	,000
	Grupların İçinde	284,863	296	,962		
	Toplam	309,370	299			
İDO özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değerlerin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	45,447	3	15,149	15,547	,000
	Grupların İçinde	288,433	296	,974		
	Toplam	333,880	299			
Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	11,341	3	3,780	6,191	,000
	Grupların İçinde	180,739	296	,611		
	Toplam	192,080	299			

Tablo 11'in devamıdır		Karelerin Toplamı	Ser. Der.	Karenin Ortalaması	F	Ana. Değ.
Özelleştirilme sonucunda sendikasızaştırmanın artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	1,151	3	,384	,464	,708
	Grupların İçinde	245,045	296	,828		
	Toplam	246,197	299			
Özelleştirilme sonucunda ücret yapısında bir değişimin olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	17,390	3	5,797	8,937	,000
	Grupların İçinde	191,996	296	,649		
	Toplam	209,387	299			
Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında değişme olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	12,081	3	4,027	6,420	,000
	Grupların İçinde	185,666	296	,627		
	Toplam	197,747	299			
Özelleştirilme sonucunda sosyal güvenlikte zayıflama olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	15,352	3	5,117	3,836	,010
	Grupların İçinde	394,844	296	1,334		
	Toplam	410,197	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	8,144	3	2,715	1,774	,152
	Grupların İçinde	452,853	296	1,530		
	Toplam	460,997	299			
İDO' da sizce neden özelleştirilme ihtiyacı duyuldu?	Gruplar Arası	25,027	3	8,342	3,111	,027
	Grupların İçinde	793,720	296	2,681		
	Toplam	818,747	299			

Tablo 11'de çalışanların yaşlarının verdikleri yanıtlara göre karşılaştırılmasına ilişkin anlamlılık değerine bakıldığında verilen cevapların, çalışanların kurumda çalışma süreleri ile ilişkilendirildiğinde, katılımcıların; Özelleştirme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz? Özelleştirilme sonucunda İDO'daki verimin artacağını düşünüyor musunuz? Türkiye'de yapılan özelleştirme çalışmalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz? İDO'da özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz? Özelleştirilme sonucunda sendikasızaştırmanın artacağını düşünüyor musunuz? İDO'nun özelleşmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz? Sorularına verilen cevapların Anlamlılık Değeri >0.05'in üstünde çıkmasından dolayı anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Çıkan sonuçlar doğrultusunda Tablo: 11 incelendiğinde, işyerindeki çalışanların yaşları ile katılımcılarının verdikleri cevaplara göre oluşan varyans analizi anlamlılık değerleri sütununa baktığımızda Anlamlılık Değeri <0.05'in altında çıkan 15 sorunun anlamlı olduğu yani çalışanların yaşları ile sorulara verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmaktadır. Yalnız beş soru da çalışanların yaşları ile verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Buradan da işyerindeki çalışanların yaşları ile algıları arasında anlamlı bir farklılık vardır sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 12: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri

		Karelerin Toplamı	Ser. Der.	Karenin Ortalaması	F	Anl. Değ.
İDO gibi bir şirketin özelleştirilmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	15,120	4	3,780	2,875	,023
	Grupların İçinde	387,827	295	1,315		
	Toplam	402,947	299			
İDO' da özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	11,922	4	2,980	3,801	,005
	Grupların İçinde	231,315	295	,784		
	Toplam	243,237	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	6,323	4	1,581	1,429	,224
	Grupların İçinde	326,224	295	1,106		
	Toplam	332,547	299			
Özelleştirilme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	7,216	4	1,804	1,916	,108
	Grupların İçinde	277,701	295	,941		
	Toplam	284,917	299			
Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirilmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	6,306	4	1,577	2,134	,077
	Grupların İçinde	217,944	295	,739		
	Toplam	224,250	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	3,878	4	,970	1,056	,379
	Grupların İçinde	270,842	295	,918		
	Toplam	274,720	299			
Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz?	Gruplar Arası	,986	4	,246	,476	,753
	Grupların İçinde	152,651	295	,517		
	Toplam	153,637	299			
Özelleştirilme sonucunda kurumunuzdaki verimin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	16,344	4	4,086	3,197	,014
	Grupların İçinde	377,026	295	1,278		
	Toplam	393,370	299			
Türkiye'de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	5,531	4	1,383	1,219	,003
	Grupların İçinde	334,549	295	1,134		
	Toplam	340,080	299			
Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	51,443	4	12,861	14,277	,000
	Grupların İçinde	265,744	295	,901		
	Toplam	317,187	299			
İDO' da özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	6,810	4	1,702	2,003	,094
	Grupların İçinde	250,737	295	,850		
	Toplam	257,547	299			
İDO' nun size hak ettiğiniz değeri verdiğini düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	20,018	4	5,005	5,010	,001
	Grupların İçinde	294,649	295	,999		
	Toplam	314,667	299			
İDO' da özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	40,698	4	10,175	10,238	,000
	Grupların İçinde	293,182	295	,994		
	Toplam	333,880	299			
Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	3,416	4	,854	1,336	,257
	Grupların İçinde	188,664	295	,640		
	Toplam	192,080	299			

Tablo 12'nin devamıdır		Karelerin Toplamı	Ser. Der.	Karenin Ortalaması	F	Anl. Değ.
Özelleştirilme sonucunda sendikasılaştırmanın artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	4,722	4	1,180	1,442	,220
	Grupların İçinde	241,475	295	,819		
	Toplam	246,197	299			
Özelleştirilme sonucunda ücret yapısında bir değişimin olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	7,389	4	1,847	2,698	,031
	Grupların İçinde	201,998	295	,685		
	Toplam	209,387	299			
Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında değişme olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	8,946	4	2,237	3,495	,008
	Grupların İçinde	188,800	295	,640		
	Toplam	197,747	299			
Özelleştirilme sonucunda sosyal güvenlikte zayıflama olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	28,499	4	7,125	5,507	,000
	Grupların İçinde	381,697	295	1,294		
	Toplam	410,197	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	8,922	4	2,230	2,138	,076
	Grupların İçinde	307,745	295	1,043		
	Toplam	316,667	299			
İDO' da sizce neden özelleştirilme ihtiyacı duyuldu?	Gruplar Arası	19,467	4	4,867	1,796	,130
	Grupların İçinde	799,279	295	2,709		
	Toplam	818,747	299			

Tablo 12'de kurum çalışanlarının eğitim seviyeleri ile verdikleri yanıtlara göre karşılaştırılmasına ilişkin anlamlılık değerine baktığımızda verilen cevapların, çalışanların eğitim seviyeleri ile ilişkilendirildiğinde, katılımcıların İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz? Özelleştirilme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz? Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz? İDO'nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz? Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz? İDO' da özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz? Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz? Özelleştirilme sonucunda sendikasılaştırmanın artacağını düşünüyor musunuz? İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz? İDO' da sizce neden özelleştirilme ihtiyacı duyuldu? Soruları arasında Anlamlılık Değeri>0.05'in üstünde olduğu için anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Çıkan sonuçlar doğrultusunda Tablo 12 incelendiğinde, eğitim seviyeleri ile katılımcılarının verdikleri cevaplara göre oluşan varyans analizi anlamlılık değerleri sütununa baktığımızda Anlamlılık Değeri <0.05'in altında çıkan 11 sorunun anlamlı olduğu yani eğitim seviyeleri ile sorulara verilen cevaplar arasında diğerlerine göre azda olsa anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmaktadır. Yalnız dokuz soru ile çalışanların eğitim seviyeleri ile verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Buradan da eğitim seviyelerine göre katılımcıların algıları arasında anlamlı bir farklılık vardır sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 13: Katılımcıların Hizmet Sürelerine Göre Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri Tablosu

		Karelerin Toplamı	Ser. Der.	Karenin Ortalaması	F	Anl. Değ.
İDO gibi bir şirketin özelleştirilmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	57,870	3	19,290	16,547	,000
	Grupların İçinde	345,077	296	1,166		
	Toplam	402,947	299			
İDO'nun özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	45,819	3	15,273	22,900	,000
	Grupların İçinde	197,418	296	,667		
	Toplam	243,237	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	69,125	3	23,042	25,891	,000
	Grupların İçinde	263,422	296	,890		
	Toplam	332,547	299			
Özelleştirilme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	13,455	3	4,485	4,891	,002
	Grupların İçinde	271,461	296	,917		
	Toplam	284,917	299			
Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirilmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	8,867	3	2,956	4,062	,008
	Grupların İçinde	215,383	296	,728		
	Toplam	224,250	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	31,866	3	10,622	12,947	,000
	Grupların İçinde	242,854	296	,820		
	Toplam	274,720	299			
Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz?	Gruplar Arası	1,721	3	,574	1,118	,342
	Grupların İçinde	151,916	296	,513		
	Toplam	153,637	299			
Özelleştirilme sonucunda kurumunuzdaki verimin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	5,937	3	1,979	1,512	,212
	Grupların İçinde	387,433	296	1,309		
	Toplam	393,370	299			
Türkiye'de yapılan özelleştirme çalışmalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	9,950	3	3,317	2,974	,032
	Grupların İçinde	330,130	296	1,115		
	Toplam	340,080	299			
Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	7,820	3	2,607	2,494	,060
	Grupların İçinde	309,367	296	1,045		
	Toplam	317,187	299			
İDO'nun özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	7,778	3	2,593	3,073	,028
	Grupların İçinde	249,768	296	,844		
	Toplam	257,547	299			

Tablo 13'ün devamıdır		Karelerin Toplamı	Ser. Der.	Karenin Ortalaması	F	Anl. Değ.
İDO'nun size hak ettiğiniz değeri verdiğini düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	59,547	3	19,849	23,030	,000
	Grupların İçinde	255,120	296	,862		
	Toplam	314,667	299			
İDO'nun özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değerlerin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	116,721	3	38,907	53,032	,000
	Grupların İçinde	217,159	296	,734		
	Toplam	333,880	299			
Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	8,640	3	2,880	4,647	,003
	Grupların İçinde	183,440	296	,620		
	Toplam	192,080	299			
Özelleştirilme sonucunda sendikasılaştırmanın artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	4,764	3	1,588	1,947	,122
	Grupların İçinde	241,433	296	,816		
	Toplam	246,197	299			
Özelleştirilme sonucunda ücret yapısında bir değişimin olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	29,324	3	9,775	16,068	,000
	Grupların İçinde	180,063	296	,608		
	Toplam	209,387	299			
Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında değişim olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	20,759	3	6,920	11,572	,000
	Grupların İçinde	176,988	296	,598		
	Toplam	197,747	299			
Özelleştirilme sonucunda sosyal güvende zayıflama olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	7,381	3	2,460	1,808	,146
	Grupların İçinde	402,816	296	1,361		
	Toplam	410,197	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	67,232	3	22,411	26,594	,000
	Grupların İçinde	249,434	296	,843		
	Toplam	316,667	299			
İDO' da sizce neden özelleştirilme ihtiyacı duyuldu?	Gruplar Arası	15,350	3	5,117	1,885	,132
	Grupların İçinde	803,397	296	2,714		
	Toplam	818,747	299			

Tablo 13'te kurum çalışanlarının hizmet süreleri ile verdikleri yanıtlara göre karşılaştırılmasına ilişkin anlamlılık değerine baktığımızda verilen cevapların, çalışanların eğitim seviyeleri ile ilişkilendirildiğinde, katılımcıların Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz? Özelleştirilme sonucunda kurumunuzdaki verimin artacağını düşünüyor musunuz? Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz? Özelleştirilme sonucunda sendikasılaştırmanın artacağını düşünüyor musunuz? Özelleştirilme sonucunda sosyal güvende zayıflama olacağını düşünüyor musunuz? İDO'da sizce neden özelleştirme ihtiyacı duyuldu? Soruları arasında Anlamlılık Değeri>0.05 'in üstünde olduğu için anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Çıkan sonuçlar doğrultusunda Tablo: 13 incelendiğinde, çalışanların çalışma süreleri ile katılımcılarının verdikleri cevaplara göre oluşan varyans analizi anlamlılık değerleri sütununa baktığımızda Anlamlılık Değeri<0.05'in altında çıkan 15 sorunun anlamlı

olduğu yani çalışma süreleri ile sorulara verilen cevaplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmaktadır. Yalnız beş soru ile çalışanların çalışma süreleri ile verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Buradan da çalışanların çalışma süreleri ile katılımcıların algıları arasında anlamlı bir farklılık vardır sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 14: Katılımcıların Bağlı Oldukları Kuruma Göre Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına İlişkin Varyans Analizi Anlamlılık Değerleri

		Karelerin Toplamı	Ser. Der.	Karenin Ortalaması	F	Anl. Değ.
İDO gibi bir şirketin özelleştirilmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	63,631	1	63,631	55,883	,000
	Grupların İçinde	339,316	298	1,139		
	Toplam	402,947	299			
İDO'nun özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	59,174	1	59,174	95,803	,000
	Grupların İçinde	184,063	298	,618		
	Toplam	243,237	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	87,098	1	87,098	105,745	,000
	Grupların İçinde	245,449	298	,824		
	Toplam	332,547	299			
Özelleştirilme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	11,283	1	11,283	12,288	,001
	Grupların İçinde	273,634	298	,918		
	Toplam	284,917	299			
Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirilmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	5,151	1	5,151	7,006	,009
	Grupların İçinde	219,099	298	,735		
	Toplam	224,250	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	32,091	1	32,091	39,415	,000
	Grupların İçinde	242,629	298	,814		
	Toplam	274,720	299			
Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz?	Gruplar Arası	,031	1	,031	,060	,807
	Grupların İçinde	153,606	298	,515		
	Toplam	153,637	299			
Özelleştirilme sonucunda kurumunuzdaki verimin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	,629	1	,629	,477	,490
	Grupların İçinde	392,741	298	1,318		
	Toplam	393,370	299			
Türkiye'de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	17,339	1	17,339	16,009	,000
	Grupların İçinde	322,741	298	1,083		
	Toplam	340,080	299			
Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	,001	1	,001	,001	,972
	Grupların İçinde	317,185	298	1,064		
	Toplam	317,187	299			
İDO'nun özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	5,514	1	5,514	6,520	,011
	Grupların İçinde	252,032	298	,846		
	Toplam	257,547	299			

Tablo 14'ün devamıdır		Karelerin Toplamı	Ser. Der.	Karenin Ortalaması	F	Anl. Değ.
İDO'nun size hak ettiğiniz değeri verdiğini düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	71,795	1	71,795	88,091	,000
	Grupların İçinde	242,872	298	,815		
	Toplam	314,667	299			
İDO'nun özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	118,418	1	118,418	163,780	,000
	Grupların İçinde	215,462	298	,723		
	Toplam	333,880	299			
Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	6,098	1	6,098	9,770	,002
	Grupların İçinde	185,982	298	,624		
	Toplam	192,080	299			
Özelleştirilme sonucunda sendikasılaştırmanın artacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	,903	1	,903	1,097	,296
	Grupların İçinde	245,294	298	,823		
	Toplam	246,197	299			
Özelleştirilme sonucunda ücret yapısında bir değişimin olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	23,209	1	23,209	37,150	,000
	Grupların İçinde	186,177	298	,625		
	Toplam	209,387	299			
Özelleştirme sonucunda çalışma şartlarında değişim olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	21,046	1	21,046	35,494	,000
	Grupların İçinde	176,700	298	,593		
	Toplam	197,747	299			
Özelleştirilme sonucunda sosyal güvenlikte zayıflama olacağını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	16,789	1	16,789	12,717	,000
	Grupların İçinde	393,408	298	1,320		
	Toplam	410,197	299			
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz?	Gruplar Arası	60,015	1	60,015	69,683	,000
	Grupların İçinde	256,652	298	,861		
	Toplam	316,667	299			
İDO' da sizce neden özelleştirilme ihtiyacı duyuldu?	Gruplar Arası	34,323	1	34,323	13,039	,000
	Grupların İçinde	784,423	298	2,632		
	Toplam	818,747	299			

Tablo 14'te katılımcıların bağlı oldukları kurum ile verdikleri yanıtlara göre karşılaştırılmasına ilişkin anlamlılık değerine bakıldığında verilen cevapların, çalışanların bağlı oldukları kurum ile ilişkilendirildiğinde, katılımcıların Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz? Özelleştirilme sonucunda İDO'daki verimin artacağını düşünüyor musunuz? Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz? Özelleştirilme sonucunda sendikasılaştırmanın artacağını düşünüyor musunuz? Soruları arasında Anlamlılık Değeri>0.05 olduğu için anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

Çıkan sonuçlar doğrultusunda Tablo: 14 incelendiğinde, çalışanların bağlı oldukları kurum ile katılımcılarının verdikleri cevaplara göre oluşan varyans analizi anlamlılık değerleri sütununa bakıldığında Anlamlılık Değeri<0.05'in altında çıkan 16 soruda anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmaktadır. Yalnız dört soruda çalışanların bağlı oldukları kurum ile verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır.

4.7.4. Araştırmanın Anket Sorularının Sonuçları

Özelleştirilmeyle iç içe yaşayan, çalıştıkları kurumun yıllardır özelleştirme kapsamında bulunan katılımcılardan özelleştirilme ile ilgili genel bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Bu amaçla özelleştirilme, faaliyetlerinde başarılı olup olmadıkları, özelleştirilme nedenleri ve özelleştirilme ile ilgili kaygıları değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların özelleştirmeyle ilgili düşüncelerini öğrenmeye yönelik sorular yöneltilmiştir.

Tablo 15: Kurumunuzda özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Kesinlikle Hayır	147	49,0	49,0	49,0
Hayır	99	33,0	33,0	82,0
Olabilir	34	11,3	11,3	93,3
Evet	20	6,7	6,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Tablo: 15'te çalışanlara kurumunuzda özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde %82'lik bir kesimin bu soruya özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünmediklerini, %11,3'lük bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %6,7'lik kesimde özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğu yönünde cevaplar vermişlerdir.

Tablo 16: İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Hayır	4	1,3	1,3	1,3
	Hayır	85	28,3	28,3	29,7
	Olabilir	61	20,3	20,3	50,0
	Evet	113	37,7	37,7	87,7
	Kesinlikle Evet	37	12,3	12,3	100,0
	Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 16'da incelendiğinde %29,7'lik bir kesimin bu soruya İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünmediklerini, %11,3'lük bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %50'lik kesimde İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 17: Özelleştirilme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Hayır	10	3,3	3,3	3,3
	Hayır	74	24,7	24,7	28,0
	Olabilir	83	27,7	27,7	55,7
	Evet	117	39,0	39,0	94,7
	Kesinlikle Evet	16	5,3	5,3	100,0
	Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara Özelleştirilme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 17'de incelendiğinde %28'lik bir kesimin bu soruya özelleştirilme sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünmedikleri yönünde cevap verdikleri, %27,7'lik bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %44,3'lük kesimde özelleştirilme

sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 18: Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirilmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz? ?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Hayır	3	1,0	1,0	1,0
	Hayır	19	6,3	6,3	7,3
	Olabilir	63	21,0	21,0	28,3
	Evet	150	50,0	50,0	78,3
	Kesinlikle Evet	65	21,7	21,7	100,0
	Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin, çalışanlar veya yapılan yatırımlar konusunda farklı düşünceler ile hareket ettiklerini düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 18’de incelendiğinde %7,3’lük bir kesimin bu soruya özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin, çalışanlar veya yapılan yatırımlar konusunda farklı düşünceler ile hareket ettiklerini düşünmediklerini, %21’lik bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %71,7’lik kesimde özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin, çalışanlar veya yapılan yatırımlar konusunda farklı düşünceler ile hareket ettiklerini düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 19: İDO’nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Hayır	12	4,0	4,0	4,0
	Hayır	56	18,7	18,7	22,7
	Olabilir	98	32,7	32,7	55,3
	Evet	116	38,7	38,7	94,0
	Kesinlikle Evet	18	6,0	6,0	100,0
	Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, İDO’nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 19’da incelendiğinde %22,7’lik bir kesimin bu soruya İDO’nun özelleştirilmesinin tüketiciler

açısından bir kayıp olduğunu düşünmedikleri yönünde cevap verdikleri, %32,7'lik bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %44,7'si İDO'nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 20: Özelleştirilme sonucunda İDO'da verimin artacağını düşünüyor musunuz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Hayır	36	12,0	12,0	12,0
	Hayır	78	26,0	26,0	38,0
	Olabilir	98	32,7	32,7	70,7
	Evet	59	19,7	19,7	90,3
	Kesinlikle Evet	29	9,7	9,7	100,0
	Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, özelleştirilme sonucunda İDO'da verimin artacağını düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 20'de incelendiğinde %38'lik bir kesimin bu soruya özelleştirilme sonucunda İDO'da verimin artacağını düşünmedikleri yönünde cevap verdikleri, %32,7'lik bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %28,4'ü özelleştirilme sonucunda İDO'da verimin artacağını düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 21: Türkiye'de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Hayır	26	8,7	8,7	8,7
	Hayır	84	28,0	28,0	36,7
	Olabilir	31	10,3	10,3	47,0
	Evet	151	50,3	50,3	97,3
	Kesinlikle Evet	8	2,7	2,7	100,0
	Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, Türkiye'de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 21'de incelendiğinde %36,7'lik bir kesimin bu soruya Türkiye'de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünmedikleri yönünde cevap verdikleri, %10,3'lük

bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %53'ü Türkiye'de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 22: Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Hayır	11	3,7	3,7	3,7
	Olabilir	71	23,7	23,7	27,3
	Evet	172	57,3	57,3	84,7
	Kesinlikle Evet	46	15,3	15,3	100,0
	Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 'de incelendiğinde %3,7'lik bir kesimin bu soruya özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağını düşünmedikleri yönünde cevaplar verdikleri, %23,7'lik kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %72,6'si özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağını düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 23: Özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Kesinlikle Hayır	9	3,0	3,0	3,0
	Hayır	47	15,7	15,7	18,7
	Olabilir	69	23,0	23,0	41,7
	Evet	154	51,3	51,3	93,0
	Kesinlikle Evet	21	7,0	7,0	100,0
	Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 23'te incelendiğinde %18,7'lik bir kesimin bu soruya özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünmediklerini, %23'lük bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %58,3'ü özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 24: İDO'nun özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Kesinlikle Hayır	126	42,0	42,0	42,0
Hayır	120	40,0	40,0	82,0
Olabilir	26	8,7	8,7	90,7
Evet	28	9,3	9,3	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, İDO'nun özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 24'te incelendiğinde %82'lik bir kesimin bu soruya İDO'nun özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünmediklerini, %8,7'lik bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %9,3'ü İDO'nun özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 25: İDO özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşünüyor musunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Kesinlikle Hayır	25	8,3	8,3	8,3
Hayır	88	29,3	29,3	37,7
Olabilir	62	20,7	20,7	58,3
Evet	118	39,3	39,3	97,7
Kesinlikle Evet	7	2,3	2,3	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, İDO'da özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağı artacağını düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 25'te incelendiğinde %37,7'lik bir kesimin bu soruya İDO'da özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşünmediklerini, %20,7'lik bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %41,6'si İDO'da özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 26: Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Kesinlikle Hayır	1	,3	,3	,3
Hayır	16	5,3	5,3	5,7
Olabilir	55	18,3	18,3	24,0
Evet	162	54,0	54,0	78,0
Kesinlikle Evet	66	22,0	22,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 26'da incelendiğinde %5,7'lik bir kesimin bu soruya özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünmedikleri yönünde cevap verdikleri, %18,3'lük bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %76'sı özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 27: Özelleştirilme sonucunda ücretlerde düşüş olacağını düşünüyor musunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Kesinlikle Hayır	4	1,3	1,3	1,3
Hayır	33	11,0	11,0	12,3
Olabilir	73	24,3	24,3	36,7
Evet	167	55,7	55,7	92,3
Kesinlikle Evet	23	7,7	7,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, özelleştirilme sonucunda ücretlerde düşüş olacağını düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 27'de incelendiğinde %5,7'lik bir kesimin bu soruya özelleştirilme sonucunda ücretlerde düşüş olacağını düşünmedikleri yönünde cevap verdikleri, %18,3'lük bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %76'sı özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 28: Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında çalışanlar açısından olumsuz bir değişme olacağını düşünüyor musunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Kesinlikle Hayır	2	,7	,7	,7
Hayır	23	7,7	7,7	8,3
Olabilir	64	21,3	21,3	29,7
Evet	169	56,3	56,3	86,0
Kesinlikle Evet	42	14,0	14,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında çalışanlar açısından olumsuz bir değişme olacağını düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 28’de incelendiğinde %8,3’lük bir kesimin bu soruya özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında çalışanlar açısından olumsuz bir değişme olacağını düşünmedikleri yönünde cevap verdikleri, %21,3’lük bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %70,3’ü özelleştirilmenin sonucunda çalışma şartlarında çalışanlar açısından olumsuz bir değişme olacağını düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 29: Özelleştirilme sonucunda sosyal güvenlikte zayıflama olacağını düşünüyor musunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Kesinlikle Hayır	55	18,3	18,3	18,3
Hayır	69	23,0	23,0	41,3
Olabilir	83	27,7	27,7	69,0
Evet	78	26,0	26,0	95,0
Kesinlikle Evet	15	5,0	5,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, özelleştirilme sonucunda sosyal güvenlikte zayıflama olacağını düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 29’da incelendiğinde %41,3’lük bir kesimin bu soruya özelleştirilme sonucunda sosyal güvenlikte zayıflama olacağını düşünmediklerini, %27,7’lik bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %31’i özelleştirilme sonucunda sosyal güvenlikte zayıflama olacağını düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

Tablo 30: İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz?

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli Kesinlikle Hayır	1	,3	,3	,3
Hayır	97	32,3	32,3	32,7
Olabilir	52	17,3	17,3	50,0
Evet	121	40,3	40,3	90,3
Kesinlikle Evet	29	9,7	9,7	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Katılımcılara, İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz? Sorusu yöneltilmiş ve bu soruya verilen cevaplar Tablo 30'da incelendiğinde %32,7'lik bir kesimin bu soruya İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünmediklerini, %17,3'lük bir kesim olabilir seçeneğini işaretlerken, %50'si İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşündükleri yönünde cevap vermişlerdir.

4.7.5. Katılımcıların Demografik Özellikleriyle Bağlı Oldukları Kuruma Ait Çapraz Tablo Analizleri

Araştırmada çalışanların unvanları, yaşları, eğitim seviyeleri ve hizmet süreleri gibi faktörlerin sorulara verdikleri cevaplarda kadrolu veya alt işverene bağlı olmalarından kaynaklanarak anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını daha iyi analiz edebilmek için bu bölümdeki tablolar bize yardımcı olacaktır. Bağlı oldukları kuruma göre algılarının değişebileceği ve sırf bu etkiden dolayı özelleştirilmeye, farklı bakabilecekleri durumu üzerinde, anketin değerlendirilmesinin bu bölümün deki tablolarla açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

Tablo 31: Katılımcıların Unvanına Göre Dağılım ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Unvanınız	Bağlı olduğun kurum		Toplam
	Kadrolu	Alt İşveren	
Kaptan	21 20,0%	0 ,0%	21 7,0%
Yönetim	20 19,0%	12 6,2%	32 10,7%
Baş Memur	5 4,8%	21 10,8%	26 8,7%
Gişe Personeli	22 21,0%	77 39,5%	99 33,0%
Terminal Hizmetlisi	3 2,9%	32 16,4%	35 11,7%
Teknik Personel	10 9,5%	15 7,7%	25 8,3%
Gemici	24 22,9%	38 19,5%	62 20,7%
Toplam	105 100,0%	195 100,0%	300 100,0%

Tablo 31'e baktığımızda katılımcılar arasında kaptanların %20 sinin kaptan olduğu ve bununla tamamının kadrolu çalışanlardan oluştuğunu görmekteyiz. Yönetimin %19'unu kadrolu çalışanlar oluştururken %6,2'sini alt işveren çalışanlar oluşturmaktadır. Baş memur ve gişe memurları kadrolu çalışan katılımcıların %25,8'ini oluştururken alt işveren çalışanlar %50,3'ünü oluşturmaktadır. Terminal hizmetlisi kadrolu çalışan katılımcıların %2,9'unu oluştururken alt işveren çalışanlar %16,4'ünü oluşturmaktadır. Teknik personel ve gemici, kadrolu çalışanların %32,4'ünü oluştururken alt işveren çalışanların %27,2'sini oluşturmaktadır.

Tablo 32: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılım ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Yaşınız	Bağlı olduğu kurum		Toplam
	Kadro lu	Alt İşveren	
18-30	4 3,8%	63 32,3%	67 22,3%
31-40	35 33,3%	119 61,0%	154 51,3%
41-50	62 59,0%	11 5,6%	73 24,3% x
51 ve üzeri	4 3,8%	2 1,0%	6 2,0%
Toplam	105 100,0%	195 100,0%	300 100,0%

Tablo 32'ye baktığımızda katılımcılar arasında 18-30 yaş arası çalışan %3,8'inin kadro lu %32,3'ünün alt işveren çalışanlardan oluştuğunu görmekteyiz. Katılımcılar arasında kadro lu çalışanların %33,3'ünün 31-40 yaş aralığında, alt işveren çalışanlarda bu yaş aralığında çalışan sayısının %62 olduğunu görmekteyiz. Katılımcılar arasında kadro lu çalışanların %59'unun 41-50 yaş aralığında, alt işveren çalışanlarda bu yaş aralığında çalışan sayısının %5,6 olduğunu görmekteyiz. Katılımcılar arasında kadro lu çalışanların %3,8'inin 51 yaş ve üzeri iken alt işveren çalışan oranı bu kategoride %1'dir.

Tablo 33: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılım ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Eğitim Durumunuz	Bağlı olduğu kurum		Toplam
	Kadrolu	Alt İşveren	
İlkokul \ Ortaokul	12 11,4%	2 1,0%	14 4,7%
Lise \ Meslek Lisesi	66 62,9%	65 33,3%	131 43,7%
Ön lisans	17 16,2%	73 37,4%	90 30,0%
Lisans	6 5,7%	53 27,2%	59 19,7%
Yüksek Lisans	4 3,8%	2 1,0%	6 2,0%
Toplam	105 100,0%	195 100,0%	300 100,0%

Tablo 33'te katılımcıların eğitim durumları incelendiğine kadrolu çalışanların %11,4'ünün ilkokul iken alt işveren çalışanlarda bu oran %1'dir. Katılımcılar içinde kadrolu çalışanların %62,9'unun Lise \ Meslek Lisesi iken alt işveren çalışanlarda bu oran %33,3'tür. Katılımcılar içinde kadrolu çalışanların %16,2'si ön lisans mezunu iken alt işveren çalışanlarda bu oran %37,4'tür. Katılımcılar içinde kadrolu çalışanların %5,5'si lisans mezunu iken alt işveren çalışanlarda bu oran %27,2'dir. Katılımcılar içinde kadrolu çalışanların %3,8'i yüksek lisans mezunu iken alt işveren çalışanlarda bu oran %1'dir. Özelleştirme sonrasında işten çıkarmalar meydana gelmesi durumunda eğitim düzeyi düşük olan çalışanlar için sıkıntılar başlayacak ve işten çıkarılmalar oluşabileceği düşüncesinde oldukları gözlenmiştir. İşten çıkarılmalar durumunda eğitim düzeyi düşük olan çalışanların piyasada yeni iş bulma şanslarının az olduğu söylenebilir.

Tablo 34: Katılımcıların Hizmet Sürelerine Göre Dağılımı ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

		Bağlı olduğu kurum		Toplam
		Kadrolu	Alt İşveren	
Kaç yıldır kurumunuzda çalışmaktasınız	1 yıldan az	0 0,0%	7 3,6%	7 2,3%
	1- 5 yıl arası	0 0,0%	146 74,9%	146 48,7%
	6-10 yıl ası	20 19,0%	34 17,4%	54 18,0%
	11 yıl ve üzeri	85 81,0%	8 4,1%	93 31,0%
Toplam		105 100,0%	195 100,0%	300 100,0%

Tablo 34’te katılımcıların hizmet süreleri incelendiğine kadrolu çalışanların 1 yıldan az olan çalışan sayısı %0 iken alt işveren çalışanlarda bu oran %3,6’dır. Katılımcıların hizmet süreleri incelendiğine kadrolu çalışanların 1-5 yıl arası çalışma süresi olan çalışan sayısı %0 iken alt işveren çalışanlarda bu oran %74,9’dur. Katılımcıların hizmet süreleri incelendiğine kadrolu çalışanların 6-10 yıl arası çalışma süresi olan çalışan sayısı %19 iken alt işveren çalışanlarda bu oran %17,4’tür. Katılımcıların hizmet süreleri incelendiğine kadrolu çalışanların 11yıl ve üzeri çalışma süresi olan çalışan sayısı %81 iken alt işveren çalışanlarda bu oran %4,1’dir.

Tablo 35: İDO gibi bir şirketin özelleştirilmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz? Unvan ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Bağlı olduğu kurum	Unvanınız							Toplam	
	Kaptan	Yönetim	Baş Memur	Gişe Personeli	Terminal Hizmetlisi	Teknik Personel	Gemici		
Kadrolu	Kesinlikle Hayır	0 ,0%	4 20,0%	3 60,0%	1 4,5%	1 33,3%	2 20,0%	1 4,2%	12 11,4%
	Hayır	13 61,9%	6 30,0%	1 20,0%	13 59,1%	2 66,7%	6 60,0%	17 70,8%	58 55,2%
	Olabilir	6 28,6%	1 5,0%	1 20,0%	4 18,2%	0 ,0%	1 10,0%	4 16,7%	17 16,2%
	Evet	2 9,5%	9 45,0%	0 ,0%	4 18,2%	0 ,0%	1 10,0%	2 8,3%	18 17,1%
	Toplam	21 100,0%	21 100,0%	20 100,0%	5 100,0%	22 100,0%	3 100,0%	10 100,0%	24 100,0%
Alt İşveren	Kesinlikle Hayır		0 ,0%	3 14,3%	6 7,8%	6 18,8%	2 13,3%	9 23,7%	26 13,3%
	Hayır		5 41,7%	3 14,3%	15 19,5%	4 12,5%	2 13,3%	4 10,5%	33 16,9%
	Olabilir		1 8,3%	0 ,0%	4 5,2%	3 9,4%	0 ,0%	2 5,3%	10 5,1%
	Evet		6 50,0%	15 71,4%	49 63,6%	19 59,4%	11 73,3%	23 60,5%	123 63,1%
	Kesinlikle Evet		0 ,0%	0 ,0%	3 3,9%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	3 1,5%
	Toplam			12 100,0%	21 100,0%	77 100,0%	32 100,0%	15 100,0%	38 100,0%

Tablo 35'te İDO gibi bir şirketin özelleştirilmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusuna çalışanların vermiş olduğu cevapların bir analizini yapmak gerekirse; kadrolu çalışanların bu soruya verdikleri cevapların üst yönetimden aşağıya indikçe özelleştirilmeye daha olumsuz baktıkları, %66,6 oranında özelleştirilmenin kurumları için gerekmediğini düşündükleri sonucu çıkmıştır. Alt işveren çalışanların cevaplarına baktığımızda %64,6 oranında kurumlarının özelleştirilmesi gerektiğini düşündükleri sonucu çıkarken, alt işveren çalışanların verdikleri cevaplarda kadrolu çalışanlar gibi unvanlarına göre anlamlı bir farklılığın oluşmadığı gözükmemektedir.

Tablo 36: İDO'nun özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Unvan ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Bağlı olduğu kurum	Unvanınız							Toplam	
	Kaptan	Yönetim	Baş Memur	Gişe Personeli	Terminal Hizmetlisi	Teknik Personel	Gemici		
Kadrolu	Kesinlikle Hayır	2 9,5%	1 5,0%	1 20,0%	7 31,8%	1 33,3%	4 40,0%	4 16,7%	20 19,0%
	Hayır	9 42,9%	1 5,0%	2 40,0%	9 40,9%	1 33,3%	3 30,0%	15 62,5%	40 38,1%
	Olabilir	3 14,3%	8 40,0%	1 20,0%	4 18,2%	1 33,3%	3 30,0%	4 16,7%	24 22,9%
	Evet	7 33,3%	10 50,0%	1 20,0%	2 9,1%	0 0,0%	0 0,0%	1 4,2%	21 20,0%
	Toplam	21 100,0%	21 100,0%	20 100,0%	5 100,0%	22 100,0%	3 100,0%	10 100,0%	24 100,0%
Alt İşveren	Kesinlikle Hayır		6 50,0%	12 57,1%	57 74,0%	21 65,6%	7 46,7%	24 63,2%	127 65,1%
	Hayır		3 25,0%	6 28,6%	19 24,7%	9 28,1%	8 53,3%	13 34,2%	58 29,7%
	Olabilir		1 8,3%	1 4,8%	0 0,0%	2 6,2%	0 0,0%	1 2,6%	5 2,6%
	Evet		2 16,7%	2 9,5%	1 1,3%	0 0,0%	0 0,0%	0 0,0%	5 2,6%
	Toplam			12 100,0%	21 100,0%	77 100,0%	32 100,0%	15 100,0%	38 100,0%

Tablo 36'da İDO' da özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusuna çalışanların vermiş olduğu cevapların bir analizini yapmak gerekirse; kadrolu çalışanların bu soruya verdikleri cevapların %58 oranında kendilerine gerekli bilgi ve açıklamaların yapılmadığını düşünmekte iken %20'lik bir kesim gerekli bilgi ve açıklamanın yapıldığını düşünmektedir. Kararsız kalan %22'lik bir kesim ise bu soruya olabilir seçeneğini işaretleyerek cevap vermiştir. Alt işveren çalışanların cevaplarına baktığımızda %94,8'lik kesim kendilerine gerekli açıklamaların yapılmadığını düşünmekte ve bunun da kendilerini ciddi ölçüde rahatsız ettiğini belirtmektedirler.

Tablo 37: İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz? Unvan ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Bağlı olduğu kurum		Unvanınız						Toplam	
		Kaptan	Yönetim	Baş Memur	Gişe Personeli	Terminal Hizmetlisi	Teknik Personel		Gemici
Kadrolu	Hayır	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	1 4,5%	0 ,0%	2 20,0%	1 4,2%	4 3,8%
	Olabilir	1 4,8%	1 5,0%	0 ,0%	5 22,7%	1 33,3%	0 ,0%	3 12,5%	11 10,5%
	Evet	15 71,4%	13 65,0%	5 100,0%	12 54,5%	1 33,3%	5 50,0%	15 62,5%	66 62,9%
	Kesinlikle Evet	5 23,8%	6 30,0%	0 ,0%	4 18,2%	1 33,3%	3 30,0%	5 20,8%	24 22,9%
	Toplam	21 100,0%	20 100,0%	5 100,0%	22 100,0%	3 100,0%	10 100,0%	24 100,0%	105 100,0%
Alt İşveren	Kesinlikle Hayır		1 8,3%	1 4,8%	1 1,3%	0 ,0%	1 6,7%	0 ,0%	4 2,1%
	Hayır		1 8,3%	7 33,3%	22 28,6%	20 62,5%	9 60,0%	22 57,9%	81 41,5%
	Olabilir		0 ,0%	2 9,5%	29 37,7%	6 18,8%	4 26,7%	9 23,7%	50 25,6%
	Evet		3 25,0%	9 42,9%	22 28,6%	5 15,6%	1 6,7%	7 18,4%	47 24,1%
	Kesinlikle Evet		7 58,3%	2 9,5%	3 3,9%	1 3,1%	0 ,0%	0 ,0%	13 6,7%
	Toplam		12 100,0%	21 100,0%	77 100,0%	32 100,0%	15 100,0%	38 100,0%	195 100,0%

Tablo 37'de İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz? Sorusuna çalışanların vermiş olduğu cevapların bir analizini yapmak gerekirse; kadrolu çalışanların bu soruya verdikleri cevapların %85,8 oranındaki çalışanın özelleştirme sürecinden olumsuz etkilendiği açıkça görülmektedir. %3,8'lik bir kesin herhangi bir etkinin olmadığını söylese de yüksek bir yüzdenin bir etki altında kaldığı açıkça görülmektedir. Kararsız kalan %10,5'lik bir kesim ise bu soruya olabilir seçeneğini işaretleyerek cevap vermiştir. Diğer taraftan alt işveren çalışanların cevaplarına bakıldığında %30,8'lik bir çalışanın İDO'nun özelleşmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü söylese de, %43,6'lık bir kesin herhangi bir etkinin

olmadığını ve yüksek bir yüzdenin bir etki altında kalmadığı açıkça görülmektedir. Kararsız kalan %25,6'lık bir kesim ise bu soruda olabilir seçeneğini işaretlemişlerdir.

Tablo 38: Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirilmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz? Yaş ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Bağlı olduğu kurum		Yaşınız				Toplam
		18-30	31-40	41-50	51 ve üzeri	
Kadrolu	Kesinlikle Hayır	0 ,0%	1 2,9%	1 1,6%	0 ,0%	2 1,9%
	Hayır	0 ,0%	5 14,3%	1 1,6%	1 25,0%	7 6,7%
	Olabilir	2 50,0%	7 20,0%	6 9,7%	0 ,0%	15 14,2%
	Evet	1 25,0%	15 42,9%	26 41,9%	1 25,0%	43 41,0%
	Kesinlikle Evet	1 25,0%	7 20,0%	28 45,2%	2 50,0%	38 36,2%
	Toplam	4 100,0%	35 100,0%	62 100,0%	4 100,0%	105 100,0%
Alt İşveren	Kesinlikle Hayır	0 ,0%	1 ,8%	0 ,0%	0 ,0%	1 ,5%
	Hayır	5 7,9%	6 5,0%	1 9,1%	0 ,0%	12 6,2%
	Olabilir	18 28,6%	28 23,5%	2 18,2%	0 ,0%	48 24,6%
	Evet	37 58,7%	64 53,8%	5 45,5%	1 50,0%	107 54,9%
	Kesinlikle Evet	3 4,8%	20 16,8%	3 27,3%	1 50,0%	27 13,8%
	Toplam	63 100,0%	119 100,0%	11 100,0%	2 100,0%	195 100,0%

Tablo 38'de Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin mevcut çalışan sayısı ve yapılan yatırımlar konusunda özelleştirmeden kaynaklanan farklı politikalar uyguladığını düşünüyor musunuz? Sorusuna çalışanların vermiş olduğu cevapların bir analizini yapmak gerekirse; kadrolu çalışanların bu soruya verdikleri cevapların %77,2 oranındaki çalışan sırf özelleştirilme sürecinden kaynaklanan politikaların uygulandığını açıkça belirtmişlerdir. Herhangi bir etkinin olmadığını %8,6'lık bir kesimi sırf özelleştirilmeden dolayı farklı politikaların uygulanmadığı belirtilmiştir. Kararsız kalan

kesim ise %14,2'lik bir kesimde bu soruya olabilir seçeneğini işaretleyerek cevap vermiştir. Diğer taraftan alt işveren çalışanların cevaplarına bakıldığında %58,7'lik oranındaki çalışan sırf özelleştirilme sürecinden kaynaklanan politikaların uygulandığını belirtirken, %11,2'lik bir kesin herhangi bir etkinin olmadığını, kararsız kalan %24,6'lık bir kesim ise bu soruya olabilir seçeneğini işaretleyerek cevap vermiştir.

Tablo 39: Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz? Yaş ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

		Yaşınız				Toplam
		18-30	31-40	41-50	51 ve üzeri	
Bağlı olduğu kurum						
Kadrolu	Hayır	0 ,0%	4 11,4%	1 1,6%	0 ,0%	5 4,8%
	Olabilir	2 50,0%	6 17,1%	10 16,1%	1 25,0%	19 18,1%
	Evet	0 ,0%	21 60,0%	46 74,2%	0 ,0%	67 63,8%
	Kesinlikle Evet	2 50,0%	4 11,4%	5 8,1%	3 75,0%	14 13,3%
	Toplam	4 100,0%	35 100,0%	62 100,0%	4 100,0%	105 100,0%
Alt İşveren	Hayır	3 4,8%	3 2,5%	0 ,0%	0 ,0%	6 3,1%
	Olabilir	19 30,2%	28 23,5%	5 45,5%	0 ,0%	52 26,7%
	Evet	31 49,2%	67 56,3%	5 45,5%	2 100,0%	105 53,8%
	Kesinlikle Evet	10 15,9%	21 17,6%	1 9,1%	0 ,0%	32 16,4%
	Toplam	63 100,0%	119 100,0%	11 100,0%	2 100,0%	195 100,0%

Tablo 39'da Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz? Sorusuna çalışanların vermiş olduğu cevapların bir analizini yapmak gerekirse; kadrolu çalışanların bu soruya verdikleri cevapların %77,1 oranındaki çalışan özelleştirilme sonucunda en büyük yükün çalışanlar üzerinde oluşacağına inandığını belirtmiştir. %4,8'lik bir kesin herhangi bir yükün oluşmayacağına inandığını belirtirken, kararsız kalan kesim ise %18,1'lik bir kesimde bu soruya olabilir seçeneğini işaretleyerek cevap vermiştir. Diğer taraftan alt işveren çalışanların cevaplarına bakıldığında %70,2'lik oranındaki çalışan özelleştirme

sonucunda en büyük yükün çalışanlar üzerinde oluşacağına inandığını, %3,1’lik bir kesin herhangi bir etkinin olmayacağını, kararsız kalan %26,7’lik bir kesim ise bu soruya olabilir seçeneğini işaretleyerek cevap vermiştir. Bu soru, kadrolu ve alt işveren bağlı çalışanların oransal olarak birbirine en yakın cevaplar verdikleri soru olmuştur. Bunun sebebi de çalışanların ortak kimlik olarak ezildikleri düşüncesinde oldukları düşünülebilir.

Tablo 40: Türkiye’de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz? Eğitim Durumu ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Bağlı olduğu kurum	Eğitim Durumunuz					Toplam	
	İlkokul	Lise	Ön lisans	Lisans	Yüksek Lisans		
Kadrolu	Kesinlikle Hayır	0 ,0%	4 6,1%	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	4 3,8%
	Hayır	4 33,3%	29 43,9%	1 5,9%	1 16,7%	0 ,0%	35 33,3%
	Olabilir	1 8,3%	5 7,6%	4 23,5%	1 16,7%	0 ,0%	11 10,5%
	Evet	7 58,3%	28 42,4%	12 70,6%	2 33,3%	2 50,0%	51 48,6%
	Kesinlikle Evet	0 ,0%	0 ,0%	0 ,0%	2 33,3%	2 50,0%	4 3,8%
	Toplam	12 100,0%	12 100,0%	66 100,0%	17 100,0%	6 100,0%	4 100,0%
Alt İşveren	Kesinlikle Hayır	0 ,0%	5 7,7%	10 13,7%	6 11,3%	1 50,0%	22 11,3%
	Hayır	0 ,0%	17 26,2%	19 26,0%	12 22,6%	1 50,0%	49 25,1%
	Olabilir	0 ,0%	6 9,2%	9 12,3%	5 9,4%	0 ,0%	20 10,3%
	Evet	2 100,0%	37 56,9%	34 46,6%	27 50,9%	0 ,0%	100 51,3%
	Kesinlikle Evet	0 ,0%	0 ,0%	1 1,4%	3 5,7%	0 ,0%	4 2,1%
	Toplam	2 100,0%	2 100,0%	65 100,0%	73 100,0%	53 100,0%	2 100,0%

Tablo 40’ta Türkiye’de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusuna çalışanların vermiş olduğu cevapların bir analizini yapmak gerekirse; kadrolu çalışanların bu soruya verdikleri cevapların %37,1’i Türkiye’deki özelleştirmelere olumsuz baktıklarını belirtirken, %52,4’lük kesim Türkiye’deki özelleştirmelere olumlu baktığını belirtmiştir. Olabilir seçeneğini ise

%10,5'lik bir kesim işaretlemiştir. Alt işverene bağlı çalışanların ise Türkiye'deki özelleştirmelere %53,4 oranında ise olumlu baktıklarını %36,4'luk kesim olumsuz baktığını belirtirken %10,5'lik kesim ise olabilir seçeneğini işaretlemiştir. Buradan kadrolu çalışanların çalıştıkları kurum söz konusu olduğunda özelleştirmeye % 64 oranında olumsuz baktıkları halde Türkiye genelindeki özelleştirmelere %52,4 oranında olumlu baktıkları anket sonuçlarından ortaya çıkmaktadır.

Tablo 41: Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz? Eğitim Durumu ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Bağlı olduğu kurum		Eğitim Durumunuz					Toplam
		İlkokul \ Ortaokul	Lise \ Meslek Lisesi	Ön lisans	Lisans	Yüksek Lisans	
Kadrolu	Kesinlikle Hayır	2 16,7%	3 4,5%	1 5,9%	0 ,0%	0 ,0%	6 5,7%
	Hayır	3 25,0%	14 21,2%	1 5,9%	0 ,0%	0 ,0%	18 17,1%
	Olabilir	5 41,7%	17 25,8%	3 17,6%	1 16,7%	0 ,0%	26 24,8%
	Evet	2 16,7%	30 45,5%	11 64,7%	2 33,3%	2 50,0%	47 44,8%
	Kesinlikle Evet	0 ,0%	2 3,0%	1 5,9%	3 50,0%	2 50,0%	8 7,6%
	Toplam	12 100,0%	12 100,0%	66 100,0%	17 100,0%	6 100,0%	4 100,0%
Alt İşveren	Kesinlikle Hayır	0 ,0%	2 3,1%	1 1,4%	0 ,0%	0 ,0%	3 1,5%
	Hayır	0 ,0%	16 24,6%	10 13,7%	3 5,7%	0 ,0%	29 14,9%
	Olabilir	0 ,0%	14 21,5%	19 26,0%	10 18,9%	0 ,0%	43 22,1%
	Evet	2 100,0%	32 49,2%	40 54,8%	31 58,5%	2 100,0%	107 54,9%
	Kesinlikle Evet	0 ,0%	1 1,5%	3 4,1%	9 17,0%	0 ,0%	13 6,7%
	Toplam	2 100,0%	2 100,0%	65 100,0%	73 100,0%	53 100,0%	2 100,0%

Tablo 41'de Yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır. Kadrolu çalışanların eğitim düzeylerine göre %51,4'ü yapılan özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını belirtirken, %22,8'lik kesim bu soruya hayır diye cevap vermiş, %24,8'i ise

olabilir seçeneğini işaretlemiştir. Bu soruya alt işverene bağlı çalışanların %61,6'sı evet seçeneğini işaretlerken, %16,3 hayır %22,1 ise kararsız kalmıştır.

Tablo 42: İDO'nun size hak ettiğiniz değeri verdiğini düşünüyor musunuz? Eğitim Durumu ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Bağlı olduğu kurum		Eğitim Durumunuz					Toplam
		İlkokul \ Ortaokul	Lise \ Meslek Lisesi	Ön lisans	Lisans	Yüksek Lisans	
Kadrolu	Hayır	2 16,7%	6 9,1%	2 11,8%	2 33,3%	2 50,0%	14 13,3%
	Olabilir	1 8,3%	5 7,6%	2 11,8%	3 50,0%	0 ,0%	11 10,5%
	Evet	8 66,7%	49 74,2%	10 58,8%	0 ,0%	2 50,0%	69 65,7%
	Kesinlikle Evet	1 8,3%	6 9,1%	3 17,6%	1 16,7%	0 ,0%	11 10,5%
	Toplam	12 100,0%	12 100,0%	66 100,0%	17 100,0%	6 100,0%	4 100,0%
Alt İşveren	Kesinlikle Hayır	0 ,0%	1 1,5%	3 4,1%	0 ,0%	1 50,0%	5 2,6%
	Hayır	2 100,0%	36 55,4%	34 46,6%	28 52,8%	1 50,0%	101 51,8%
	Olabilir	0 ,0%	10 15,4%	16 21,9%	16 30,2%	0 ,0%	42 21,5%
	Evet	0 ,0%	14 21,5%	18 24,7%	8 15,1%	0 ,0%	40 20,5%
	Kesinlikle Evet	0 ,0%	4 6,2%	2 2,7%	1 1,9%	0 ,0%	7 3,6%
	Toplam	2 100,0%	2 100,0%	65 100,0%	73 100,0%	53 100,0%	2 100,0%

Tablo 42'de İDO'nun size hak ettiğiniz değeri verdiğini düşünüyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır. Kadrolu çalışanların bu soruya vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde %76,2'lik bir oran bu soruya evet derken, %13,3 hayır seçeneğini işaretlemiştir. %10,5'lik bir oran ise olabilir seçeneğini işaretlemiştir. Bu soruya alt işveren çalışanlarının verdiği cevaplara bakılırsa, %54,4'lük bir oran kendilerine hak edilen değerin verilmediğini düşündüklerini belirtmişlerdir. %24,1'lik bir oranda ise bu soruda evet seçeneğini işaretlemiştir. Kararsız olan %21,3'lük bir oran ise olabilir seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 43: İDO'nun özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşünüyor musunuz? Kurumda Çalıştığı Süre ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Bağlı olduğu kurum		Kaç yıldır kurumunuzda çalışmaktasınız				Toplam
		1 yıldan az	1- 5 yıl arası	6-10 yıl ası	11 yıl ve üzeri	
Kadrolu	Kesinlikle Hayır			2 10,0%	18 21,2%	20 19,0%
	Hayır			9 45,0%	53 62,4%	62 59,0%
	Olabilir			3 15,0%	10 11,8%	13 12,4%
	Evet			6 30,0%	4 4,7%	10 9,5%
	Toplam			20 100,0%	85 100,0%	105 100,0%
Alt İşveren	Kesinlikle Hayır	0 ,0%	2 1,4%	2 5,9%	1 12,5%	5 2,6%
	Hayır	1 14,3%	17 11,6%	7 20,6%	1 12,5%	26 13,3%
	Olabilir	1 14,3%	37 25,3%	8 23,5%	3 37,5%	49 25,1%
	Evet	4 57,1%	87 59,6%	14 41,2%	3 37,5%	108 55,4%
	Kesinlikle Evet	1 14,3%	3 2,1%	3 8,8%	0 ,0%	7 3,6%
	Toplam	7 100,0%	146 100,0%	34 100,0%	8 100,0%	195 100,0%

Tablo 43'te Kurumunuzun özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşünüyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır. Cevapları incelersek, kadrolu çalışanların %78 gibi yüksek bir oranının bu soruya hayır dediği, %9,5'lik bir kesimin evet şıkkını işaretlediği, %12,4'lik kesiminde olabilir seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Alt işverene bağlı çalışanların ise bu soruya %59 oranında evet dedikleri, %15,9 oranında hayır ve %25,1'de olabilir seçeneğini işaretledikleri tabloda yer almaktadır. Bu soruya verilen cevaplardan kadrolu çalışanların özelleştirme sonucundan olumlu bir durumun oluşmayacağı yargısında oldukları sonucuna ulaşılabilir. Alt işveren çalışanların ise elde ettikleri haklar ile kadrolu çalışanların elde ettikleri hakların farklılığından dolayı, özelleştirilme ile çalışanların bakış açılarının alt

işveren çalışanlar açısından olumlu sonuçların doğabileceği düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 44: Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz? Kurumda Çalıştığı Süre ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Bağlı olduğu kurum	Kaç yıldır kurumunuzda çalışmaktasınız				Toplam	
	1 yıldan az	1- 5 yıl arası	6-10 yıl ası	11 yıl ve üzeri		
Kadrolu	Kesinlikle Hayır			1 5,0%	0 ,0%	1 1,0%
	Hayır			0 ,0%	6 7,1%	6 5,7%
	Olabilir			5 25,0%	6 7,1%	11 10,5%
	Evet			9 45,0%	40 47,1%	49 46,7%
	Kesinlikle Evet			5 25,0%	33 38,8%	38 36,2%
	Toplam			20 100,0%	85 100,0%	105 100,0%
Alt İşveren	Hayır	0 ,0%	9 6,2%	1 2,9%	0 ,0%	10 15,1%
	Olabilir	2 28,6%	33 22,6%	8 23,5%	1 12,5%	44 22,6%
	Evet	4 57,1%	83 56,8%	21 61,8%	5 62,5%	113 47,9%
	Kesinlikle Evet	1 14,3%	21 14,4%	4 11,8%	2 25,0%	28 14,4%
	Toplam	7 100,0%	146 100,0%	34 100,0%	8 100,0%	195 100,0%

Tablo 44'te Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır. Çalışanların vermiş olduğu cevapları incelersek, kadrolu çalışanlar bu soruya %82,9 evet seçeneğini işaretlemiş, %6,7 hayır seçeneği ve %10,5'de olabilir seçeneğini işaretleyerek cevap vermişlerdir. Alt işverene bağlı çalışanların bu soruya vermiş oldukları cevaplar ise, %62,3 evet, %15,1 hayır seçeneğini işaretlemiştir. Kararsız kalan kesim ise %22,6 oranında olabilir seçeneğini işaretlemiştir. Alt işverene bağlı çalışanlar ile kadrolu çalışanların bu soruya verdikleri cevaplarda da anlamlı bir ilişkinin olduğu bu tablodan

açıkça görülmektedir. Kadrolu çalışanların bu soruda da özeleştirme ile çalışanların olumsuz etkilenecekleri yargısında oldukları açıkça görülmektedir. Alt işveren çalışanların kadrolu çalışanlar kadar kaygılı olmadıkları görülmektedir.

Tablo 45: Özelleştirilme sonucunda ücret yapısında bir değişimin olacağını düşünüyor musunuz? Kurumda Çalıştığı Süre ve Bağlı Olduğu Kurum Çapraz Tablo Analizi

Bağlı olduğu kurum		Kaç yıldır kurumunuzda çalışmaktasınız				Toplam
		1 yıldan az	1- 5 yıl arası	6-10 yıl ası	11 yıl ve üzeri	
Kadrolu	Hayır			3 15,0%	0 ,0%	3 2,9%
	Olabilir			6 30,0%	10 11,8%	16 15,2%
	Evet			10 50,0%	59 69,4%	69 65,7%
	Kesinlikle Evet			1 5,0%	16 18,8%	17 16,2%
Toplam				20 100,0%	85 100,0%	105 100,0%
Alt İşveren	Kesinlikle Hayır	1 14,3%	2 1,4%	0 ,0%	1 12,5%	4 2,1%
	Hayır	0 ,0%	25 17,1%	5 14,7%	0 ,0%	30 15,4%
	Olabilir	3 42,9%	46 31,5%	8 23,5%	0 ,0%	57 29,2%
	Evet	3 42,9%	67 45,9%	21 61,8%	7 87,5%	98 50,3%
	Kesinlikle Evet	0 ,0%	6 4,1%	0 ,0%	0 ,0%	6 3,1%
Toplam		7 100,0%	146 100,0%	34 100,0%	8 100,0%	195 100,0%

Tablo 45'te Özelleştirilme sonucunda ücret yapısında bir değişimin olacağını düşünüyor musunuz? Kurumda çalıştığı süre bağlı olduğun kurum sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır. Çalışanların vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde, kadrolu çalışanlar bu soruya %81,9 evet , %2,9 hayır seçeneği ve %15,2'de olabilir seçeneğini işaretleyerek cevap vermişlerdir. Alt işverene bağlı çalışanların bu soruya vermiş oldukları cevaplar ise, %53,3 evet derken, %29,2 hayır seçeneğini işaretlemiştir.

Kararsız kalan kesimde %17,5’da olabilir seçeneğini işaretlemiştir. Bu soruya verilen cevaplardan alt işveren çalışanların bu soruya özelleştirmenin sonucu açısından kaygı seviyelerinin kadrolu çalışanlara göre daha az olduğu tablodan görülmektedir. Kadrolu çalışanların özelleştirme sonucunda ücret yapısındaki değişimlerden kaygılarının daha yüksek olduğu özelleştirmenin sonucundan olumsuz etkilenecekleri düşüncesinde oldukları tablodan açıkça görülmektedir.

Tablo 46: Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında değişme olacağını düşünüyor musunuz? Bağlı olduğu kurum Çapraz Tablo Analizi

		Bağlı olduğu kurum		Toplam
		Kadrolu	Alt İşveren	
Özelleştirme sonucunda çalışma şartlarında değişme olacağını düşünüyor musunuz?	Kesinlikle Hayır	0 ,0%	2 1,0%	2 ,7%
	Hayır	1 1,0%	22 11,3%	23 7,7%
	Olabilir	9 8,6%	55 28,2%	64 21,3%
	Evet	72 68,6%	97 49,7%	169 56,3%
	Kesinlikle Evet	23 21,9%	19 9,7%	42 14,0%
Toplam		105 100,0%	195 100,0%	300 100,0%

Tablo 46’da Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında değişme olacağını düşünüyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır. Kadrolu çalışanlar bu soruda %90,5 oranında evet seçeneğini, %0,1’i ise hayır seçeneğini işaretlemiştir. %8,6’sı olabilir seçeneğini işaretleyerek cevap vermişlerdir. Alt işverene bağlı çalışanların bu soruya vermiş oldukları cevaplar ise, %59,4 evet, %12,3 hayır seçeneğini işaretlemiştir. Kararsız kalan kesim ise %28,2 oranında olabilir seçeneğini işaretlemiştir. Bu soruya verilen cevaplardan alt işveren çalışanların kadrolu çalışanlar kadar olumsuz bakmadıkları açıkça görülmektedir. Kadrolu çalışanların özelleştirme sonucundan olumlu bir durum oluşmayacağı özel sektörün çalışanları daima ezeceği yargısında oldukları kadrolu çalışanlar tarafında açıkça belirtilmiştir. Alt işveren çalışanların elde

ettikler haklar ile sendikalı çalışanların elde ettikleri hakların eşit olmamasından dolayı, özelleştirme ile çalışma şartlarında değişim olacağı sonucuna kadrolu çalışanların daha kaygılı baktıkları tabloda açıkça görülmektedir.

Tablo 47: İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz? Bağlı olduğu kurum Çapraz Tablo Analizi

		Bağlı olduğu kurum		Toplam
		Kadrolu	Alt İşveren	
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz?	Kesinlikle Hayır	0 0,0%	1 0,5%	1 0,3%
	Hayır	9 8,6%	88 45,1%	97 32,3%
	Olabilir	10 9,5%	42 21,5%	52 17,3%
	Evet	71 67,6%	50 25,6%	121 40,3%
	Kesinlikle Evet	15 14,3%	14 7,2%	29 9,7%

Tablo 47’de İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını düşünüyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar yer almaktadır. Çalışanların vermiş olduğu cevapları incelendiğinde, kadrolu çalışanların bu soruya %71,9 evet, %8,6 hayır, %9,5’de olabilir seçeneğini işaretleyerek cevap vermişlerdir. Alt işverene bağlı çalışanların bu soruya vermiş oldukları cevaplar ise, %32,8’i evet derken, %45,6’sı hayır seçeneğini işaretlemiştir. Kararsız kalan kesimde %21,5 oranında olabilir seçeneğini işaretlemiştir. Bu soruda kaygılarının açıkça sorulduğu ve alt işveren çalışanların kadrolu çalışanlar kadar kaygılarının yüksek olmadığı verdikleri cevaplardan açıkça görülebilmektedir. Anketin genelinde de açıkça görüldüğü gibi bu tabloda da çalışanların özelleştirme sürecinden dolayı kaygılı oldukları. Kadrolu çalışanların alt işveren çalışanlara göre daha kaygılı oldukları açıkça bu tabloda da görülmektedir. Bu farkın nedenini çalışanların tatmin seviyeleri ile ilişkilendirmek doğru bir yargı olacağı çalışmanın genelinde açıkça ortaya çıkmaktadır.

Tablo 48: İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz? Bağlı olduğu kurum Çapraz Tablo Analizi

		Bağlı olduğu kurum		Toplam
		Kadrolu	Alt İşveren	
İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz?	Kesinlikle Hayır	0 0,0%	4 2,1%	4 1,3%
	Hayır	4 3,8%	81 41,5%	85 28,3%
	Olabilir	11 10,5%	50 25,6%	61 20,3%
	Evet	66 62,9%	47 24,1%	113 37,7%
	Kesinlikle Evet	24 22,9%	13 6,7%	37 12,3%
Toplam		105 100,0%	195 100,0%	300 100,0%

Tablo 48'de İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz? Sorusuna çalışanların vermiş olduğu cevaplar yer almaktadır. Kadrolu çalışanlar bu soruda %85,8 evet seçeneğini işaretlemiş, %3,8 hayır seçeneği ve %10,5'de olabilir seçeneğini işaretleyerek cevap vermişlerdir. Alt işverene bağlı çalışanların bu soruya vermiş oldukları cevaplar ise, %30,8 evet , %43,6 hayır seçeneğini işaretlemiştir. Kararsız kalan kesim ise %25,6 oranında olabilir seçeneğini işaretlemiştir.

4.8. Hipotezlerin Testi

H₁: Özelleştirilecek kurumdaki çalışanların demografik özelliklerine bağlı olarak özelleştirmeye karşı bakış açılarında anlamlı farklılıklar söz konusu olduğu hipotezi, tablo 10-11-12-13-14'teki soruların %70'ine çalışanların verdikleri yanıtların karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi anlamlılık değerleri 0,05 'ten küçük çıktığından kabul edilmiştir.

H_{1a}: Kurumda çalışanların unvanları yükseldikçe özelleştirmeye bakış açılarında olumlu yönde artış olduğu hipotezi, tablo 10'da çalışanların sorulara verdikleri yanıtların karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi anlamlılık değerleri 15 soruya verilen cevapta 0,05'ten küçük çıktığından kabul edilmiştir.

H_{1b}: Kurumda çalışanların yaşları arttıkça özelleştirmeye karşı kaygılarının şiddetinde artış olduğu hipotezi, tablo 11'de çalışanların sorulara verdikleri yanıtların karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi anlamlılık değerleri 15 soruya verilen cevapta 0,05 'ten küçük çıktığından kabul edilmiştir.

H_{1c}: Kurumda çalışanların eğitim düzeyleri yükseldikçe özelleştirmeye bakış açılarında eğitim seviyeleri düşük olanlara göre daha olumlu yönde baktıkları hipotezi, tablo 12'de çalışanların sorulara verdikleri yanıtların karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi anlamlılık değerleri 11 soruya verilen cevapta 0,05 'ten küçük çıktığından diğer hipotezler kadar yüksek oranda olmasa da kabul edilmiştir.

H_{1d}: Çalışanların işyerinde çalışma süreleri arttıkça özelleştirmeye karşı kaygılarında bu doğrultuda bir artış olduğu hipotezi, tablo 13'te çalışanların sorulara verdikleri yanıtların karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi anlamlılık değerleri 15 soruya verilen cevapta 0,05 'ten küçük çıktığından kabul edilmiştir.

H₂: Çalışanların demografik özelliklerine bağlı olarak özelleştirmeye karşı bakış açılarındaki farkların sırf kadrolu veya alt işverene bağlı olmalarından dolayı daha belirgin olduğu hipotezi, tablo 14'teki sorulara, çalışanların verdikleri yanıtların karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi anlamlılık değerleri 16 soruya verilen cevapta 0,05 'ten küçük çıktığından kabul edilmiştir.

H₃: Türkiye'de uygulanan özelleştirme politikalarında, çalışanların bakış açılarını etkileyen temel unsurun kaygılarından kaynaklandığı, bunda çalışanların elde ettiği haklar doğrultusunda tatmin düzeyleri ile kaygı oranlarının doğru orantılı olarak değiştiği hipotezi, çalışanların demografik özellikleriyle bağlı oldukları kuruma ait çapraz tablo analizlerinde çıkan sonuçlarda kabul edilmiştir.

4.9. Araştırmanın Değerlendirilmesi

“Türkiye’de Özelleştirme ve Özelleştirilen Kurumdaki Çalışan Kaygıları: İDO Örneği” adı verilen bu araştırmayla, özelleştirilme kapsamına alınan kurumdaki çalışanların

yorumları anket araştırmasından elde edilen bulgular ayrıntıları ile incelenmiştir.

Bir kamu kurumu olan İDO örneklem alınarak Türkiye'deki çalışanların özelleştirilmeye bakış açılarındaki farklılıklar ve bu farklılıklardan doğabilecek sonuçlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de alt işveren işçi çalıştırma olgusu özelleştirme politikaları ile artmaya başlamıştır. Özelleştirme sonrasında işverenler alt işveren çalışma sistemini yeni bir istihdam politikası olarak benimseyerek işgücü maliyetlerini düşürüp, istihdam ettiği çalışanlarının sendikal örgütlenmesinin önüne geçerek avantajlar elde etmek için bu yönde bir uygulamaya gitmektedir.

İDO'da alt işveren çalışanların %95,9 gibi yüksek miktarının 2005 yılından sonra işe girmelerinden, 2005 yılından itibaren kadrolu çalışan alınmaması kadrolu çalışanların emekli olmaları için avantajlar sunulması (emekli olmaları durumunda 20.000 TL hak edilen tazminata ekstra fark) bunun bir göstergesi olarak gösterilebilir. Çalışanların 2005 yılından itibaren yaş ortalamalarının düşürülmesi kurumun değişime açık olması düşüncesinde olabilecekleri düşünülebilir. Bu da çalışanların özelleştirmeye katı bir bakış açısını ortadan kaldırmaktadır. İDO'da çalışan alt işveren çalışanların hiçbiri sendikaya üye değildir. Buradan özelleştirmenin temellerinin yıllar öncesinden atıldığı bunun bir göstergesi olarak gösterilebilir.

Yapılan anket çalışmasında çalışanların unvanları, yaşları, eğitim seviyeleri, hizmet süreleri ve bağlı oldukları kuruma göre algılarının değişebileceği ve sırf bu etkilerden dolayı özelleştirilmeye, farklı bakabilecekleri bu bakış açısını etkileyen temel faktörün ise kaygılarının olduğu ve kaygılarının etkilerinden dolayı bu doğrultuda anlamlı cevaplar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çalışanlar; kadrolu ve alt işveren ayırımı içinde değerlendirildiğinde bakış açılarındaki soruya verilen cevaplar açısından ciddi farklılıklar gösterdiği tablolarda açıkça görülmektedir. Bu anketin cevaplarından çıkarılabilecek temel yargı çalışanların aynı unvana, yaşa, eğitim seviyesine ve aynı hizmet sürelerine sahip olsalar da sırf farklı kurumlara bağlı olmalarından dolayı aynı soruya farklı cevaplar verdikleridir. Bunun nedeninin kaygıları olduğu açıkça ortadadır. Tatmin düzeylerinin şiddeti kaygılar ile doğru orantılıdır. Tatmin seviyesi arttıkça kaygılarının oranı da bu doğrultuda artmaktadır. Kuruma bağlılıkları da aynı oranda etkilenmektedir.

Çalışanlar arasında kadrolu çalışanların unvanları, yaşları, eğitim seviyeleri, hizmet süreleri gibi kriterlerin çalışanlar arasında anlamlı bir değişim gösterirken, alt işveren çalışanlarda böyle bir durumun kadrolu çalışanlar kadar anlamlı farklar oluşturmadığı görülmektedir. Sorulara verilen cevaplarda da görüldüğü gibi alt işverene bağlı çalışanlar için kurumun özelleştirilmesinin kendileri açısından olumsuz bir durum olmadığı hatta bunun sonucunda avantajlarının bile oluşabileceği düşüncesinde oldukları gözlenmektedir. Bunun en önemli sebebi ise alt işveren çalışanlarının ücret ve özlük haklarının tatmin düzeylerinin kadrolu çalışanlara göre çok zayıf olmasında yatmaktadır. Bundan dolayı alt işverene bağlı çalışanlar arasında algı farklılıkları kadrolu çalışanlar kadar açıkça görülmemektedir. Ayrıca özelleştirmeye kadrolu çalışanlara göre daha olumlu baktıkları görülmektedir. Diğer taraftan kadrolu çalışanların tatmin düzeylerinin alt işveren çalışandan yüksek olmasından kaynaklanarak özelleştirilmeye olumsuz baktıkları, bunun en büyük sebebinin ise özelleştirme sonucunda elde ettikleri hakların azalacağı düşüncesinde oldukları belirtilmiştir. Çalışanların bakış açısını etkileyen temel faktöründe kaygılarının olduğu, bu kaygıların şiddetinin de kadrolu ve alt işveren olmalarına göre anlamlı değişimler gözlemlendiği açıkça görülmektedir.

Ankete katılan çalışanların ankette verdikleri cevaplardan ortaya çıkan bir diğer sonuç ise alt işveren çalışanların kadrolu çalışanlara göre özelleştirmeye karşı daha duyarsız oldukları bununda sebebi olarak alt işveren çalışanların kurumdaki tatmin düzeylerinin kadrolu çalışanlara göre daha zayıf olduğu gösterilebilir. Buradan da çalışanların kaygılarını etkileyen en önemli faktörün tatmin düzeyleri olduğu açıkça görülmektedir. Alt işveren çalışanların kaygılarının kadrolu çalışanlara göre daha zayıf olmasından yola çıkarak kuruma bağlılıklarını olumsuz yönde etkilediği ve çalışanların tatmin düzeyleri arttıkça kuruma daha fazla bağlandıkları açıkça görülmektedir. Aynı işyerinde aynı işi yaptıkları halde elde ettikleri hakların farklı olmasının (ücretler, sendikaya üye olma, sosyal haklar vb.) çalışanlar açısından belirgin bir bakış açısı farkının ortaya çıkarılmasına sebep olduğu ankete verilen cevaplardan açıkça görülmektedir. Bu da çalışanlar arasındaki meydana gelen farklılığın açıkça göstergesidir.

Geçmiş çağlarda olduğu gibi işçi sınıfının içinde bir sınıfın oluştuğu buradan da açıkça ortaya çıkmaktadır. İlk çağların ilkel toplumlarında zamanla tutsak ve köle sınıfı içinde

bazı sosyal statüler belirirdi. Nitelikli işçilere ve zanaatkârlara örgütlenme olanakları tanındı. Bu toplumlarda tutsak ve köle, içinde bulunduğu statüyü doğal saymış ve kabul etmiştir. Bu durumdan kurtulmak için bir çaba sarf etmemiştir. Onların gözünde kişisel servete, refaha ve özgürlüğe ulaşmak olanaksızdı. Aynı günümüz çalışma hayatında da kadrolu ve alt işveren çalışanlar geçmişteki durumunun günümüzdeki yansımalarıdır.

Çalışanların geneli tarafından belirtilen geçmişe oranla kuruma olan bağlılıklarının gün geçtikçe olumsuz doğrultuda azaltılmaya çalışıldığı, kurum yöneticilerinin yaptıkları uygulamalarda çalışanları robotlaştırma eğiliminin olduğu çalışanlar tarafından dile getirilmiştir. Kadrolu çalışanların aileden gelen bir bağdan kaynaklanan bağın olmasının işin sahiplenilmesinde büyük bir etkisinin olduğu ve bundan dolayı oluşan emek ve sevgi ruhunun yöneticiler tarafından yok edilmeye çalışıldığı kadrolu çalışanlar tarafından belirtilmiştir. Kadrolu çalışanların kurum politikalarını yorumlamaları istendiğinde yöneticilerin çalışanların üniformalar üzerinde yapılan değişiklikleri bile kurumun nostalji kıyafetlerinin ortadan kaldırılarak kurumun ruhunun ortadan kaldırılmaya çalışıldığının bir göstergesi olduğu bu değişimlerin sonucunda çalışanların bu değişimlerden dolayı olumsuz etkilendiklerini belirtmişlerdir.

Alt işveren çalışanlar; biz daha az sosyal hak ve ücret almamıza rağmen hala bize gereken değer verilmemektedir. Bu kadar hakkımız yeniyor bari kurum yöneticileri tarafından olumlu bir göz ile bakılsın fakat bu bile yapılmıyor. Yöneticiler tarafından bizlere her zaman siz bu kurumun bir çalışanı değilsiniz kurumla bağlantınız yalnız hizmet alımı ile oluşmakta, muhatabınız bağlı olduğunuz alt işverendir. Bize ikinci sınıf insan muamelesi yapılıyor en ağırı da şu sene sonunda tüm haklarımızdan feragat ettiğimize dair belgeyi imzalarken neymiş giriş çıkış yapacaklarmış. İlk yıllarda gözlerinin dolduğunu ağlayacak gibi olduklarını fakat yıllar geçtikçe bu çağdışı uygulamanın kendilerini artık eskisi kadar etkilemediğini, para değil de gördükleri bu çağ dışı muameleden etkilendiklerini alt işveren çalışanlar açıkça belirtilmiştir.

Geçmişte nasıl kölelerin yalnız üretim uğraşında bulunmaları gereği ileri sürülmekte, soyluların ise sanat, felsefe, politika ve devlet yönetiminde çalışacaklarını söylemekte ise günümüzde de aynı olgu oluşmaktadır. İşçi sınıfı genel olarak sanat, felsefe politika, devlet yönetiminden dolayı olarak uzak tutulmaktadır. Çalışanlar bir insandaki en büyük güç olan beyinlerini uygulanan politikalardan dolayı sadece bir hayvansal duygu

olan fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması için kullanılmaktadır. Uygulanan politikalardan dolayı alt işveren çalışanlar elde ettikleri hakların kısıtlılığından dolayı açıkça sanat, felsefe, politika, devlet yönetimi gibi sosyal hayatın diğer gerekliliklerinden soyutlanmaktadırlar.

Çalışanların fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayabilme kaygısı arttıkça çalışanlar sınıfsal farkları doğal görmekte ve bu sınıfsal farklılıktan kurtulmak için bir çaba sarf etmemektedirler. Buda alışanları mevcut durumu ve sınıfsal farklılıkların doğallığını kabullenmeye yönlendirmektedir.

Çalışanların elde ettikleri hakların geçmiş yüzyıllarda olduğu gibi, fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamaya bile yetmediği bundan dolayı kendilerinin, yalnız fizyolojik ihtiyaçlarını karşılama kaygısına sürüklendiği bu kaygılardan dolayı çalışanların meydana gelebilecek olaylar karşısında duyarsız kitlelere dönüştürüldükleri düşünülebilir.

İnsanların sınıflara ayrılması ilk çağlarda da çalışma hayatında var olan bir olgudur. nemli olan tarihten dersler çıkarabilmektir. Tarih sübjektiftir, olgular değişmez yorumlar değişir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de KİT’ler sanayileşmeyi gerçekleştirmek ve yurtiçindeki özel sermaye birikiminin bu amacı sağlayacak yeterlilikte olmamasından dolayı kurulmuşlardır. Ekonomik bir ihtiyacın sonucu olarak kurulan KİT’ler, zamanla 1980’lerin neoliberal akım ve hükümetlerin gözde sloganı olan özelleştirme politikalarıyla iktisadi hayattan tasfiye sürecine gidilmiştir. Halkın görüşünün alınmadığı aktif katılımın ve etkin denetimin sağlanmadığı bir KİT politikasından ve özelleştirme programından toplum yararına sonuç almak mümkün olmadığı gibi zamanla ciddi sosyal sorunlara neden olur.

Toplumların sınıflara ayrılması ilk çağlarda da var olan bir olgudur. Toplumun bu sınıf farkının temelini eşitsizlikten kaynaklandığı görülmektedir. Nasıl ilk çağlardaki toplumlarda tutsak ve köle, içinde bulunduğu statüyü doğal saymış ve kabul etmiştir. Bu durumdan kurtulmak için bir çaba sarf etmemiştir. Yirmi birinci yüzyıldaki çalışan kesimine baktığımızda, çalışan belli bir kesimin, geçmiş çağlarda olduğu gibi bir düşünce yapısına sahip olduğu, bu çalışan kesimin gözünde; kişisel servete, refaha ve iş dalında bir özgürlüğe ulaşmak olanaksızdır. Bu eşitsizlik ekonomik alandan başlayarak, toplumsal, siyasal ve kültürel alanlara doğru uzanır. İnsanlık tarihinin çok uzun bir döneminde insanlar ve insanların oluşturdukları toplumsal sınıflar arasındaki bu eşitsizlik, değişmez bir olgu olarak kabul edilmiştir.

İşçinin özgürlüğü, yirmi birinci yüzyıldaki bağımlı olmayan statüsü çoğu kez yanıltıcıdır. Çünkü işçinin bağımlılığı daha az değildir, statü değiştirmek kurumsal olarak serbest, fakat uygulamada son derece güçtür. Gelirinin ücretinden oluşmasından ve genel olarak bu ücretin, günlük gereksinimlerini ancak karşılayabilmesinden ötürü, işçi yirmi birinci yüzyılda da bağımlıdır. İnsanların bağımlılığının şiddeti alternatiflerinin olmaması durumunda ihtiyaçlarıyla doğru orantılıdır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan bazı ülkelerde özelleştirme politikalarının mevcut sürecin gerekliliğinden ziyade, belli bir kesimin dayatması ile gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Buradan anlaşıldığı kadarıyla bazı ülkelerde uygulanan politikaların ülkenin ekonomik, sosyal ve hukuki yapısına uyup uymadığına bakılmaksızın sırf uluslararası kurumların istekleri doğrultusunda hareket edilerek uygulanmaya çalışılmıştır. Uygulanan politikaların ülkedeki ekonomik, sosyal ve

hukuki yapıya uyup uymadığına bakılmadan uygulanmaya çalışılmasının istenilen hedeflere ulaşmayı geciktireceği gibi olumsuz sonuçlarda doğurabilmektedir.

Özelleştirmenin Türkiye’de fiilen 1984 yılında başlamasına rağmen, yasal ve ekonomik yapının oluşturulması çalışmalarının uzun sürmesi, uygulamadaki sorunlar, özelleştirmede önemli aşamalar kaydedilmesinin önüne geçmiştir. Özelleştirme konusundaki isteklere rağmen, özelleştirme politikalarının tam uygulanmamasında özelleştirme için alt yapının oluşmamasının etkisi büyüktür. Doğru özelleştirme politikalarını uygulamak için, kanuni alt yapının oluşması ekonomik yapının politik ve kültürel yapıyla birleşmesi, gereği üzerinde kesinlikle durmak gerekir.

Özelleştirme yapılırken özelleştirilecek kurumun ne amaçla kurulduğu göz ardı edilmeden bu amaçlara uygun doğrultuda özelleştirme yapılmalıdır. Özelleştirme işleminde amaç en yüksek geliri elde etmek olmamalı ve özelleştirilecek kuruluşun iç ve dış faktörleri göz önünde bulundurularak özelleştirme yapılmalıdır. Çözümün yalnız özelleştirme politikalarının uygulanması ile gerçekleşeceğine inanmak, özelleştirmenin araç olmanın önüne geçip amaç olması, gelecekte daha büyük problemlerin önünü açmaktadır. Yapılan özelleştirme çalışmalarının her safhasında şeffaflık korunmalı ve ilgili kesimler gerektiği ölçüde bilgilendirilmelidir. Özelleştirme sonrasında geleceği belirsiz olan çalışanların sosyal uyum, tazminat, yeni iş bulma ve eğitim ihtiyaçları gibi birçok konuda gerekli desteği ne şekilde verilir verilmediği konusuna da gerekli bilgilendirmelerin yapılmasına önem verilmelidir.

Özellikle ülkelerin borçlanma gereksiniminin artması, “nasıl olursa olsun, özelleştirilsin” mantığını ortaya çıkarmaktadır. Böyle bir yönetim felsefesini benimsenmesiyle uygulanan politikaların ülkeleri krize sokması kaçınılmazdır. Hangi yöntemle uygulanırsa uygulansın gerekli düzenlemelerden yoksun olduğu sürece, hiçbir özelleştirme politikasının, amacına ulaşamayacağı ve önemli problemlerin açığa çıkabileceği düşüncesi, göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur. Ülkeler kamu kurumlarını, yaşanan kriz ve savaşların halkın refahında yarattığı tahribatı giderme düşüncesi ile oluşturmuşlardır. Bu durum ortaya çıkış süreçleri açısından kamu kurumlarının ülke içindeki yerini, önemini ve büyüklüğünü arttırmıştır. Buna bağlı olarak ekonomide devletin ağırlığı artmıştır. Bu büyüme neticesinde kamu kurumlarının denetiminde sorunlar çıkmıştır. Denetim eksikliği ve siyasal otoritelerin rant girişimleri

sonucu, kamu kurumları etkinliğini yitirmiş ve devlet bütçesine yük olmaya başlamışlardır. Çıkan sorunlara dünya ölçeğinde neoliberalizm rüzgârının bir ayağı olan özelleştirme ile çözüm aramışlardır.

Ülke olarak teknoloji üreten bir toplum olmadığımızdan dolayı, yabancı sermayeye açık olmadığımız takdirde teknolojiyi de geriden takip etmek zorunda kalacağız. Böyle bir durumun oluşmaması için özelleştirme ve yabancı sermaye yatırımı ikilisine koşulsuz sarılmak durumunda kalınıyor. Nasıl ki şu süreçte alternatifler sıkıntılı ise bu sürecin geleceğini şimdiden hesaplayıp ona göre gelecek için tedbirler almalıyız. Aksi durumda ise aynı şimdiki süreç gibi uygulanan politikalar toplum menfaatleri doğrultusunda daha iyiyi ulaşmak değil, günü kurtarmak toplumun daha büyük sıkıntılar yaşamaması üzerine olacaktır. Devlete yalnızca gelir sağlamayı hedefleyen, öncelikleri doğru belirlenmemiş bir şekilde özelleştirme yapılmasının, ekonomide yarardan çok, zarar getireceği, özelleştirme uzmanlarınca hazırlanan ülke raporlarında da dile getirilen gerçeklerdir. Var olmak için, büyük ya da güçlü olmak değil, değişimlere yozlaşmadan ayak uydurabildiğin ölçüde var olursun.

Daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere devletin ekonomiye müdahil olmadığı dönemlerde, piyasaların kendi doğal işleyişine bırakılması insanların sınırsız ihtiyaçlarından dolayı acımasız ve son derece verimsiz bir ekonomik yapının dogmasına yol açabilmektedir. Rekabet ile ilgili düzenlemelerin olmadığı bu dönemde teşebbüsler kendi aralarında anlaşma ya da birleşme yoluna giderek istedikleri şekilde hareket edebilmekte. Ayrıca çalışan kesim için de sosyal haklardan söz etmek mümkün değildi. Bu ekonomik sistemde küçük işletmeler sürekli ezilmiş, bu durum da büyük işletmelerin daha da büyümelerine yaramıştır. Bununla birlikte ekonomik ve siyasi özgürlük bir bütündür, birbirinden ayrılamaz. Şayet ekonomik özgürlükler daraltılırsa, ardından siyasi özgürlük de yok olur. Dünyadaki tüm örnekler gösteriyor ki, bir ülkede ekonomiye ne kadar çok kısıtlama getirilirse, ülke o kadar yoksullaşıyor ve yolsuzluklar, usulsüzlükler o kadar kolay yürütülüyor demektir. Bu dengeyi doğru kurabilmek uygulanan politikaların faydasının derecesini etkilemektedir.

Türkiye'deki özelleştirme işlemlerinde dikkat edilmesi gereken bir diğer konuda kamu monopollerini ortadan kaldırırken, özel monopol ortaya çıkmaya başlaması. Bu nedenle de regülasyon; özelleştirme ve yabancı sermaye ikilisinin üçüncü bacağı oluşturuyor.

Bugüne kadar 'ben devletim istediğimi yaparım' şeklinde düzenlenen ekonomik programlar özelleştirme ile aynı gücü özel sektörün elde edebileceğinin göz ardı edilmemesi gerektiği unutulmamalıdır.

Vatandaş kısır devlet monopolünden kurtarılırken, özel monopolün elinde fahiş fiyatlarla ezdirilmemeli. Ama henüz bununla ilgili ne bir çalışma nede bir değerlendirme söz konusu değil buda göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur. "Özelleştirme", devletin ekonomik yaşamın işleyişine ilişkin kurallar koymasının ortadan kalkması anlamına gelen "deregülasyon" ve "küreselleşme" bu dönemde gündem oluşturmaya başladı. Bilimsel ve teknolojik alanlardaki hızlı gelişmeler sonucunda dünya sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru giderken, yaşanan süreçte özelleştirme kavramı sıklıkla kullanılır. Bugünün dünyasında özelleştirme karşı konulamaz bir gerçeği ifade etmekle birlikte, beraberinde önemli bazı sorunları da getirmektedir. Özelleştirme sürecinin yarattığı olumsuzlukların en önemlilerinden kabul edilen gelir dağılımındaki bozulma ve işsizliğin artması özelleştirmenin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Buda gerçek manada özelleştirme politikaları ile çelişen bir durumdur.

Türkiye özelleştirmeyi küreselleşen dünyada bir verimlilik hamlesi için yapmak zorunda olduğunu düşünmektedir. Her ne kadar kamu iktisadi teşebbüsleri veya özel mülkiyet ile verimlilik arasında çok katı bir bağlantı bizim ülkemizde varsa da, dışa açık ve uluslararası rekabet gücü olan bir toplum olabilmek için verimliliğe saygı duymak zorundayız. Eş dost, ahbap çavuş ilişkileri üzerine kurulu, rant sağlayan, her hükümet değiştiğinde tüm yaklaşım ve personelin değiştiği bir ekonomik ortamdan çıkmalıyız. Çalışma hayatındaki bu çalışma ahlakının ortadan kalkması için uluslararası güçlerin istediği ekonomik politikaların uygulanması yerine, çalışma hayatı içindeki kişi ve kurumların çalışma ahlakına uygun hareket edecekleri bir alt yapının oluşturulması bir gerekliliktir.

Türkiye’de genel tasarruf düzeyi çok düşük değilse de, kamunun tasarrufu olmadığı üstelik yüksek borcu olduğu ve bundan dolayı da uzun yıllar kamu yatırımlarını erteledi veya borç ile pahalı şekilde yaptı. Bu gerçekler doğrultusunda yatırım yapamaz hale geldi. Dolayısı ile gerekli kanuni yapısı oluşturulmuş, doğru ve amacına uygun yapılan

bir özelleştirme ile belli ekonomik problemlerin çözülebileceği, bunun doğrultusunda kamu esas görevi olan temel eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, hukuk ve yargı gibi konularda daha verimli yatırım yapabilir hale gelebileceği düşünülmektedir.

Özel kurumlar ile kamu kurumları değerlendirilmesinde, kurumlardaki amaç farklılıkları doğal olarak elde ettikleri sonuçlar açısından kurumlar arasında farklılıklar meydana getirecektir. Böyle bir durum söz konusu iken farklı amaçları olan kurumların verimlilik ve etkinliğinden yola çıkarak kıyaslama yapmak pek doğru bir değerlendirme olmasa gerek.

Ülkeler uyguladıkları politikalarla toplumun yaşam kalitesini belli bir standarda ulaştırmak isteseler de istenilen amaçlara her zaman ulaşamazlar. Uygulanan politikalar zaman içinde bir eşitsizlik durumu meydana getirebilir. Buda toplumun zamanla bir çatışma içine girmesine sebep olur. Geçmiş çağlarda da görüldüğü gibi toplumların bir çatışma içine girmesinin temel sebebi hayat standartlarının düşük olması değil, toplumda kendilerine eşit davranılmadığı olgusunun ortaya çıkması olarak görülmektedir.

Uygulanan politikaların, günü kurtarma ve belli bir kesimi memnun etme kaygısı doğrultusunda uygulanması ile doğabilecek olumsuz sonuçların göz ardı edilmesine sebep olacağı, bundan dolayı da farklı sebep sonuç ilişkisinin oluşabileceği açıkça görülmektedir. Burada unutulmaması gereken kamu kurumları ne bir şirkete kaynak aktarmak için nede, sahip oldukları kaynakları belli bir çalışan kesimine aktarmak için kurulmuştur. Uygulanan politikalarda, kamu kurumlarının sorumluluğu hizmet odaklı, toplumun her kesimine açık, eşit ve objektif düzeyde olma gerekliliğinden yola çıkarak kurulduğu unutulmadan, özel sektöründe aynı duyarlılıkta olamayacağı göz önünde bulundurularak, bu doğrultuda önlemler alınıp ona göre politikalar uygulanması gerekliliği unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- AKARSLAN, Mediha; (2000), Türkiye’de ve Dünyada Özelleştirmenin Analizi, , Ezgi Kitabevi, Bursa
- AKKOYUNLU, Pınar; (2003), “4046 Sayılı Özelleştirme Kanunu ve KİT Çalışanlarının Refah Kaybı“, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 42. Seri, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayın No: 572, İstanbul, s. 29–40,
- AKKOYUNLU, Pınar; (2001), “Kamu Malı ve Hizmet Tanımı”, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 40. Seri, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayın No: 567, İstanbul, s. 1–8,
- AKKOYUNLU, Pınar; (2000), “Doğal Tekellerin Ekonomideki Yeri ve Özelleştirme Yöntemleri”, Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cilt I, Sayı:2, ISSN:1302–3616, Mayıs, s.16–31,
- AKKOYUNLU, Pınar; (1999), “Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Kuruluş Amaçlarının Özelleştirme Nedenleri ile Karşılaştırılması ve Türkiye Örneği”, Ekonomi ve Yönetim Bilimler Dergisi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ISSN:1302-3616, Cilt:1, Sayı:1, Eylül, s.5-10,
- AKTAN, Coşkun Can; (1994), Kamu Ekonomisinden Piyasa Ekonomisine Özelleştirme, Sağlık İş Yayınları,. Ankara.
- AKTAN, Coşkun Can; (1998), “ Özelleştirme ve Türkiye Deneyimi” Özelleştirme ve İş Hukuku Alanında Ortaya Çıkan Sorunlar Semineri, Kamu İş Sendikası Yayınları, Ankara, s.49
- AKTAS Can; (2003), Gelişmekte Olan Ülkelerde Rekabet Politikası: Bir Çerçeve Çalışması, Uzmanlık Tezleri Serisi, Rekabet Kurumu Yayını, Yay. No:114, Ankara
- APAK, Sudi; (1993), Türkiye’de ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Ekonomik İstikrar Uygulamaları, Anahtar Yayınevi, İstanbul,
- ARSLAN, Yılmaz; (2000), “Özelleştirme Rüzgârı” Türk İdare Dergisi, Sayı: 385, Aralık,
- ATASOY, Veysel; (1993), Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Özelleştirme

Sorunu, Nurol Matbaacılık, Ankara.

AYDIN, Rıdvan; (1996), Yerel Yönetimlerde Özelleştirme ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya,

Bağımsız Sosyal Bilimciler; (2008), Özelleştirme Kavşağında Türkiye Siyaset, İktisat ve Toplum, 2. Baskı, Ekim, İstanbul

BARLAS, E. (2002). Türkiye' de Kamu Malvarlığı: Özeleştirme Politikaları ve Sorunları. Bursa: T.C. Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon Merkezi. (Doktora Tezi)

BATRA, Ravi; (1988), Kriz 1990, Çev: Oya Argun Çakır, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul,

BAYTAN, İlhan; (1999), Özelleştirme, TRT Genel Sekreterlik ve Basım ve Yayın Müdürlüğü Ofset Tesisleri, Ankara,

BERBEROĞLU, İbrahim; (1987), “Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi ve İngiltere Uygulaması”, Maliye Yazıları Dergisi, Sayı 6,(Nisan-Mayıs/), s.16

BÜYÜKÇOBAN, Zafer; (2006), Süleyman Demirel Üniversitesi, Maliye Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ocak,

ÇELEBİ, Işın; (1995),”Yeni Bir Düzen Anlayışı Özelleştirme”, Milliyet Yayınları, Nisan, s.318.

ÇETTİN, Gülnur; (2007). Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Ve Özelleştirme Uygulamaları Yüksek Lisans Tezi, Konya

ÇETİNKAYA, Özhan; (2001), Türkiye’de Devlet İşletmeciliği Ve Özelleştirme, Ekin Kitabevi, Bursa.

CEVİZOĞLU, M. Hulki; ,(1989),Türkiye’nin Gündemindeki Özelleştirme, İlgi Yayıncılık. İstanbul,

ÇETİN, Gülnur; (2007), Belediye Hizmetlerinin Özelleştirilmesi Özelleştirme Uygulamaları, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya,

DEDE, Emre; (2000),“Yerel Yönetimler ve Yap-İşlet-Devret Modeli”, Yerel

Yönetimler Sempozyumu, TODAİE, s.16

DEMİR, Osman; (2003), “Özelleştirmenin Gerekçeleri ve Engelleri”, Özelleştirme, Teori, Dünya ve Türkiye Deneyimi, , Liberte Yayınları, Ankara, s. 15-16.

DONMEZER, Sulhi; (1984), Sosyoloji, Genişletilmiş 9.Baskı, Savaş Yayınları, Ankara,

EREN, Aslan; (2000), Türkiye'nin Ekonomik Yapısı ve Güncel Sorunlar, Muğla Üniversitesi Yayını, Muğla.

ERGÜN, İsmet; (2000),”Devlet ve Ekonomi”, Hacettepe üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 18, Sayı 1, s.19.

ERSÖZ, Halil Yunus; (2001), ”Yerel Yönetimlerde Özelleştirme Uygulamaları ve Yaygınlık Derecesi “, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2 Nisan,

ERTUĞRUL, İlter; (2004), Biz Vatan Hainliğine Devam Ediyoruz Hala!, Ümit Yayıncılık, Ankara,

ERYILMAZ Bilal, EKEM Musa (1990), “Mahalli İdarelerde Özelleştirme Politika ve Uygulamaları, “Türk İdare Dergisi, Yıl:62 Sayı: 387, Haziran.

GERAY, Cevat; (2001), “Kentleşme Sorunu Çözümü Açısından Küreselleşme, Özelleştirme, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler; Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt: 10, sayı.4, Ekim,

GERİŞ Nazım; (2006), “Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları ve Telekom Özelleştirmesinin Çalışanlar Üzerine Etkileri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara,

GÖKBAYRAK, Şenay; (2003), “ Belediyeler, Özelleştirme ve Çalışma İlişkileri” Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yay, Ankara,

GÖKÇE, Şahin; (1992), Özelleştirme mi Tekelleştirme mi?, Öz Gıda-İş Sendikası, Ankara, Eylül,

GÖZLER, Kemal; (2007), Devletin Genel Teorisi, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa,

GÜLER, B. Kümbül; (2006), İşsizlik ve Yarattığı Psiko-sosyal Sorunların Öğrenilmiş Çaresizlik Bağlamında İncelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Bölümü

GÜLERMAN, Adnan; (1994), Özelleştirme Sempozyumu, DEÜİİBF ve CBÜİİBF, Manisa.

KAVRUK, Hikmet; (1993), "Türkiye'de Kamu Hizmetlerinin Yapısı ve Kamu Hizmeti Anlayışına Yön Veren Çağdaş Gelişmeler", Türk İdare Dergisi, Yıl 65, Sayı 399, Haziran s.139- 158

KAZGAN, Gülten; (1999), İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi, Remzi Kitabevi, İstanbul,

KEPENEK, Yakup; (1990), 100 Soruda Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) , Gerçek Yayınevi, İstanbul,

KÖK, Recep (1995), Ekonomi-Politik-Popülizm, Özelleştirme ve Kit'ler, Dergâh Yayınları, İstanbul,

KULAKSIZ, Sibel: Türkiye'de Özelleştirme Uygulamalarının Çimento Sektörü Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Ankara, 1997), s.3

KUTLU, Muammer; (1991), "Doğu Avrupa Ülkelerinde Özelleştirme Konferansına Ait Kısa Notlar", Türk İdare Dergisi, Yıl:63 Sayı:392, Eylül, s.177

LEBA, Reyhan; (2001), Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk Mevzuat Dergisi, Yıl:4 Sayı:43, Temmuz.

MÜFTÜOĞLU, T., M., KARABUDAK, B. H; (2002), "İktisadi Politikalar Bağlamında Hukuki Düzenleme (Regülasyon) Üzerine Düşünceler," Rekabet Dergisi, Rekabet Kurumu Yayını, Sayı:11, s.9

OKTAR, Suat; (1991), "Doğu Avrupa'nın Yeni Sloganı: Karl Marks Öldü Yaşasın Adam Smith", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl:28 Sayı:6, Haziran 1991, s.37.42

ÖKTEN, Zeynep; (2004), “Yeni Ekonomi Değişen Rekabet ve Yeni Devlet Biçimi Üzerine Teorik Arayışlar Freiburg Okulu ve Üçüncü Yol,” Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, s. 66–67

ÖZAYDIN, Mehmet Merve; (1997), "Küreselleşme ve Sendikalar", Tes-İş Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, Ankara, s.31

ÖZMEN, Selahattin; (1990), Özelleştirme Alanında Dünya'dan Görüntüler, Maliye Yazıları Dergisi, Sayı:25, Temmuz/Aralık.

ÖZTÜRK, Şinasi. (2008). “Kırsal Yoksulluk.” Ed. N. Oktik. Yoksulluk Araştırmaları. Yakın Kitabevi, İzmir.

ÖZTÜRK, Şinasi. (2004). “Küreselleşme, Yeni Dünya Düzeni, Neo-Liberal Ekonomi Politikaları ve Yoksulluk”. IV. Aile Şurası Bildirileri. Ankara. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları. S.665-679.

RUHİ, Emin; (2003), 1982 Anayasası Çerçevesinde Sosyal Devlet Ve Özelleştirme, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

SAKA, Yeliz; (2006), Özelleştirme ve Çalışanlar: Tüpraş Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, Sakarya,

ŞANÖZ, Fatih; (2007), “Dünya’da ve Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları: Türkiye’deki Özelleştirme Uygulamalarının Başarısının Ölçülmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara,

SARAÇOĞLU Metin, ve BULUT Erol; (2006), Uluslar Arası Ticaret ve Sosyal Damping, Gazi Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü, İstanbul,

SAVAS, E; "Privatization - The Key to Better Government - Çeviren: Prof.Dr.Aytaç Eker New Jersey, Chethem House, P-1, Inc. 1987, s.3

SAYLAN, Gencay; (1994) , Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi, İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, , s.55

SERİM, Bülent; (1996), Anayasa ve Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Özelleştirme, İzgi Yayınları, Ankara, s.26.

ŞENER, Orhan; (1994), Dünya’da Özelleştirme Uygulamaları. Mess Yayınları, Ankara.

- ŞENKAL, Abdulkadir; (2006), Sivil Toplum ve Sosyal Sermaye: Sosyal Politikaya Dayalı Alternatif Kalkınma Modeli, Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.16
- ŞENSES, Fikret; (2004), İktisat Bölümü Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Neoliberal Küreselleşme Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi? Eylül, Ankara
- SEYİDOĞLU, Halil; (1998), Uluslararası İktisat, Güzem Yayınları, 13. Baskı, İstanbul, s.189
- TAN, Turgut; (1991), "Kamu hizmeti, Kriz ve Yeniden Tanımlama" I.Ulusal İdare Hukuku Kongresi, Birinci Kitap (İdari Yargı),Danıştay Yayını, Ankara, s.29
- TAN, Turgut; (1988), "Kamu Hizmeti, Özelleştirme ve Bürokrasinin Azaltılması Üzerine", Türkiye İdare Dergisi, Sayı 378, Mart, s.74.
- TOKOL, Aysel; (2005), ,Türk Endüstri İlişkileri Sistemi, Nobel Yayınları, Ankara,
- TOPRAK, Zerrin,"İl Özel İdarelerinin Görevleri ve Kamusal Hizmet Yaklaşımı",Türk İdare Dergisi, Yıl 62, Sayı 387, Haziran 1990, s.157-158
- ULUSOY, Ahmet; (2003), Yerel Hizmetleri Özelleştirme Yöntemleri, Türk İdare Dergisi, Haziran, s.7
- YAŞAR, Süleyman; (1997), Özelleştirme. Creative Yayıncılık, İstanbul,
- YAYMAN, Hüseyin; (2000), 1980 Sonrası Türkiye’de Özelleştirme Uygulamalarının Gelişimi ve Kamu Yönetimi Üzerine Etkileri, G.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi, s.135-156
- YAZICI, Erdinç (1999), Yeni Bir Yüzyıla Girerken Sendikal Hareket ve Yeni Misyon Arayışları, Seker-İs Yayınları, No: 96, Ankara.
- YERELİ, Ahmet Burçin; (1995), İzmir ‘deki BİT’lerin Özelleştirilmesine Yönelik Stratejiler ve Yöntemler, İzmir Ticaret Odası Yayını, İzmir, s.19
- YİĞİTGÜDEN, Yurdakul; (1999), Türkiye’de Elektrik Enerjisi Sektöründe Özelleştirme Politikaları ve Çalışmaları. Midas Basım Yayın, İstanbul,
- YORGUN, Sayım; (2007), Dirilişin Eşiğinde Sendikalar, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, Ağustos, s.122

YÜKSEL, Erkan (2000);"Basın ve Siyaset Gündeminde Özelleştirme", Özelleştirme Üzerine Bir Gündem Belirleme Araştırması, Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi Yayın No: 41, Eskişehir,

ZENGİN, Eyüp (1999); Yerel Yönetimler ve Özelleştirme, Mimoza Yayını, Konya,

ZENGİN, Eyüp, (1999); "Özelleştirmenin Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri, Türk İdare Dergisi, sayı: 425, Aralık,

İnternet Kaynakları

AKDİŞ, Muhammet."Dünya'da Özelleştirme Uygulamaları Ve Türkiye'de 5 Nisan Kararları Sonrası Beklenen Gelişmeler." <http://makdis.pamukkale.edu.tr/mak17.htm>. (22.04.2011).

BASTIRMACI, Atilla. "Doğu Avrupa Ülkelerinde Özelleştirme Süreci", Dış Ticaret Müsteşarlığı Dergisi Sayı 2, 1998, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmi_n/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/dogu.doc, (01.05.2011).

BULUT, Kemal "Özelleştirme Politikalarının İstihdam Boyutu ve Enerji Sektörü" s.146, http://www.emo.org.tr/ekler/c8001f834f6a5f0_ek.pdf. (27.09.2011).

HANKE, Steve, Özelleştirme Teorisi, Çeviren: DEVRİM, Fevzi <http://www.canaktan.org/ekonomi/özelleştirme/kamu-ekonomisi-genişleme/hanke-fevzi-özelleştirme.htm>. (27.01.2011).

ÇAKAL, Recep (1996), "Türkiye'de Özelleştirme Çalışmaları Ve Doğal Tekeller", <http://ekutup.dpt.gov.tr/kit/cakalr/tekel.html>, (22.01.2011).

DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). "Türkiye'de KİT'ler ve Özelleştirme" <http://www.dpt.gov.tr/dptweb/ekutup98/kilcim/kit/kit.html>. (14.04.2011).

IDO Faaliyet Raporları, 2006, 2007, 2008, 2009, <http://www.ido.com.tr/> (14.04.2011).

KARABIYIK, İlyas; (2010), Türkiye'de Özelleştirmenin Çalışma Hayatı Üzerine Etkileri, e – akademi Hukuk, Ekonomi Siyasi Bilimler Aylık İnternet Dergisi, sayı,98 (14.06.2011).

KİLCİ, Metin (1998), "Türkiye'de Özelleştirme Uygulamaları",

<http://ekutup.dpt.gov.tr/kit/kilcim/ozelles.html>, (12.07.2011).

KÖSE, Ö., “Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü,” Sayıştay Dergisi, Sayı: 49, <<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der49m1.pdf> (25.07.2011).

OCAKVERDİ, Eren; (2004), “Türkiye’de Özelleştirme Süreci”, Görüş Dergisi (Ekim), <http://www.tusiad.org/yayin/gorus/60/11.pdf>, (11.03.2011).

OECD, Yasal Kurumsal Serbestleşme ve Özelleştirme, (Çev: Coşkun Can AKTAN), <<http://www.canaktan.org/ekonomi/ozellestirme/aktamakalelerceviriler/oecd-yasalkurumsal.htm>>, (25.08.2011).

ÖZTÜRK, Nursel; (2002), “Özelleştirme Ders Notları”

http://www.ydk.gov.tr/egitim_notlari/ozellestirme.htm#11#11. (02.07.2011).

ÖİB (Özelleştirme İdaresi Başkanlığı). “Türkiye’de Özelleştirme Uygulamaları.” <http://www.oib.gov.tr/yayinlar/yayinlar.htm>. (11.01. 2013).

SARISU, Ayhan (2003), “Dünyada Ve Türkiye’de Özelleştirme-Genel Bir Değerlendirme”, www.geocities.com/ceteris_paribus_tr/a_sarisu.doc, (11.12.2011).

Vikipedi, Özgür Ansiklopedi, www.wikipedia.org, (01.08.2011).

5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5292 Sayılı Belediye Kanunu www.belgenet.com (11.02.2012).

EKLER

EK 1: ANKET FORMU ÖRNEĞİ

ANKET KONUSU: TÜRKİYEDE ÖZELLEŞTİRME VE ÖZELLEŞTİRİLEN KURUMDAKİ ÇALIŞANLARIN KAYGILARI: İDO ÖRNEĞİ

Anket Formu Hakkında Açıklamalar

Sayın katılımcı;

Elinizdeki anket formu, özelleştirilme sürecinde bulunan bir kurumun çalışan görüşleri üzerine yapılan bir çalışmadır. Kesinlikle hiçbir resmiyeti yoktur. Elinizdeki anket formunda yer alan soruları cevaplarken, olması gereken durumu değil, mevcut durumu göz önünde bulundurmanız gerekmektedir. Doldurduğunuz ankete ait kişisel bilgiler bütünüyle gizli tutulacak olup, hiçbir şekilde herhangi bir kişiye veya makama verilmeyecektir.

Sayın katılımcı;

Anketi dikkatli ve tarafsız bir şekilde doldurmanız, gerek kurum çalışanlarının bakış açılarının değerlendirilmesi ve gerekse çalışanların beklentilerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Çalışmaya verdiğiniz destekten dolayı teşekkür eder, saygılar sunarız.

Bu ankette yer alan soruların cevaplandırılması konusunda sizlere yardımcı olması açısından bir örnek cevaplama aşağıda gösterilmiştir.

Örnek cevaplama:

Örnek Soru: Kurumunuzdaki çalışma şartlarının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

Bölüm 1: Demografik Özellikler

1. Unvanınız?

()	Kaptan
()	Yönetim
()	Baş memur
()	Gişe Personeli
()	Terminal Hizmetlisi
()	Teknik Personel
()	Gemici

2. Yaşınız?

	18-30 arası		31-40 arası		41-50 arası		51 ve üzeri
--	-------------	--	-------------	--	-------------	--	-------------

3. Eğitim durumunuz?

	İlkokul / Ortaokul		Ön lisans		Yüksek Lisans
	Lise-Meslek Lisesi		Lisans		Doktora

4. Kaç yıldır bu kurumda çalışmaktasınız?

	1 yıldan az		1-5 yıl		6-10 yıl		11 yıl ve üzeri
--	-------------	--	---------	--	----------	--	-----------------

5. Bağlı olduğu kurum?

	Kadrolu		Alt İşveren
--	---------	--	-------------

Bölüm 2: Anket Soruları

LÜTFEN CEVAPLANDIRMAYA BURADAN BAŞLAYINIZ

1. İDO gibi bir şirketin özelleştirilmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

2. Kurumunuzda özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

3. İDO'nun özelleştirilmesinin çalışanlar üzerinde kaygılar ortaya çıkardığını ve bu kaygılar sonucunda çalışanların performanslarının düştüğünü düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

4. Özelleştirilmenin sonucunda müşteriye sunulan hizmet kalitesinin artacağını düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

5. Özelleştirilme sürecinde kurum yöneticilerinin, çalışanlar veya yapılan yatırımlar konusunda farklı düşünceler ile hareket ettiklerini düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

6. İDO'nun özelleştirilmesinin tüketiciler açısından bir kayıp olduğunu düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

7. Özelleştirilme sonucunda en büyük mağduriyetin çalışanlar üzerinde oluşacağına inanıyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

8. Özelleştirilme sonucunda İDO'da verimin artacağını düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

9. Türkiye’de uygulanan özelleştirme politikalarının doğru olduğunu düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

10. Özelleştirmelerin devletin üzerindeki yükleri azalttığını düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

11. İDO’da özelleştirilme sürecinin doğru yönetildiğini düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

12. İDO’nun size hak ettiğiniz değeri ne ölçüde verdiğini düşünüyorsunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

13. İDO özelleştirildikten sonraki süreçte çalışanlara verilen değer artacağını düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

14. Özelleştirilmenin sonucunda işten çıkarma ve işsizliğin artacağını düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

15. Özelleştirilme sonucunda sendikasılaşmanın artacağını düşünüyor musunuz?

Çok İyi		İyi		Kararsızım		Kötü		Çok Kötü	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

16. Özelleştirilme sonucunda ücretlerde düşüş olacağını düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

17. Özelleştirilme sonucunda çalışma şartlarında çalışanlar açısından olumsuz bir değişim olacağını düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

18. Özelleştirilme sonucunda sosyal güvencilikte zayıflama olacağını düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

19. İDO'nun özelleştirilme sürecinde çalışanlara verilen gerekli bilgi ve açıklamaların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Kesinlikle Evet		Evet		Olabilir		Hayır		Kesinlikle Hayır	
100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

20. İDO' da sizce neden özelleştirilme ihtiyacı duyuldu?

- 1.Siyasi nedenlerden
- 2.Kurumun iyi yönetilememesinden
- 3.Çalışanlardan istenilen verimin alınamamasından
- 4.Özelleştirme sonucunda hizmet kalitesinin artacağı düşüncesinden
- 5.Özelleştirmenin kuruma mevcut durumdan daha fazla fayda sağlayacağı düşüncesinden

Araştırmaya gösterdiğiniz ilgiden
dolayı teşekkür ederiz.

ÖZGEÇMİŞ

Rize’de 1978 yılında doğdu. Öğrenimine 1985 yılında Yalova Atatürk İlköğretim okulunda başladı. 1993 yılında Orta öğrenimini Yalova lisesinde tamamladı, lise öğrenimini Yalova Ufuk Erkek Lisesinde 1997 yılında tamamladı. Kütahya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümüne 1999 yılında girdi ve 2003 yılında mezun oldu. 2004 yılında askerlik görevini yerine getirdi. 2005 yılında İDO’ da çalmaya başladı. 2009 yılında Yüksek Lisans öğrenimine Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim dalı, İnsan Kaynakları ve Çalışma İlişkileri Bilim dalı’nda başladı. Evli, beş çocuk sahibidir.